

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KONUT TASARIMINDA BİR KALİTE UNSURU OLARAK ESNEKLİK
TEMELLİ YAKLAŞIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

Esin HASGÜL

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

AĞUSTOS 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KONUT TASARIMINDA BİR KALİTE UNSURU OLARAK ESNEKLİK
TEMELLİ YAKLAŞIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

**Esin HASGÜL
(502122007)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY

AĞUSTOS 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502122007 numaralı Doktora Öğrencisi Esin HASGÜL, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “KONUT TASARIMINDA BİR KALİTE UNSURU OLARAK ESNEKLİK TEMELLİ YAKLAŞIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Ahsen Özsoy**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Fatma ERKÖK**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Özgür BİNGÖL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Prof. Dr. Hasan ŞENER
İstanbul Medipol Üniversitesi

Doç. Dr. Dilek YILDIZ
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **22 Haziran 2018**
Savunma Tarihi : **1 Ağustos 2018**

Aileme,

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmam boyunca bilgi ve görüşleriyle bana yol gösteren, akademik çalışmalarında beni yüreklendiren ve mesleki anlamda kendisinden çok şey öğrendiğim çok kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme jürileri ve savunma jürisindeki çok değerli katkılarıyla tez çalışmasına keyifli bir ivme kazandıran jüri üyelerim Doç. Dr. Fatma ERKÖK ve Dr. Öğr. Üyesi Özgür BİNGÖL'e; yüksek lisans eğitim hayatım boyunca ve sonrasında doktora savunma aşamasındaki önemli yorum ve katkılarıyla akademik anlamda beni yönlendiren çok değerli hocam Prof. Dr. Hasan ŞENER'e ve doktora savunma aşamasındaki katkılarıyla Doç. Dr. Dilek YILDIZ'a teşekkür ederim.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca destekleriyle hep yanımda olan başta babam ve kardeşim olmak üzere, mutluluk ve başarılarımı paylaştığım değerli aile büyüklerim dedeme, babaanneme ve tüm aileme sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, doktora tez çalışmam boyunca, beni TÜBİTAK-BİDEB 2211-A 'Genel Yurtiçi Doktora Burs Programı' kapsamında destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Ağustos 2018

Esin Hasgül
(Yüksek Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xvii
ÖZET	xix
SUMMARY	xxiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Tez Çalışmasının Amacı	3
1.2 Tez Çalışmasının Konusu ve Kapsamı	3
1.3 Tez Çalışmasının Metodolojik Yaklaşımı	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1 Kullanıcı ve Konut Mekanı Arasındaki Diyalektik	10
2.2 Davranış Temelli Yaklaşımlar: Kullanıcıya Yönelik Değişkenler	13
2.2.1 Davranışsal boyut	13
2.2.1.1 Algı ve deneyim	14
2.2.1.2 Gereksinim ve mekan kullanımı	16
2.2.1.3 Seçme özgürlüğü	18
2.2.2 Anlamsal boyut	20
2.2.2.1 Kültür ve yaşam biçimi	20
2.2.2.2 Kimlik ve aidiyet	23
2.2.2.3 Kişisel mekan ve kişiselleştirme	26
2.2.3 Zamansal boyut	29
2.2.3.1 Yaşam döngüsü	29
2.2.3.2 Yaşamın ritmi ve hızı	31
2.3 Tasarım Temelli Yaklaşımlar: Konut Mekanına Yönelik Çözümler	33
2.3.1 Modernleşme	34
2.3.1.1 Özgür mekan kavramı	36
2.3.1.2 Minimum mekan anlayışı	39
2.3.2 Endüstrileşme	42
2.3.3 Demokratikleşme	45
2.3.4 Tasarım kalitesi ve çeşitlenme	48
2.4 Bölüm Sonucu: Davranış ve Tasarım Temelli Yaklaşımların Entegrasyonu: Kullanıcı-Konut Mekanı-Mimar Birlikteliğinin İrdelenmesi	51
3. TASARIM KALİTESİ OLARAK ESNEKLİK	53
3.1 Esneklik Kavramı ve Kavramın Gelişimi	53
3.2 Süreç ve Ürün Olarak Esneklik	63
3.3 Konutta Mekan Kullanımı ve Esneklik	66
3.4 Konut Mekanında Tasarım Kalitesi Olarak Esneklik Kavramı	68

3.4.1 Tasarım kalitesi olarak esnekliğin alt açılımları	74
3.4.2 Tasarım kalitesi olarak esnekliğin getirdiği temel çözümler.....	78
3.5 Bölüm Sonucu: Konut Mekan Tasarımında Stereotip Mekandan Esnek Mekana Doğru Biçimleşme.....	81
4. ESNEKLİK TEMELLİ KONUT MEKAN TASARIMLARININ KALİTE ÜZERİNDEN ANALİZİ	87
4.1 Dünya’da Esnek Konut Tasarımı: Konut Mekan Tasarımında Esnekliğin Kronolojik ve İçeriksel Olarak Ele Alınması	87
4.1.1 Analizin amacı ve kapsamı	87
4.1.2 Analizin metodolojisi	88
4.1.3 Örnek analizleri	96
4.1.3.1 1920 öncesi dönem: Geleneksel konut ve işçi konutları	98
4.1.3.2 1920-1950 dönemi: Konutta erken modernist yaklaşımlar	102
4.1.3.3 1950-1970 dönemi: II. Dünya Savaşı sonrası konut üretimleri	108
4.1.3.4 1970-2000 dönemi: Konut mekanında kullanıcı katılımı ve tasarımda farklı yaklaşımlar.....	122
4.1.3.5 2000’ler ve sonrası dönem: Değişebilir konut mekan yaklaşımları	148
4.1.4 Bulgular ve sentez	162
4.1.5 Değerlendirme	180
4.2 Türkiye’de Günümüz Konut Üretimleri: Konut Mekanında Tıp-Esneklik-Kalite İlişkisinin Söylem Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi.....	184
4.2.1 Değerlendirme çalışmasının metodolojisi	186
4.2.2 Değerlendirme çalışmasının aşamaları.....	189
4.2.2.1 Esneklikle ilişkili veri/ kavramların kodlanması.....	191
4.2.2.2 Esneklikle ilişkili temaların bulunması	193
4.2.2.3 Esneklikle ilişkili kodların ve temaların düzenlenmesi.....	195
4.2.2.4 Bulguların yorumlanması ve seçilen mimarların esnekliğe yönelik yaklaşımlarının ayrıntılı analizi.....	197
4.2.3 Değerlendirme çalışmasının genel sonuçları.....	220
4.3 Bölüm Sonucu: Esneklik Temelli Konut Tasarımında Dünya’da ve Türkiye’deki Durumun Değerlendirilmesi	226
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	231
KAYNAKLAR.....	237
EKLER	249

KISALTMALAR

SAR : Stichting Architecten Research
RGF : Government Research Agency for the Economic and Constructive
Problems of the Residential Buildings

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 : ‘Open Building’ konsepti, tanımlar listesi (Kendall, 2004).	71
Çizelge 4.1 : Dünya örnekleri, seçilen örnek listesinin kronolojik dağılımı.	95
Çizelge 4.2 : Tip 15- Cottages projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları. .	98
Çizelge 4.3 : Tip 28- Mietsblock Muskauer Str. 33 projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	100
Çizelge 4.4 : Tip 6- Hufeisensiedlung projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	102
Çizelge 4.5 : Tip 8- Movable Boxes projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	104
Çizelge 4.6 : Tip 10- Vroesenlaan projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	106
Çizelge 4.7 : Tip 1- Überbauung Neuwil projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	108
Çizelge 4.8 : Tip 2- Flats at Hansaviertel projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	110
Çizelge 4.9 : Tip 5- Extendible Houses projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	112
Çizelge 4.10 : Tip 9- Unite D’Habitation projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	114
Çizelge 4.11 : Tip 14- West Plaza Condominium Apartments projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	116
Çizelge 4.12 : Tip 20- The Adaptable House projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	118
Çizelge 4.13 : Tip 26- The Neue Stadt of Köln projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	120
Çizelge 4.14 : Tip 4- Alexandra Road projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.	122
Çizelge 4.15 : Tip 7- Diagoon Houses projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	124
Çizelge 4.16 : Tip 11- Kronsberg Karree projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	126
Çizelge 4.17 : Tip 12- Void Space/Hinged Space Housing projesi; tipolojik veriler//esneklik analiz sonuçları.	128
Çizelge 4.18 : Tip 16- Fleksible Boliger projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.	130
Çizelge 4.19 : Tip 17- Überbauung Brahmshof projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	132
Çizelge 4.20 : Tip 18- Ritterstrasse Nord projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	134

Çizelge 4.21	: Tip 19- Dapperbuurt projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.....	136
Çizelge 4.22	: Tip 23- Spatial Efficiency projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.....	138
Çizelge 4.23	: Tip 24- The Transformable Apartment projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	140
Çizelge 4.24	: Tip 29- Quartier Saint-Christophe projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	142
Çizelge 4.25	: Tip 30- Estradenhaus projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.....	144
Çizelge 4.26	: Tip 32- Kölner Brett projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.....	146
Çizelge 4.27	: Tip 3- Greenwich Millenium Village II projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	148
Çizelge 4.28	: Tip 13- Chang Faming Hua Yuan Cheng Estate projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	150
Çizelge 4.29	: Tip 21- Housing Sebastianstrasse projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	152
Çizelge 4.30	: Tip 22- Silvertown, Boxley Street projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	154
Çizelge 4.31	: Tip 25- Single Family House projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.....	156
Çizelge 4.32	: Tip 27- Affordable Rural Housing Demonstration projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	158
Çizelge 4.33	: Tip 31- Dale Mill projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.	160
Çizelge 4.34	: ‘Koridor Tipi’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	164
Çizelge 4.35	: ‘Merkezi Yaşama Mekanı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	165
Çizelge 4.36	: ‘Ortaya Yerleştirilen Kutu’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	166
Çizelge 4.37	: ‘İşlevsel Alan Ayırımı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	167
Çizelge 4.38	: ‘Ring/Dönel Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	168
Çizelge 4.39	: ‘Organik Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	169
Çizelge 4.40	: ‘Akışkan Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	170
Çizelge 4.41	: ‘Esnek/Nötr Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	171
Çizelge 4.42	: ‘Servis Çekirdeği’nin mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	173
Çizelge 4.43	: ‘Servis Zonu’nun mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	175
Çizelge 4.44	: ‘Servis Zonu Olarak Döşeme’nin mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.	177
Çizelge 4.45	: ‘Servis Zonu Olarak Kolonlar’ın mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.....	179

Çizelge 4.46 : Mekansal kurgu ile ilişkili özellikler ve kullanım alternatifleri.	181
Çizelge 4.47 : Servislerin konumu ve ilişkili kullanım alternatifleri.....	182
Çizelge 4.48 : Dergi taraması sonucunda bulunan temalar- alt temalar – kodlar (Kategori ve kodlar alfabetik sıralamada verilmektedir).....	194
Çizelge 4.49 : Dergi taraması, mimar söylemine dair detaylı analiz [Mimar adı–tekrarlanan söylem ve üst kavramlar].....	204
Çizelge 4.50 : Dergi taraması, mimar söylemine dair detaylı analiz [Mimar adı–tekrarlanan söylem ve üst kavramlar].....	211
Çizelge 4.51 : Dergi taraması, mimar söylemine dair detaylı analiz [Mimar adı–tekrarlanan söylem ve üst kavramlar].....	217
Çizelge A.1: Dünya örnekleri – matriste yer alan tipolojik başlık açıklamaları; indeks (Leupen&Mooij, 2008; Ebner, 2010; Heckmann&Schneider, 2011).	250
Çizelge C.1 : Dergi taraması, sıklıkla tekrar eden kodları ifade eden yoğunluk haritası.	255
Çizelge D.1 : Dergi taraması sonucunda seçilen mimarlar ve ilgili projelerinin tekrarlama sıklıkları.....	277
Çizelge D.2: Türkiye örnekleri – seçilen mimarlar hakkında bilgiler ve ilgili projeleri.....	279

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Tezin kurgusu ve metodolojik yaklaşımı.	7
Şekil 2.1 : Psikolojik araştırmalarda imaj ve davranışın oluşumu (Kim, 1999).....	14
Şekil 2.2 : İnsan gereksinimleri üçgeni (Caan, 2011).....	17
Şekil 2.3 : Kültür kavramı, ana öğeler ve kültür haritası (Güvenç, 1979).....	21
Şekil 2.4 : Yer aidiyetine dair üçlü model (Scannell & Gifford, 2009).....	25
Şekil 2.5 : Altman (1975)'in mekanın düzenlenmesinde merkezi bir süreç olarak mahremiyet tanımları (Göregenli, 2010, s. 81).	27
Şekil 2.6 : Yaşam sürecindeki ilişkili diğer kavramlar (Rubinstein & Parmelee, 1992).....	30
Şekil 2.7 : Mies van der Rohe, 'Tugendhat House' (Drexler, 1960).....	37
Şekil 2.8 : Alexander Klein, 'Minimal Lodging' örneği, konut birimi tipolojisi- tip IIB, Berlin 1931 (Bevilacqua, 2011).	41
Şekil 2.9 : Otonom (autonomous) veya heteronom (heteronomous) bina sistemleri karşılaştırması (Turner, 1976).	46
Şekil 2.10 : Steven Holl, 'Stack Houses' (Leupen & Mooji, 2008).	51
Şekil 3.1 : Esneklik kavramı genel tanımlar ve kullanıcı-mekan bağıntısı (Tureng, Webster, Wordnet) (Hasgül & Özsoy, 2016).....	54
Şekil 3.2 : Gerrit Rietveld, 'Schröder House', 1924 (Acharya, 2013).	56
Şekil 3.3 : Mies van der Rohe (Schweizer Werkbundkollektiv ile birlikte), 'Apartment Block', 1927 (Johnson, 1947).	57
Şekil 3.4 : Martin Wagner, 'The Growing House', 1931 (Schlorhauser, 2016).....	58
Şekil 3.5 : John Habraken, 'Open Building' konsepti (Kendall, 2012).....	60
Şekil 3.6 : John Turner, 'tasarlanmış bir konut yapısına konut kullanıcısının yaptığı ekleme' (Turner, 1979).....	61
Şekil 3.7 : Yositika Utida, 'NEXT21 Project', 1994 (Kendall, 2000).....	62
Şekil 3.8 : Norman Foster, 'farklı ölçeklerde esneklik temelli güncel projeler' (Url-1).	63
Şekil 3.9 : Modüler kat planı tasarımı, 'Wisconsin Üniversitesi, araştırma merkezi' (Shelow, 2015).	64
Şekil 3.10 : Esnek donatı tasarımı, 'Bryden Wood' yapım sistemi (Bryden Wood, t.y.).....	65
Şekil 3.11 : Esnek mekanda gündüz ve gece kullanımı, 'Kleinwohnung Project, Carl Fleiger' (Schneider & Till, 2005b).	65
Şekil 3.12 : Farklı yapı bileşenlerinde değişebilirlik kavramının irdelenmesi (Kendall, 2006).....	70
Şekil 3.13 : 'Dwelling of Tomorrow' projesi, Hollabrunn, Avusturya- 'Open Building' prensipleri (Kendall, 1996).	72
Şekil 3.14 : 'Open Building' karar verme düzeyleri (Kendall & Teicher, 2000).....	73
Şekil 3.15 : Esneklik anahtar performans göstergeleri (Geraedts, 2008).	75
Şekil 3.16 : Yapının zaman içerisinde değişen katmanları (Gibb, A., Austin, S., Dainty, A., Saker, J., Pinder, J., Schmidt III, R., Kelly, G. & Grinnell, R. t.y.).....	76

Şekil 3.17 : Esnekliğin rasyonel bir karar verme yaklaşımı, genel perspektif (Israelsson & Hansson, 2009).....	78
Şekil 3.18 : ‘Uyarlanabilirlik için evrimsel stratejiler’, esnekliğin getirdiği bazı çözümler (Schwehr, 2010).....	79
Şekil 3.19 : Konut mekan tasarımında stereotip mekandan esnek mekana doğru biçimleşme.....	86
Şekil 4.1 : Dünya örnekleri seçim kriterleri, tipolojik gruplandırma.....	89
Şekil 4.2 : Dünya örnekleri seçim kriterleri.....	92
Şekil 4.3 : Dünya örnekleri konut mekanı tipoloji matrisi, seçilen örneklerin tipolojik özelliklerine göre dağılımı.....	94
Şekil 4.4 : Mekansal kurgu ve servislerin analiz matrisi.....	163
Şekil 4.5 : Dünya örnekleri: esneklik skalası-değerlendirme tablosu.....	183
Şekil 4.6 : Türkiye örnekleri söylem analizine yönelik mimar seçim kriterleri.....	186
Şekil 4.7 : Dergi taraması, örnek şema, Arredamento Mimarlık Dergisi, sayı 100+21-100+28, [Tekrarlanan mimar adı/ilgili proje –söylem – ilişkili kavramlar].....	188
Şekil 4.8 : Dergi taraması sonucu elde edilen kod listesi.....	196
Şekil 4.9 : Boran Ekinci, ilgili proje: Doğa Meşe Park Evleri, Kemerburgaz-İstanbul (Can Çinici ile birlikte) (Url-27).....	199
Şekil 4.10 : Boran Ekinci, ilgili proje: Kemer 50, Kemerburgaz-İstanbul (Url-28).....	200
Şekil 4.11 : Boran Ekinci, ilgili proje: İstinye Konutları, İstinye-İstanbul (Url-29).....	202
Şekil 4.12 : Adnan Kazmaoğlu & Mutlu Çilingiroğlu, ilgili proje: Hillpark Evleri, İstinye-İstanbul (Url-31).....	207
Şekil 4.13 : Adnan Kazmaoğlu & Mutlu Çilingiroğlu, ilgili proje: Mavisu Evleri, Ataşehir-İstanbul (Url-32).....	209
Şekil 4.14 : Adnan Kazmaoğlu & Mutlu Çilingiroğlu, ilgili proje: Milenyum Park Evleri, Kurtköy-İstanbul (Url-33).....	210
Şekil 4.15 : Cem Sorguç, ilgili proje: Life İstanbul Günbatısı, Göktürk -İstanbul (Url-35).....	213
Şekil 4.16 : Cem Sorguç, ilgili proje: NOXX Apartmanı, Beyoğlu- İstanbul (Url-36).....	214
Şekil 4.17 : Cem Sorguç, ilgili proje: Tekfen Hepİstanbul, Esenyurt-İstanbul (Url-37).....	215
Şekil B.1 : Türkiye örnekleri - söylem analizi, arkiv sitesi taraması mimar tablosu (Arkiv, t.y.).....	253

KONUT TASARIMINDA BİR KALİTE UNSURU OLARAK ESNEKLİK TEMELLİ YAKLAŞIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Üretim ve tüketimin hızlı bir şekilde ilerlediği günümüz yaşamında zaman kavramı önemli bir etken haline gelmektedir. Zaman faktörünün tetiklediği hızlı yaşam olgusu sonucunda üretilen mekanlar ve bu mekanların kullanımına yönelik özne ve nesne arasında bir etkileşim problemi ortaya çıkmaktadır. Üretilen mekanların anlamları sorgulanmakta ve bu anlamın arayışında kalite kavramının ele alınış biçimi yeniden irdelenmektedir. Hız faktörü ile özne-nesne arasındaki etkileşimin giderek koşturduğu tektip mekan üretimleri ve dolayısıyla da mekan kullanımları oluşmaktadır. Dinamik bir özne olan kullanıcı için tasarlanmış ve üretilmiş statik, tektip mekanlarda çoğu zaman kullanıma ilişkin bazı uyumsuzluklar yaşanmaktadır. Bu uyumsuzluk durumu kullanıcının zamanla değişen mekansal, sosyal ve kültürel gereksinimleri ile ilişkilendirilmektedir. Mekanın statik ve durağan yapısının bu dinamikliğe cevap verememesi ve kullanıcının sadece belirli ölçülerde mekana müdahale edebilmesi gibi durumlar kullanıcının özellikle kendi yaşam alanında karşılaştığı önemli bir problemdir. Problemin aşılması noktasında kullanıcı ile çevresi arasındaki ilişkinin sürekli değişen, dönüşen bir yapıda olması bir alternatif sunmaktadır.

Konut yaşam alanları uzun süreli kullanım, aidiyet, kendileme, vb. unsurlar içeren ve temel gereksinimlerin sağlandığı mekanlar olduğundan; tez çalışması kapsamında konut mekanının tasarımı ve kullanımı özelinde bir araştırma yapılmaktadır. Konut mekanlarının kullanıcıyı yaşadığı alanda gereksinimi doğrultusunda değişiklik yapmasına olanak sağlayan ve onu fiziksel, sosyal ve algısal olarak mekana dahil eden yerler olması dinamik bir kurgu ile mümkündür. Konut tasarımı ve kullanımı bağlamında mekanın potansiyelleri ele alınmalı ve mekanın çok yönlü gereksinimler doğrultusunda üretilmesi söz konusu olmalıdır. Çünkü konut mekanı içerisinde kullanıcı ile birlikte onun davranışlarını, algısını, sosyal, kültürel ve toplumsal niteliklerini kapsayan bütüncül bir sorgulamayı gerektirmektedir. Bu kapsamda tez çalışmasının kuramsal çerçevesi öncelikle kullanıcı ve konut mekanı arasındaki diyalektiğin ortaya konulmasını ve sonrasında davranış ve tasarım temelli yaklaşımların açıklanmasını içermektedir. Davranış temelli yaklaşımlar; kullanıcıya yönelik davranışsal, anlamsal ve zamansal boyutu tanımlayarak kullanıcının dinamik yapısını ortaya koymaktadır. Bu yapı kullanıcının konut mekanında her kullanıcı özelinde farklılaşan bir algı ve deneyimleme sürecinin oluşması, değişen gereksinimleri doğrultusunda mekan kullanımının çeşitlenmesi ve kişisel tercihleri doğrultusunda seçme özgürlüğüne sahip olması ile ilişkilendirilmektedir. Yine kullanıcının sahip olduğu kültür ile oluşturduğu bir yaşam biçiminin tanımlanması, bireye özgü niteliklerdir. Her kullanıcının yaşadığı konut mekanına kendi kimliğinden bir şeyler katma ve bir aidiyet oluşturma isteği de söz konusudur. Tüm bu devingen durum, yaşamın ritmi ve hızı içerisinde kendisine yer bulmaya çalışan kullanıcının bir taraftan da kendi yaşam döngüsü ile birlikte bir bütünlük kurma

çabasını biçimlendirmektedir. Konut mekanında ise gerek tasarım sürecinin karmaşıklığı gerekse de üretime dair farklı aktörlerin etkisi nedeniyle bütüncül bir inceleme önem kazanmaktadır. Özellikle ülkemizdeki son dönem konut üretimleri ele alındığında; üretimlerin farklı tasarım yaklaşımlarıyla oluşturulduğunu; fakat mekan tipolojileri anlamında tektipleşmeye doğru evrilme veya farklı tipolojik plan çözümleri olmasına karşın kullanıcıyı kısıtlayan bir içerik oluşturma eğilimleri olduğu gözlemlenmektedir. Projelerin çoğunlukla stereotip mekan kurgularına sahip olması ve bu kurguların kullanıcıyı belirli kalıplar içine sokması, aslında yaşanan mekanların ve dolayısıyla da yaşantının ta kendisinin nasıl daha da basmakalıp ve zorunlu bir hale getirildiğini göstermektedir. Burada üretilen ve bu doğrultuda birbirini tetikleyerek üretimi benzer şekilde devam eden bu projelerin tasarım kalitesi de ayrı bir tartışma konusu olmaktadır. Tüm bu veriler göz önüne alınarak mekanı özgürleştiren, değiştiren ve dönüştürmeye yönelik bazı nitelikler yükleyen bir anlayış olan ‘esneklik’ kavramı bu soruna bir çözümlene getirmektedir. Bu noktada araştırma kapsamında kuramsal çerçevede tasarım temelli yaklaşımlar ele alınan modernleşmenin etkisiyle özgürleşen, serbest plan anlayışı, endüstrileşme ile birlikte hazır üretim malzemelerin kullanımıyla dönüşebilen mekan tasarımı ve demokratikleşmenin kimlik, katılım gibi kavramları tasarımda bir araç olarak kullanımına referans olması esneklikle ilişkilenen önemli açılımlardır. Tektipleşmeye karşı ileri sürülen eleştirel yaklaşım ile ise tipolojinin aynı birimin tekrarı yerine çeşitlenerek çoğalma, alternatif üretme, dönüşebilme gibi esnekliğin sunduğu potansiyellerin değerlendirilmesi önemlidir. Bu değerlendirme ise tasarım ve üretim sürecinde mimarın yaklaşımı, söylemi ve bir ortaya koyduğu ürünü ile ilişkilendirilerek mimarın pozisyonunu da sürece dahil etmektedir.

Tez çalışması ilişkili tüm alt kavramların tanımını kullanıcı, konut mekanı ve mimarın süreçteki pozisyonu üzerinden açıklayarak kullanıcı özelinde dinamik yapıyı; konut mekanı özelinde mekanın farklılaşabilme, uyarlanabilme, dönüşebilme durumunu; mimar özelinde ise kullanıcı-mekan etkileşiminin ön planda tutularak farklı mekan tipolojileriyle oluşturulacak farklı esneklik yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda tezin örnek çalışması bölümü ise kuramsal çerçevenin mekan-tip-kalite üçlüsünün esneklik kavramıyla ilişkilendirilerek tanımlanmasının ardından Dünya’da ve Türkiye’de esneklik temelli konut mekan tasarımlarının kalite üzerinden sınıflandırılmasını, karşılaştırılmasını ve özgün bir yöntemle analiz edilerek değerlendirilmesini içermektedir. Kuramsal çerçevenin ardından kurgulanan bu bölümde öncelikle Dünya’daki esnek konut mekan üretimlerinin araştırılması yapılmaktadır. Örnek seçimleri yapılırken literatür araştırması sonucu konut mekanında tipolojik bir sınıflandırma ortaya koyan referans kaynaklara ulaşılmış, toplanan veriler sınıflandırılmış ve arşiv/web taraması üzerinden örnek dökümü ve incelemesi yapılmıştır. Yapılan incelemeler doğrultusunda konut mekanında esnek tasarım yaklaşımına sahip projelerin analizi ile ‘Esneklik Kalite Bileşenleri’ belirlenmektedir. Örnek çalışmasının ikinci bölümünü oluşturan Türkiye’deki duruma gelindiğinde ise; günümüzde giderek artan stereotip konut mekanlarının üretimine eleştirel bir bakış oluşturulmaktadır. Bu noktada Türkiye’de mimarın konut mekan tasarımında ve üretiminde yaklaşımı, söylemi ve projeleri ile ilgili metinlerinin incelenmesi söz konusudur. Türkiye’deki konut mekan üretimleri; kuramsal çerçevedeki kavramlar ve Dünya örnek analizi sonucunda elde edilen ‘Esneklik Kalite Bileşenleri’ de dahil edilerek nitel veri analizi (söylem analizi) yöntemi ile değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonucunda teori ve örnek çalışmasının sentezi yapılarak kullanıcı-konut mekanı-mimar üçlüsünün ilişkisi irdelenmekte ve konut mekanında tasarım ve kullanıma dair esneklik temelli

yaklaşımın bir tasarım kalitesi olarak ele alınması hedeflenmektedir. Esneklik alanındaki diğer çalışmalar ve metodolojik yaklaşımların incelenmesinin sonucu olarak esnekliğin konut mekan tasarımı ve kullanımını doğrultusunda ele alınması ve üretilen mekanların kalite üzerinden değerlendirilmesi tez çalışması için önemli bir hedefi oluşturmaktadır. Yaşanılan mekanların kalitesi ve kalitenin de birebir gündelik hayata yansımaları, araştırma kapsamında ele alınan önemli bir yaklaşımdır. Kullanıcının dinamik yapısı ve konut mekanına yönelik çözümlerle birlikte esnekliği bir tasarım kalitesi olarak tanımlamak, kullanıcının yaşadığı mekanda söz sahibi olduğu çok yönlü bir ilişkiye olanak vermektedir. Çalışma ile esnek mekan tasarımı anlayışının potansiyellerinin görülmesinin ve esnekliğin yaşanılan konut alanlarına sağladığı alternatiflerin çözümlenmesinin günümüz konut tasarım ve üretim yaklaşımlarına önemli bir referans olacağı düşünülmektedir.

EVALUATION OF FLEXIBILITY-BASED APPROACHES AS A QUALITY ELEMENT IN HOUSING DESIGN

SUMMARY

At the present time, where production and consumption progress rapidly, the concept of time becomes an important factor. As a result of the rapid life phenomenon triggered by the time factor, an interaction problem arises between the objects produced and the subjects who use the spaces. There is also a visible effect of this rapid change into the architectural space. We can express that both the physical and social environments have this easily changeable character. The trigger of the time factor into a rapid life brings along the issues such as space, spatial meaning and use of space variables. Through this idea, the meaning of the produced space is examined and the interaction between the space and user is investigated. On the other hand, the speed factor weakens this interaction about the production and the use of space. The user, as a dynamic subject, has inadaptability to the space that is a static object produced rapidly and easily. This inadaptability can be explained through the point of user, with its physical, social and cultural requirements. Besides, when we think about the user as a whole, other variables such as the structure of the family, society, etc. can also occur. Within this point of view, user-environment, individual-space or in other words the subject-object relationship has a changeable character so that it becomes a significant issue. Space, having a static and stable character, cannot meet the changeable requirements of the user. Within this process, a user making inadequate interventions to space constitutes a problem in everyday life. To overcome the problem, there is an alternative where the relationship between the user and the environment is a constantly changing and transforming structure.

Since dwelling spaces have long-standing use, place attachment, personalization, etc. including the main requirements of the user, these spaces can be specially focused on and investigated. Within this purpose, the research is focused on the dwelling design and the use of space. This situation makes the dwelling spaces where the user can make the changes, adding and removing the attention to the involvement of the user to space spatially, socially and perceptually. The use of space cannot be examined just by its physical character. The potentials of space should be handled and space would be produced within these multi-purposed requirements. Space should also be examined holistically with the user and along with the user's behavioral, perceptual, social, cultural qualities. In this context, the theoretical framework of the thesis study firstly explains the dialectic between the user and the dwelling space and then explains behavior- and design-based approaches. Behavior-based approaches: defines the dynamic structure of the user by defining the behavioral, semantic and temporal dimension towards the user. This structure is related to the user having a differentiated perception and experiential process in the dwelling space for each user, diversification of the use of the space in accordance

with the changing requirements and freedom of choice in the direction of personal preferences. Again, defining a lifestyle that a user has created with a culture that is possessed by the user is an individual-specific qualification. For each user, there is also a need to add something from his or her identity to a place of dwelling where the user can change and create a belonging. All of this dynamic situation is shaping the effort of the user trying to find a place in the rhythm and pace of life to establish an integrity together with his/her own life-cycle. In the residential environment, a holistic examination is gaining importance because of the complexity of the design process, due to the influence of different actors on production. The holistic examination underlines the topics in dwelling spaces such as time, meaning, use, scale and technology. When we deal with the last period of dwelling productions in our country, it is seen that the productions have different types of approaches, however the typology of spaces and plan solutions evolve into a stereotyped way, so that this tendency has a context of limiting the user participating in space. Projects having stereotyped spatial organizations and organizations limiting users into a defined space, indeed show us how our living environments are stereotyped and limited. Produced spaces interacting with other projects constitutes an ongoing process while the quality of projects becomes a discussive issue. The concept of 'flexibility', which is an understanding that transforms the space by taking all these data into account, brings about an analysis of this problem. At this point, it is important to note that design-based approaches in the frame of the research are the influence of modernization which constitutes the open space idea, design of space transformed by the use of ready-made production materials within the industrialization effect, and democratization as a tool for designing concepts such as identity and participation. It is also important to relate these ideas within the context of 'flexibility' features. With the critical approach posed against the stereotyped dwelling space productions, it becomes more of an issue to evaluate the potentials of the typology in which the flexibility constitutes; that of alternating production and diversifying the unit; instead of the using the same unit in a repetitive way. By doing so, to assess the potentials of the flexibility into the design creates different possibilities. This assessment involves the architect's position in relation to the architect's approach, rhetoric and product as a result in the design and production process. Taking into account all of these, flexible space that transforms space into a more free, changeable and convertible quality can be an alternative solution for this problematic.

The thesis study makes the definition of all related sub-concepts dynamic in the user-specific by explaining the user, the dwelling space and the architect's position in the process while defining the differentiation, adaptability, transformability of the space in the space. On the other hand, through the architect's position the user-space interaction is held on the front panel and different flexibility approaches are created that will be shaped with different space typologies. In this direction, the sample study section of the thesis ties in with the concept of the theoretical framework of a space-type-quality triple within the classification, comparison of examples from the world and Turkey that are based on flexibility to be analyzed and evaluated by a unique method. Following the theoretical background, in the sample study section, firstly, the research of flexible dwelling space productions in the world are made. In the case of sample selection, the reference sources which showed a typological classification in the dwelling space of the literature survey were reached, the collected data were classified and the sample document and examination were done through archiving / web browsing. 'Flexibility Quality Components' are determined with the analysis of

the projects that have a flexible design approach in the dwelling space in line with the examinations made. When the sample forms the second part of the study points to the situation in Turkey, there is a critical view on the production of increasingly stereotypical housing spaces today. At this point of the approach, in the architect's dwelling design and production in Turkey the discourse and project texts within the products concerned are examined. The concepts of theoretical framework and the 'Flexibility Quality Components' obtained as a result of the world sample analysis are included in the evaluation of dwelling space productions in Turkey that are evaluated by the qualitative data analysis (discourse analysis) method. As a result of the evaluation, it is aimed to analyze the relationship between the user-dwelling space-architect trio by synthesizing the theory and the sample studies and to consider the flexibility-based approaches of design and use in the dwelling space as a design quality. As a result of examining other studies and methodological approaches in the research area, it is an important goal to study flexibility in the direction of design and use of dwelling space scale and to evaluate quality of produced spaces in the thesis study. The quality of the living spaces and the quality of the daily life reflection are the main starting points within the scope of the research. The dynamic structure of the user and the solutions for the dwelling space together define flexibility as a design quality, allowing the user to have a versatile relationship where the content has a unique value and the user has a meaning to the place he/she lives in. If the architect uses the role of defining a flexible space idea in the context of the dwelling space, the dynamic character of the space would present different solutions to the user. In consequence, this would strengthen the relationship between the user and the dwelling space while the user can interfere into the space in a more effective way. Within this research, it is considered that the potential of the understanding of flexible space design and the solution of alternatives to flexible living spaces are considered to be an important reference for today's dwelling design and production approaches.

1. GİRİŞ

Kentsel yaşamın hızının artması, ev ile iş arası dinamik tempo ve bu ikisi arasında bir denge kurmaya çalışan kullanıcı dinamik bir sürecin içinde yer alırken, üretilen mekanların tektipliğe doğru evrilmesi, kullanıcı-mekan arasındaki etkileşim problemini gündeme getirmektedir. Bu kapsamda bir fiziksel çevre olarak konut mekanı, kullanıcının her gün birebir deneyimlediği ve içerisinde temel yaşam aktivitelerini gerçekleştirdiği bir içeriğe sahip olması noktasında özelleşmektedir.

Kentsel mekan statik bir fiziksel biçimleniş tanımlanamamaktadır; tam tersi sürekli evrilmeye açık bir yapıya sahiptir. Fiziksel çevredeki bu durum birçok ölçekte ve içerikte gerçekleşen değişikliklerin kullanıcı-mekan etkileşimi üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. ‘Bu gibi önemli değişiklikler, kentsel yapı ve mekanların algılanmasında ve yorumlanmasında farklılıklara yol açmakta, bu da kaçınılmaz olarak insan-çevre ilişkileri üzerinde ve özellikle konut sakinlerinin kentle etkileşiminde belirleyici olmaktadır’ (Garcia-Mira, Uzzell, Real & Romay, 2005). Konut ise tüm bu biçimleniş içinde aslında temel olarak barınma ihtiyacına hizmet eden bir mekansal oluşum ifade etmektedir. ‘Yine de bu belirli durum tek başına gerekliliğin sonucu oluşan bir işlev olarak düşünülemez. Birey ve çekirdek aile ile yakından özdeşleştirilen, yaygın olarak ilişkilendirilen, hatta evrensel değerlerin bir ifadesi olarak düşünülebilir’ (Riley, 1999). Konut mekanı bu bağlamda sadece barınma ihtiyacının karşılandığı fiziksel bir biçimlenişten öteye geçmektedir. Konut ayrıca davranışsal anlamda kişiden kişiye değişen farklı gereksinim ve kullanım alanları; evrensel değerlere bağlı kültürel normlar ve zamansal anlamda değişen ve gelişen çok yönlü bir oluşum tanımlamaktadır. Hızlı yaşam döngüsü içerisinde konut mekânının irdelenmesi, aynı zamanda kullanıcı özelinde geçicilik/kalıcılık kavramları ile de ilişkilendirilmektedir. Kullanıcıların kent içinde yaşayacakları sabit bir mekân belirlemek ya da bu hız içerisinde değişen yaşam koşulları doğrultusunda yer değiştirmek konusundaki seçimleri, konut mekânının biçimlenişini etkileyen bir unsurdur.

Konutun içerdiği çok yönlü oluşuma ek olarak, özellikle çoklu konut üretimlerinde tipoloji, ölçek gibi kavramların konutta tasarım, üretim ve kullanım aşamalarında farklı birer etken olması konut tasarımında kitlesel üretimlerin özelinde bir irdelenmenin önemine işaret etmektedir. Kentlerde hızlı üretim ve tüketim üzerine temellenen politikalar ve bu durumun bir sonucu olarak kitlesel konut üretiminin artması, konutta tasarımda kalitenin arayışını beraberinde getirmektedir. Farklı araştırmalara dayanan ve yaşam biçimine dair alternatif çözüm önerileri sunabilen tasarım yaklaşımları yerine hızlı ve çok sayıda üretim yaklaşımı yaygınlaşmaktadır. Bu yaklaşım konut mekan çözümlerinde tektipleşmeye doğru bir yönelimi tetiklemektedir. Özellikle ülkemizde son dönemde üretilen konut mekan tipolojilerinde tektipleşmenin giderek artması da bu yaklaşımın bir sonucu olarak nitelendirilebilir. Çağın beraberinde getirdiği hızlı üretim ve tüketim anlayışından etkilenilerek; yaşam çeşitliliğini arttıran mekanlar kurgulamaktan uzak, konut biriminin aynı biçimde tekrarı şeklinde tasarlanan mekanlara yönelilmektedir. ‘Kişilerin çoğunlukla kendileri için bir anlam içeren çevrelere tepki verdikleri görülmektedir’ (Rapoport, 1990). Bu doğrultuda her kullanıcı için aynı tipte tasarlanmış mekan üretimleri kullanıcının mekan üzerine yükleyeceği anlam konusunda bir sınırlandırma oluşturmaktadır. Günümüzde teknolojinin hızla ilerlemesinin de bir sonucu olarak çoklu üretimlerde ortaya çıkan kar amacı güden, hızlı ve çok sayıda üretim anlayışı; her kullanıcı için aynı tip mekan çözümlemesini öngörmektedir. Tektipleşme ile bir yandan mekan belirli bir kalıba sokulup kullanıcıya alternatifsiz bir kurgu sunulurken; diğer bir yandan mekan üretiminde söz sahibi olan mimarın rolü de yeniden gündeme gelmektedir. ‘Davranışı etkileyen çevre, fiziksel boyutlardan ve tasarım prensiplerinden çok daha fazlasını içermektedir (Marcus & Sarkissian, 1986). Mimarın tasarımdaki rolü bu noktada yönlendirici bir tavır oluşturmaktadır; konut tasarımı sadece tasarım prensiplerini içeren bir fiziksel arayış olmanın ötesine geçmektedir. İşlevsel olanın eleştirel olanın önüne geçmesi, mimarın tasarımda aldığı bazı kararlar üzerinden kurgulanabilmektedir. Mekanın tipolojik özelliklerinin çeşitlenebilir bir yaklaşımla ele alınabildiği, değişime açık mekansal kurgulara olanak verebilen esnek mekan tasarımı, tasarımda kalitenin arayışında bir alternatif üretmektedir. Esnekliğin bir tasarım kalitesi olarak ele alınması, kullanıcının yaşadığı mekanda söz sahibi olduğu, kullanıcı-mekan etkileşiminin sağlandığı bir açılım sunması açısından önem kazanmaktadır.

1.1 Tez Çalışmasının Amacı

Tez çalışmasının amacı, günümüzde giderek artan stereotip konut birimlerinin üretimine yönelik bir eleştiri üzerinden hem tasarım kalitesi hem de mekan kullanımı anlamında irdelenmesi ve esneklik temelli yaklaşımların konuya getireceği farklı bir bakış açısının geliştirilmesidir. Araştırma ile özellikle ülkemizde son dönemde her yerde, her kullanıcı için aynı biçimde üretilen tip projelerin, kullanıcıyı sınırlandırmasına ve kullanıcının dinamik karakterini yok etmesine dikkat çekmek istenmektedir. Özne-nesne ve anlam etkileşiminin mimaride sorgulanması gerektiğinin ve özneyi yaşadığı mekan ile daha çok iletişime geçirecek esnek çözümlerinin olasılıklarını görmenin önemi vurgulanmak istenmektedir. Bu kapsamda kuramsal çerçevenin ilişkili kavramlarla temellendirilmesinin ardından öncelikle esneklik temelli konut mekan üretimlerinin Dünya'daki örnekleri incelenerek konuyla ilgili alt açılımların yapılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda ülkemizdeki son dönem konut üretimlerinde mimarın yaklaşımı, söylemi ve esneklikle ilgili tasarımlarına ilişkin metinlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Böylelikle Dünya'daki esnek konut mekan üretimlerinin analizi ve Türkiye'deki günümüz konut üretimlerinde mimarın söyleminin değerlendirilmesi ile esnekliğin sunduğu potansiyellerle geleceğe yönelik tartışmaya dayanarak öneriler sunulması amaçlanmaktadır.

1.2 Tez Çalışmasının Konusu ve Kapsamı

Tez çalışmasının konusu ve kapsamı öncelikle problemin tanımlanması, hipotezin ortaya konulması ve araştırma yaklaşımının belirlenmesiyle açıklanabilir. Bu doğrultuda:

Tanımlanan problem: Kuramsal çerçevede açıklanan kullanıcıya yönelik değişkenler, bu değişken durumun yarattığı dinamikliğin mekan tasarımına yansımaması ve dolayısıyla kullanıcı-konut mekanı etkileşiminin sağlanamamasıdır.

Ortaya konulan hipotez: Türkiye'de tektip konut mekan üretimlerinin artmasının bir sonucu olarak esneklik bir kalite unsuru olarak tasarımda yer almamakta ve esneklikle ilgili çalışmaların sonuçları konut mekan tasarımına yeterli düzeyde yansıtılmamaktadır.

Araştırma yaklaşımı: Konut mekan tipolojisinde esnek çözümler birçok alternatif yaşam biçimine olanak vermektedir. Esnekliğin farklı düzeylerde ve farklı ölçeklerde değerlendirilmesi ile mimarın tasarladığı esnek mekan kurgusunun kullanıcı-mekan arasındaki etkileşim ve mekansal kalite ile ilişkisi araştırılmaktadır.

Tez çalışması kapsamında ele alınan kuramsal çerçevenin oluşmasına destek olacak literatür taraması ile belirli ana başlıklar oluşturmak mümkündür. Kuramsal çerçevede öncelikle kullanıcı ve konut mekanı arasındaki diyalektik ortaya konulmaktadır. Bu ikili arasındaki etkileşim mekansal anlamda çok yönlü bir ilişki bütünü belirlemektedir. Kullanıcının yaşadığı mekan içerisinde söz sahibi olamaması, uzun vadede kendi istek ve beklentileri doğrultusunda değişen mekansal gereksinimlerini karşılayamaması, beraberinde mekan kullanımına dair problemleri getirmektedir. Bu noktada kullanıcı ya beklentilerinden vazgeçecek ya da yaşadığı konut mekanını terk edecektir. Problemin çözümlenmesinde ise bu ikili arasında etkileşimin arttırılması bir çözüm önerisidir. Araştırmada bu doğrultuda birincil olarak davranış temelli yaklaşımlar ele alınmaktadır. Kullanıcının konut mekanında davranışsal, anlamsal ve zamansal boyutta farklı nitelikleri mevcuttur. Davranışsal boyutta algı ve deneyim, gereksinim ve mekan kullanımı ve seçme özgürlüğü kullanıcı için birer etken iken anlamsal boyutta kişinin kendi kültürel yapısı sonucunda oluşturduğu bir yaşam biçimi, kullanıcı kimliği, mekana yüklediği bir aidiyet duygusu ve buna yönelik mekanı kendilemesi, kişiselleştirmesi söz konusudur. Zamansal boyutta ise özellikle problemin tanımında da belirtilen kentsel yaşamın giderek daha hızlı bir biçimlenişe bürünmesi ve yaşamın bu yönlendirilme ritmi ve hız oluşturması bir diğer durumu ifade etmektedir. Yaşamın ritmi ve hızı içerisinde kullanıcının zamana bağlı olarak değişen yaşam döngüsü de davranışsal temelli bir diğer faktördür. Kuramsal çerçevede ikincil olarak ise tasarım temelli yaklaşımlar üzerinden konut mekanına yönelik çözümler ortaya konulmaktadır. Konut mekanına modernleşmenin etkisi, konutta endüstrileşme, demokratikleşme ve tip-stereotip kavramları üzerinden tasarım kalitesi ve çeşitlenme başlıkları ile konut mekanı özelinde ortaya konulan yaklaşımlara yer verilmektedir. Modernleşmenin etkisiyle konut mekanındaki özgür mekan, minimum mekan anlayışları esnekliğe işaret eden önemli açılımlardır. Mekanın özgürleşmesi, modern dönemdeki serbest, akışkan plan kurgularıyla ilişkilendirilmektedir. Konut mekanında minimum standartların, minimum maliyetle elde edilmesi açısından geliştirilen plan şemaları

tipolojik çeşitlilik sağlanması anlamında önemlidir. Konut mekanına yönelik çözümlerinde endüstrileşmenin teknolojinin getirileri noktasında esneklik ile ilişkilendiği görülmektedir. Hazır üretim malzemeler, mimarı bir taraftan tasarımda aynı modülün hep aynı biçimde tekrarlamasına yönlendirilerek tektipleşmeye doğru ilerken, diğer yandan bu malzemeler hareketli, dönüşebilen mekan kurgularına olanak vererek esnek mekan çözümlerine de zemin oluşturabilmektedir. Endüstrileşmenin etkisinde esnekliğin konut mekan tasarımında bir girdi olarak kullanılması bu bağlamda iki yönlü bir içerik oluşturmaktadır. Yine bir diğer önemli açılım; dönemde toplumsal düzeyde ortaya çıkan demokratikleşme kavramının esnek mekan tasarımında bir veri olarak değerlendirilebilecek kullanıcı katılımı yaklaşımını ön plana çıkarmasıdır. Bu dönemde kullanıcıyı tasarımda ve mekan kullanımında merkeze alan bir anlayış egemen olmaktadır ve üretilen konut mekanlarında kullanıcı dahil olmak üzere birçok aktörün bir araya gelerek ortak bir çözüm oluşturulduğu örneklerle rastlanmaktadır. Tasarım temelli yaklaşımlarda esnekliğin niteliklerine yönlendiren dönemsel etkiler, tasarım kalitesi kavramına dikkat çekmektedir ve konut mekan tasarımında kalitenin arayışında tektipleşmeye karşıt bir görüş olarak çeşitlenme kavramını vurgulamaktadır.

Tüm bu kavramsal altyapı davranış ve tasarım temelli yaklaşımların entegrasyonunu işaret ederek aslında kullanıcı, konut mekanı ve ayrıca mimarın bir arada irdelenmesinin gerekliliğini göstermektedir. Kuramsal çerçevede bu doğrultuda tasarım kalitesi olarak esneklik kavramı ele alınmaktadır. Esneklik kavramı ve kavramın gelişimi, süreç ve ürün olarak esneklik, konutta mekan kullanımı ve esneklik, konut mekan tasarımında esnekliğin getirdiği alt açılımlar ve yeni çözümler bu başlık altında yer alan içeriklerdir ve stereotip mekandan esnek mekana doğru bir biçimleniş ifade etmektedir. Tezin örnek çalışması bölümü Dünya’da esneklik temelli konut mekan tasarımlarının ve Türkiye’de mimarın bu noktadaki söyleminin sınıflandırılmasını, karşılaştırılmasını ve özgün bir yöntemle analiz edilmesini ve değerlendirilmesini içermektedir. Böylelikle konut mekan tasarımında ve kullanımında esneklik temelli bir kalite değerlendirilmesi yapılması hedeflenmektedir.

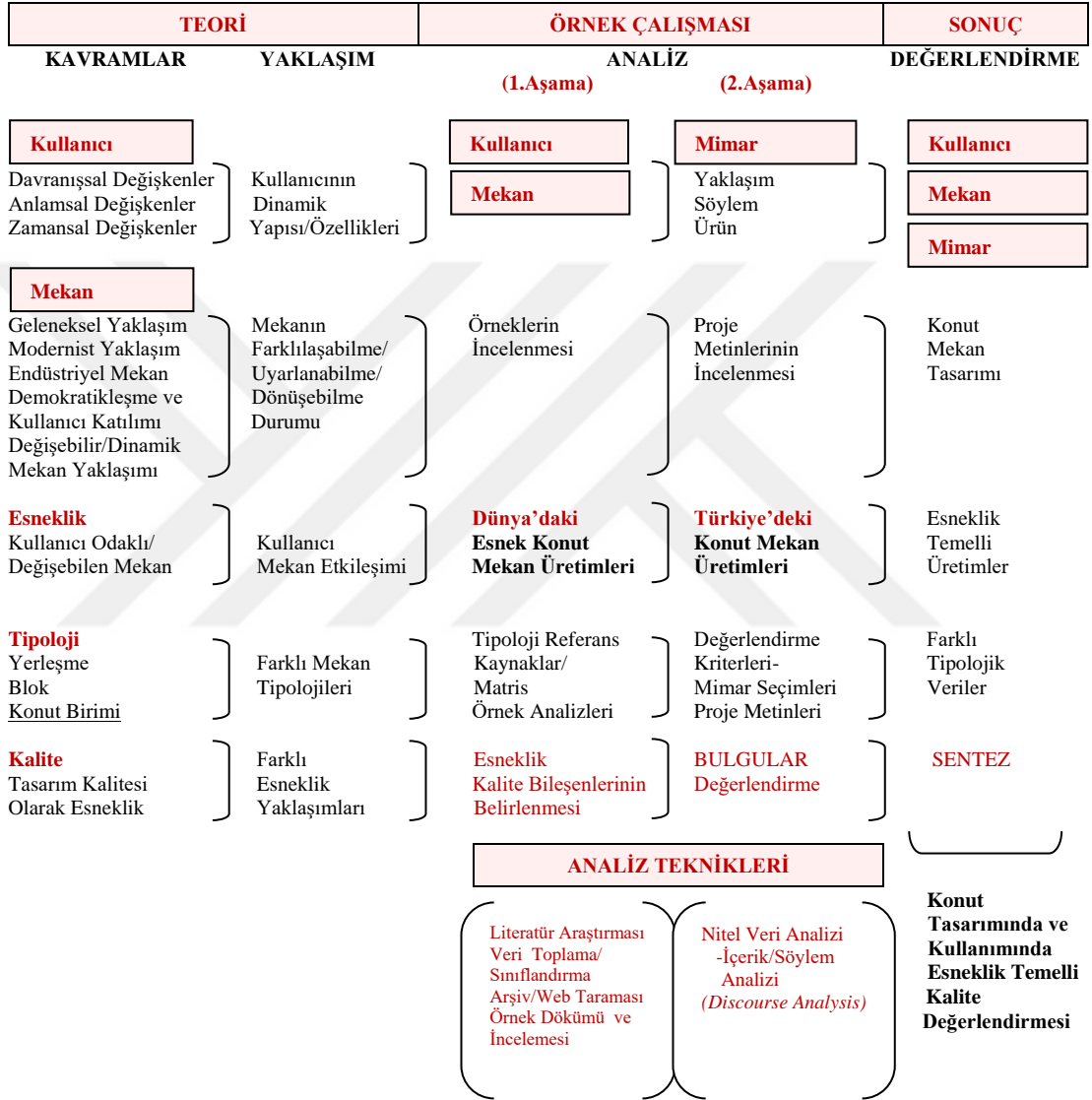
1.3 Tez Çalışmasının Metodolojik Yaklaşımı

Tez çalışmasının kuramsal çerçevesi kapsamında konuyla ilgili temel kavramlar ve bu kavramlarla ilişkili alt kavramlar belirlenmektedir. Araştırma kapsamında öncelikle problemin tanımına ve çözümlenmesine dair ilişkili alt kavramların açıklandığı kuramsal çerçeve oluşturulmaktadır. Kuramsal çerçevenin kullanıcı, mekan ve mimar üzerinden tanımlanması; kullanıcının dinamik yapısı, mekanın farklılaşabilme/uyarlanabilme/dönüşebilme durumu, bu ikili arasındaki etkileşim ve mimarın tasarımdaki rolü; genel çerçeveyi oluşturmaktadır.

Kuramsal çerçeve doğrultusunda örnek çalışması bölümü iki aşamalı olarak esneklik temelli Dünya ve Türkiye konut üretimlerinin analizini içermektedir. Her iki aşamada da ele alınan örnekler, tez çalışmasının tanımladığı tektipleşme sorununun kitlesel üretimler üzerinden incelenmesini kapsamaktadır. Örnek çalışması bölümünün birinci aşamasında, kullanıcı-mekan etkileşiminin farklı esneklik yaklaşımlarıyla sorgulanması hedeflenmektedir. Bu noktada Dünya'daki esnek konut mekan üretimlerine ilişkin olarak literatür araştırması ve arşiv/web taraması yapılmaktadır. Tipolojiyle ilgili temel (referans) kaynaklara ulaşılmakta ve elde edilen veriler doğrultusunda referans bir tipoloji tablosu ile bu veriler sınıflandırılmaktadır. Sınıflandırma bir matris üzerinde bir araya getirilmekte ve örnek dökümü incelemesi yapılarak seçilen 32 adet örnek proje analiz edilmektedir. Esnekliğin mekana ne şekilde yansıtıldığı ve bu yansımanın hangi yönlerden mekansal bir kalite unsuruna dönüştüğü araştırılarak analiz sonucunda; 'Esneklik Kalite Bileşenleri'nin belirlenmesi söz konusudur. Elde edilen bileşenler, konut mekan üretiminde esnekliğin temel kavramlarını ve kavramların tasarıma nasıl yansıtılabileceğine ilişkin bir çerçeve oluşturmaktadır.

Örnek çalışmasının ikinci aşaması ise Türkiye'de mimarların konut tasarımında esneklik ile ilgili yaklaşım ve söylemlerinin incelenmesini içermektedir. Bu bağlamda kullanılan analiz tekniği nitel bir yöntem olan söylem analizidir. Çalışmada söylem analizi kullanılarak konut mekan üretimlerinde esnekliği yoğun olarak kullanan mimarların yaklaşım ve söylemlerinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu aşamada Dünya örnekleri çalışması sonucunda belirlenen esneklik bileşenleri, söylem analizi çalışmasındaki kavramlarla birlikte tartışılmaktadır. Elde edilen analiz sonuçları tez çalışmasının sonuç bölümünde kullanıcı-mekan-mimar üçlüsünün

birlikte ele alınarak konut tasarımında ve kullanımında esneklik temelli yaklaşımların kalite üzerinden değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme, Dünya ve Türkiye örneklerinin esneklik açısından yaklaşımlarını karşılaştırma olanağı vermektedir ve gelecekte esneklikle ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutmasının yanı sıra uygulamada konut tasarım süreçlerine bir girdi oluşturacağı düşünülmektedir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1 : Tezin kurgusu ve metodolojik yaklaşımı.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Tez çalışmasının kuramsal çerçevesi ile hızlı yaşam ve bu hızlı yaşamın içinde kendisine bir yer bulmaya çalışan kullanıcının durumu ve onun her gün birebir olarak deneyimlediği konut mekanı ile olan ilişkisi ele alınmaktadır. Bu nedenle öncelikle kullanıcı özelinde mekan–algı–anlam kavramsal ilişkilerinin incelenmesi söz konusudur. Daha sonra bu kavramsal bütünlük içinde konut mekanı özelinde zaman–esneklik–kalite ilişkisinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Kuramsal çerçeve, kullanıcı ve konut mekanı arasındaki diyalektikle başlanıp kullanıcıdaki durumun davranış temelli yaklaşımlar; konut mekanındaki çözümler ise tasarım temelli yaklaşımlar üzerinden açıklanmasını ve sonuç olarak bu yaklaşımların entegrasyonunu kapsamaktadır. Kullanıcı - konut mekanı - mimarın pozisyonuna dair kavramlar tanımlanmakta ve bu çok yönlü etkileşim bir tasarım kalitesi olarak esneklik ile ilişkilendirilmektedir. Kavramların açıklanmasında ilk olarak kullanıcı özelinde davranış temelli yaklaşımlar yer almaktadır. Burada kullanıcının sahip olduğu davranışsal, anlamsal ve zamansal boyuttaki değişkenler, onun dinamik yapısını ortaya koymaktadır. Herbir değişkenin kişiye özel, değişebilir yapısının farklı bir anlam içerdiğine dikkat çekilmektedir. Kullanıcıdaki durumun incelenmesinin ardından tasarım temelli yaklaşımlar ele alınarak konut mekanı ve mimarın tasarımdaki planlama özgürlüğü ve pozisyonuna ilişkin kavramlar irdelenmektedir. Konutta tip-stereotip kavramları ve tipoloji yaklaşımları, konut mekanına modernin etkisi, konutta endüstrileşme kavramı ve konutta kimlik arayışı, kullanıcı katılımı mekan özelinde farklılaşabilme, uyarlanabilme, dönüşebilme gibi kavramları gündeme getirmektedir. Bu durum da mekan tasarımında mimarın ortaya koyabileceği özgür biçimleniş doğrultusunda mimarın pozisyonunun yeniden ele alınmasına sebep olmaktadır. Kuramsal çerçevedeki tüm bu kavramsal akış ve biçimleniş, kullanıcı - konut mekanı - mimar birlikteliğinin etkileşimli biçimde ele alınmasını sağlamakta ve sonuç olarak da esneklik kavramına bir yaklaşım oluşturmaktadır.

2.1 Kullanıcı ve Konut Mekanı Arasındaki Diyalektik

Mekan ve kullanıcı arasındaki diyalektik sorgulanırken ilk olarak ele alınacak nokta hız ve zaman faktörleri ve bu faktörlerin mekan kullanımına ilişkin etkilerinin tartışılmasıdır. Mekanı üç boyutlu bir boşluktan öteye taşıma olgusu Norberg-Schulz (1966), Bergson (2007), Merleau-Ponty (2005) gibi birçok mimar, sosyolog, filozof tarafından farklı açılardan ele alınmaktadır. Mekanı bir boşluk ya da matematiksel bir düzlem olmaktan kurtarmak ve onu barındırdıkları ile anlamlandırmak fiziksel mekana ilişkin farklı bir bakış açısı oluşturmaktadır. Bu durum, fiziksel olanın aynı zamanda da farklılaşan, değişen, gelişen, sosyal bir varlığa dönüşüp dönüşmemesi gibi konuları da içine almaktadır. Mekanın bu üç boyutlu durumunda zaman faktörünü ele almak önem kazanmaktadır. Zaman beraberinde hız kavramını tetikler. Hız ise pozitif etkilerinin dışında bazı içerikleri göz ardı etmemize neden olur. Çünkü hız içerisinde aynı zamanda değişimi de barındırmaktadır. Gelişme ve öteye gitme durumu hız üzerinden okunmaktadır; öte yandan değişime ayak uydurabilmek de ayrı bir sorundur. Kişinin mekan ile olan ilişkisini sorguladığımızda bu ikili arasındaki değişime yönelik bir okuma yapılmalıdır. Zaman içerisinde meydana gelebilecek kullanıcı özelindeki değişkenler ve konut mekanının bu süreçte kullanıcı değişkenleri ile entegre bir çözümleme oluşturup oluşturamayacağı önem kazanmaktadır. Her bir başlık ayrı bir alt metin içerir; ancak temelde tüm bu başlıklarda kullanıcı ve mekan arasındaki bağı sorgulamak mümkündür.

Bu noktada önemli bir bakış açısı da mekanın ve kullanıcının birbirleri ile etkileşiminin zaman kavramı ile irdelenmesidir. Mekanı ve kullanıcıyı birer nesne ve özne olarak incelersek; burada öznenin dinamik bir özelliği olduğu görülmektedir. Öte yandan nesne tekil haliyle statik bir özelliğe sahiptir. Kullanıcı zaman içerisinde birçok anlamda değişmektedir ve böylelikle kullanıcının gereksinimleri evrilmektedir. Mekan ise tam tersi bir doğrultuda bitmiş bir son ürün olarak görülür ve belirlenen kalıplar içerisinde kendi dış çerçevesini son haliyle belirler, o şekilde tanımlanır. Buna karşın zaman kavramının dinamik bir özne olan kullanıcıyı ve kullanıcı ihtiyaçlarını değiştirmesi de mekan-kullanıcı arasındaki etkileşimin yeniden sorgulanması sonucunu doğurur. Belirli bir zamanda, belirli bir kullanıcı veya kullanıcı grubu için, belirli bir anlayışta ve bütçe ile tasarlanmış, belirli bir ekiple uygulanmış bir mekan; değişen kullanıcı gereksinimlerine ya da değişen kullanıcı

profilinin gereksinimlerine yanıt verebilecek mi, sorusunu sormak gerekmektedir. Bu soru ile mekan ve kullanıcı arasındaki diyalektik durum ortaya çıkmaktadır.

Mekan kavramı öncelikle fiziksel gerçekliği ve somutluğuyla bazı öğelere sahiptir ve bu öğelerle birlikte belirli mekan kullanımları kurgular. Bu doğrultuda kullanıcının gereksinimleri ve tercihleriyle birlikte belirli kullanıcı aktiviteleri oluşur. 'Kavramsal Mekan', kullanıcı ve mekandaki kavramsal ilişkiler bütünü tanımlar. Diğer yandan mekanı sadece fiziksel bir nesne olmaktan öteye götüren ve onun sosyal ve kültürel ilişkilerini sorgulatan bir anlamı vardır; bu da 'Yaşanan Mekan' kavramı ile ilişkilendirilebilir. Mekansal algı ve deneyimleme, mekan-davranış ilişkileri kullanıcı ve mekan arasındaki etkileşimi sağlayan önemli birer üst başlıktır. Mekanın bu şekilde ele alınışı, beden ve deneyim üzerinden algısı ve anlamlandırılması, bedenin işlevi üzerinden imgeler ve imgeler sistemi ile açıklanmasını içerir: Evren, bir imgeler bütünüdür ve imgeler bizim bedenimiz üzerinde bazı etki ve tepki mekanizmaları oluşturur. Buradaki temel unsur bedende oluşmaktadır. Burada beden imgesi hem kendi varlığıyla çevreyi değiştiren hem de bu değişen çevreyi birebir algılayan ve deneyimleyendir (Bergson, 2007). Merleau-Ponty (2005) ise objenin beden ile bir sistem oluşturduğunu öngörmektedir. Bedensel deneyim kavramı bu anlamda ön plana çıkmaktadır. Deneyim kavramının ön plana çıkışı da beden-algı ilişkisinin bir başka açıdan yorumlanmasıdır. Beden, burada algının subjeksi olmaktadır. Fakat bu algıyı salt bedene indirgemek gerekmektedir; algı aynı zamanda hissel deneyimin de bir sonucudur. Algının algılananın içinde olması durumu, hissel bir deneyimin gerekliliğini sorgulatmaktadır. Çevreden gelen bilgi ile iletişim arasındaki ilişki ise şu şekilde ele alınabilir: 'Bize bir işaret sunulduğunda ya da bunu biz kendimiz oluşturduğumuzda bazı sonuçlar olmasını bekleriz. Buna beklentiler sistemi diyebiliriz. Bu sistemin en önemli özelliği bunun davranışlarımıza yansıdığı tepkilerdir. İletişim genel bilgilere bağlıdır ve bu bağ da genel davranış kalıpları ve gündelik yaşam formları ile ilişkilidir' (Norberg-Schulz, 1966).

Özne-nesne-deneyim üzerinden algılanan tüm bu durumu Lefebvre'nin (1991) açıkladığı üç mekan ile de açıklamak mümkündür: Algılanan, tasarlanan ve deneyimlenen mekan. Bu tanımlamada mekanda sadece özne, nesne ve eylemler bulunmaz; bununla birlikte mekanın sosyal boyutu ön plana çıkar. Burada üçüncü mekan (*thirdspace*) kavramıyla karşılaşıyoruz (Soja, 2000). Yaşanan mekan üçüncü mekandır; mekan hem somut bir nesnedir hem de içinde deneyimi içerecek şekilde

kavramlaşır. Yaşanan mekanda var olandan fazlası vardır. Bu var oluşluk sadece mevcudiyetten ileri gelmez. Yaşanan mekan tasarlanan ve düzenlenen mekana müdahale ederek onu ele geçirmeye çalışan bir deneyim alanına dönüşür. Algılanan-tasarlanan-deneyimlenen mekanın üretimini somut bir örnek üzerinden ele almak mümkündür: Konut; içerisinde belirli eylem şemaları olan, farklı alt gruplardan oluşan, fonksiyon ilişkileri tanımlı bir mimari mekan olgusudur. Peki bu olguda malzeme, mekan organizasyonu, teknoloji gibi başlıklar üzerinden oluşturulacak farklılıkların dışında kullanıcı bedeni ve algısını bağımsızlaştıracak başka hangi değişken kullanılabilir? Bu soruya aranan cevapta kullanıcıya yaşadığı mekanı anlamlı hale getirecek ve mekana müdahaleye olasılık sağlayacak bir mekansal kullanımın gerekliliğinden söz etmek gerekmektedir. Yine mekanda kullanıcıların kendilerine özgü bazı değişiklikler yapması, mekana kendi kimliklerinden bazı öğeler eklemeleri, aidiyet kavramını ifade etmekte ve bu kavramın da yine öznenin mekanı kendileme ve değiştirme isteğinden geldiği görülmektedir. Mekan ve anlam üzerindeki sorgu aynı zamanda çevrenin içerdiği tüm elemanların varlığı ve bu elemanların kullanıcının şemalarla eşleşmesi gerektiği ile açıklanmaktadır (Rapoport, 1990). Burada çevre-anlam-iletişim üçlüsünün birbirleriyle olan ilişkisi ön plana çıkmaktadır. İletişim insan ile insan arasında gerçekleşirken anlamlandırma insan ile çevre arasında olmaktadır.

Bu aşamada, mekanların tasarlandıkları düzeyde anlam kazandıkları; fakat aynı zamanda da kullanıldıkları noktada farklı bir anlama büründükleri tezini ileri sürmek gerekmektedir (Bucsescu & Eng, 2009). Ele alınış biçiminin mekan-davranış ilişkilerinden ileri geldiği görülmektedir. Yine mekanın üretimi ve sonrasında kullanımında, kullanıcı ile mekan etkileşiminin irdelenmesi önemlidir. Lawrence (1987) burada gerekli olanın kurgu, kontrüksiyon ve konut birimi kullanımlarının bu faktörler doğrultusunda içerik olarak tanımlanarak geliştirilmesi, olarak ifade etmektedir. Örneğin; konut alanlarının mekansal olarak kurgulanmalarının amacı toplumsal ve kişisel alanların ayırt edilmesidir. Fakat buradaki ayırt etme, birbirinden koparma olarak değil; farklı perspektiflerden görmek ve onları bu doğrultuda harmanlamak şeklindedir (Lawrence, 1987).

Mekan kullanımı Arias (1993)'ün tanımlamalarında yine anlam üzerinden okunabilir; bu noktada konutun kullanımı ve anlamı tartışmaya açılmaktadır. Konutta kullanımı kişiye bağlı olarak farklılaşan bir olgu olarak; kültürel, sosyal ve gündelik

hayattan ayrıışan niteliklerle harmanlama durumu söz konusu olmaktadır. Bu harman enformasyon ile aslında arayış bambaşka bir mekan olgusudur: Değişime açık, özgür, dinamik, kendini yenileyen, dönüştüren bir mekan olgusu. Tüm bu arayış ve anlamlandırma, kullanıcı-konut mekanı diyalektiği noktasında kullanıcı ve mekanda meydana gelen değişkenlerin irdelenmesine işaret etmektedir.

2.2 Davranış Temelli Yaklaşımlar: Kullanıcıya Yönelik Değişkenler

Kullanıcı-konut mekanı diyalektiğinin açıklanmasındaki ilk başlık olan davranış temelli yaklaşımlar, kullanıcıda meydana gelen değişkenler üzerinden okunabilir. Her bir değişken kullanıcının var olan dinamik yapısını farklı bir yönden açıklamaktadır. Kullanıcıyı sadece bireysel ölçekte ele almak yerine; bireyin kendisi, ait olduğu kültür ve bu kültür içinde konumlandığı grup olarak farklı ölçeklerde analiz etmek önem kazanmaktadır. Birey olarak kullanıcı davranışsal boyutta birçok değişken alt bileşene sahip olmakta ve bireysel gereksinim, kullanım ve mekana yönelik kendi kişisel alanını meydana getirmek gibi kişiye özgü davranış biçimleri edinmektedir. Bununla birlikte birey ait olduğu sosyal çevrede geçmişten günümüze edindiği deneyimlerle kültürel bir birikim aktararak kimlik, aidiyet gibi çoklu yaşam biçiminin getirdiği farklı tercih ve kararlar mekanizmasına sahip olmaktadır. Kullanıcıdaki bir sonraki durum ise tüm bu sistemlerin içinde kendisine belirlediği grubun tanımı; zamansal boyutta yaşamın ritmi ve hızı içerisinde kendine özgü olarak oluşan yaşam döngüsüyle özelleşen değişkenlerin belirlenmesidir. Kullanıcıdaki dinamik durumun deşifresi tüm bu davranışsal, anlamsal ve zamansal boyutta ele alınan değişkenler ve bu değişkenlerin çevre-davranış teorileri üzerinden yeniden sorgulanması üzerine temellenmektedir.

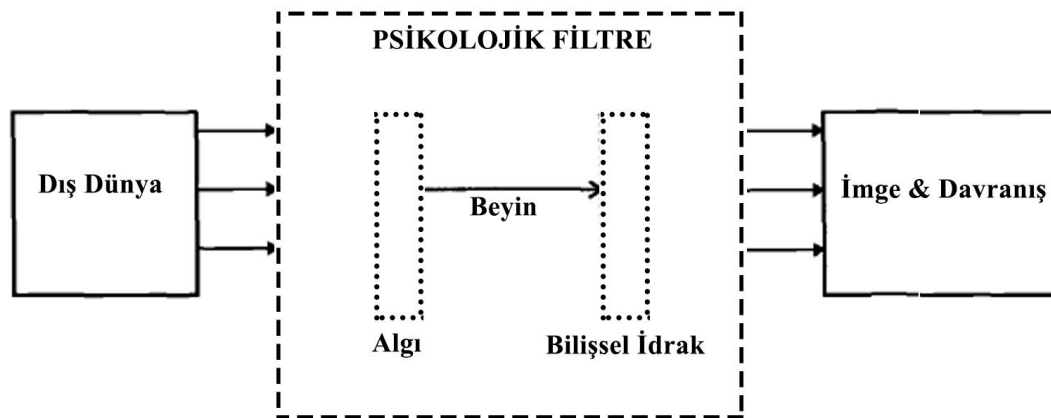
2.2.1 Davranışsal boyut

Davranışsal boyut, kullanıcıyı mekan ile etkileşime geçiren, harekete dönük değişkenleri tanımlamaktadır. Mekan içindeki davranışlar, çevre-davranış teorilerinde birçok bağlamda tartışılmış önemli bir etmendir. Fiziksel mekânın potansiyelleri ve bu potansiyeller karşısında mekânı kullanacak olan kişinin tutumu, kullanıcı davranışları ile ele alınabilir. Davranışsal değişkenler, mekan-kullanıcı diyalektiğinin sorgulanmasında bir ara etkeni oluşturmaktadır. Bu kapsamda fiziksel mekânın üretiminde kullanıcı ve mekân arasındaki etkileşimin sağlanabilmesi için

kullanıcının sahip olduğu davranışsal boyutun analiz edilmesi gerekmektedir. Mekan içindeki kullanıcının dinamik yapısı ve mekan ile uyumu son olarak kişisel davranış ile açıklanmaktadır. Davranış-adaptasyon teorileri mekan ve kullanıcı arasındaki ikili adapte olma durumunu ortaya koymaktadır. Değişime yönelik oluşan davranışsal farklılıklar, davranışı çevre ile uyumlu hale getirerek çevre ve davranış arasındaki uyumsuzluğu azaltmaktadır. Kullanıcının algı ve deneyim, gereksinim ve mekan kullanımı ve seçme özgürlüğü gibi nitelikleri dinamik yapısını ortaya koyan önemli değişkenlerdir.

2.2.1.1 Algı ve deneyim

Mekanın fiziksel nitelikleri ile birlikte kullanıcı tarafından farklı duyular ile algılanan bir nesne olması durumu, birçok araştırma kapsamında ele alınmaktadır. Algılama, algılanan uyarıcının (mekan ve mekansal öğeler) ve algılayan insanın özelliklerinin etkileşimiyle oluşur (Günel, 2006). Algı sürecindeki özne ve nesnenin durumu, mekanın kendisi ve mekan kullanıcısı ile ilişkilendirilebilir. Mekanın potansiyelleri ve/veya mekanda oluşan sınırlar kullanıcıda bazı duyuşsal etkiler oluşturmaktadır. Bu etkiler çok kısa ve anlık bir süreçte gerçekleşmektedir ve kullanıcıda farklı davranışsal durumlar oluşturmaktadır. İmgeleme ve davranışsal boyutun içeriği konusu, psikolojik araştırmaların da sorguladığı bir alandır. Dış dünyada meydana gelen etki mekanizmaları, kullanıcı tarafından psikolojik bir filtreden geçerek algılamaya yol açmakta ve bu algılamanın sonucunda kullanıcının zihninde bir imaj ve imaja yönelik oluşturduğu davranış biçimlenmektedir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 : Psikolojik araştırmalarda imaj ve davranışın oluşumu (Kim, 1999).

Mekansal algı, kullanıcının mekan içerisinde beden ve mekan arasında kurguladığı imgeler ve bu imgelere karşı oluşan etki ve tepki mekanizmaları üzerinden de okunabilir. Algının beden ile ilişkilmesi, beden üzerinde oluşan davranışsal boyutu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu durum bedenin özne-nesne etkileşimi bağlamında da irdelenmesini önemli kılmaktadır. Bergson (2007); ‘Ama eğer benim bedenim, çevresindeki nesnelere üzerinde gerçek ve yeni bir eylem uygulayabilen bir nesneyse, onlar karşısında ayrıcalıklı bir konum işgal ediyor olmalıdır’ diyerek özne-nesne etkileşiminin bedenin çevresindeki nesnelere de eylemsel olarak etki ettiğine vurgu yapmaktadır.

Algısalık üzerinden oluşan eylemsellik durumu ile ilişkilenen bir diğer kavram ise deneyim kavramıdır. Mekanın deneyimlenmesi, fiziksel olanaklardan öte çok yönlü bir etkileşim sürecini kapsar. Deneyimin davranışlar üzerinden okunması beden ve deneyim arasında bir ilişki kurar. ‘Benim kendi hareketimin deneyimi, algının psikolojik durumundan başka bir şey olmadığını bir göstergesidir ve nesnenin önemini vurgulamaktadır’ (Merleau-Ponty, 2005). Fenomonolojik yaklaşımın önemli bir alanını kapsayan deneyim kavramı, mekan içerisindeki algılar üzerinden deneyimleme kavramına dikkat çekmektedir. Deneyim her kullanıcı için farklı bir tanımlama ve davranışsal uygulama içermektedir; dolayısıyla kullanıcıdaki davranışsal boyutta oluşan önemli bir değişkeni tanımlamaktadır. Mekanın üretimi ile ilgili fenomenolojide yine önemli bir yer tutan ‘algılanan’, ‘tasarlanan’ ve ‘yaşanan’ mekan tanımlamalarını yapan Lefebvre (1991), algılanan ve tasarlanan mekana ilave edilecek üçüncü bir kavram olan ‘deneyimlenen’ mekanı tanımlar. Tasarlananın algıyla bedene ulaşması, bizi sonuca ulaştırmamaktır. Bedenin de bu algıyı özümseyip bir tepki oluşturması gerekmektedir. Algılanan mekan ile tasarlanan mekan arasında kurulacak ilişkiye geldiğimizde ise, kullanıcının sosyal davranışının da göz önünde bulundurulması durumuyla karşılaşırız. Bu noktada kullanıcının kendi öz deneyiminin ve bu deneyim sonucunda verdiği tepkinin değişken yapısı ortaya çıkmaktadır. Algılanan-tasarlanan-deneyimlenen mekanın üretiminin eylemler üzerinden sorgulanması aslında, eylemsel mekanın tanımını ortaya çıkarmaktadır. Eylemsel mekan içerisinde eylemleri barındıran; fakat bu eylemleri barındırırken de beden-mekan etkileşimini kuran, algı ve deneyimleri esas alan mekandır. Mekanın davranışlar üzerinden okunmasında bu noktada kullanıcı kilit noktasıdır. Mekanı anlamlandıran, çeşitlendiren ve farklılaştıran kullanıcının

kendisi ve mekana yükledikleridir. Aynı mekan üzerinden farklı kullanıcıların farklı algı ve deneyimleri ile ortaya koydukları davranışsal biçimleniş farklılaşırken; aynı kullanıcının farklı mekanlar üzerindeki algı ve deneyimleri de ayrılmaktadır. Mekan içerisinde algı ve deneyime bağlı olarak kullanıcıda meydana gelen davranışsal değişkenler, mekanın da bu yönde değişebilen ve farklılaşabilen bir içeriğe sahip olması gerekliliğini göstermektedir. Statik mekanın kullanıcı ve mekan arasındaki uyumsuzlukları beraberinde getirmesi, mekanın tam tersi yönde yenilenebilen, esnek bir kurguya sahip olmasını gerektirmektedir. Kullanıcıdaki algısal ve deneyime dayalı olan bu değişken davranış biçimi, bu bağlamda mekan içerisinde esneklik kavramına işaret etmektedir.

2.2.1.2 Gereksinim ve mekan kullanımı

Davranışsal değişkenlerin kişiye özgü karakteri ortaya koyan nitelikler olduğu görülmektedir. Her bir kullanıcının kendine özgü farklı gereksinimleri olduğu gibi bu gereksinimleri çoğul olarak düşündüğümüzde; aile ve hatta toplumsal ölçekte farklılaşma mevcuttur. Toplumsal ölçekteki farklı gereksinimler, kültürel norm farklılıklarını da gündeme getirmektedir. Farklı gereksinimlere bağlı olarak mekan kullanımı da değişen bir yapıya bürünmektedir. Kullanıcı kendi gereksinimi doğrultusunda mekan içinde farklı aktiviteler gerçekleştirerek farklı kullanım alternatiflerine ihtiyaç duymaktadır. Gereksinimlerin birçok etkene bağlı olarak değişebilir olmasına ek olarak günümüz hızlı yaşam kurgusu doğrultusunda farklı parametrelerden etkilenmesi de söz konusudur.

Kullanıcı gereksinimlerini Atasoy (1973), ‘Kullanıcıların eylemlerinin etkin bir biçimde yerine getirilebilmesi için sağlanması gereken koşullar’ şeklinde tanımlamaktadır. Mekanın tasarlanması ve dolayısıyla kullanıcı tarafından kullanılması, bu temel gereksinimlere hizmet edebilmesiyle sağlanmaktadır. Gereksinimlerin sınıflandırılması bağlamında Maslow (2016), gereksinimleri hiyerarşik olarak ayırmaktadır: Fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinmesi, ait olma gereksinmesi, saygınlık/prestij gereksinmesi, kendini gerçekleştirme gereksinmesi. Bu teori, gereksinimlerin tanımı ve sınıflandırılması bağlamında temel bir bakış açısını yansıtmaktadır. Caan (2011) ise kullanıcı gereksinimlerini fizyolojik, psikolojik ve duygusal olmak üzere üç temel kategoride organize etmektedir. Fizyolojik gereksinimler, insanın varoluş doğasının getirdiği, mekanda

iki ve üç boyutta bazı ölçülerle eşleştirilebilen gereksinimlerdir. Bu gereksinimler ölçü ve ölçek anlamında bazı ortalama değerlere indirgenebilmektedir ve insanın doğasına özgü belirli antropolojik ölçüler içermektedir. Psikolojik gereksinimler ise mekan içinde kendimizi huzurlu hissedebilme, o yere aidiyet duygusu oluşturma gibi eylemleri gerçekleştirebilmemize olanak vermektedir. Caan (2011)'in diğer bir gereksinim olarak tanımladığı duygusal gereksinimler de insanın kendisini tamamlama ve kendisine değer verme tanımını yaptığı gereksinimlerdir. Duygusal gereksinimlerde kişilerin kendilerine özgü olanı istekleri doğrultusunda belirlemeleri ve bu doğrultuda mekânsal karşılıklarını aramaları söz konusudur (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 : İnsan gereksinimleri üçgeni (Caan, 2011).

Görüldüğü üzere; fiziksel mekanın üretiminde sadece fiziksel gereksinimlerin değil; kullanıcıda meydana gelen farklı içeriklerdeki gereksinimlerin de göz önünde bulundurulması önem kazanmaktadır. Farklı gereksinimler ise farklı mekan kullanımları ile ilişkilenebilir. Mekan kullanımı, davranışsal boyutta kullanıcının farklı aktivitelerinin bir sonucu olarak değişken bir yapıya sahiptir. Herbir mekânsal tanımlama içerisinde bir diğer aktivite alanı belirler. Örneğin; konut mekanına ilişkin bir oturma odasındaki aktiviteleri oturma, dinlenme, sohbet etme, vb. birçok alt aktivite ile ilişkilendirmek mümkündür. Aktivitelerin seçimi ve mekânsal organizasyondaki kullanım ilişkileri de kullanıcıya göre özelleşip farklılaşabilmektedir. ‘Çünkü, en azından prensipte, yapıcı çevre burada

gerçekleşecek aktiviteleri ve yaşayacak insanların yaşam biçimlerini destekleyecek şekilde oluşturulur' (Kent, 1990). Aktiviteler, mekan içindeki kullanıma yönelik çok şey söylemektedir. Yine aktivitelerin tanımı zaman faktörüne bağlı olarak da değişkenlik gösterebilir. Riley (1999), konut mekanındaki aktivitelerin gündelik yaşamdaki dönemsel etkileri ile ilişkilendirmektedir. Örneğin 19. yüzyılda aile kavramı anne, baba ve çocuklardan oluşurken 20. yüzyılda evde ailedeki kişi sayısı bir veya ikiye inebilmektedir. Gündelik hayata yansıyan bu değişken durumlar, gereksinime dayalı farklı tanımlamalar ortaya koymaktadır. Gereksinimlerde oluşan farklılaşma durumu ise esnekliğin sunduğu alternatifli yapı ile ilişkilendirilmektedir.

Kullanıcının mekansal algı ve deneyimi, onu mekan ile etkileşim haline geçiren davranışsal bir boyuta sokmaktadır. Mekan ile etkileşime geçen kullanıcı böylelikle kendi gereksinimleri doğrultusunda mekan içinde bazı aktiviteler gerçekleştirir. Bu aktiviteler de mekansal bir kullanım tanımlamaktadır. Tasarımda ele alınan bazı parametreler doğrudan kullanıcıda bir davranış oluşturmayabilir; bu parametreler bazı aktivite alanları oluşturarak kullanıma ve dolayısıyla da mekansal bir davranışa yol açabilir. 'Ancak bir tasarımın farklı insanlara farklı bir mesaj ilettiğini söylemek, insanların tasarımla ilgili özgür irade sahibi olduklarını ve davranışlarının bundan hiçbir şekilde etkilenmediğini söylemekle aynı şey değildir' (Marcus & Sarkissian, 1986). Tasarımın bu bağlamda kullanıcıya özgür bir alan bırakabilmesi söz konusu olabilirken, aynı zamanda kullanıma dayalı yönlendirici bir etkisinin de varlığından söz edilebilir. Gereksinim ve gereksinime dayalı mekan kullanımı, kullanıcının mekan içindeki davranışlarını etkileyen değişkenleri ifade etmektedir. Bu kapsamda; kullanıcının bireysel olarak farklılaşan mekan kullanımlarına, kullanıcı profillerine yönelik oluşan farklı gereksinimlerine ve zaman faktörüne bağlı konut mekanı özelinde değişen aktivite mekanlarına esnek mekanın değişebilme kurgusunun sunduğu potansiyeller doğrultusunda alternatifler üretilebilmektedir.

2.2.1.3 Seçme özgürlüğü

Bireyin kendi fiziksel çevresi ile olan ilişkisinde seçme özgürlüğünün önemi, bölgesel davranış açısından daha az belirgin bir durum değildir (Proshansky, Ittelson & Rivlin, 1976). Mekandaki seçme özgürlüğü (*freedom of choice*), en az davranış biçimleri kadar önemli bir içeriğe sahiptir. Tercih ve kararlar; kullanıcının mekan

kullanımına yönelik fiziksel, sosyal ve psikolojik anlamda, gerekli taleplerine yönelik oluşturdıkları değerlendirmelerdir.

Tercihler aktivitelere bağılı oluşan kişinin kendi öz seçimlerini oluşturmaktadır Slaughter (2001), bir binadaki üç tip değişkeni binadaki fonksiyonlar, sistemin kapasitesi ve sistemin içindeki insan ve çevre arasındaki akış olarak belirler ve bu akışı belirleyen de kullanıcıların kişisel tercihleri olduğunu söyler. Tercihler akışı yönlendiren parametreleri belirlemektedir. Her birey kendine özgü bir davranış biçimi belirlemektedir; bu davranışlar değer odaklı veya hedef odaklı olabilir, yani kişi belirli bir biçimde geliştirdiği davranış kalıbını amacına ulaşmaya yönelik oluşturmaktadır (Meesters, 2009). Kullanıcı burada davranış kalıbını belirlerken yaptığı tercihler üzerinden ilerler ve dolayısıyla mekan içindeki aktivitelerini gerçekleştirir. Tercihler kişiye özgü değişkenlerdir; davranışsal özelliklerle ve mekansal aktivitelerle ilişkilenerken kullanıcıdaki farklı değişkenler arasında yer alan anlamsal bir köprü gibi tanımlanabilir.

Fiziksel çevrenin algısı ve anlamlandırılması aşamasında, mekan sadece üretilen son bir ürün değildir; kullanıcının bu mekan üzerinde söz sahibi olması söz konusudur. Sharr (2007), tercih ve kararların bireylerin kendi özelinde oluşturmaları noktasında mekanı üretenin özellikle karmaşık ve değişken bir şekilde bireylerin ta kendisi olduğunu ifade eder. Mekanın üretiminde bir karar verici olarak kullanıcı bu bağlamda özelleşmektedir.

Lee (2005), karar kavramını tercihlerle şu şekilde ilişkilendirmektedir: ‘Kararlar, normlar ve tercihlerden türetilen geleceğe yönelik kavramlardır’. Kararlar, kullanıcının anlamsal boyutta kültür, kimlik, aidiyet gibi geçmişten günümüze taşıdıkları nitelikler sonucunda oluşturdıkları bir mekanizmayı temsil eder. Kullanıcı aynı zamanda gereksinimlerine yönelik farklı alternatifler üzerinden de seçim yapmaktadır. Karar ve tercihlerin kullanıcı tarafından bir değişken olarak değerlendirilmesi, aslında bir taraftan da kullanıcının kendine özgü olanı seçmesi ile ilgilidir. Seçme özgürlüğü olarak tanımlanabilecek bu kavram, kullanıcının yaşayacağı mekan üzerinde söz sahibi olması ve kendi tercihleri doğrultusunda aldığı karar ile bir sonuca varmasını ifade eder. Kullanıcının özellikle temel yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştireceği konut mekanını seçerken kendine özgü olan istekleri doğrultusunda değerlendirme yaparak bir seçim yapması önemlidir. Bu bağlamda seçim yapılırken kullanıcının kendi beklentilerini karşılayacak konut mekanı

arayışında alternatifli bir yapıya gereksinim duyulmaktadır. Konut mekanının farklı seçim kriterlerine cevap verebilecek, alternatifli bir yapı sunması ise esnek bir mekan kurgusuyla ile mümkündür. Esnekliğin konut mekanında sunduğu farklı alternatifler, kullanıcıya kendi beklentilerine uygun yaşama alanını seçme olanağı vermektedir.

2.2.2 Anlamsal boyut

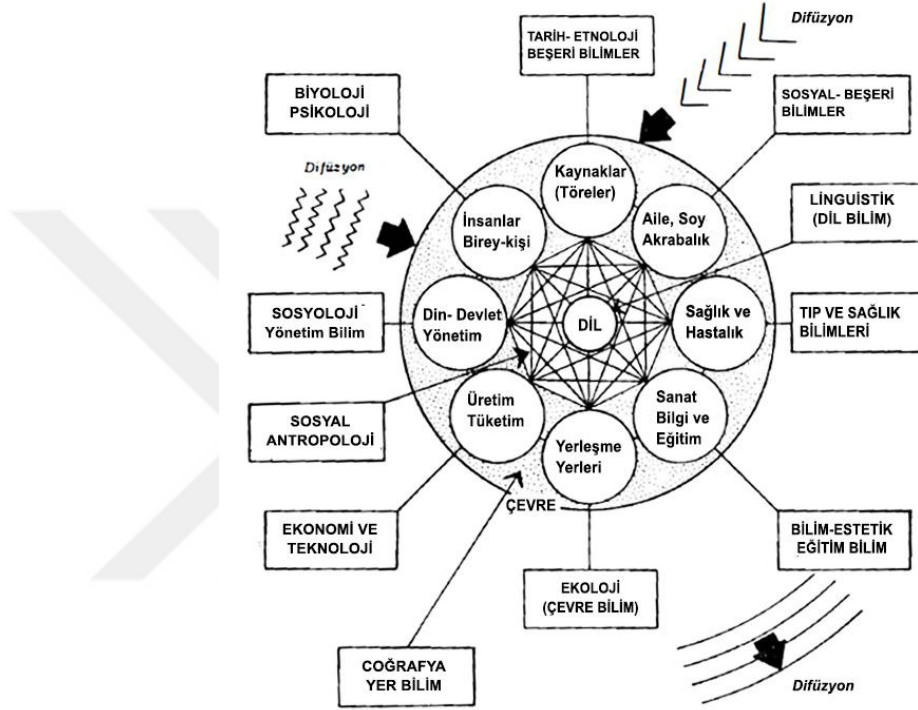
Mimari mekanın kullanıcı ile etkileşiminin irdelenmesinde, çevre-davranış teorilerinin en önemli noktalarından biri de anlamsal boyutun sorgusudur. Anlamsal boyutta mekanın sadece bir fiziksel nesne olması reddedilir; mekanın varlığı kullanıcının ona yüklediği anlam üzerinden okunur. ‘Görülüyor ki; çevrelerin insanlar için sahip oldukları anlamlar, onların çevrelerine yönelik tepki vermelerine sebep olmaktadır. ‘Çevresel değerlendirmenin genel olarak belirli bir konuyla ilgili ayrıntılı bir analizden ziyade genel bir duyuşsal tepki meselesi olduğu söylenebilir; ancak bu belirleme açık ve net olan fonksiyondan ziyade görünmez, örtülü bir meseledir ve büyük ölçüde imgeler ve ideallerden etkilenir’ (Rapoport, 1990). Bu noktada anlamsal boyut, görünür ve bilinen işlevlerde değil; işlevin kullanıcı üzerinde oluşturduğu örtülü imgeler üzerinde oluşmaktadır.

Çevrenin kullanıcı üzerindeki örtülü ve dolaylı etkilerinin araştırılması, anlamın ve dolayısıyla da çevrenin nasıl işlediğinin anlaşılması ile ilişkilendirilmektedir. Anlamsal boyutun ele alınış biçimi, özne ve nesne arasındaki iletişim ve etkileşim ile mümkün olmaktadır. Anlamın oluşturulması onu kurgulayan özne üzerinden gerçekleştiği için; burada anlamsal boyutun sorgusu bir özne olarak kullanıcının mekan üzerinde oluşturduğu anlam üzerinden yapılmaktadır. Anlamsal boyut kullanıcıya dair değişkenler üzerinden ele alındığında; kullanıcıya dair oluşan farklı kültür ve yaşam biçimleri, kimlik ve aidiyet kavramları ve kullanıcının mekan içerisinde kendine özgü olanı yansıttığı kişisel mekan ve kişiselleştirme kavramları detaylı olarak incelenebilir.

2.2.2.1 Kültür ve yaşam biçimi

Kullanıcının mekan ile etkileşimine yön veren önemli değişkenlerden biri kültür olarak tanımlanabilir. Güvenç (1979), kültür kavramını antropoloji dilinde ve eserlerinde, aynı zamanda, şu temel kavramlar karşılığında kullanılan soyut bir sözcük olarak tanımlamaktadır:

- (1) Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığı'dır.
- (2) Kültür, belli bir toplumun kendisidir.
- (3) Kültür, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir.
- (4) Kültür, bir insan ve toplum teorisidir (s. 95). Kültürün açıklanması ve tanımlanması farklı disiplinlerin çalışma alanı olmakta ve farklı ilişkileri içeren bir haritalama üzerinden okunabilmektedir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3 : Kültür kavramı, ana öğeler ve kültür haritası (Güvenç, 1979).

Altman & Chemers (1984)'e göre ise kültür; bir grubun veya toplumun inanç ve algılarını, değerlerini ve normlarını, adetlerini ve davranışlarını ifade eder. Kültür kavramı bu noktada farklı ölçek ve düzeylerde din, dil, etnik etkiler ve alışkanlıklar üzerinden kurgulanan bir yapıya sahiptir. Heimsath (1977), insanların başkaları tarafından saygı görme ve kendi özyeni kültürleri doğrultusunda ifade etmeye gerek duyduğunu ve kullanıcı aktivitelerinin bu kültürel gereksinimlerin etrafında döndüğünü belirtir. Kültür bu bağlamda hem toplumsal hem de bireysel ifadenin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel farklılıkların kullanıcı ve mekan üzerindeki etkileri analiz edildiğinde; kullanıcıdaki farklı kültürel normların farklı yaşam biçimleri üzerine etki ettiği görülmektedir.

Kültürün değişken bir yapıya sahip olması, çevrenin de bu değişkenin ortaya koyduğu farklılaşan gereksinim ve kullanımlar üzerinden dönüşmesi sonucunu doğurur. Kültürün diğer değişkenler üzerinde kapsayıcı bir niteliği olduğu söylenebilir; kültürel farklılıklar kullanıcıda yaşam biçimi, tercih ve karar gibi değişkenleri de etkilemektedir. Örneğin kullanıcının bir mekan üzerinde kullanıma dair aldığı bir karar, onun zihninde geçmişten günümüze kadar oluşturduğu kültürel bir normun etkisinde olabilmektedir. Kültürel değişkenler bu kapsamda çevre-davranış teorilerinin önemli bir tartışma alanını oluşturmaktadır.

Çevresel tasarımda çevrenin değişkenliğine ve bu değişkenliğin oluşturduğu anlamın önemine dikkat çeken Rapoport, (1980), kültür ile ilişkili olarak iki önemli noktaya değinmektedir: İlk olarak çevresel tasarım araştırmasının kültürlerarası ve tarihsel olması gerekmektedir ve genellemek için geçerli en geniş örneklem aralığını kullanılmalıdır. İkincisi ise kullanıcı-çevre etkileşimini anlayabilmek için çevrenin materyal özelliğinin ötesine geçilmelidir; kültürün, çevrenin ve çevre ilişkilerinin doğası merkezi bir rol oynamalıdır (s. 8). Kültürün kullanıcıda oluşturduğu değerler ve kabuller farklılaştığı için kullanıcı-mekan ilişkisi materyal özelliklerden fazlasını içermektedir. Kültürün birey özelinde bir değer olma durumu, kendi alışkanlıklarını bir sonraki nesile aktarması ile toplumsal bir düzeye de taşınmaktadır. Bireylerin yaşam biçiminde deneyimleri doğrultusunda kurguladıkları şemalar, bilişsel olarak bir diğerine iletilmektedir. Bu noktada kültür ve kültürel etki sonucunda oluşan farklı yaşam biçimleri ile mekan ilişkisi kurulmaya çalışıldığında; bu aktarımların kullanıcıda anlamsal bir sistem oluşturması ve mekansal kurgunun kültürel özellikler üzerinden yeniden organize edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Anlamsal boyutta kültürün kullanıcıda meydana getirdiği farklı yaşam biçimleri, farklı kullanıcılarda mekana ilişkin farklı bir tanımlama oluşturması sonucunu doğurmaktadır. Bu farklılaşma yine her kullanıcının mekandan kültürel farklılıklarından ileri gelen farklı bir yaşamsal biçimleniş beklentisi oluşturmasına sebep olmaktadır. Kullanıcının yaşamsal aktivitelerindeki değişkenlik kavramı, bu kapsamda esnekliğin değişebilir mekan anlayışı ile karşılanabilmektedir.

2.2.2.2 Kimlik ve aidiyet

Kültürel değişkenlerin bir devamı olarak kimlik ve aidiyet kavramları, anlamsal boyutta kullanıcıya ait diğer nitelikleri tanımlamaktadır. Toplum içinde bir varlığa sahip olan insanın kendine özgü olan niteliği ortaya koyması bir kimlik göstergesi iken; toplumda kendine edindiği konum ise bir aidiyet ifadesi olarak düşünülebilir. Kimlik ve aidiyet kavramları bu bağlamda birbirilerini destekleyen, ortak bir paydada değişen ve gelişen bir değerlendirme içerir.

Kimlik kavramının tanımına gelindiğinde; kimliğin farklı düzeylerde yer aldığı görülmektedir. Ilgın & Hacıhasanoğlu (2006), kimliğin öz elemanlarını sosyal çevre ve fiziksel çevre kimliği açılımı ile sıralamaktadır:

1. Sosyal çevre kimliği / kültürel kimlik

- Toplumsal kültürel kimlik,
- Tarihi kültürel kimlik,
- Kullanıcı kimliği, -tasarımcı kimliği

2. Fiziksel çevre kimliği

- Doğal çevre kimliği,
- Yapısal çevre kimliği

• Kent kimliği, • konut yerleşmeleri kimliği, •mekansal kimlik, • konut kimliği (s.61).

Bu doğrultuda; kimliğin belirlenmesindeki temel etkenlerden belki de ilki kimliğin öznesinin tanımlanmasıdır. Kullanıcıdaki değişkenleri sorgularken konuyu ‘kullanıcı kimliği’ bağlamında özelleştirmek kişisel kimlik, bireysel kimlik gibi tanımlamaları ön plana çıkarmaktadır.

Bilgin (1996), kimliği bir kişi veya grubun kendisini tanımlaması ve kendini diğer kişi ve gruplar arasında konumlaması olarak ifade eder: ‘Aynı zamanda kimlik, bireyin kendisi, davranışları, ihtiyaçları, motivasyonu ve ilgileri ile belirli bir ölçüde tutarlılık gösterip, kendisini diğerlerinden ayrı ve farklı bir varlık gibi algılanmasını içeren bilişsel ve duygusal nitelikte bileşik bir zihinsel yapıdır’. Kişisel kimliğin belirlenmesinde ise başkalarının değil, kişinin kendini değerlendirmesinin önem kazandığı söylenebilir. Kimliğin oluşturulmasında ‘Ben kimim?’ sorusuna bir yanıt aranmaktadır. Kişisel kimliğin oluşturulmasında zaman (değişebilir olma), kendi

içinde bütünlük oluşturma (tutarlılık-doğru ifadelendirme), farklı rollerin bir araya gelmesi (mimar, öğretim üyesi, baba, vb.), özgün olma (farklılaşma), kişiye bağlantı oluşturma (köken tanımı) gibi alt tanımlayıcılar yer almaktadır.

Kişisel bir kimliğe sahip olma duygusu, iki eş zamanlı gözlemi temel alır: Kişinin kendine yönelik aynılık ve sürekliliğinin anında fark edilmesi ve başkalarının o kişinin aynısını ve sürekliliğini tanıdığı gerçeğinin eş zamanlı olarak algılanması (Erikson, 1980). Kimlik kavramı aynı zamanda değişken bir durum içermektedir. Örneğin bir ailede çocuğun kimliği on sene sonra bir gençlik kimliğine dönüşecektir. Bu durum kimliğin mutlak olan niteliklerinin dışında dönüşebilen bir yapısı olduğunu göstermektedir. Yine bu kavram içerisinde çeşitli zıtlıklar da barındırmaktadır. Kimliğin tanımlanmasında bazı durumlarda özne karşıtıyla ele alınır: Ben ve kardeşim, ben – kardeşim ve arkadaşım, ben ve diğerleri gibi. Kişisel kimliğin ifadesinde kişinin kendini konumlandırması söz konusu olduğundan sürekli bir değerlendirme ve geri dönüş meydana gelmektedir. Bireysel olanın ifadesinden mekanın üretimi ve kullanıcının mekandaki pozisyonuna gelindiğinde; kullanıcı kimliği kavramı özel bir tanımlama olarak karşımıza çıkar. De Certeau (1984), gündelik yaşamın prosedürlerinin kullanıcıların sosyokültürel üretimin teknikleri tarafından organize edilen, mekânı yeniden yönlendirdiği sayısız uygulamaları oluşturduğundan söz eder. Bu bağlamda gündelik yaşam içinde kullanıcıların kendi öz ifadelerinin mekana yansıtılma biçimi kullanıcı-mekan arasında yönlendirici bir unsur oluşturmaktadır. Norberg-Schulz (1980), kullanıcı kimliğinin yer kimliğinin var oluşuna dayandığını belirterek kimliğin yönlendirme ile ilişkisine şu şekilde değinmektedir: ‘Kimlik ve yönlendirme, insanın dünyadaki varlığının birincil yönleridir. Kimlik, insanın aidiyet duygusunun temelini oluştururken, yönelim onun doğasının bir parçası olmasını sağlayan işlevdir’. Bu tanımlama kullanıcı-mekan etkileşiminde kimliğin yere ait olma duygusu ile ilişkilendiğini göstermektedir.

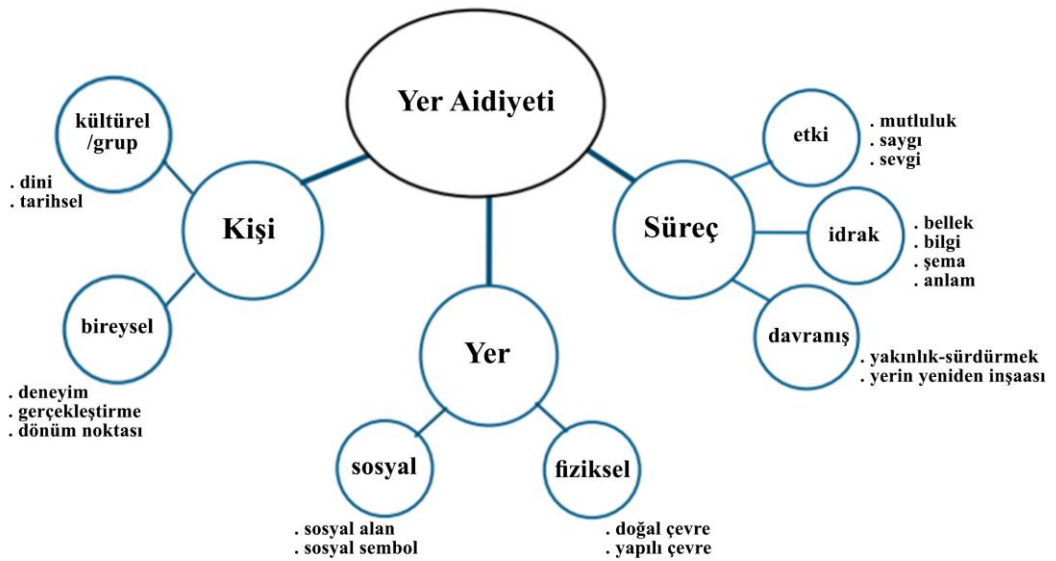
Aidiyet kavramı birçok varsayım üzerinden okunabilir: (1) Aidiyet, birbiriyle ilişkili ve ayrılmaz unsurları içeren entegre bir kavramdır; (2) Aidiyetin kökenleri değişken ve karmaşıktır; (3) Aidiyet; bireysel, grup ve kültürel öz tanım ve bütünlüğüne katkıda bulunur (Altman & Low, 1992). Aidiyet kavramını temelde iki farklı başlıkta ele almak mümkündür. Bunlardan ilki yer aidiyeti (*place attachment*); ikincisi ise grup aidiyeti (*group attachment*)’dir. Yer aidiyeti; insanların ve grupların kendilerini bir yere ait hissetmesini tanımlarken; grup aidiyeti ise insanların veya grupların

kendilerini bir gruba ait hissetmesi ile ilişkilendirilmektedir. Mimari mekanın kullanıcı ile ilişkisinin sorgusunda yer aidiyetinin önem kazanması söz konusudur.

Seamon (2014), yer aidiyetini 6 süreç üzerinden tanımlamaktadır: Yer in etkileşimi (*place interaction*), yer in kimliği (*place identity*), yer in serbestliği (*place release*), yer in gerçekleştirilmesi (*place realization*), yer in türetilmesi (*place creation*) ve yer in yoğunlaştırılması (*place intensification*). Yer in etkileşimi; kullanıcıların günlük yaşamlarını yürüttükleri yer ve dolayısıyla yer in kazandığı aktivite ve çevresel varlık hissini oluşturmaktadır. Yer in kimliği; kişisel, toplumsal kimlik ve öz değerle bütünleşen yer ile ilişkilendirilmektedir. Yer in serbestliği; beklenmedik karşılaşmaların ve olayların çevresel bir şansını içerir. Yer in gerçekleştirilmesi; yer in somu varlığına işaret etmektedir. Yer in türetilmesi; kişilerin yer ile etkileşime geçerek birebir yer içerisinde aktif olması söz konusudur. Yer in yoğunlaştırılması; yeri canlandırmak ve güçlendirmek için hazırlanmış iyi kurgulanmış politikanın, tasarımın ve üretimin bağımsız gücünü tanımlar (s. 11-22).

Aidiyet kavramının mekânsal psikoloji ile ilişkilendirilmesi söz konusudur. Aidiyet göstergelerinin kişisel özellikler; kişinin ihtiyaç, hedef ve çevresindeki kaynaklar; sosyal ağlar; bir yerde kalış uzunluğu; yaşam biçimi; yaş gibi farklı etkenlere bağlı olduğu söylenebilir. Yer aidiyeti; kişi ve yere ait niteliklerin farklı düzey ve içeriklerde etkileşim içinde olmalarına sebep olmaktadır ve bu sürecin oluşmasında etki, idrak ve davranışa yönelik farklı etkenler rol oynamaktadır (Şekil 2.4).

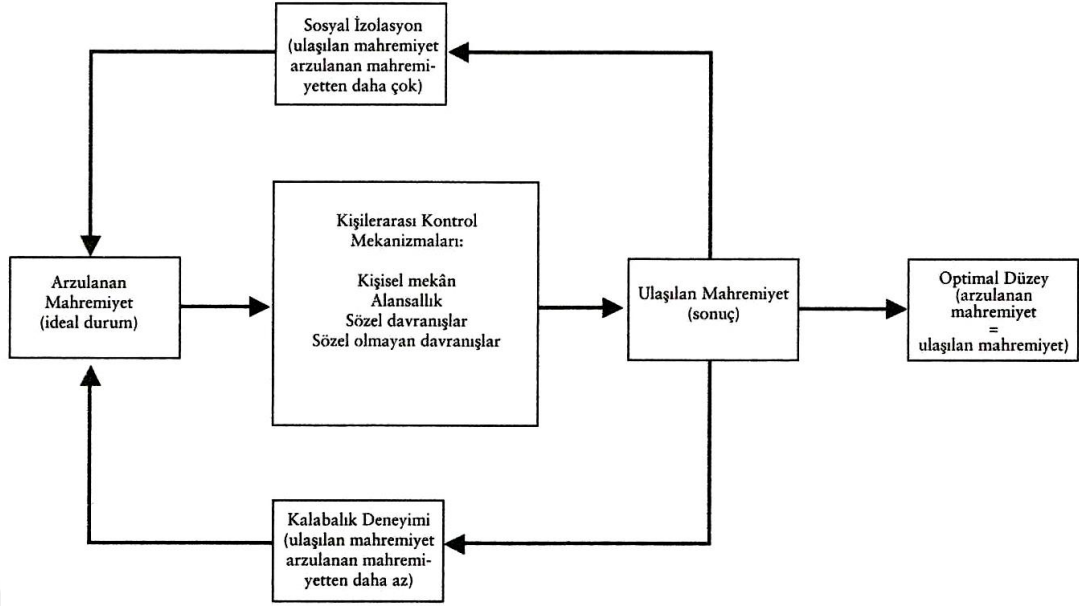
Şekil 2.4 : Yer aidiyetine dair üçlü model (Scannell & Gifford, 2009).

Kullanıcı tarafından bir yere ait olma duygusu; kullanıcı ve mekan kimliğinin karşılıklı entegrasyon içinde olması ve kullanıcının bu yere ait kişisel bir sahiplenme kurgulaması ile gerçekleşmektedir. Kullanıcıdaki bireysel deneyimleme ve gerçekleştirme, hem fiziksel hem de sosyal bir içeriğe sahip mekan ile ortak bir süreç içererek yer aidiyetinin kullanıcı için önemli bir değişken olmasına işaret etmektedir. İnsan-mekan ilişkisindeki bu dinamik durum, kullanıcıda memnuniyet ve/veya yer değiştirme kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Aidiyet, o mekana ait olma duygusunu içerdiğinden mekandan beklentilerin yükselmesi ve mekanın değişebilirliğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda mekan içerisinde esneklik ihtiyacının karşılanması, aidiyet duygusunu güçlendiren bir içerik oluşturmaktadır.

2.2.2.3 Kişisel mekan ve kişiselleştirme

Kişinin mekansal davranışı ile ilgili araştırmalar ve yaklaşımlar, çevre psikolojisi bakışı altında mimari mekanın da gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Kişiyi özel alan tanımlanması ve kişinin bu alana kendi niteliğinden bazı unsurlar dahil etmesi, mahremiyet (*privacy*), kişisel alan (*personal space*) ve kişiselleştirme (*personalization*) kavramlarını ön plana çıkarmaktadır. Mahremiyet kavramı, çevre-davranış teorilerinde birçok tanımlama ile açıklanmaktadır. Altman (1975) mahremiyet kavramını dört farklı mekansal deneyim sürecinin içinde yer verir: Kişisel mekan, alansallık, kalabalık ve mahremiyet. Bu noktada mahremiyet, kalabalık içindeki kişinin kendine alansal olarak tanımladığı bir kişisel mekan olarak düşünülebilir. Mahremiyet, kişisel ve kamusal mesafeleri veya alansal sınırları belirlemektedir. Bir başka deyişle mahremiyet; kullanıcı açısından aynı anda belirli bir pozisyonda çevresindekilerle belirli bir mesafe öngören diyalektik bir süreçtir. Fiziksel çevrenin biçimlenişinde öznenin pozisyonunu ortaya koyan bu kavram, kullanıcının kendine dair mekanı özelleştirmesine yön vermektedir. Kişisel alan ve kişiselleştirme kavramları bu bağlamda temelde mahremiyet kavramından referans almaktadır (Şekil 2.5).

Altman (1975) kişisel alanı üç ölçekte ele almaktadır: Birincil alan, ikincil alan ve toplumsal alan. Ölçekten bağımsız olarak kişiye özgü alan, o alanın tanımı ve her kişi için oluşturduğu farklı içerik önem kazanır. Burada alansallık (*territoriality*) kavramının tanımı yapılırken mekansal sınırları göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Şekil 2.5 : Altman (1975)'in mekanın düzenlenmesinde merkezi bir süreç olarak mahremiyet tanımları (Göregenli, 2010, s. 81).

Hall (1982) ise sınırları açıklarken; konuyu fiziksel mesafelerin ölçülmesinden öteye taşıyarak algısal sınırlara, mesafe kurallarına kültürün etkisine, özel-yarı özel-kamusal mekan ayrımlarına ve mekanın zamansal organizasyona dikkat çekmektedir. Alansallığı etkileyen faktörler; kişisel, kültürel, sosyal boyuttaki farklılıklardan ileri gelen ve mahremiyet, kişisel alan ve kişiselleştirme kavramlarıyla ilişkilenen değişkenlerdir. Kişinin mekan içindeki algısı ve deneyiminin alansal davranışı ile ilişkilmesi yine mekan içindeki bu kişiye özgü alanın tanımlanmasındaki bir etkidir. Kişisel alan, bu alan teorisinin bir alt konsepti olur ve bu konsept insan davranışlarına dayanır. Sommer (1969)'a göre ise kişisel alan, bir kişinin bedenini çevreleyen, görünmeyen sınırların bulunduğu ve istenmeyen dış etkenlerin gelemeyeceği bir alana işaret eder. Bu alanın tanımı ise özellikle kültür kavramıyla yakından ilişkililmektedir. Farklı kültürlerde kişisel alanı tanımlayan mesafeler farklılaşmaktadır. Kişisel alanın davranış sistemindeki yerine gelindiğinde; bu alanın tanımlanması bir yandan kişinin kullanım alanını belirlerken; diğer yandan çevresindeki diğer etkenlerle arasında bir koruma alanı oluşturur. Kişinin mekan içerisinde özgürleşmesi ve/veya başka etkenlerin etkisinde stres, endişe gibi duygusal süreçlere girmesi söz konusu olmaktadır. Kişisel alan bu süreçleri kontrol altına alan hayali bir sınır çizmektedir.

Kişiselleştirme kavramı ise kullanıcının kendi iradesiyle ortaya koyduğu bir kendilemedir; bir yerin ya da mekanın dönüştürülmesinde ortaya konulan bir otoriteyi ifade eder. Kişiselleştirme, kullanıcının mekana kendi kimliğinden bir şeyler katma isteğinden ileri gelmektedir ve kullanıcıyı mekana dahil eden bir yaklaşımdır. Kopec (2006), kişiselleştirmeyi kişisel kimliği tanımlamak için kullanılan fiziksel bir işaretleyici şeklinde tanımlayarak bu kavramın alansallığı işaretlediğini ve dolayısıyla sosyal etkileşimi düzenlediğini belirtir. Oulasvirta & Blom (2007)'a göre ise kişiselleştirme; dekorasyon, güzelleştirme, çeşitlendirme, değiştirme ve uyarılma gibi insan faaliyetlerindeki bir davranış biçimidir. Görüldüğü üzere; bu kavram kullanıcının kendi gereksinim ve istekleri doğrultusunda mekana uyguladığı değişiklikleri ifade etmektedir. Aynı zamanda da kullanıcının kendi kimliğini ortaya koyma isteği ile ilişkilendirilmektedir. 'Kişiselleştirme sadece bir işaretlemeyi tarif etmez. Örneğin; kişi bir ofiste çalışmaya başladığında; kullandığı masa fotoğraflar, isim levhası ve diğer öğelerle dekore edilerek kişisel aidiyet mekana aktarılır' (Bechtel, 1997). Kullanıcının mekan içinde kendine özgü olan mekanı bölümlendirmesi, bu bölüm içinde kendine ait olan sınırı dışarıya kapatması ve dış etkenlere karşı kendi sınırını çerçevelemesi, kullanıcının kendi kimliğini ifade etmesi ile ilgilidir.

'Genel olarak, mahremiyet ve kişisel mekanla ilgili olarak da söylenebileceği gibi, kişinin yaşı, cinsiyeti, kültür ve alt kültürü; kişiliği gibi faktörlerin ve durumsal-bağlamsal koşulların etkisiyle, alansal davranışı biçimlendirir; gruplar ve kültürler, normatif modeller geliştirir ve bu kültür onları etkiler, sonuçta sosyalizasyon deneyimleri oluşur. Bu deneyim, alanların işgal ve ihlal biçimlerini belirlediği gibi, işgal ve ihlale yönelik etkileri ve alan savunmasının genel kurallarını da tayin eder (Göregenli, 2010, s. 112). Çevre-davranış teorileri içerisinde yer alan ve detaylı irdelenen tüm bu kavramların kullanıcıya mekan içinde farklı bir anlam kazandırması, kullanıcı – mekan ilişkisine çok yönlü bir bakış açısı getirmektedir.

Kişisel mekan ve kişiselleştirme kavramları hem bireyin hem de mekanın adaptasyonunu sağlamaktadır. Kişinin, mekanı kendi beklentileri doğrultusunda dönüştürmesi isteği, adapte edilebilir mekan gereksinimine işaret etmektedir. Esnek mekanın sunduğu dönüştürebilme yaklaşımı, kişinin yaşadığı mekana müdahale etme konusunda yaşadığı bariyerleri ortadan kaldırarak adapte edilebilir ve kişiselleştirilebilir mekan önerileri sunmaktadır.

2.2.3 Zamansal boyut

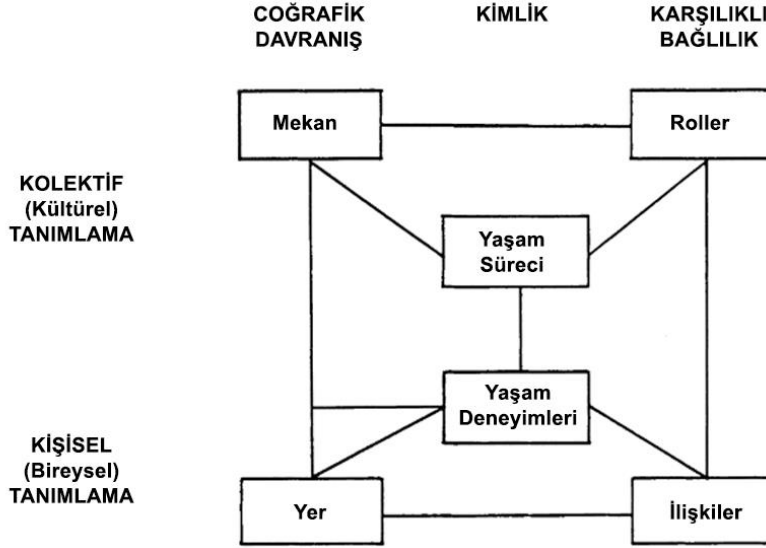
Zamansal boyut; mekanın zamansal organizasyonu içindeki kullanıcının davranışlarına, eylem ve aktivitelerine dayanan değişim olarak ifade edilebilecek sosyal bir içeriği tanımlamaktadır. Kişisel ve davranışsal değişkenleri kapsayan bir üst değişken de zamansal değişkenlerdir. Zamansal değişkenleri kullanıcının yaşam döngüsü ve yaşamın ritmi ve hızı ile sınıflandırmak olasıdır. Bir taraftan kişiye özgü nitelikler ve bu niteliklerin davranışsal boyutunu tartışırken zaman kavramını göz ardı etmemek gerekir. Zaman kavramı hem kullanıcının kendi yaşam döngüsü içindeki isteklerini hem de zamanın kendisinde var olan hız ve hız doğrultusunda oluşan ritmi kapsamaktadır.

2.2.3.1 Yaşam döngüsü

Zamansal bir değişken olarak tanımlanabilecek ilk etken, yaşam döngüsü (*life-cycle*) kavramıdır. Kullanıcının yaşamı boyunca farklı yaş evreleri vardır ve bu evrelerdeki istekleri değişebilmektedir. Kullanıcının yaşam döngüsü içinde aynı mekanı uzun süreli kullanması durumunda; mekanın statik kalması durumu karşılıklı adapte olma zorunluluğunu getirmektedir. Bu durumda kullanıcı ya statik olan mekana kendini adapte etmeye çalışır; ya da mekanı olabildiği kadar dönüştürmeye çabalar. Bu iki alternatifi gerçekleştirmediği zaman ise mekanı terketmek zorunda kalır. Mekan içindeki dinamik davranış gerekliliği beraberinde uyum problemini getirebilmektedir. Bu nedenle kullanıcının yaşadığı mekan aslında kullanıcının yaşam biçimi ve istekleri hakkında çok şey söylemektedir (Marcus ve Sakissian, 1986).

Zamansal boyutta yaşam döngüsü kavramı ile ilişkilenen bir diğer üst kavram ise yaşam süreci (*life-course*) kavramıdır. Yaşam süreci lineer bir zaman aralığı tanımlarken, yaşam döngüsü bu süre içerisinde döngüsel bir aralık tanımlar. Alga (2005), bu iki kavramı şu şekilde açıklamaktadır: ‘Yaşam süresi, canlının doğumuyla ölümü arasında geçen zaman olarak tanımlanmaktadır. Yaşam döngüsü ise yaşam süresinin başından sonuna kadar insanın geçirdiği ve yaşam tarzında farklılık oluşturan devreleri kapsar’. Kişinin bireysel karakterinin oluşması ve kendi öz kimliğinin inşası, yaşam sürecinde elde ettiği gelişim ve deneyimler ile oluşmaktadır. Yaşam süreci içinde bireysel ve kolektif kimliğin tanımlanmasında ve bu noktadaki kişinin sahip olduğu roller, bu roller doğrultusundaki edindiği yaşam

deneyimleri bir bütün oluşturarak kimlik üzerinden bir mekan tanımı da oluşturmaktadır. Bu kapsamda yaşam süreci zamansal boyutta kimlik, deneyim ve yer aidiyeti kavramları ile de ilişkilendirilmektedir (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 : Yaşam sürecindeki ilişkili diğer kavramlar (Rubinstein & Parmelee, 1992).

Bireyin kolektif olarak tanımlanmış yaşam süreci üzerindeki konumu, kişisel deneyimlerini şekillendirir ve bu çıkarımları en azından kısmen daha geniş bir sosyo-kültürel bağlamda türetilen ve değerlendirilen anlamlarını belirler. Böylelikle birey, kişisel deneyimlerini ve yorumlarını, yaşamla ilgili toplumsal normlar ve beklentilerle sürekli olarak değerlendirir ve uzlaştırır (Rubinstein & Parmelee, 1992). Yaşam süreci bu anlamıyla bireysel olarak kişinin sürekli olarak kendini ve çevresini yorumladığı bir gelişimi ifade eder.

Yaşam süreci içerisinde kişinin geçirdiği evreler ise zamansal boyutta bir döngü tanımlamaktadır. Alga (2005), yaşam döngüsünde gelişen evreleri çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık devresi; yaşam döngüsünde ailenin geçirdiği evreleri ise bekarlık devresi, ailenin kuruluş devresi, genişleyen aile devresi, küçülen aile devresi ve yaşlılık devresi olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırma biyolojik temellere dayanmakla birlikte mekan içindeki kullanıcının kendi öz niteliğinden kaynaklanan doğal bir değişme sürecini açıklamaktadır. Yaşam döngüsü bireysel olarak kişinin kendisinde zamana bağlı olarak değişmekle birlikte; kolektif olarak (örneğin bir aile düzeyinde) çoklu bir değişim içermektedir. Aile strüktürünün zamana bağlı değişimi de bir döngü tanımlamaktadır. Bu strüktür içinde ailenin kurulması ve devamında

farklı alt evrelerin oluşmasını içerir. Sıralamada strüktürel yapıyla ilgili farklılıkların olması söz konusudur; ancak sıralamanın aile strüktürünün zaman faktörü doğrultusunda değiştiğine işaret etmesi önem kazanmaktadır. Aile strüktüründeki farklı evrelerin farklı zaman diliminde büyüme, küçülme gibi esnekliğe sahip olması söz konusudur.

Proshansky, Fabian & Kaminoff (1983) ise özgün değişim kaynağı ne olursa olsun - yaşam döngüsünün kendisinin, toplumun değişen değerleri ya da kişideki kritik değişimler, yer kimliğinin değişikliklerinin kökeninin, kişinin sosyal rollerine ve sosyal özelliklerine ve dolayısıyla kendi kimliğine dayandığını ifade eder. Zamansal boyuttaki bir değişken olan kullanıcının yaşam döngüsü, içerdiği dinamiklik sebebiyle davranışsal ve anlamsal değişkenlere de etki etmektedir. Wicker (2012), davranışsal arka planın da bir yaşam döngüsü olduğunu ve davranışların da zaman içerisinde değişebileceğine dikkat çekmektedir. Kullanıcının farklı yaşam dönemlerine sahip oldukları farklı bilişsel birikimler, mekanın anlamlandırılması noktasında da farklı bir içerik kazanır. Zamansal boyutta yaşam döngüsü kavramı; bireysel ve aile strüktürünün değişkenliğine referans vererek kullanıcının bu döngü sürecinde esnekliğe olanak verecek mekansal değişkenlere gereksinim duyacağı sonucunu ortaya koymaktadır.

2.2.3.2 Yaşamın ritmi ve hızı

Zamansal boyuttaki kullanıcıya yönelik oluşan değişkenleri tanımlayan bir diğer etken de yaşamın ritmi ve hızı olarak belirlenebilir. Gündelik yaşamda giderek daha etkin bir ögeye dönüşen hız kavramı, beraberinde hızlı mekan üretimlerini getirmektedir ve dolayısıyla bu hız arasında kalan kullanıcının mekana adapte olabilme çabası ortaya çıkmaktadır.

Yaşamın barındırdığı hızlı üretim ve tüketim anlayışı ile birlikte kullanıcının zaman-mekan arasında sıkışması söz konusu olmaktadır. Hıza bağlı olarak değişen ve evrilen mekanı yakalamak çoğu zaman kullanıcı için bir probleme dönüşmektedir. Diğer yandan hızdan bağımsız bakıldığında ise; yaşamın belirli bir sistem bütünü içinde lineer veya döngüsel olarak bir ritminin olduğu da söylenebilir. Zamansal boyutta ele alınan bu kavramların kullanıcının zihninde geçmişten günümüze oluşturduğu anlam, kullanıcı-mekan etkileşimi noktasında önemli hale gelmektedir. Zihnin meydana getirdiği geçmiş şemalar, bu şemaların zaman içerisinde bazı

kalıplara dönüşmesi ve yeni bir enformasyon ile karşılaştığında zihnin yeni bir şema kurgulaması söz konusudur. Zamanın zihnimizde oluşturduğu kalıplar; sosyal, psikolojik ve kültürel birikimlerin bir sonucu olmaktadır. Bu kalıplar bireysel olarak kurgulanıp toplumsal düzeyde kültürel bir norma dönüştürülebilir. Fiziksel olarak çevre kullanıcı ile bağ kurmaya çalışırken aslında ilk olarak kullanıcının zihninde önceden oluşturmuş olduğu şema ve kalıplara takılır. Rapoport (1990), kullanıcı şemaları ile doğru bir eşleşme yaptığı takdirde fiziksel elemanların sadece görsel ve kültürel kategoriler üretmediği, aynı zamanda bir algı, deneyim yarattığını söyler. Konuya kullanıcı ve mekan etkileşimi bağlamında bakıldığında; kullanıcının devingen yapısının bir sonucu olan şema ve kalıplar, yaşamın ritmi içerisinde mekana dair bir ön fikir veren bir içerik oluşturmaktadır. Etkileşimin doğru kurgulanması için önceki deneyimlere dayalı şemaların mekanın verileriyle örtüşmesi gerekmektedir.

Lynch (1972) ise zamanın ritmini şu şekilde ele almaktadır: ‘Zamanın geçişine dair iki çeşit kanıtımız vardır. Biri ritmik tekrarlama - kalp atışı, nefes alma, uyku ve uyanma, açlık, güneşin ve ayın döngüleri, mevsimler, dalgalar, gelgitler, saatlerdir. Diğeri ise ilerici ve geri dönüşü olmayan değişim-büyüme ve bozulma, tekrarlama değil ama değişiklikler’. Tanımlama üzerinden zaman kavramının yaşamsal boyutta kullanıcı ve mekan üzerindeki bir diğer etkisinin değişim olduğu dile getirilebilir. Sosyo-ekonomik faktörlerin de etkisiyle ucu açık, bitmeyen bir değişim sürecinin içinde olan insanın başkalaşımı, onun nüfus ettiği ve ona nüfus eden her şeyin etkisiyle mümkündür. İnsanın değişimi onun yaşam kültürünün değişimi demektir (Özbey, 2007). Yaşamın hızlı gelişimi sürecinde değişen mekanların varlığı, fiziksel nesne olan mekanın evrilmesine neden olmakla birlikte bu mekanları kullanan özne olan kullanıcının değişmesine yol açmaktadır. Zamanın ritmini yakalayamayan kullanıcının yaşadığı adapte olma sorunu, ya barınmadığı mekanı terk etmesine ya da hızlı bir biçimde mekanı sahip olduğu potansiyelleri ile kabul etmesine sebep olur. Günümüzde hız kavramının daha etkin bir biçimde meydana getirdiği bu zaman-mekan sıkışması, değişimi tetikleyerek aslında esnekliğe referans vermektedir. Bireyin gün içerisinde yoğun gündelik ihtiyaçları olmasının da bir sonucu olarak yaşamın genelindeki hız, bireyin günlük yaşamına da yansiyarak bir sıkışma ve daralma meydana getirmektedir. Esnek mekan çözümlerinin bu bağlamda ele alınarak kullanıcı ve mekan arasında gereksinimlere dayalı evrilebilen ve farklı çözümler üretebilen olasılıklarının dikkate alınması önem

kazanmaktadır. Yaşamın ritmi içerisinde dönüşebilen esnek mekanlar, kullanıcının değişen koşullar doğrultusunda mekana adapte olabilmelerini sağlamaktadır.

Davranış temelli yaklaşımlar ile kullanıcıya yönelik değişkenlerin ele alınmasının yanısıra çözümlemenin konut mekanı özelinde tasarım temelli yaklaşımlarla sürdürülmesi, kuramsal çerçevedeki bir sonraki adımı oluşturmaktadır.

2.3 Tasarım Temelli Yaklaşımlar: Konut Mekanına Yönelik Çözümler

Kullanıcı-konut mekanı etkileşiminde bir özne olan kullanıcının mekan içinde sahip olduğu davranışsal, anlamsal ve zamansal boyut, mekansal gereksinimlerin çok yönlü durumunu ortaya koymaktadır. Kullanıcının etkileşim içinde olduğu ve gündelik hayatta temel gereksinimlerini sağladığı konut mekanı tasarım sürecinde, özne olarak mimarın pozisyonu ve konut mekanına yönelik ortaya koyduğu farklı çözümler söz konusudur.

Esnekliğin derinlemesine tartışıldığı bu çalışma kapsamında; konut mekan tasarımında modernleşme, endüstrileşme ve demokratikleşme etkileri ele alınmaktadır. Modernist düşüncede yer alan, aslında insanın birebir deneyimlediği mekanın akışkan kurgusunun tasarımı, bu bağlamda esnek mekan anlayışı ile ilişkilenen bir öncül yaklaşım niteliğindedir. Endüstrileşme, modernin başlangıçta tek örnek üzerinden tartıştığı özgür, serbest mekan kavramının çoklu üretimlerde yer alma biçimini içeren farklı tasarım yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Diğer bir etken olan demokratikleşme kavramı ise toplumsal düzeyde yeni bir sürecin başlaması ile tasarımda kullanıcı katılımı ve mimarın pozisyonu konularını gündeme getirmektedir. Konut mekanındaki çözümler belirlenen farklı dönem ve içeriklerden etkilenmesi, mimarın bir tasarım yaklaşımı ve/veya tavrı olarak özgürleşen, değişebilen ve çeşitlenebilen mekan üretimi arayışında olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda çoklu konut üretimlerinde tip-stereotip kavramlarının incelenmesi ve tipin ayrışarak bir tektipleşme mi yoksa bir çeşitlenme mi öngördüğü tartışılmaktadır. Konut mekan tasarımında ortaya konulan tipolojik yaklaşım bu kapsamda önem kazanmaktadır. Kuramsal çerçevede tasarım temelli yaklaşımlar altında ele alınan bu başlıklar, konuyu konut mekan tasarımında stereotip bir kurgu anlayışından çeşitlenebilen, özgür mekana ve dolayısıyla esneklik kavramına yönlendirmektedir.

2.3.1 Modernleşme

Konut mekanındaki tasarım temelli yaklaşımlar ele alınırken; modernist düşüncenin mekan kurgusu üzerindeki etkisini de değerlendirmek gerekmektedir. Modernin konut mekanında yaşamsal aktivitelerin organizasyonu noktasında öngördüğü özgür mekan anlayışı, değişken bir kurgu öngörmektedir. Modern düşüncede kişinin ve dolayısıyla toplumun özgür olmasının insan düşüncelerindeki özgürlük ile var olduğu düşünülmektedir. Bu özgürleşme ile kişi kendi mekansal gereksinimlerini, kendi öz estetik görüşünü oluşturmak; bununla birlikte teknoloji ile de rasyonel, gerçek bir somutluk da ortaya koymak istemektedir. Modernleşmenin bireyi merkeze alarak tartışması, konut mekan üretimlerindeki özgürleşen tasarım yaklaşımları üzerinden de görülmektedir. Üretim biçiminin değişerek kırsal üretimden seri üretime geçmesi ve yapının salt bir üretim olmaktan çıkarılarak kişi ile özdeşleşen, özgürleşen bir içerikte tasarlanması, bu dönemdeki konut mekan üretim yaklaşımlarında sıklıkla gözlemlenen esnekliğe bir başlangıç niteliğindedir.

Bu dönemde modern yaşamın tanımlaması da mimarlar tarafından farklı bakış açıları ile ortaya konulmaktadır. ‘Mimar insanların ihtiyaçlarına ve çağdaş yaşam biçimlerine duyarlı olsaydı, gerek modern, gerekse Amerikan geleneklerine kök salmış evleri tasarlardı ve ayrıca bu durum kullanıcıların bireyselliğini de ön plana çıkarırdı. Bu nedenle rasyonel planlama, rahatlık, esneklik ve iç-dış mekân yaşamı açısından ortaya çıkan evler, düzgün ve modern bir mimariye yol açacaktır’ (Lane, 2007). Modern yaşam içerisinde modern insanın tanımlanması ve çağdaş gereksinimlerinin yeniden yorumlanması, aynı zamanda mimarın rasyonel planı tasarlaması ve bu planda kullanıcı için özelleşen farklı varyasyonlar önermesi ile de sonuçlanmaktadır. Rudolf Matern’in ‘*Modern in feeling*’ (modern hissetmek) söyleminde konut tasarımında farklı varyasyonlar önererek esnek ve adapte edilebilir mekan kalitesine şu şekilde işaret etmektedir: ‘Korumalı camlar, az eğimli çatılar ve iç-dış mekan plan özellikleri ile, strüktür prekast elemanlardan ve belirlenen tek bir kat planı etrafında çok sayıda varyasyon oluşturulabilir’ (Lane, 2007). Modern çağda konut mimarisini inceleyen Rowe (1993), hem Amerika’da hem de Avrupa ülkelerinde II. Dünya Savaşı’ndan sonra, modern teknik oryantasyonun günlük yaşam alanımızdaki önemli mekânsal ayrımları ortadan kaldırdığını söylemektedir. Modernizmin beraberinde getirdiği teknoloji ile birlikte spesifik gereksinimlere, farklılığa ve bireyselliğe doğru bir eğilim ortaya çıkması da yine esnekliğin

kullanıcıyı merkezde tutan yaklaşımı ile ilişkilendirilmektedir. Tüm bu içerik ile birlikte modernin konut mekanı üzerinden etkisini öncelikle seri üretim ve prefabrikasyonun beraberinde getirdiği hızlı, eklenilebilir ve dönüştürülebilir mekan üretimlerine olanak vermesi ile ilişkilendirmek mümkündür. Bir diğer etki ise modernleşmenin tanımladığı yeni, çağdaş yaşam modelinin bireyi özgürleştiren ve onun mekansal gereksinimlerini ön planda tutan yapılandırmasıdır.

Modernist düşüncede konut mekan tasarımının mimarlar tarafından farklı içeriklerde oluşturulduğu görülür. Risselada (1998), *Raumplan vs. Plan Libre*'de konut mekanında plan kurgusunun biçimlenişini Adolf Loos'un geleneksel yöntemler, Le Corbusier'in ise yeni teknolojiler üzerinden bir yaklaşımla ele aldığını açıklamaktadır. Bu açıklamada Loos (1870-1933), *'Living plan'*, *'Raumplan'* ve *'Material plan'* olmak üzere 3 farklı konut mekan kurgusu tanımlar. *'Living plan'*, birden fazla yaşam aktivitesini içeren kompakt plan; maksimum giriş ve çıkışları organize eden hareket ve 4 farklı işlevsel düzey üzerinden açıklanan iki boyutlu, yatay bir mekan organizasyonu ifade eder. *'Raumplan'* ise kompakt ve basit dışyüz; birleşik ve kübik iç mekan; yukarı-aşağı, sağ-sol, ön-arka ilişkisi kuran düzeyler; girinti-çıkıntuları tanımlayan boşluklar; açık bir merdiven sistemi; asimetrik kapı yerleri ve farklılaşan bir iç mekan rotası belirleyen bir sirkülasyon akışı içeren üç boyutlu, düşey bir mekan organizasyonu kurgular. Bunlardan farklı olarak, *'Material plan'* değişime açık ve destekleyici bir strüktür; mekan karakterini etkileyen bir dış cephe; dekorasyondan uzak sade bir dış cephe kaplaması ve odadan odaya değişen, farklı karakterlerde, yer yer modüler paneller içeren bir iç mekan kaplaması tanımlanmaktadır (s.27-30). Loos'un yaklaşımı gelenekselin içeriğinde var olanı çıkarmak ve farklı bir yorum ile konutta iki ve üç boyutta oluşturulabilecek değişken mekansal ilişkiler oluşturmak olarak yorumlanabilir. Corbusier'de (1887-1965) ise mekan kurgusuna dair kolonlar (*les pilotis*), çatı bahçesi (*les toits jardins*), açık plan (*les plan libre*), yatay pencere (*la fenetre en longueur*) ve özgür cephe (*la façade libre*) başlıkları ön plana çıkar. Corbusier, açık plan kurgusunda işlevin iç mekan formunu biçimlendirdiğinden söz eder ve iç mekanda hareket-mekan ilişkisini kurarak akışkan bir kurgu öngörür (Risselada, 1998, s.47). Corbusier ise modernin tanımladığı yeni yaşam ile yeni teknolojilerin varlığı arasında kuvvetli bir ilişki kurar ve teknolojik olanaklarla bireye özgür alanlar bırakan serbest bir plan anlayışı öngörür.

Konut mekan tasarımında esnekliğin araştırılmasında modernin etkisi üzerinden özellikle bireyi ön plana çıkararak, serbest plan şeması içeren tekil örneklerin varlığı söz konusu olmakla birlikte yine bu dönemde seri üretimin de süreçte yer alması, mimarların çoklu konut üretimlerinde de çeşitlenebilme denemeleri yapmasına sebep olmuştur. Modernist mimarlar, çoklu konut üretimlerinde tekil konut biriminin tasarlanmasının ardından prefabrikasyonun da sağladığı olanaklar sayesinde bu birime belirli bir sistemde ekleme/çıkarma, büyütme/küçültme gibi esneklikle ilişkilenen müdahalelerin yapılabilmesi üzerine çalışmaktadır. Corbusier'in '*Unite D'Habitation*', Rohe'nin '*860-880 Lake Shore Drive Apartments*' projeleri bu kapsamda örnek verilebilir. Modernin konut mekan kurgusundaki farklı yansımaları, iç mekana ilişkin farklı bir kültürel dil, dış mekan ile ilgili bağımsız bir çözümlenme içermektedir. Mekanın farklı kotlarda bağımsız ve özgürce organize edilebilmesi ile yatay ve düşeydeki bütüncül, akışkan biçimlenişin kurgulanabilmesi, konut mekanında özgür mekan kavramı ve minimum mekan anlayışı ile detaylı olarak ele alınabilir.

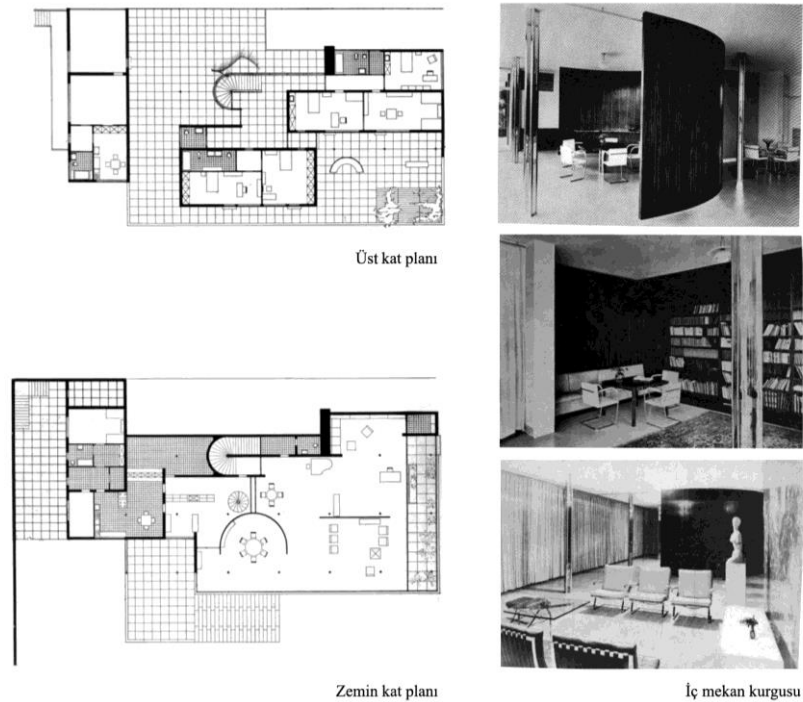
2.3.1.1 Özgür mekan kavramı

Modernist düşüncenin ilkelerinden belki en önemlilerinden biri de mekanın açık bir kurguda tasarlanması ve akışkan bir işlevsel şema içermesidir. Konut mekanında sirkülasyon boşluğu ve ıslak hacimlerin belirli bir noktada toplanması, diğer işlevlerin değişebilen bir düzende olmasına olanak vermektedir. '20. Yüzyıl Mimarlığı Program ve Manifestoları'ndan Kiesler (1926)'in yaşamsal bir binanın fonksiyonel bir mimariden geçtiği ve esnek bir fonksiyon şeması içermesi gerektiği tanımlaması, 5 farklı başlık üzerinden açıklanmaktadır:

1. Kentlerdeki döngüsel mekanın dönüşümü,
2. Statik, kalıplaşmış doğrultulardan özgürleşerek uzaklaşılması,
3. Duvarların kaldırılması, yerden bağımsız olunması,
4. Bina sisteminin özgür mekandaki gerilimlerden beslenmesi,
5. Yeni yaşam olanaklarının yaratılması ve bu olanakların oluşan gereksinimler doğrultusunda toplumu yeniden inşaa etmesi (s. 98).

Modernin içeriğinin özgür mekan kurgusu doğrultusunda açıklanması; Le Corbusier, Mies van der Rohe gibi bu dönemde önemli yer tutan mimarların konut mekan

tasarım yaklaşımları üzerinden irdelenebilir. Corbusier'in bağımsız kolon grid sistemi önerisi ile oluşturduğu açık plan kurgusunu *Maison Domino* projesi ile okumak mümkündür. Projede iskelet sistemin değişken ve farklılaşan mekan organizasyonlarına olanak verdiği görülür. '1927 sonrası Baizeau ve Savoye villaları bu gelişmelerin çeşitli aşamalarında bir yapı unsuru olarak bağımsız bir sütun ızgarasının kullanılmasıyla en iyi ifade edilen bu öncüllere dayanıyordu. Domino iskeleti bu iki villada farklı şekillerde kullanılmıştır; Villa Baizeau olan ilk versiyonda mekansal bir aradalık kesitte dominant şekilde yer alır. Villa Savoye'daki versiyonu ise yatay bir mekan organizasyonu oluşturur' (Risselada, 1998). Mekanın yatayda veya düşeyde açık kurguda tasarlanarak özgürleştirilmesi, planın aynı zamanda geleceğe yönelik geliştirilebilmesini sağlamaktadır. Açık mekan kurgusunun karşılığını modernist düşüncede tanımlanan serbest plan (*free plan*) ile eşleştirmek mümkündür. Serbest planda yaşam alanının akışkan bir şemada tasarlanması söz konusudur. Mies van der Rohe'nin konut plan şemalarında bu kavramı ele aldığı görülmektedir. Yaşam alanı önceden belirlenmiş kalıplar içinde sınırlandırılmamaktadır; mekan tamamen açık ve bağımsız bir sisteme sahiptir ve duvarlar birer ara bölücü görevi görür. Ara bölücüler arasında kalan boşlukları istenildiği şekilde organize etmek olasıdır. Serbest plan, bu nitelikleriyle özgürce planlanabilen bir konut mekan kurgusu ortaya koymaktadır (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 : Mies van der Rohe, 'Tugendhat House' (Drexler, 1960).

Özgür mekan yaklaşımının ortaya koyduğu bu akışkanlık durumu, esnekliğin altyapısını oluşturan ve hatta plan şemasının kurgulanmasında belirleyici bir tipoloji meydana getirmesi açısından önemlidir. Mekansal kurgu içinde bir akışkanlık öngörmek, mekansal sınırları kaldırıp kullanıcıya mekanda kendi istekleri doğrultusunda bir organizasyon yapabilme olanağı vermek serbest planın sunduğu bir açılmıdır. Açıkta kalan çerçeve, cam blok, düz çatılar ve çatı terasları, özgün cam detayları ve serbest planın bir öncüsü olarak düşünülebilen açık bir plan kurgusu gibi icatlar, dönemin takip eden mimarlar kuşağını oldukça heyecanlandırmıştır (Sherwood, 1978). Serbest planın olanakları teknik hacimleri belirli bir noktada toplayarak diğer mekansal işlevleri kullanıcı tercihiyle bırakması ile oluşmaktadır. Bu yaklaşımda her bir işlev bir diğerinin içine akar ve böylelikle mekansal gereksinimler belirli hacimlerde istenildiğinde ortak bir şekilde kullanılır. Esnekliği konut mekanındaki çözümlere yönelik oluşturulan yaklaşımlarda detaylı olarak inceleyen bu çalışmada, mekansal kurgu doğrultusunda önerilen akışkan plan tipolojisinin sağladığı olanaklar tasarımı esnek bir yaklaşımın vurgusu niteliğindedir. Modernizm ile birlikte tanımlanan tasarımda serbest plan yaklaşımı; modernin gelenekselden uzaklaşarak minimal mekan gereksinimlerini karşılayan, süsten uzak, kullanım ve dönüştürmede kolaylık sağlayan yapısı ile açıklanabilir. Serbest plan, iç mekanın işlevlerine ve düzenine vurgu yaparak, çok amaçlı demokratik bir yaşam alanı yaratmak için duvarları ortadan kaldırmaktadır (Cieraad, 1999). Yeni yaşamın tanımında modernin ileri sürdüğü çok amaçlılık, konut mekanının akışkan plan şeması içerisindeki aktiviteleri de çeşitlendiren bir içerik oluşturmaktadır. Serbest planın ‘açık’ veya ‘kapalı olma durumunu Cieraad (1999), bu kapsamda şu şekilde açıklamaktadır: ‘Kapalı’ mekandan ‘açık’ mekana doğru odaklanmanın radikal bir kararı, modernleşmeyi plan şemasının biçiminde somutlaştırmaktadır; böylece teoride adapte edilebilirlik, mobilite ve değişim kavramları birleştirilmektedir. Çok amaçlılık noktasında özgür mekanda mekansal aktivitelerin kullanıcı tarafından yorumlanması ile işlev ve mekansal tanımlamalar yeni bir boyut kazanmaktadır. Örneğin oturma işlevi içerisinde oturma, dinlenme, yemek yeme gibi birden çok işlevi barındıran ‘yaşama alanı’ mekansal tanımı ile örtüşmektedir. Mekandaki farklı aktivitelerin iç içe, bir arada veya istenildiğinde ayrı olarak belirlenmesi, esneklik ile ilişkilenen bir tavidir. Modernin tartıştığı özgürleşme fikrinin mekanda özgürleşme ile ilerletilmesi, beraberinde esnekliğin tasarımda sunduğu fırsatları da getirmesi noktasında önem taşımaktadır.

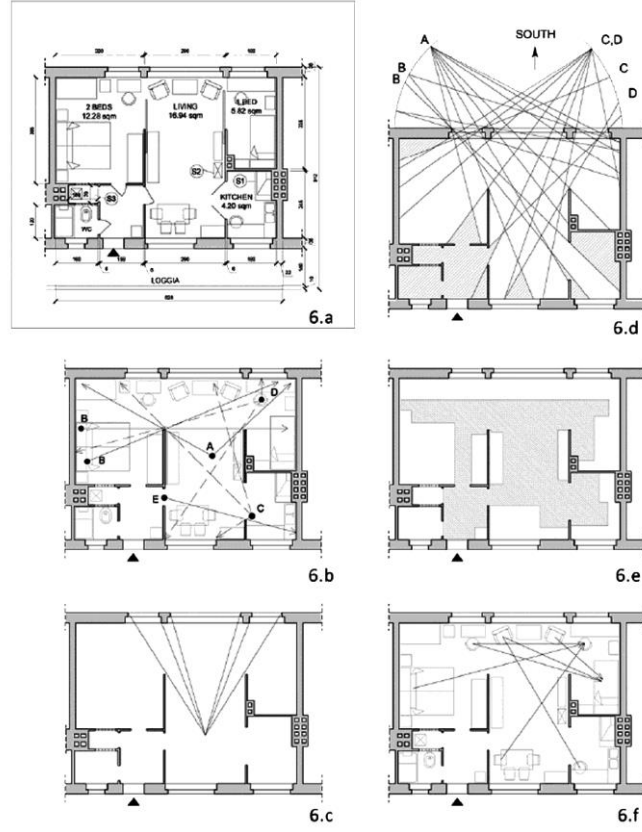
2.3.1.2 Minimum mekan anlayışı

Konut mekanı kurgusundaki farklı mekansal arayışlara verilebilecek bir örnek de minimum mekan anlayışıdır. Minimum mekanın tanımlanmasında plan şemasında farklı tipoloji denemeleri yapılmaktadır ve tasarım kalitesi kavramı da göz önünde bulundurulmaktadır. Teige (2002), 'Minimum Konut' (*Minimum Dwelling*) kavramını şu şekilde açıklamaktadır: 'Yeni bir konut formunun arayışında mimari avangart, minimum mekan ve maksimum yaşanabilirlik formüle eden bir minimum konut tasarımı seçmektedir. Bu tanım aynı zamanda 'mini-max' konut konsepti olarak etiketlenebilir; minimum mekan maksimum yaşamı desteklemektedir ve konut, biyolojik varoluş için gerekli belirli standartların etkisinde kalmadan kullanıcılara yeterli düzeyde ışık, güneş, hava ve açık mekan hissi veren bir yapıya sahiptir' (s.33). Minimum gereksinimleri, yeterli yaşamsal aktivitelerle eşleştirmek sosyal ve ekonomik bir kontrol ve organizasyon içermektedir. Minimum konutun ifadesinde özgür mekan kavramı ile benzer açılımlar olduğu görülmektedir. Minimum konut, kullanıcı için en elverişli biçimlenişi oluştururken modernin getirdiği standartlaşma ve hazır, prefabrike üretimden faydalanarak minimum maliyette konut üretimini de hedeflemektedir. Yine modernin rasyonel plan çözümlene arayışı, minimum konut tasarımında yer almaktadır.

Konut problemi farklı boyutlarda ele alınan ve üzerine tartışmaların yapıldığı birçok alt başlığı içeren bir karmaşıklığa sahiptir. Konut probleminin karmaşıklığının tartışılması ve çalışılması noktasındaki bir bakış açısı ise insan ve aile gereksinimlerinin temel olarak referans alınmasıdır. Özellikle I. Dünya Savaşı sonrası '*Rasyonalist hareket*' olarak nitelendirilen mimarların sosyal bir görev edinmesi, konut mekan çözümlerinde de en rasyonelin aranmasına yol açmıştır. Savaş sonrası çalışan sınıfın yüksek kirali evleri paylaşmak zorunda kalması, çalışan sınıf için minimum gereksinimleri karşılayan minimum maliyetteki konut standartlarının geliştirilmesi sonucunu ortaya koymuştur. Konutta minimum mekan anlayışını ortaya koyan bir diğer mimar Alexander Klein (1879-1960), uzun bir süre boyunca konut binalarının gelişimi ile ilgili ekonomik ve tipolojik problemleri araştıran bir çalışma başlatmıştır ve bu onu 1927 yılında model-ev projeleri hakkında yeni deneyleri teşvik etmek amacıyla kurulan RGF'de yönetim ve araştırma projeleri yürütmeye yönlendirmiştir (Bevilacqua, 2011). Klein'in '*Existenzminimum*' olarak tanımladığı bu yaklaşım, mekan kurgusunda farklı konut tipleri ortaya koymaktadır

ve bu tipolojik farklılıkları ‘geçici konaklama’ (*little lodgings*) birimleri üzerinden 4 aşamalı bir metot ile sunmaktadır: Genel program (*general program*):, skor metodu (*score method*), ardışık artış metodu (*method of succesive increments*) ve grafik metot (*graphic method*). Genel Programda; ilk aşamada konut birimine dair program tanımı yapılmaktadır. Konut birimi pahalı olmamalıdır. Hijyenik, güvenilir ve havadar olmalıdır. Aile hayatına uygun olarak en iyi düzenlemeyi sunmalıdır. Ferahlık, bütünlük, form, ışık, renk uyumu içermelidir. Skor metotta; ortaya konulan programın ardından birden fazla konut birimini kıyaslamak için genel program üzerinden bir puanlama sistemi ile farklı tipolojiler puanlanmaktadır. Skor tablosunda pozitif veya negatif bir skor, ilişkili gereksinim doğrultusunda oluşturulmaktadır. Ardışık artış metotta, önceden belirlenen planlar, aynı ölçüğe getirilerek genişlik ve derinliklerine göre alan-ölçümsel bir diyagram üzerine yerleştirilir. Sonuç olarak en iyi planlar, kazançlılık ve yaşanabilirlik açısından grid sistemde diyagonal doğrultuda olanlardır. Grafik metot ile Klein, bu metodu en güvenilir ve kesin olan olarak ifade etmektedir. Burada plan şeması içerisinde grafik analiz şemalarının oluşturulması söz konusudur. Grafik metot ile iç mekandaki bağlantılar, alan içindeki hareketler, mobilya tarafından yer kaplamayan alanlar ve mekan içinde oluşan ışık ve gölgeler analiz edilebilmektedir. Tüm bu belirlenen parametreler ve ilişkilenen aşamaların sonucunda optimal konut gereksinimlerini karşılayacak bir konut tipolojisi belirlenmektedir (s.303-304). Yapılan analizler ve önerilen tipolojik yaklaşım, minimum mekan arayışının karmaşıklıktan uzak, en basit ve rasyonel olanı bulma çabasına sahip olduğunu göstermektedir. İç mekandaki konfor koşullarının birincil gereksinimler olarak belirlenmesi söz konusudur. Bununla birlikte iç ve dış mekan arasında ışık ve gölge ilişkileri de plan şemalarının tasarlanmasında bir etken olmaktadır. Mekan tanımlamaları genel programın sıralanmasında bireysel ve ailenin ortak gereksinimleri göz önünde bulundurularak organize edilir. Mekan tanımlamaları ile birlikte mekandaki hareket alanlarının ve boşlukların tespiti, mekan içinde efektif olarak kullanılacak tanımlı alanı belirleyerek iç mekanda mekanlar arasındaki kullanım ilişkilerini de belirler. Minimum konut anlayışında kullanıcı için gerekli olan minimum gereksinimlerin genel program kapsamında oluşturulması üzerinden mekanda ilişkiler sistemi tasarlanmaktadır. Önerilen plan tipolojisi evrilmeye olanak verir ve örnek şemasının belirlenmesindeki yöntemin incelenmesi açısından önem taşır (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 : Alexander Klein, ‘Minimal Lodging’ örneği, konut birimi tipolojisi- tip IIB, Berlin 1931 (Bevilacqua, 2011).

Modern hareketin tartışma alanlarından biri de *housing* (konut, ev) kavramının fiziksel bir biçimleniş öngörürken; *dwelling* (ikamet edilen, yaşanan yer) şeklinde tanımlanmasının özellikle mekansal aktivitenin tanımlanması ile ilişkilmesi durumudur. Heidegger (1993)’e göre bir yerde ikamet etme, yaşama hakkında konuşurken genellikle kişi tarafından gerçekleştirilen bir aktivite ve bu aktivitenin diğer aktiviteler üzerindeki etkisinden bahseder. Böylelikle konut mekanı özelinde bir yerde yaşamın açıklanması aslında orada kişinin gerçekleştirdiği aktivite üzerinden ele alınabilmektedir. Modernist düşüncede bu aktivitelerin gerçekleştirilmesi ise bireysel yaşam üzerinden kurgulanmaktadır. Mekan içinde gerçekleştirilen aktivitelerin bireysel yaşam kurgusu içinde belirlenmesini Gropius (1929), modern dönemdeki sosyolojik ve toplumsal değişimler üzerinden minimum konut kavramı ile şu şekilde tarif etmektedir: ‘Toplumda daha belirgin bireysellik yaşamının gelişmesine ve bireyin çevresiyle ara sıra geri çekilmeye yönelik haklı talebin artmasına izin vermek için, sözü edilen şu ideal asgari gerekliliğin sağlanması gereklidir: Her yetişkin kendi odasına, küçük de olsa sahip olmalıdır! Bu temel gereksinimlerin ima ettiği temel konut, amaç ve niyetlerini yerine getiren pratik

asgari olanı temsil eder: Standart konut'. Bu noktada modernleşmenin etkisinde ortaya çıkan özgürleşme düşüncesi, özgür mekan ile bütünleşmektedir ve bu da esnekliğe işaret etmektedir. Öte yandan, modernin oluşturduğu standartlaşma yaklaşımı, minimum konutun belirlenmesinde yine standart, belirlenmiş bir konut tasviri yapar. Minimum konutu, kendini tekrar eden konuttan ayırıştırarak ise standart bir plan şeması oluştururken tasarımda izlediği yolun bireye odaklanan bir biçimde ortaya konmasıdır. Minimum gereksinimlerin belirlenmesi, minimum maliyette bir çözüm önerisinin yapılması, alternatifli plan şemaları üzerine çalışmasının ve her alternatifin olanaklarının görülmesini içermesi noktasında esneklikle ilişkilendirilmektedir. Yine aktivitelerin bir liste yöntemiyle sıralanması ve her aktivitenin birbiriyle olan ilişkisinin sorgulanarak plan şeması üzerinden efektif alanların işaretlenmesi, mekan kullanımını çeşitlendiren bir tanımlama yapmaktadır. Modern dönemde toplumsal bir tartışma sonrasında yeni bir yaşam önerisi getirme amaçlı ortaya çıkan minimum konut kavramı, aslında tüm bu yönleriyle, bireysel gereksinim odaklı kullandığı yöntem doğrultusunda değişebilen, alternatifli plan şemaları üreten bir içerik oluşturmaktadır.

2.3.2 Endüstrileşme

Konutta endüstrileşme kavramı, konut mekanında tasarım ve uygulama açısından farklı bağlamlarda ele alınabilen bir içeriğe sahiptir. Modern sanayileşme, ilk kez hızlı kentleşme, devasa teknolojik kargaşa, sıradan sayıda yeni konut gerektiren inanılmaz nüfus artışı, yeni sınıfların sosyal statüye yeni yaklaşımlarla yükselişi, daha önce görülmemiş hareketlilik ve sınıfla ilişkilerde istikrarsızlık yaratmaya başlamıştır (Lane, 2007). Modern dönem ile birlikte insanın birebir deneyimlediği konut mekanı özelinde bireysel bir tutum ile çoğunlukla tekil üretimlerdeki özgürleşen esnek, akışkan mekan tasarım yaklaşımlarının varlığı görülmektedir. Modern sanayileşme ve endüstrileşmenin belirtilen sonuçları doğrultusunda ise çoklu konut üretimlerinin ortaya çıkması söz konusudur. Standart, hızlı, endüstriyel bir üretim, esneklik kavramının tartışılmasına farklı noktalarda sonuçlar doğurmaktadır. Endüstriyel üretimin konut mekanı üzerindeki etkisini negatif ve pozitif yönlerde ele almak mümkündür. Endüstriyel üretim, inşaat bileşenlerinin kontrollü koşullar altında sistemli bir şekilde oluşturulduğu bir yapı yöntemidir (Geraedts & Cuperus & Shing, 2011). Bileşenlerin tasarımı ve çoklu üretimi, yerden ve projeden bağımsız olarak kendini tekrar eden bir sistem içererek hızlı bir yapı üretim sürecini

desteklemektedir. ‘19. yüzyılın ortalarından itibaren hız kazanan Endüstri Devrimi ve kentleşme kamu, endüstri yapıları ve konuta olan gereksinimi artırmıştır. Ağır ve pahalı olan geleneksel yapım yöntemleri bu talep karşısında yetersiz kalmıştır. Erken endüstrileşmiş sektörlerde kullanılan bilimselliğe dayalı yeni yöntem ve tekniklerin yapı üretimi süreçlerine uyarlanması ve yeni yapı malzemelerinin kullanımı ile yapı üretiminde endüstrileşme hız kazanmıştır’ (Sarıyar, 2008). Üretimin endüstriyelmesi, teknolojinin verimli bir şekilde kullanılması ile makineleşme, prafabrikasyon gibi konut mekanında çoklu üretime kolaylık sağlayan bir durum ortaya koymaktadır. Yapı üretim sürecinde ortaya çıkan bu kolaylık beraberinde standartlaşma kavramını da getirmiştir. Hızlı üretimin sağladığı kolaylık, dönüştürülebilir mekan tasarımları için pozitif bir durum oluştururken, diğer yandan standartlaşma kavramı tipin tek bir biçimlenişle ele alınması noktasında negatif bir yöne doğru da evrilebilmektedir. Uygulamadaki üretim verimliliğinin yanında konut mekanındaki tasarıma ilişkin mimar tarafından alınacak özelleşen kriterlerin sınırlandırılması söz konusudur. ‘Konutta ortaya çıkan bir başka sorun da konut sakinlerinin daha kaliteli konutlara ilişkin oluşan talebidir. Barınma konusundaki geçmiş çabalar konutların kantitatif eksikliklerinin karşılanmasına yönelik olmasına rağmen; son yıllarda konutların nitel özelliklerinin de önem kazanması söz konusudur’ (Altaş & Özsoy, 1998). Endüstriyel konutta üretim sayısının artırılmasına yönelik bir çabadan ziyade tasarımda mekansal kalite bağlamında esnekliğe referans olabilecek değişebilir mekan kurgusu arayışı önemlidir.

Endüstrileşmiş yapı üretiminde teknolojiye dayanarak yararlanılması, konuya farklı bir boyut kazandırarak prafabrike yapı elemanlarının ve tüm sistemin bütüncül olarak tasarlanmasına işaret etmektedir. ‘Temel fikir esnek, hafif bir üretime olanak veren tasarım sisteminin oluşturduğu açık bir sisteme karşılık gelir: Hem dış hem de iç yüzeylerde değiştirilebilir ve özelleştirilebilir adaptif sistemler. Bu sistem aynı zamanda performans açısından da esnektir: Termal konfor, gürültü, ışık, mahremiyet, vb. Farklı katmanların oluşturulmasını sağlayan modüler bir ızgaranın tanımlanması, bu sonuca ulaşmak için önemli bir adımı oluşturmaktadır’ (Ruta & Sesena & Sarti, 2013). Yapı üretiminde strüktürel sistemin, konut mekan tasarımında değişkenliğe olanak vermesi, standartlaşmanın oluşturduğu tektipleşmeye karşı tam tersi bir yaklaşım oluşturarak çeşitliliğe de referans olabilir. Bu bağlamda iskelet sistemleri esnekliğe en çok olanak veren sistem olarak tanımlamak mümkündür; hücre

sistemlerde brüt olarak mekanın esnek tasarlanmasından bahsedilebilir, panel sistemlerin ise esnekliğe daha az olanak vermesi söz konusudur. Endüstriyel elemanların öngörülen sistem içinde hareketli, değişebilen paneller şeklinde tasarlanması, üretim sürecinde bir esneklik tanımlayabileceği gibi kullanım aşamasında da iç mekan kurgusunda değişebilen mekan organizasyonları ya da cephede gün ışığı kontrolü gibi alternatifler oluşturabilir.

Endüstrileşmenin konut mekanı üzerindeki bu çok yönlü etkisi, mimarın bu konudaki tutumu ile de ilişkilendirilebilir. Konut tasarımında endüstrileşmenin sağladığı olanaklar, mimar tarafından tasarımda bir sistem önerisi ile ele alındığında; esnekliğin sistematikleşme ilkesi ile örtüşmektedir. Hareketli duvar sistemleri, cephede ışık ve ısı kontrolü yapan elemanlar, mekanın esnek bir sistem şekilde tasarlanmasına olanak veren bir taşıyıcı sistem gibi öneriler tasarımda endüstrileşmenin ve dolayısıyla teknolojinin getirdiği birer girdidir. Endüstrileşme ile araştırma, geliştirmeye yönelik yapılan çalışmalar, teknolojik yenilikler ortaya koyarak konut mekanında uzun vadede kullanıcının gereksinimlerine cevap verebilen tasarımlara olanak verebilir. Bu durum konutta kullanım sürekliliği ile ilişkilendirilmektedir; esnekliğin sistematikleşme ilkesi üzerinden oluşturulan bir konut tasarımı fiziksel olarak konut mekanının terk edilmeden kullanıcının ihtiyacı doğrultusunda sürekli kullanımını sağlar. Hareketli duvarlarla fiziksel mekandaki dönüştürülebilir olanağı, kullanıcının yaşadığı mekanı zaman içinde değiştirebildiği bir özelleşme de sunmaktadır. Esnekliğin bileşenlerinden biri olarak tanımlanabilecek özelleşme kavramı, mekansal kurgu içinde kullanıcıya özel alanların oluşturulmasını öngörür. Konut mekanının değişkenliği, kullanıcının mekanda farklı aktivite alanları oluşturması ve yaşadığı mekanda söz sahibi olması sonucunu doğurmaktadır. Esnek bir üretim sistemi ve sürecinin tasarlanması, mimarın kullanıcı ile etkileşime geçtiği bir durum ortaya koyabilmektedir. Tasarım yaklaşımında mimarın endüstriyel üretimin olanaklarından yararlanması kararı, kullanıcıya kullanım aşamasında seçme özgürlüğü ve fırsatı vermektedir. Özellikle çoklu konut üretimlerinde konut birimlerinde ekleme/çıkartma, birimleri büyütme/küçültme gibi olanaklar, teknolojinin mekansal organizasyonda farklı alternatifler üretmesi ile ilişkilendirilmektedir. Değişebilen mekansal kurgu alternatifleri kullanıcıya seçme özgürlüğü kazandırırken esnekliğin endüstriyel üretim ile ilişkisini de farklı bir açıdan ortaya koymaktadır.

2.3.3 Demokratikleşme

Konut mekan tasarım ve uygulama süreçlerindeki konulardan biri de sürece dahil olan aktörler ve bu aktörlerin sürece dahil olma biçimleridir. Modernleşme olarak kabul edilen yeni sosyal ve kültürel uygulamaların yükselişi ile 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana Avrupa'da konut üretimlerinde katılım yaklaşımı ortaya çıkmaktadır (Rowe, 1993). Süreçteki karar verici aktörlerin pozisyonları, konut mekanında kimlikle ilgili soruları ortaya koymaktadır ve mekan tasarımında kullanıcı katılımı kavramını gündeme getirmektedir. Katılım kavramının ortaya çıkmasında ise toplumsal arka planda demokratikleşmenin etkili olduğu görülmektedir. Giderek daha fazla özgürleştirilen insanlardan oluşan demokratik toplumlar, inşa edilen çevrenin tasarımına katılmayı şiddetle talep etmektedir (Hofmann, 2014). Bireyselleşme, bireyin söz sahibi olduğu mekan üretimleri, toplumsal düzeyde ortaya çıkan demokratik hareketlerin bir sonucu olarak katılım kavramını gündeme getirmektedir.

Konut mekan üretiminde mekanı bitmiş bir son ürün olarak görmek yerine kullanıcıyı sürece dahil eden bir yaklaşım ve arayış, özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda mimarlık pratiğinin önemli bir başlığı olmaktadır. Turner (1976), konut mekanındaki süreçleri ve aktörleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

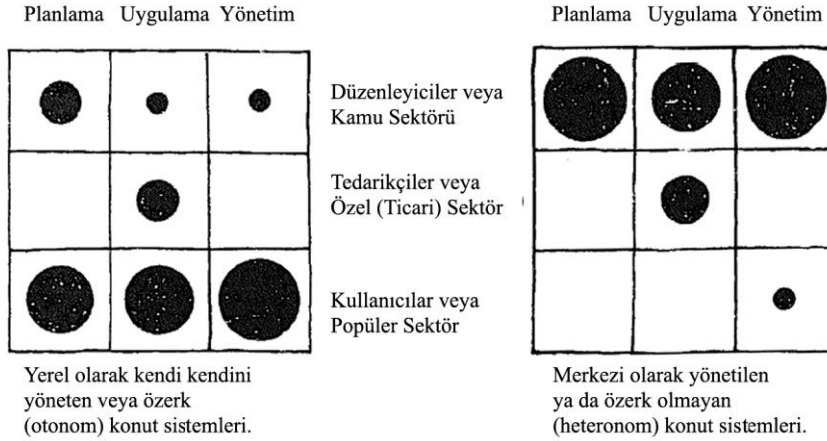
Konut mekanındaki karar verme süreçlerini kolayca tanımlanabilir üç operasyon setine bölmek söz konusudur:

- Genellikle inşaattan önce gelen planlama veya işlemler,
- İnşaat ve inşaat işlemleri,
- Binanın büyük bölümünü takip eden, inşa edilen binanın yönetimi ve bakımını içeren operasyonlardır.

Bu operasyonlar, üç ortak aktör arasında dağıtılmalıdır. Sürecin kendisi için kaynakları kontrol eden gruplar, işletmeler veya kurumlar şu şekilde belirlenebilir:

- Kullanıcılar,
- Tedarikçiler,
- Düzenleyiciler (s.26).

Turner (1976), karar vericilerin süreçte yer alış biçimlerinin otonom (*autonomous*) veya heteronom (*heteronomous*) bina sistemlerini oluşturduğunu ifade etmektedir. Otonom; özerk bir sistem önerisi, süreçte tüm aktörleri bir araya getiren bütüncül bir yaklaşım oluştururken heteronom bir yapılanma kullanıcıyı arka planda bırakan bir kurgu meydana getirmektedir (Şekil 2.9).

Şekil 2.9 : Otonom (*autonomous*) veya heteronom (*heteronomous*) bina sistemleri karşılaştırması (Turner, 1976).

Kullanıcının kişisel gereksinimleri, istekleri ve beğenileri doğrultusunda yaşayacağı konut mekanı üzerinde söz sahibi olması, kullanıcı katılımı (*user participation*) olarak tanımlanmaktadır. Schneider & Till (2007)'e göre 1970'lerde esnek konuttaki kilit figürlerin çoğu, tam olarak mimarlık ve konuttaki metalaşmaya karşı politik olarak motive edildi. Onlar için kullanıcının katılımı konutların demokratikleşmesinde gerekli bir eylemdi ve esnekliğin sağlanması bunun önemli bir parçasıydı. Mimarlar bu tutum ile esnekliğin getirdiği konut mekan tasarımında planlama, tasarım, kullanım ve kullanım sonrası olmak üzere birçok aşamayı kapsayan bir süreç tanımlamaktadır ve tasarımda kullanıcıyı merkezde tutan, bireye özgü niteliklerin ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Hamdi (1995), katılıma neden ihtiyaç duyulduğunu bazı başlıklar üzerinden açıklamaktadır: Birincisi, katılım odaklı programlar koalisyon oluşturma ve devlet ile devlet dışı organizasyonlar arasında işbirliğini teşvik etmenin etkili yollarını belirler. İkinci olarak, katılım odaklı programlar ayrıca bilgileri analiz etmek ve yorumlamak için daha iyi bir yol sağlayabilir. Gelişim ihtiyaçları, onları deneyimleyen kişiler tarafından ve bu kişilerin kalkınma başlamadan önce onları nerede deneyimledikleri ile ifade edilmektedir. Katılım, tüm bu nedenlerle bireysel olarak kullanıcının kendi

kimliğinin mekana yansımalarını içermekle birlikte, diğer aktörlerle ortak bir süreç yönetimi açısından toplumsal bir boyuta da sahiptir. ‘Katılımcı Tasarım Çalışmaları’ (*Participative Design Studies*), aynı zamanda ‘Kullanıcı Odaklı Tasarım’ (*User-Centered Design*) yaklaşımı ile ilişkilendirilmektedir. Katılımı mekan tasarımında bir girdi olarak değerlendirmek, kullanıcıyı süreçte odak bir aktör olarak belirlemektedir. Kullanıcının konut mekan tasarımında sürece dahil olup tasarıma ve uygulamaya katılması, kendi talepleri doğrultusunda bir kullanım ve kullanım sonrasında değerlendirme süreci oluşturmasına olanak vermektedir. Bu doğrultuda bir aktör olarak kullanıcıyı merkeze koyan kullanıcı katılımı, süreçteki aktörleri bir arada tutan, değişen gereksinimlere yanıt verecek esnek çözümler sunmaktadır.

Konut mekan çözümlerinde kullanıcı ve konut mekanının tekil ve birlikte ilişkilendiği kavramların açıklanmasının ardından ilişki şemasındaki önemli bir diğer aktör olan mimarın pozisyonunun da irdelenmesi gerekmektedir. Demokratikleşme sürecinde katılımı destekleyen bir unsur da mimarın konut mekanına yönelik esnek bir tasarım yaklaşımı ortaya koyması ve bu doğrultuda farklı potansiyeller oluşturabilmesidir. Özellikle hız ve değişim kavramlarının giderek daha etkin bir hale geldiği günümüz yaşantısında mimarın tasarım sürecinde aldığı bazı kararların değişen kullanıcı gereksinimlerine yanıt oluşturması söz konusudur. Bir bina konstrüksiyonu ne kadar çeşitlilik ve mekanın çeşitliliği ile belirlenmiş kompleksliğe uyum sağlayabilirse o kadar sürdürülebilirdir (Radogna, 2012). Mimarın konut mekanında tasarımına ilişkin aldığı ön kararları planlama özgürlüğü olarak nitelendirmek mümkündür. Bu kararlar, bina tasarımında ve uygulamaya dair aşamalarda değişebilirliğe olanak verecek bir sistem tanımlayabilir. Bina sistemlerinde değişebilirliği bir kriter olarak değerlendirme kararı, mimarın farklı tasarım stratejileri geliştirmesi ile ilintilidir. Değişebilirlik kavramının ön plana alınması, binanın zamansal boyutta sürdürülebilirliğine bir altyapı oluşturmaktadır. Bina sistemindeki değişebilirlik kavramını işlev, kapasite ve akış üzerinden değerlendiren Slaughter (2001), değişimin içeriğinin farklı bir kategori tanımladığını ve bu kategorinin farklı bir koşula cevap verdiğini ifade eder. İşlevdeki değişiklik; mevcut işlevlerin güncellenmesi, yeni işlevlerin dahil edilmesi ve yeni işlevler için düzenleme yapılmasıdır. Kapasite; koşullardaki ve hacimlerdeki değişikliği belirtmektedir. Akış olarak tanımlanan kavram ise bina sistemleri içerisindeki hareket ve dinamizmi karşılar. Değişen çevresel koşullara karşı bir değişim öngörme

fiziksel bir akış olurken, kişiler ve nesnelerin hareketi sosyal bir akışı temsil eder. Demokratikleşme kavramı ile birlikte kullanıcı, mimar ve diğer aktörlerin konut mekan üretimlerinde farklı bir süreç oluşturması hem günümüz beklentilerine cevap verecek bir mekan kurgusunun oluşmasına hem de kullanıcının kendi değişen gereksinimlerine göre geleceğe yönelik değişiklikler yapması için bir temel meydana getirmektedir. Bireyi ön plana alan katılım sayesinde kullanıcı öz seçimlerini yaparak kendi yaşayacağı konut mekanına kendi kimliğiyle özdeşleşecek bir tasarım önerisi getirmektedir; mimar ise kullanıcı için sunduğu esnek, dönüşebilir mekan kurgusu ile karşılıklı etkileşim içinde olunan bir süreç tasarlamaktadır. Bu birliktelik esnek konut mekanının kullanıcı-mimar ilişkisini kuran bir süreç tasarımı önermesi açısından önemlidir.

2.3.4 Tasarım kalitesi ve çeşitlenme

Tip ve stereotip kavramları üzerinden tektipleşme ve çeşitlenme durumunun açıklanması, esneklik kavramını bir tasarım kalitesi olarak ele alan bu çalışma kapsamında mimari mekanın konut mekanı özelinde biçimlenişinde önemli bir başlığı oluşturmaktadır. Tipin ele alınış biçimi, mimari mekanın kurgulanmasında çeşitlenebilen bir yaklaşım oluşturabildiği gibi; kendini aynı nitelikte tekrar eden stereotipe doğru bir oluşum da sergileyebilmektedir.

Tip ve stereotip kavramlarının tanımlanması birçok bağlamda incelenebilir. Mimarlıkta tip ve tipoloji kavramlarını irdeleyen Bingöl (2007), bu kavramları ilişkili alt kavramlarla şu şekilde tanımlamaktadır: ‘Mimarlık alanında tip düşüncesi, binaların işlevsel, biçimsel veya strüktürel özelliklerine göre sınıflandırılması ve incelenmesiyle sınırlı olandan daha derin bir kapsama sahiptir. Tipoloji kavramı ise ancak çok genel ve kaba bir tanım olarak olguların veya varlıkların tip kavramı etrafında taksonomisi veya sınıflandırılması, biçiminde ifade edilebilir’ (s. 11-12). Burada taksonomi kavramı, bireyselleştirme üzerinden tipe özgü niteliklerin aranmasını; sınıflandırma kavramı ise bu niteliklerin gruplandırılmasını kapsar. Tipe özgü niteliklerin çeşitlenme, farklılaşma gibi yaklaşımlarla aranması tipi stereotipten ayırtılmaktadır. Esnekliğin konut mekan tasarımında bir veri olarak kullanılmasının ortaya konulmasında bu yaklaşım üzerinden tektipleşme yerine çeşitlenme kavramı ön plana çıkmaktadır. Mekansal düzeyde kullanıcıya yönelik esnekliğin sunduğu çeşitlenebilirlik yaklaşımında önemli bir yer tutmaktadır.

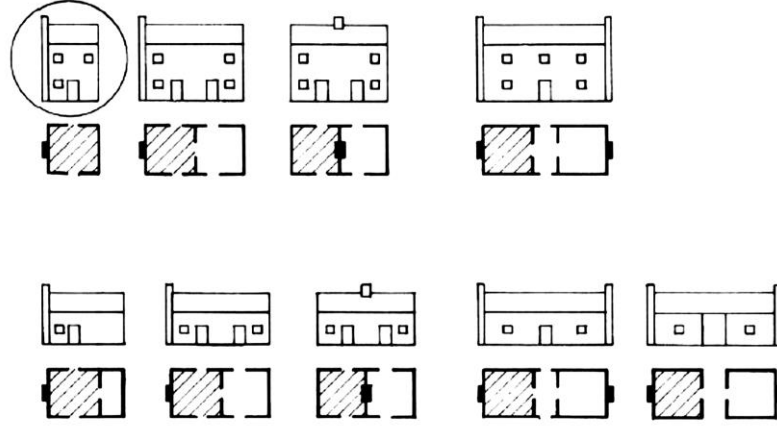

Tipin evrilmesi ile ilgili tartışmalar yapılırken; arketip, prototip ve stereotip kavramlarının da kısaca açıklanması söz konusudur. Arketip kavramı herhangi bir ürün veya yapıya ilişkin ona özgü olan nitelikleri taşıyan ilk örnek olarak tanımlanabilir. Prototip; bu niteliklerin var olduğu; fakat aynı zamanda bir model olarak alınan asıl örneği temsil etmektedir. Stereotip ise tipe özgü niteliklerin kullanılarak sürekli kendini tekrar eden, tıpatıp tipin tekrarının üretimini kapsayan bir içeriğe sahiptir. Tipin niteliklerinin hangi şekilde yansıtılacağı, tipin yaratıcı bir düşünceye ya da tektip bir standarda dönüşmesine sebep olmaktadır. Teicher (1989), tipin beraberinde getirdiği olasılıklara şu şekilde dikkat çekmektedir: ‘Tip, kültürel bir düzeni temsil eder ve bu nedenle şematik tasarımın ortadan kaldırılmasında önemli bir etkinlik gösterir. Yapılı çevredeki dönüşme ve çeşitlenme fikri, belirli kullanıcı önceliklerine, yerleşim ve kullanıma dönük değişikliklere yanıt verir’.

Tasarımda konut mekan kurgusu hakkında mimarın pozisyonu ve üretilen mekanın kullanıcı tarafından kullanılması önemli bir ilişki sistemi oluşturmaktadır. Konut mekanında -özellikle çoklu konut üretimlerinde- üretilen konut biriminin tekrar etmesi durumu, kendini aynı biçimde yineleyen, monoton mekan üretimlerini beraberinde getirmektedir. Stereotip olarak tanımlanabilecek bu tektipleşme, her konut kullanıcısı için aynı mekanı sunma fikrini içerirken; kullanıcıdaki değişken, dinamik yapı ile eşleşememe sorununu gündeme getirmektedir. Diğer yandan konut mekanında tipoloji yaklaşımı bir sistem tasarımı ortaya koyarak çeşitlenme de öngörebilmektedir. Leusen (1994), konut mekanında tipoloji yaklaşımlarını örnek olay odaklı yaklaşımlar ve temsil olay odaklı yaklaşımlar başlıkları üzerinden ele almaktadır. Örnek olay odaklı yaklaşımların ilki Sting (1975)’in çok katlı konutlar ve tekil aile konutları için öngördüğü tipolojik yaklaşımdır ve konut; sirkülasyon aksları (yatay, düşey ve yatay+düşey), düzenleme-kodlama ilişkileri ve şematize edilmiş plan-kesit diyagramları üzerinden çözümlenir. Bu başlık altındaki diğer yaklaşım ise Sherwood (1978)’un ‘*Modern Housing Prototype*’ olarak tanımladığı sınıflandırma üzerinden açıklanmaktadır. Bu sınıflandırmada tipin sistemi (sıra ev, ayırık ev, vb.) binanın erişim sistemi (düşey, yatay, vb.), birimlerin sistemi (yönlendirme, mekan organizasyonu, vb.) olmak üzere üç başlık yer almaktadır. Temsil odaklı yaklaşımlar ise özellikle Hollanda’da yapılan araştırmalarda açıklanan ve mimari formun temsil edilme biçimi ile ilişkili geliştirilen tipolojileri ifade etmektedir. Bunlardan ilki olan ‘SAR Yöntemi’ destek ve destek strüktürün tasarım ve geliştirilmesini sağlar; destek

strüktür binanın strüktürüdür ve gerçekleştirme, alternatif üretme ve bir konut biriminin diğerinden bağımsızlaşmasna olanak verir. İkincil başlık ise ‘Sektör Grup’ tanımlamasıdır. Bu tanımlama, destek strüktürünün metrik temsilidir. Üçüncül olarak ‘Temel Varyasyon’ kavramı karşımıza çıkmaktadır ve belirli bir sektör grubuyla ilgili olarak bir konut düzeninin daha önemli alanlarının temsil edilmesini açıklamaktadır. ‘Konutun Temel Tipleri’ olan diğer başlıkta konut mekanı içinde iki temel bağımsız tipin tanımlanması söz konusudur. Konut biriminin yatay olarak tekrarlanma tiplerini açıklayan ve farklı düzeylerde farklılaşan plan tipleri organize eden yaklaşım ise ‘Programlama Metodu’dur. Temsil odaklı yaklaşımların sonuncusu olan ‘Temel Kalıp/Şema’, mekan organizasyonunu tek katlı bileşenler üzerinden sistematize eder (Leusen, 1994, s. 46-71).

Konut mekanında oluşturulan farklı tipolojik yaklaşımlar ile konutun farklı ölçeklerde farklı bir dinamiğe sahip olduğu, kolektif bir yapı oluşturduğu ve barınmaya yönelik farklı sistem önerileri getirdiği görülmektedir. Konut mekanının mimar tarafından sistematize edilmesi, mekan tasarımına yönelik yerleşme, blok, konut birimi ölçeğinde farklı çözümler ile ilişkilendirilmektedir. Leupen & Mooji (2008), konut mekanı tasarımındaki tipolojik sınıflandırmanın farklı bakış açıları ile mümkün olduğundan söz eder: ‘Bina tipolojilerinin nasıl bir araya geleceği tipolojinin amacına bağlıdır. Gerçekten de, tipolojinin belirli bir amaca bağlı olarak gerçekliği birden fazla şekilde sınıflandırabilen entellektüel bir inşa olduğunu hatırlamak önemlidir’. Tipolojinin konut mekanında etüt edilmesi, konut birimlerinin sayısı, tekrarı ve tekrar etme biçimini etkilemektedir ve ayrıca mekansal organizasyon ile ilgili farklı şemaların oluşmasını öngörmektedir. ‘Deneyime ve araştırmaya bağlı olarak, tasarımcılar zihinlerinde bir dizi örneklem oluştururlar. Amerikalı mimar Steven Holl; Kuzey Amerika’da yer alan ‘Kırsal ve Kentsel Konut Tipleri’ ile eklemlenerek yeniden üretilme hakkında bizlere fikir vermektedir (Leupen & Mooji, 2008). Tipolojinin bir tip belirlemesi, bu kapsamda tasarımda esnekliğin eklemlenme bileşeni ile ilişkilendirilmektedir. Tipin birim özelinde mimar tarafından tasarlanması, o birimin tekrarını farklı biçimlerde ele alması noktasında çeşitlenmeye yol açmaktadır. Burada tipin ele alınış biçimi önem kazanmaktadır. Yani tekrar unsuru tekil birimin her kullanıcı için tek ve aynı olarak sunulması ile tektipleşme meydana getirirken, tekil birimin tekrarının farklı bir yöntem ile tasarlanması durumunda çeşitlenmeye olanak vermektedir (Şekil 2.10).

Şekil 2.10 : Steven Holl, ‘Stack Houses‘ (Leupen & Mooji, 2008).

Günümüz konut üretimlerinin tektipleşmeye doğru bir yönelim içinde olmasının eleştirisinin yapıldığı tez çalışmasında konut mekan tasarımında esnekliğin akışkan, değişebilen, çeşitlenebilen alternatif plan tipolojileri önermesinin vurgusu yapılmaktadır. Kullanıcıya konut mekanındaki aktivitelerinin gerçekleşmesinde alternatifli bir yapı sunmak, hem tek bir kullanıcının değişken yapısına hem farklı kullanıcı profillerindeki ayrışan duruma çözüm getirmektedir. Esnekliğin olasılıklarını tasarım kalitesi ve çeşitlenme üzerinden okumak, günümüz hızlı yaşamı içinde çözümleyici bir durum ortaya koymaktadır.

2.4 Bölüm Sonucu: Davranış ve Tasarım Temelli Yaklaşımların Entegrasyonu: Kullanıcı-Konut Mekanı-Mimar Birlikteliğinin İrdelenmesi

Tez çalışmasında ortaya konulan kuramsal çerçevede araştırmanın temel problem olarak belirlediği özne olan kullanıcı ve nesne olan konut mekanı arasındaki etkileşim sorununa literatürdeki ilişkili başlıklar üzerinden açıklama getirilmektedir. Bu kapsamda kullanıcı-konut mekanı arasındaki diyalektik vurgulanmaktadır. Bir taraftan kullanıcıyla ilgili değişkenler dinamik bir kurgu oluştururken diğer taraftan konut mekanının statik bir kurguda tasarlanması, bu ikili arasında etkileşim problemini doğurmaktadır. Kullanıcıdaki dinamik yapı kuramsal çerçevede davranışsal, anlamsal ve zamansal boyutta oluşan bazı değişkenler üzerinden okunmaktadır. Literatürdeki inceleme, kullanıcının konut mekan kullanımının salt fiziksel bir olgu içermediğini, aynı zamanda kullanıcının çok boyutlu bir mekansal etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Kullanıcının mekan içerisinde davranışsal olarak farklı algı ve deneyim süreçleri olduğundan bu değişken içerik, kullanıcının

farklılaşan gereksinimleri ile farklı mekan kullanımlarını beraberinde gerektirmektedir. Bu doğrultuda kullanıcı, mekan kullanımıyla ilgili farklı seçim alternatifleri oluşturur. Yine her kullanıcı özelinde farklılaşan kültürel normlar ve yaşam biçimi, kişinin kendi bireysel karakterini oluşturan kimlik kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Kimliğin mekana yansıtılmasıyla yer aidiyeti oluşturan kullanıcı, o mekana ait olma hissi ve mekandan beklentilerin artmasıyla mekanın değişebilirliğine ihtiyaç duyar. Kullanıcının değişebilirlik üzerinden kendine özgü olanı oluşturabilmesi için ise mekanı dönüştürmesi ve kişiselleştirmesi söz konusu olmaktadır. Kullanıcının zamansal boyutta yaşamın hızı ve ritmi içinde sahip olduğu değişken yaşam döngüsü de dahil edilerek tüm bu kavramsal ilişkiler bütünü kullanıcının konut mekan içerisinde esneklik ihtiyacına işaret etmektedir.

Kavramsal ilişkiler ile kullanıcıdaki dinamik durumun esnekliğe referans oluşturması, diğer yandan konut mekanında mimarın getirdiği çözümlerle ilişkilendirilmektedir. Çözümlemede konut mekanının üretiminde bir diğer aktör olan 'mimar' devreye girmektedir. Modernleşmenin temel özelliklerinden olan özgür ve serbest mekan fikrinin özgürleşen-esnek mekanlara işaret etmesi söz konusudur. Özgürleşme fikri tekil örneklerde bireysel kullanım alanlarının oluşturulduğu akışkan plan şemalarını ön plana çıkarırken endüstrileşme ile birlikte çoklu üretimlerde standartlaşma, tekrar gibi kavramları gündeme getirmektedir. Bir yandan endüstrileşmenin getirdiği standart malzeme üretiminin tektipleşmeye sebep olması eleştirilirken diğer yandan teknolojik gelişmelerin esnekliğe olanak sağlaması da bir olanak olarak ifade edilebilir. Dönemsel olarak toplumda ortaya çıkan demokratikleşme anlayışı; kullanıcı katılımı kavramı ve mimarın tasarım sürecinde esnekliği bir özgürleşme ifade olarak yer vermesi ile ilişkilendirilmektedir. Böylelikle esnek bir mekan üretimi hem kullanıcıyı her aşamada sürece dahil etmekte; hem de mimarın tasarımdaki yaklaşımı ile ilgili yeni bir içerik ortaya koymaktadır. Tez kapsamında tip kavramının ele alınış biçiminin stereotip üzerinden eleştirisinin yapılması bu noktada önem kazanmaktadır. Tipin tektipleşmeden uzaklaşarak çeşitlenebilir bir nitelikte tasarlanması, kullanıcı katılımına konut mekan tasarımında yer verilmesi, esnek konut mekanın ortaya koyduğu önemli bir niteliği ifade etmektedir. Kavramsal ilişkiler bütünü, konut mekan tasarımında esneklik kavramının mekansal kalite arayışında çözümleyici bir bileşen olduğunu göstermektedir.

3. TASARIM KALİTESİ OLARAK ESNEKLİK

Konut mekan tasarımında kalite kavramı tartışılırken; tasarımın sadece bitmiş bir ürün üzerinden değil, aynı zamanda bir süreç olarak ele alınması gerekmektedir. Tasarım sürecinde bir yandan mimarın yaratıcı düşünce ile ortaya koyduğu bir yaklaşım ve oluşturduğu bir tavır olduğu gibi diğer yandan tasarımı belirleyici bazı alt bileşenler mevcuttur; tasarımda problemin tanımlanması, ilgili kriterlerin belirlenmesi ve probleme yönelik sonucun oluşturulması üzerinden çok yönlü bir süreç oluşmaktadır. Tasarımın bu yönleri ile karmaşık bir yapıya sahip olan bir süreç olması, esneklik kavramının bu süreçteki yerinin irdelenmesini önemli kılmaktadır. Bir diğer durum ise konut tasarımı özelinde artan tektipleşmenin eleştirisi üzerinden konut mekanında alternatifli, çeşitlenen tasarımların gerekliliğidir. Yine konut mekanında geçicilik ve kalıcılık konusu da mekan tasarım ve kullanımını etkileyen bir içerik tanımlar. Konut mekanında kullanıma dair sürekliliğin sağlanması, esneklik kavramı ile ilişkilenebilir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında konut tasarımında stereotip mekandan esnek mekana doğru bir biçimlenişin vurgulanması söz konusudur. Farklı tipolojik yaklaşım denemeleri, modernleşmenin etkisi ve özgürleşen mekan anlayışı, kullanıcı katılımı konut mekanında değişebilen, dönüşebilen ve çeşitlenebilen mekan anlayışları hakkında ipuçları vermektedir. Bu noktada 'esneklik' kavramının aynı zamanda bir tasarım kalitesi olarak ele alınması mümkündür.

3.1 Esneklik Kavramı ve Kavramın Gelişimi

Esneklik kavramının tanımı araştırıldığında, kavramla ilişkilenen farklı alt tanım ve açıklamalara ulaşılmaktadır.

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde esnek kavramı;

[1] Bir dış gücün etkisi altında uzama, kısalma, eğrilme vb. biçim değişikliklerine uğradıktan sonra, etkinin kalkmasıyla eski biçimini alabilme özelliğinde olan,

[2] Elastik, elastiki,

Wordnet sözlüğünde:

- [1] Değişim kapasitesine sahip,
- [2] Esneme ve kolay bükülmeye uygun,
- [3] Farklı koşullar karşısında kolayca ayarlanabilen,
- [4] Kırılmadan kolaylıkla bükülebilme,
- [5] Ödün vermeye istekli ve müsait,

Tureng sözlüğünde:

- [1] Bükülebilir, katlanır, elastik, dirençli, bükülgen, eğilir, uzayan, yaylı, biçimlendirilebilir, gerilebilir,
- [2] Değiştirilebilir, uyarlanabilir, benzer, uyumlu, itaatkar, kontrol edilebilir, organize edilebilir, yardıma istekli, sorumlu, ikna edilebilir,
- [3] Kolay, basit yapılmış, söz dinleyen,
- [4] Yaylanabilir,

Webster sözlüğünde:

- [1] Esneme kalitesine sahip,
- [2] Gerilme kapasitesine sahip,
- [3] Diğer durumların etkisi altına girmeye hazır,
- [4] Adapte edilme kapasitesine sahip, şeklinde tanımlanmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Esneklik kavramı genel tanımlar ve kullanıcı-mekan bağıntısı (Tureng, Webster, Wordnet) (Hasgül & Özsoy, 2016).

Esneklik kavramı görüldüğü üzere sözlük tanımlarında değişebilme, dönüşebilme, uyarlanabilme, adapte olma gibi alt kavramlarda yoğunlaşmaktadır.

Norberg-Schulz (1966)'a göre esneklik, barındırdığı elemanlara işaret eder ve herbir eleman arası karşılıklı ilişkinin değişebilir olmasıyla açıklanabilir. Bu tanımda esneklik kavramının anlamsal boyutunun da ele alınması gerektiği görülmektedir.

Koolhaas, Mau & Werlemann (1995) esnekliği; farklı ve hatta karşıt yorum ve kullanımları mümkün kılan geniş bir marj kapasitesinin yaratılması, şeklinde tanımlar.

Votava (2006) ise esnekliği 'Fiziksel adaptasyon, katlanıp toplanabilme, birleştirilebilme, ayrılabilme' kavramlarıyla ilişkilendirmektedir. İlişkili kavramlar esnekliğin mimari mekanda olduğu gibi aynı zamanda ürün tasarımı gibi farklı ölçeklerde de ele alınabildiğini göstermektedir.

Görüldüğü gibi esneklik, içerisinde birçok alt kavramı içeren çok yönlü bir kavramdır. Bu nedenle esneklik olgusunun günümüze kadar geçirdiği değişikliklerin tanımının ve kapsamının nasıl değiştiğini incelemek yararlı olacaktır. Her ne kadar esneklik kavramının tasarımda önemli bir girdi olarak 1960'larda kullanılması söz konusu olsa da; aslında 1920'lerde modernin tanımladığı serbest plan şemaları da esneklikle ilişkilendirilmektedir. 1920 öncesi bazı uygulamalarda yine esnekliğe referans olacak yaklaşımların varlığından söz etmek olasıdır. Gelenekselin içinde var olan fonksiyonalist yaklaşımın kullanıcıya alternatifler üretmesi, mekana yönelik farklı değişkenler ortaya koyması bağlamında önemlidir.

1920'li yılların başlarına gelindiğinde; modern mimarlığın getirdiği yaşama alanları için minimum mekan anlayışının geliştirilmesi; yalın, sade ve fonksiyonalist öneriler sunulması gibi yaklaşımlar mekanda farklılaşma kavramını ortaya koymaktadır. Modernin öznesi olan 'insan' için tasarlama fikri ve özgürleşme anlayışı, modernin nesnesi olan 'mekan'a yönelik özelleşme, ayrışma gibi nitelikler yüklemeye başlamaktadır. Birçok mimarın bu dönemde insan-mekan etkileşimini sorguladığı ve 'modern yaşama' fikri üzerine teoriler ortaya koyduğu görülmektedir.

I. Dünya Savaşı sonrası dönem, mimari çevrelerde yeni bir dönüm noktası olmuş ve Avrupa'da mimaride ve tasarımda birçok yenilikçi akım ortaya çıkmıştır (Acharya, 2013). 'De Stijl' akımını da bu dönemde esnek mekan yaklaşımları açısından incelemek olasıdır. Gerrit Rietveld'in 1924'te tasarladığı '*Schröder House*' örneği

sabit ve değişebilir mekan kavramlarını gündeme getirmektedir. Açık mekan kurgusu ve bu kurguya entegre olarak katlanabilen, hareket ettirilebilen duvarlar, döneminin tasarım anlayışında önemli bir esneklik verisi oluşturmaktadır. Mekan kurgusunun değişebilir olması, mekanların birden fazla işleve göre organize edilebilmesi ve değişen kişisel ihtiyaçlara cevap vermesi, modern dönemde esneklik kavramının tasarımdaki varlığının bir göstergesidir (Şekil 3.2).

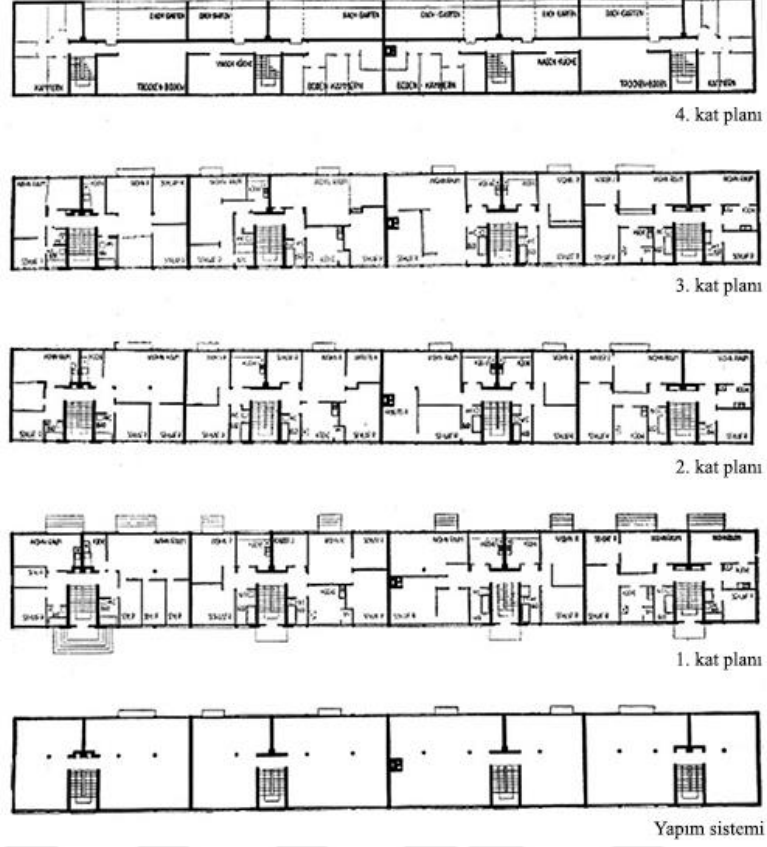

Şekil 3.2 : Gerrit Rietveld, ‘Schröder House’, 1924 (Acharya, 2013).

Modern dönemde esneklik kavramının irdelenebileceği bir diğer örnek ise Mies van der Rohe’nin ‘*Apartment Block*’ projesidir. 1927 yılında Stuttgart’ta, Alman Werkbund kuruluşunun düzenlediği, başkanlığını Mies van der Rohe’nin yaptığı, bir modern konut sergisi açılmış ve sergi alanı sonradan, yapılarıyla birlikte sürekli bir konut bölgesine dönüştürülmüştür (Üstün, 2000). Weissenhof yerleşmesinde döneminin öncüleri olan birçok modernist mimarın tasarımlarına rastlamak mümkündür. Bu örneklerin birçoğunda yer alan serbest plan yaklaşımı esnekliğe olanak veren önemli bir tasarım yaklaşımıdır.

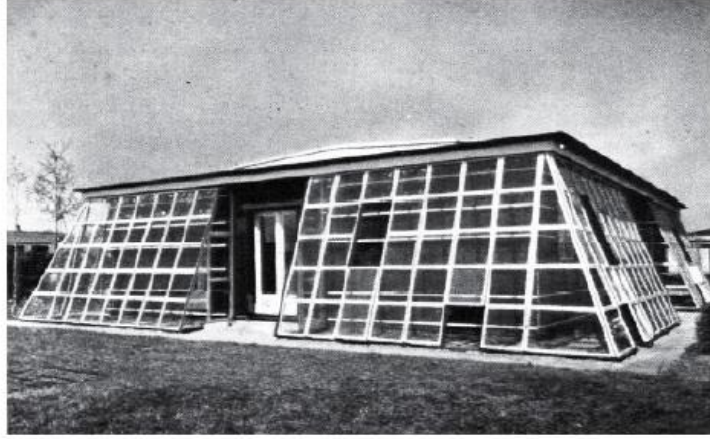
Esnekliği yenilikçi teknolojilerle birleştiren Mies van der Rohe, iskelet konstrüksiyonu yapım sistemi olarak en işlevsel olan olarak tanımlamakta ve bu konstrüksiyonun kat planı çeşitliliğine olanak vererek değişen kullanıcı gereksinimlerine yanıt verdiğini belirtmektedir (Schneider & Till, 2005a). Yaşama alanının tüm eylemler ile birlikte tasarlanması, planın olabildiğince açık ve özgür bırakılması, aradaki duvar sisteminin mekan kullanımına yönelik çeşitlilik getirmesiyle Rohe’nin Weissenhof yerleşmesinde tasarladığı apartman bloğu, bu anlamda esnekliğin değişebilirlik, çeşitlilik gibi alt bileşenlerini içeren döneminin bir diğer önemli örneğidir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 : Mies van der Rohe (Schweizer Werkbundkollektiv ile birlikte), 'Apartment Block', 1927 (Johnson, 1947).

Modern dönemde konut ve kullanıcısı arasındaki etkileşimin irdelenmesi, konut mekan tasarımında değişebilme, dönüşebilme gibi kavramları gündeme getirmiştir. Özellikle 1920'lerin başlarında, sorunu sezen mimarlardan Martin Wagner'in 'Das Wachsende Haus' kavramını ortaya attığı, konunun daha sonra da çeşitli mimarlar tarafından gündeme getirildiği verimli bir dönem yaşandığı bilinmektedir (İlhan, 2008). 1931 yılında Berlin'de planlamanın başında olan Wagner ile birlikte Egon Eiermann, Walter Gropius, Ludwig Hilberseimer, Erich Mendelsohn, Hans Poelzig, Hans Scharoun gibi isimler büyüeyebilen, değişebilen mikro-ev tasarımları üzerine çalışmaktadır. Wagner ve diğer mimarların bu adımlarını yine modern dönemdeki ilk esneklik örneklerinden biri olarak belirlemek mümkündür. Martin Wagner'in 'The Growing House' tasarımı avlu gibi olan ortadaki oturma alanı çevresinde büyüeyebilen mekan anlayışını içermektedir (Schlorhauser, 2016). Bu örnekte konut mekanının merkez yaşama alanı çevresinde kurgulanan diğer gereksinimler doğrultusunda büyüeyebilen bir yapıya sahip olması söz konusudur (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 : Martin Wagner, 'The Growing House', 1931 (Schlorhauffer, 2016).

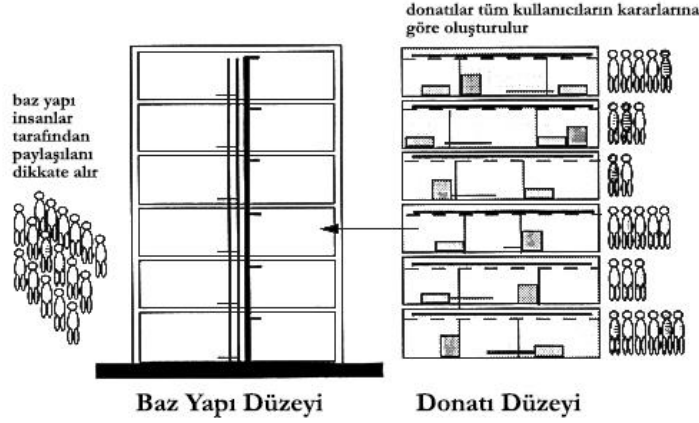
Modernist döneme ait Le Corbusier'in modülerliğe dikkat çektiği, serbest plan-serbest cephe- serbest ev fikrini öne attığı 'Domino House' projesi (1914-1915) ve gece ve gündüz kullanımına göre değişebilir bir kurguya sahip 'Maison Loucher' projesi (1928-1929), esnek mekan tasarımlarının diğer örneklerindedir.

1950 öncesi uygulamalara bakıldığında; mekan kurgusunun işlevlere bağlı olarak çeşitlenebilmesi ve dönüşebilmesi üzerine kurgular da olduğu görülmektedir. Bu noktada mekan kullanımına ilişkin belirlilik, tanımlı bir mekan anlayışı söz konusudur. 1950'li yıllarda savaş sonrası uygulamalara gelindiğinde ise; esnekliğin mekansal belirsizlik kavramı ile ilişkilendiği görülmektedir.

'Dünya ne kadar dinamik ve belirsiz hale geliyorsa, diğer fikirler, diğer maddi varlıklar ve zaman için ayrılması gereken daha fazla alan oluşmaktadır. Bu nedenle, aşırı spesifik müdahalelerden kaçınmalı ve bunun yerine, adapte olabilen ve dolayısıyla değişimi barındırabilen tüm yönlere odaklanmalıyız' (Hertzberger, 2014, s.108). Bu dönemde işlevin tüm hatlarıyla son bir ürün olarak tanımlanması eleştirilmeye başlanmakta ve kullanım alanlarının zaman içinde değişerek tasarlanabilmesi yaklaşımı üzerine tartışmalar yapılmaktadır. Bununla birlikte, II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda yüzyılın bu erken örnekleri bir kenara bırakılmış, bu deneyim üzerinden kazanılan bilgi birikimi yeni dönemin pratiğine aktarılamamıştır (İlhan, 2008). Savaş sonrası oluşan konut açığı sebebiyle hızlı ve çoklu konut üretimlerine doğru bir evrilme olmuştur. Dönem, kullanıcıdan bağımsız olarak tamamen mekan üretimine dönük, endüstriyel ve tekrarlanabilen malzemenin etkin olduğu bir karaktere bürünmektedir. Bu biçimleniş monoton ve tektipleşmeye doğru evrildiği için esneklik kavramı, 1960'larda yeniden gündeme gelene kadar bir süre sekteye uğramaktadır.

1960'lı yıllarla birlikte; esneklik kavramı seri üretime karşı tepkisel bir çıkış olarak yoğun bir biçimde yeniden tartışılmaya başlanmaktadır. Bu dönemde kullanıcı, mekan ve bu ikili arasındaki etkileşimi sorgulayan örnekler karşımıza çıkar. Kullanıcı odaklı tasarım yaklaşımları, gerek mimari tartışma ortamlarında gerekse de mekansal üretimlerde mimarların gündem maddesi olmaktadır. John Habraken'in 1965'te kurduğu SAR (*Stichting Architecten Research*) grubu, esneklik kavramını tasarımda önemli bir girdi olarak tanımlamakta ve yapıyı çevreyi kullanıcıyla birlikte tasarlanan, yenilenen bir süreç olarak ifade etmektedir. Özellikle konut mekanı üzerine ortaya konulan bu yaklaşımda konut mekanlarının kullanıcı tarafından müdahale edilebilen, değişebilen, dönüşebilen, farklılaşabilen bir yapıya sahip olması söz konusudur. Yaklaşım, endüstriyel üretimi reddetmeden onu teknolojinin bir parçası olarak ele almakta ve esnek mekanların kullanılabilirliğini ön plana çıkarmaktadır. '*Open Building*' konsepti olarak tanımlanan bu yaklaşımda, baz yapı düzeyi üzerinden kullanıcılara seçme özgürlüğü verilmekte; donatılar ise tüm kullanıcıların kararlarına göre oluşturulmaktadır. Böylelikle aynı yapısal biçimleniş içerisinde farklı kullanıcı profillerine hizmet edebilen, alternatifli yaşam alanları kurgulanmaktadır (Şekil 3.5).

Mimari • Open Building Konsepti

Şekil 3.5 : John Habraken, 'Open Building' konsepti (Kendall, 2012).

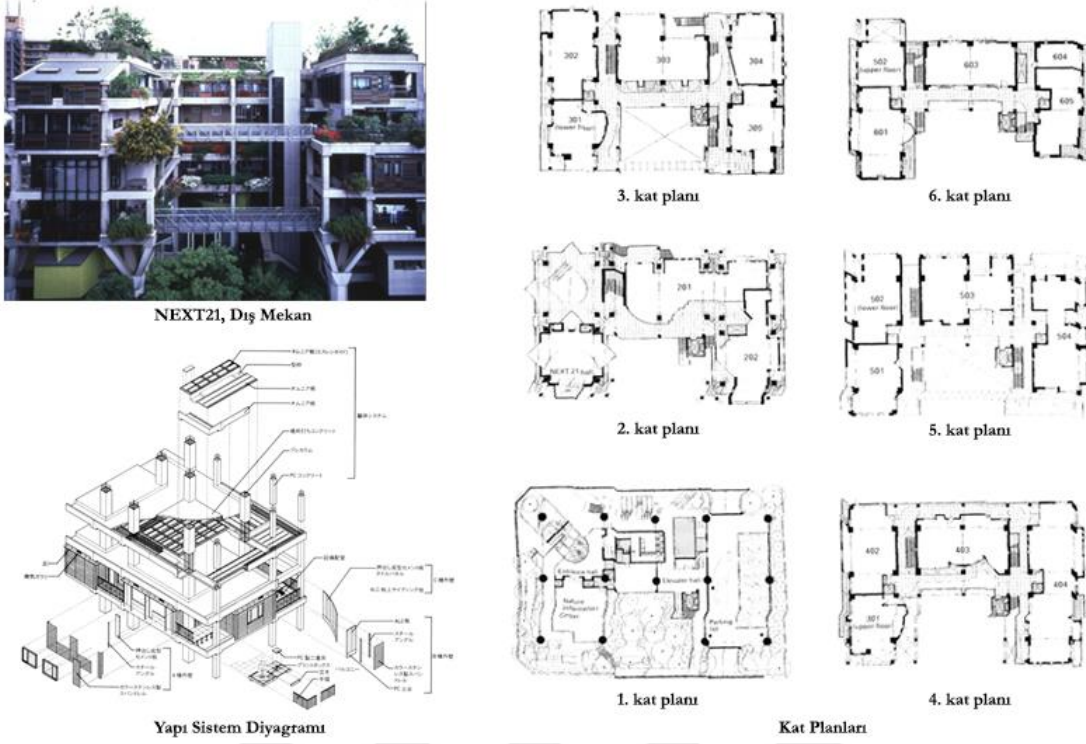
Esnekliğin bir tasarım girdisi olarak çoklu konut üretimlerinin bir özelliği olması durumu, 1970'li yıllarda 'Kullanıcı Katılımı' kavramıyla sürdürülmektedir. Bu dönemde savaş sonrası demokratikleşmenin de etkisiyle mekan üretim sürecinde kullanıcıyı tasarım, üretim ve kullanım aşamalarında mekana dahil etme olgusu söz konusu olmaktadır. Tektipleşmeye bir karşı duruş olarak üretimler üzerinden kimlik tartışmaları yapılmaktadır. Dönemin öncülerinden Turner (1976), yapılı çevrenin insan eliyle üretilen bütüncül bir yapısının olduğunu ifade etmektedir. Bu dönemde artan gecekondu bölgeleriyle ilgili çözümlerler yapılmakta ve gecekonduardaki kullanıcının birebir üretimin içinde olması durumuna dikkat çekilmektedir. Kullanıcı kontrolündeki konut üretiminin adapte olabirliğinin çeşitlenebilir koşullar ortaya çıkarması çok önemlidir (Turner, 1976). Burada mekan üretimindeki aktörlerin tanımı önem kazanmaktadır. Kullanıcının mekanda söz sahibi olması ile mekanın değiştirilebilen, adapte edilebilen bir üretime doğru evrilmesi, bir esneklik verisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım, özellikle kullanıcıya yaşadığı mekana müdahale edebilme olanağı veren 'büyüeyebilen ev' kavramı için bir başlangıcı temsil etmektedir. Gecekondu bölgeleri için önerilen bu çözümlere benzer anlayışların günümüzde Alejandro Aravena (Elemental Grubu) gibi mimarların önerilerinde yeniden gündeme geldiği görülmektedir. Bu dönemde kullanıcı-mekan ilişkisinin irdelenmesinde katılım kavramının ön plana çıkması ile konut mekan üretiminde farklı aktörlerin bir araya gelmesi söz konusu olmaktadır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6 : John Turner, ‘tasarlanmış bir konut yapısına konut kullanıcısının yaptığı ekleme’ (Turner, 1979).

1980-1990’lı yıllarda esneklik kavramı her ne kadar tasarımın birincil maddesi olmasa da esnekliğin tanımladığı alt kavramların mekan tasarımlarında varlığını sürdürdüğü örnekler mevcuttur. Üretim süreçlerinin hız ve maliyet üzerinden belirlenmeye başlanması, bir taraftan çoklu endüstriyel mekan üretimiyle belirli sınırlandırmalar getirirken bir taraftan da yeni teknolojik yaklaşımlarla esnekliğin bir parçası haline gelmektedir.

2000’li yıllara gelindiğinde; aslında esneklik kavramının bu döneme kadar olan tüm içeriklerini kapsadığı bir noktaya gelmesi durumu vardır. Kullanıcı-mekan ilişkisinde bireysel ifade, özgürleşme, değişebilirlik, katılım kavramları ön plana çıkarken aynı zamanda mimarın tasarımda planlama özgürlüğü, ucu açık tasarım yaklaşımlarını teknolojiyle bir araya getirmesi söz konusu olmaktadır. Tüm veriler günümüze gelinceye kadar mimarların mekan tasarımında birçok alt parametreyle entegre ettiği deneysel, yenilikçi ve değişebilir mekan üretimlerini beraberinde getirmektedir. Bu dönemin ilk öncülerini Japonya’da üretilen endüstriyel konut olarak tasarlanan fakat teknolojiyi değişebilirlik kavramıyla özdeşleştiren birkaç örnekte görmekteyiz. Yositika Utida ve Shu-Koh-Sha Architectural and Urban Design Studio tarafından Osaka’da tasarlanan NEXT 21 projesi, bu süreçte verilebilecek ilk örneklerdendir. Projede yer alan sistematik konstrüksiyon, çeşitlenebilir konut birimleri, yenilikçi sirkülasyon sistemi, çevreyle entegre tasarım ve enerji tüketimi denetimi gibi konular çok yönlü bir yaklaşımı ortaya koymaktadır (Şekil 3.7).

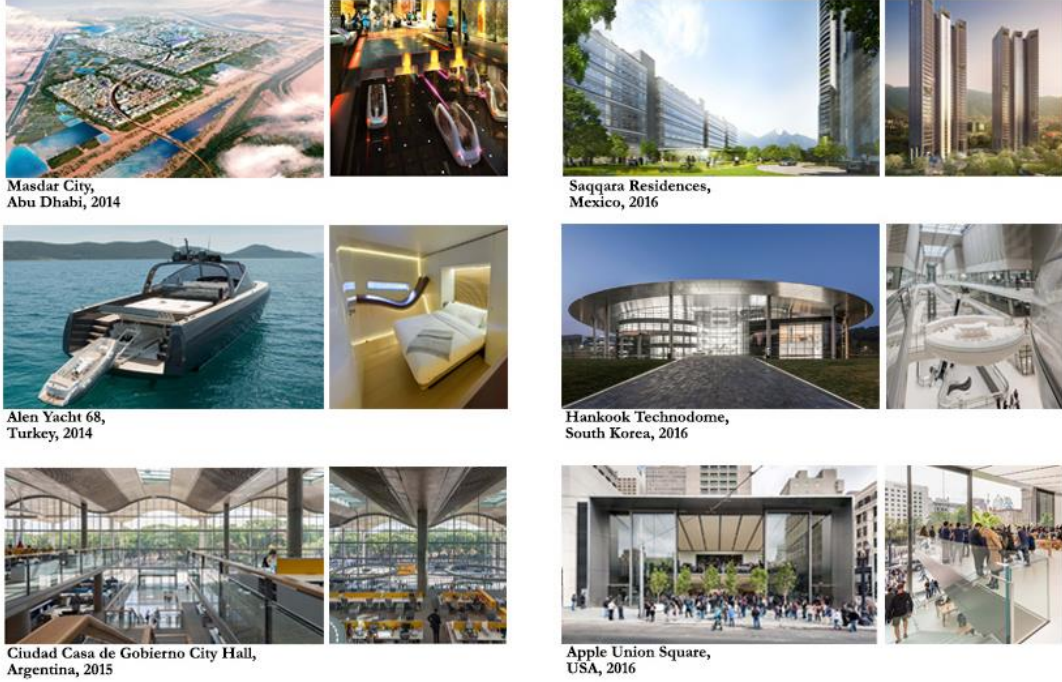

Şekil 3.7 : Yositika Utida, ‘NEXT21 Project’, 1994 (Kendall, 2000).

Günümüzde esnek mekan tasarımı kavramı irdelendiğinde; bu kavramın farklı ölçek ve işlevlerde kullanıldığı görülmektedir. Bina ölçeğinde ofis, sağlık, eğitim yapıları gibi farklı fonksiyonlarda ele alındığı gibi aynı zamanda iş+barınma gibi karma fonksiyonlu yapı biçimlenişlerinde de görülmektedir. Kent içi zonların organizasyon, iç mekan tasarımı, endüstriyel ürün gibi farklı ölçeklerde de birçok esnek mekan üretimi söz konusudur. Kentteki işlevsel biçimlenişe göre esnek bir kurguda oluşturulan zonlar; iç mekanda farklı kullanım olanakları sağlayan, değişebilen mekan tasarımı önerileri; kullanıcının isteğine ve ihtiyaçlarına göre organize edilebilen, teknolojiyi kullanan, malzeme ve yeni detay önerileri sunan ürün tasarımları esnekliğin günümüzde süregelerek etkin bir şekilde yaşamın içinde olduğunu gösteren farklı ölçeklerdir. Bununla birlikte bireyin isteklerinin ön plana çıktığı günümüz koşullarında bireysel ve ortak kullanım alanlarına yönelik alternatif esneklik çözümleri sunulmaktadır. Ortak çalışma alanları, atölyeler, sergi mekanları, restoranlar gibi kullanıcıyı bir araya getiren mekanlarda yine dönüşebilme özelliği önemli bir veri olmaktadır. Bu bağlamda dönüşen yaşam kurguları, alternatifli ve çok yönlü olma durumu birçok ölçek ve yapısal biçimlenişte esnekliğin gelecekte de mekan tasarımının bir ögesi olacağına dair ipuçları vermektedir (Şekil 3.8). Norman Foster, geleceğe dair mimari biçimlenişlerden söz açarken esneklik kavramına da

vurgu yapmaktadır: ‘Esneklik anahtar bir düşünme biçimidir. Bizler tasarlarken koşulların değişebileceğine dair bir bilince sahip oluruz; bir binanın içeriğinin gelişebilmesi, farklı şekillerde kullanılabilmesi ve hatta henüz tahmin edemeyeceğimiz yeni teknolojileri kapsayabilmesi söz konusudur’ (Rosenfield, 2014).

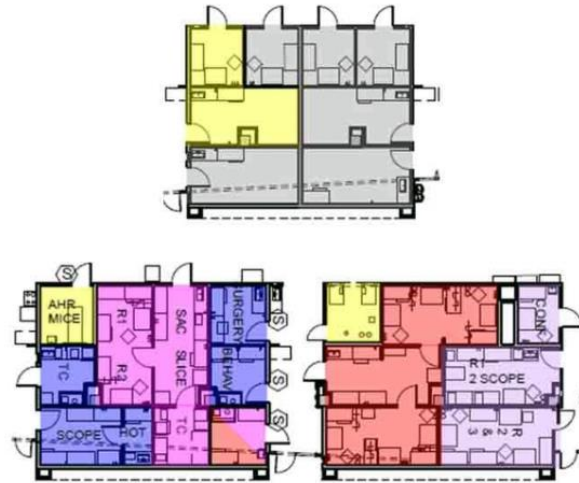

Şekil 3.8 : Norman Foster, ‘farklı ölçeklerde esneklik temelli güncel projeler’ (Url-1).

3.2 Süreç ve Ürün Olarak Esneklik

Mimari mekanda esneklik kavramının ele alınış şekli, sürecin hangi doğrultuda biçimlendiği ile ilişkilidir. Esneklik, yapı sistemi içinde bir süreci kapsayabileceği gibi, sonuç bir ürünün de kaynağı olabilir. Esneklik tasarım aşamasından başlatılabilir; bu tip esneklik anlayışında bina, kullanımdan önce kullanıcıya farklı tasarım düzenleri imkanı sağlamaktadır (Borna, 2013). Bu yaklaşım ‘Tasarım Esnekliği’ olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer yaklaşım olan ‘Yapım Esnekliği’nde ise yapı üretim sürecindeki teknolojinin ve yenilikçi yaklaşımların farklı esneklik olasılıkları ortaya koyması söz konusudur. Son yaklaşım ise ‘Kullanım Esnekliği’ olarak ifade edilebilir; özellikle kullanıcıya mekanı birebir deneyimlerken değiştirebilme olanağı veren bu kavram da önemli bir diğer yaklaşımı oluşturmaktadır.

Tasarım esnekliği, mimarın planlama ve tasarım aşamasında aldığı kararlar doğrultusunda mekanın farklı kurgularda alternatifler üretmesini sağlayan bir yaklaşımdır. Tasarım esnekliği, mimarın projenin başında aldığı esnekliğe dönük kararları temsil eder. Bu yaklaşımda temel aktör her ne kadar mimar da olsa; tasarımın başlangıcında alınmış kararlar doğrultusunda kullanıcı da istediği müdahale ve değişikliği yaparak sürece dahil olmaktadır. Burada temel aktör olan mimarın rolü önem kazanmaktadır. Mimarın başlangıç aşamasında mekana yönelik esnek bir yaklaşım öngörmesi ile çeşitlenebilir plan kurguları oluşabilir. Örneğin; belirli bir taşıyıcı sistem anlayışına sahip ve aynı mekansal büyüklükte kurgulanmış mekanlar, farklı plan çözümlene olanağı sağlayabilmektedir (Şekil 3.9). Tasarım esnekliği mimara, planlama, layout, yapım ve yapı sistemi niteliklerine bağlı olarak, yapımdan önce -proje üzerinde- farklı ihtiyaçlara yönelik düzenlemeleri aynı temel çerçevede içinde karşılayabilecek düzenlemeleri gerçekleştirme imkânı vermektedir (Yürekli, 1983).

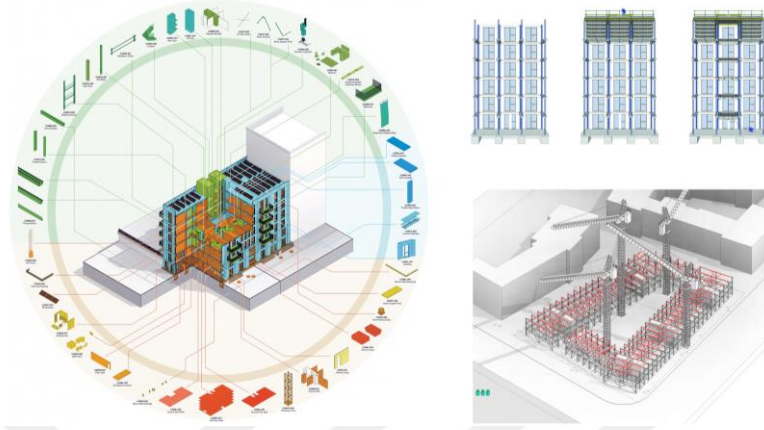

Şekil 3.9 : Modüler kat planı tasarımı, ‘Wisconsin Üniversitesi, araştırma merkezi’ (Shelow, 2015).

Yapım esnekliği; mevcut yapı ve buna bağlı sistem elemanları ile istenilen düzen ve büyüklükte farklı mimari çözümlere ve mekan organizasyonlarına imkan tanıyan esneklik türü olarak tanımlanmaktadır (Altıok, 2007). Taşıyıcı sistemde ve bu sisteme bağlı yapı elemanlarının kullanım biçimi ve yapım sürecindeki total oluşum, mekansal kurguya etki etmektedir. Burada prefabrike elemanlar, hareketli-değişebilen yapı detayları gibi teknolojik verilerden de destek alınabilir. Yapımda oluşturulmuş esnek çözümler kullanım esnekliğini de etkileyerek kullanıcıya

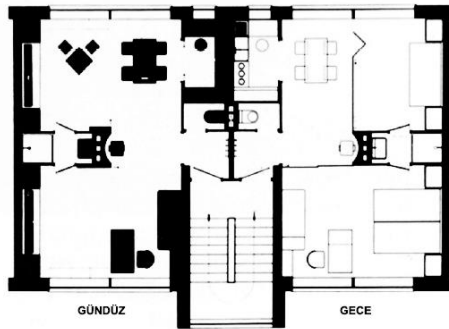

dönüştürülebilir mekan alternatifleri sunar. Mimarın strüktürel sisteme ilişkin esnekliğe olanak verecek aldığı kararlar, sistemin tasarlanması açısından bir baz tanımlamakla birlikte aynı zamanda oluşan esnek mekansal kurgu sonrasında kullanıma yönelik de bir değişkenlik sağlamaktadır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10 : Esnek donatı tasarımı, 'Bryden Wood' yapım sistemi (Bryden Wood, t.y.).

Kullanım esnekliği ise bina tasarım ve yapım süreçlerinden sonra gelen kullanım aşamasında kullanıcının mekanı dönüştürebilmesidir. Kullanım esnekliği kavramı, özellikle tasarımda kullanıcı odaklı yaklaşımların bir parçası olarak görülebilir. Bu esneklik türü; farklı kullanıcı profillerine göre organize edilebilen, aynı kullanıcı için bireysel beklentiler doğrultusunda değiştirilebilen veya aynı kullanıcının zaman içerisinde değişen mekansal gereksinimleri için dönüştürülebilir mekan tasarımlarına olanak vermektedir. Bu noktada kullanıcı; gün içinde farklı kullanımlara yönelik mekansal kurgunun değiştirilmesi, yapı elemanının hareket ettirilmesi gibi farklı ölçeklerde mekana dair müdahaleler yapabileceğine sahip olmaktadır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11 : Esnek mekanda gündüz ve gece kullanımı, 'Kleinwohnung Project, Carl Fleiger' (Schneider & Till, 2005b).

3.3 Konutta Mekan Kullanımı ve Esneklik

Konut mekanı içerisinde fiziksel, kültürel, anlamsal, vb. birçok alt sorunu barındıran çok yönlü bir içeriğe sahiptir. Bir taraftan konut mekanı kullanıcısının çevre-davranış teorileri bağlamında edilgen ve değişken aktiviteleri söz konusuysen, diğer yandan konut mekânının anlamsal boyutu, içeriği, içerisinde aktivitelere bağlı gerçekleşen fiziksel oluşumu gibi mekana özgü tanımlamaları söz konusudur. Bu bağlamda mimarlık ortamında konut mekânına yönelik irdelenen problematiği Habraken (1972), şu sorular üzerinden incelemektedir: Konut mekanı basit anlamıyla sadece tanımlı bir konaklama biçimi midir? Konut mekânının problemi sadece kalite ve bitmiş malzeme üzerinden mi okunabilir? Kent içinde kişiselleşmemiş karaktere sahip alanlardaki artış bizlere probleme dair bir fikir verebilir mi? Modern insanın yaşama biçimi üzerine yapılan, süregelen tartışmalardan bir şeyler öğrenilebilir mi? Sorunun çözümü, mimarlar ve kent plancılarına verilen görev tanımlarının uygulanmasından mı ibarettir? Sorunun kökleri, prefabrikasyon ve çoklu üretimin en yeni ilkelere göre konut sağlamak için yapılan çok sayıda girişimde mi yatmaktadır? (s.4). Konut problematiğine yönelik ortaya atılmış tüm bu sorularla aslında konutun bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Bu noktada tüm bu sorunlardan konut mekânına yönelik sorulacak bir soru; konut mekânının nasıl dinamik bir hale getirileceği konusuna özelleştirilebilir. Öncelikle kullanıcının yaşadığı konutu ne ölçüde değiştirebildiği üzerine düşünülmelidir. Çevre-davranış ilişkileri incelendiğinde; kullanıcının mekansal bazı davranışları söz konusudur ve kullanıcı davranışları doğrultusunda konut mekânına ne şekilde müdahale edilebildiği önemlidir. İkincil olarak kullanıcının yaşadığı mekân üzerinde bazı istek ve beklentileri olabilmektedir. Kullanıcı bu doğrultuda yaşadığı mekânı ne sıklıkla değiştirmek istemektedir, sorusuna da bir yanıt aramak söz konusudur. Yaşadığı mekânın statik kurgusu sebebiyle, kullanıcının yapmak istediği değişiklikleri gerçekleştirme zorlaşmaktadır. Yine müdahalenin boyutunda konut sahipliği (kiracı veya mülk sahibi olma durumu) da bir etken olduğundan; bu değişikliklerin ancak belirli düzeyde yapılabilmesi mümkün olmaktadır. Beklenti ve isteklerin gerçekleştirilmesine ek olarak, kullanıcının zaman içinde değişen gereksinimleri ve gereksinimlerin konut mekânı ile ne kadar örtüşebildiği sorunu da başka bir noktadır. Böylelikle konut ile kullanıcı arasındaki verimli etkileşimin nasıl sağlanabileceği konut mekânına yönelik sorulardan biri olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Konut mekanları mimarlar tarafından tasarlanan bitmiş bir ürün müdür; yoksa değişen kullanıcı gereksinimlerine yönelik olarak kullanıcı, konut mekan tasarımına dahil edilebilir mi? Bu soru, konut mekanı ve esneklik kavramının karşılıklı ilişkisi için önemli bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

Konut mekanında esneklik ihtiyacı, kullanıcının belki de en çok etkileşime geçtiği mekan olmasından kaynaklanmaktadır. Barınma ihtiyacı doğrultusunda oluşan ve kişinin yaşam döngüsü içerisinde sürekli kullandığı bir mekan olan konut, kullanıcı ile yaşamın her aşamasında etkileşim içerisinde olduğu önemli bir mimari oluşumdur. Esneklik kavramının konut mekanında ele alınış biçimi, aslında kullanıcı için temel gereksinimlerin karşılanması, kişiye özgü aktivitelerin ve dolayısıyla tercihlerin yapılması, aidiyet duygusunun yoğun olma durumu ile ilişkilendirilmektedir. 'Ev sakinlerine değişen fırsatlar sunmak için özel olarak tasarlanmış bir ev düşünün - bu ev kentin tam merkezindeyken bir huzur ortamı yaratabilmektedir ya da merkeze uzak bir bölgede olmasına rağmen dostlara ve iş arkadaşlarına erişebilme olanağı vermektedir' (Kronenburg, 2007). Esnek konut mekanı üzerine oluşturulmuş bu tanımda değişen koşul ve ortama yönelik alternatif bir ev fikri ortaya konulmaktadır.

Esneklik ve esnek mekan kavramlarını daha spesifik bir alana indirgemek anlamında kavramı bu doğrultuda 'Esnek Konut' olarak özelleştirebiliriz. 1965'te esnek konut anlayışını ortaya koyan ve uluslararası bir hareket olan **SAR** (*Stichting Architecten Research*) 'Open Building' kavramı ile şu temel fikirleri ortaya atmıştır:

- Yapılı çevrede bazı **düzeylerin** olduğu ve bunların belirli tasarımlar ile sunulduğu,
- Kullanıcıların / yaşayanların profesyoneller ile birlikte **tasarım kararları** alması,
- Genel olarak tasarımın birçok farklı profesyonelin bir arada olduğu, **çoğul katılımlı bir süreç** olduğu,
- Teknik sistemlerin aynı fonksiyondaki bir başka sistem ile **değiştirilebilir** olması,
- Yapılı çevrenin bir **sürekli dönüşüm** olduğu ve değişimin anlaşılması gerektiği,

- Yapılı çevrenin sürekli devam eden ve **bitmeyen bir tasarım süreci** olduğu (Habraken, 1972).

Habraken (1972), yine bazı seviyelerin (*levels*) tanımını yaparak binaların organizasyonlarının, teknik ve karar verme süreçlerinin bu seviyeler doğrultusunda kolaylaştığını ileri sürer. Esnek konut demografik yapı, sosyal ihtiyaçlar ve teknolojik ilerlemenin gelişimi ile ilişkili olarak belirsizlik içeren bir mekan sağlamaktadır (Schneider & Till, 2007). Esnek konut, bu kapsamda diğer konut oluşumlarından ayrılmaktadır. Bu kavram içerisine fiziksel anlamda teknolojiyi de katarak farklı mekansal kurgular oluşturmak ile birlikte, sosyal anlamda da kullanıcıyı mekana dahil etmektedir.

Schneider & Till (2005c), esnek konutu üç aşamada değerlendirmektedir: Birincisi, bina düzeyinde, birimler arasında hatta yerleşim biriminden kullanım ölçeğine kadar esneklik sağlanmalıdır. İkincisi, bireysel üniteler hem düşeyde hem de yatayda genişletme veya daraltma olanağı sağlayarak, mekansal ve teknik açıdan bağlanabilir olması veya kolay takılıp sökülebilir şekilde donatılmalıdır. Üçüncül olarak ise; bir ünitenin iç mekan kurgusu, kullanım sırasında farklı kullanım şekillerine olanak verecek biçimde ayarlanabilmeli ya da önceden kullanımı belirlenmeden tasarlanmalıdır.

Görüldüğü üzere, esnek konut kavramı içerisinde farklı ölçeklerde farklı mekansal alternatifler sunabilen, kullanıma dayalı yeni çözümler üretebilen ve/veya mevcut üzerinden deneyimlenip isteğe bağlı olarak dönüştürülebilen bir sistemi tanımlamaktadır. Bu sistem; konut mekanında mimar tarafından kurgunun tasarlanması, üretici tarafından hızlı ve dönüşebilen yapı bileşenleriyle oluşturulması ve kullanıcının mekana dahil olarak mekanda değişiklikler yapabilmesi üzerinden oluşmaktadır.

3.4 Konut Mekanında Tasarım Kalitesi Olarak Esneklik Kavramı

Konut mekanında bir tasarım kalitesi olarak esneklik kavramını açıklarken bu noktada esnekliğin konut mekanına getirdiği bazı yaklaşımlardan söz etmek mümkündür. Bu yaklaşımlar kullanıcı merkezli, yaşam döngüsü odaklı, çeşitlenebilir, özelleşmiş, sistem odaklı ve yeni fikirlere açık bir anlayış olarak belirlenebilir. Esnek konut mekanları günümüzde kullanıcıyı sürece dahil edebilmesi,

ucu açık çeşitlenebilir şemaların oluşturulması, farklı kullanıcı profillerine hitap edebilmesi, ilerleyen teknoloji ile uygulamaya geçişteki kolaylığı ile önemli fırsatlar doğurmaktadır. Esnek konut kavramını, literatürdeki tüm bu kavramsal ilişkileri bağlayan ve probleme alternatifler üreten dinamik bir olgu olarak özetlemek doğru olacaktır.

Esnekliğin kalite ile ilişkisi ele alınırken, aslında burada vurgulanan kalite kavramının mekansal anlamdaki karşılığının sorgulanma biçimidir. Kaliteli bir yaşam biçimi ve dolayısıyla bunun mekansal karşılığı doğrultusunda edinilen memnuniyet, konut çevresi için bir yaşam kalitesi öngörülmesiyle biçimlenmektedir. Yaşam kalitesine katkıda bulunan önemli faktörlerden biri de konutun kendisidir; çünkü konut genellikle kişinin yaşam alanının tanımlamasına hizmet etmektedir (Garcia-Mira, Uzzell, Real & Romay, 2005). Konut mekanı içerisinde tasarım disiplinleri ile birlikte sosyal birimlerle diyalog halinde olan bir yapıya sahiptir. Psikoloji, kültür, anlam gibi içeriklerle birlikte varlığını sürdüren konut mekanında kalite kavramının bu doğrultuda farklı bir bakış açısıyla ele alınması önemlidir. Kalitenin belirlenmesi ise bir değerlendirme sürecini kapsamaktadır. Burada, konut çevresinin kalitesini değerlendirenler ve bu değerlendirmeye etki eden faktörler tanımlanabilir. Sanaç (2008), konut mekanında kalite kavramını konutta kullanıcının ihtiyaçları (fizyolojik, psikolojik ve sosyal), konutta kullanıcı memnuniyeti (yaşanacak yer seçimi, çevre nitelikleri, konum-konfor-sosyal yapı, barınma hakkı-maliyeti ve bakım-yönetim) ve konutta belirlenecek kalite bileşenleri (kullanım sonrası değerlendirme, vb.) ile ilişkilendirmektedir. Konut memnuniyeti, üç değişken grubunun bir fonksiyonudur: Bunlar kullanıcı özellikleri, bir mekanın fiziksel nitelikleri ve kullanıcının deneyimlenen mekan ile ilgili inançları ve algılama biçimidir (Altaş & Özsoy, 1998). Kalitenin belirlenmesinde değerlendirenler olarak 'kullanıcı' tanımlanabilir ve kullanıcının ihtiyaçları, bu doğrultuda mekanın sundukları üzerinden elde ettiği memnuniyet duygusu ve sürece dahil olup mekanı deneyimleyerek edindiği bir yorumlama durumu söz konusudur.

Habraken (1972)'e göre yapıları çevrelerin de kendi yaşamları vardır; kendi kendine büyürler ve kendilerini yenilerler. Konut, büyüme ve zaman içerisinde değişme özelliğine sahiptir; dolayısıyla dinamik bir organizma olarak nitelendirilmektedir. Kullanıcının değişen ihtiyaçlarına göre konut mekanları evrilmelidir. Psikolojik, fizyolojik ve sosyal bir çevre içeriğine sahip konut mekanlarının dönüşebilen, uygun

koşullara göre adapte olabilme durumu, esneklik kavramını tanımlamaktadır. Bu doğrultuda esnekliğin mekansal bir kalite unsuruna dönüşme durumu, esnekliğin alt açılımları ve esnekliğin getirdiği temel çözümlerler üzerinden ele alınabilir.

Yapılı çevre, içerisinde birçok alt bileşeni barındıran; tasarım, üretim ve kullanım gibi farklı süreçleri içeren karmaşık bir sistemdir ve sürekli gelişen, bitmeyen bir içeriğe sahiptir. Kent, mahalle, yapı, mekan gibi farklı ölçeklere sahip bu sistemde kalıcılık ve değişebilirlik kavramları gündeme gelmektedir. Hangi ölçekte, hangi alt bileşenin ne ölçüde değişebileceği bir sorundur; ayrıca değişimi etkileyen ve tetikleyen aktörlerin de varlığı söz konusudur. Bu bağlamda bazı aşamalarda değişebilirlik daha kolay iken bazı aşamalarda değişebilirliği öngörmek daha zor hale gelmektedir (Şekil 3.12).

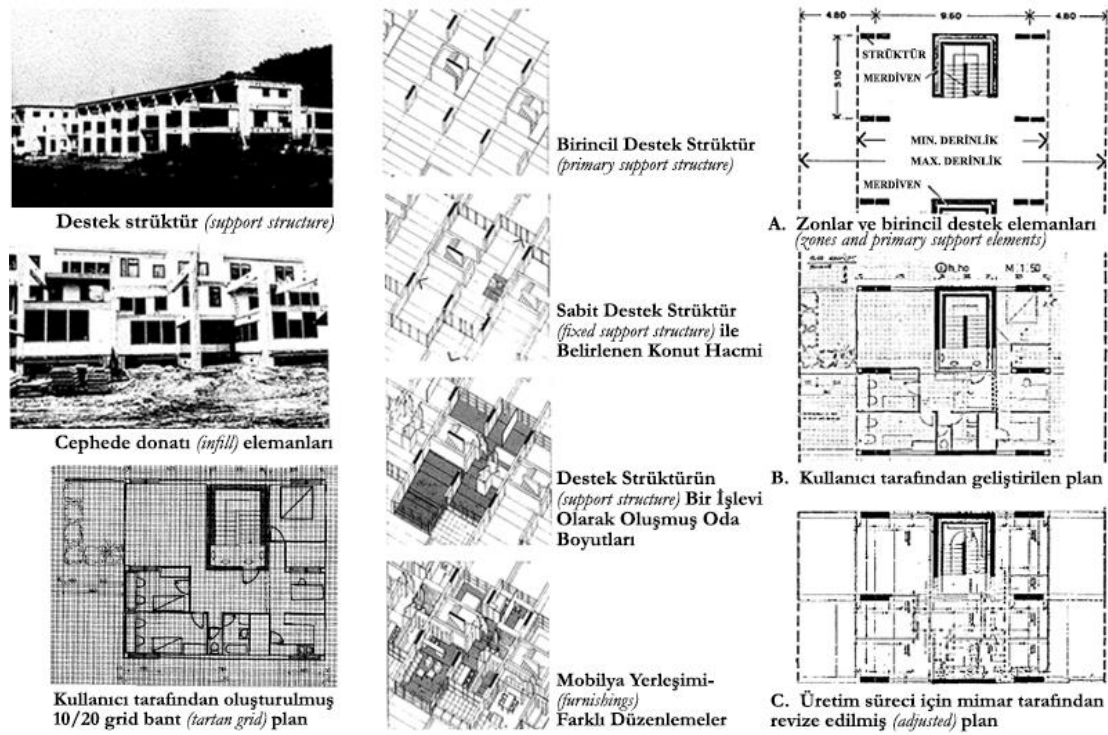
Şekil 3.12 : Farklı yapı bileşenlerinde değişebilirlik kavramının irdelenmesi (Kendall, 2006).

'Open Building' konsepti yapısal çevredeki değişkenleri belirleyen, konuyla ilgili alt kavramları tanımlayan, esnekliği mekansal kaliteye yansıtan önemli bir yaklaşımdır. Hollanda'da bu konseptin temel biçimlenişini oluşturan Habraken (1972), yapı tasarım ve üretim süreçlerinde bazı düzeyler (*levels*) tanımlamaktadır. Yapı süreçlerinde değişebilirlik kavramının da bu düzeylerin kontrolü (*levels of control*) ile sağlanması söz konusudur. Konseptin ikincil temel özelliği de yapı sistemi yaklaşımı (*building system approach*)'dır. Kendall (2004), 'Open Building' konseptinde yer alan kavramları bir tanımlar listesi şeklinde sıralamaktadır. Bu sıralamayı tasarımsal (yerleşme, blok, konut birimi, yapı bileşeni ölçeği), sistemsel ve kurumsal tanımlamalar altında sınıflandırmak mümkündür. Bu tanımlar içinde ön plana çıkan bazı başlıkların açıklamalarına Çizelge 3.1'de yer verilmektedir.

Çizelge 3.1 : ‘Open Building’ konsepti, tanımlar listesi (Kendall, 2004).

Başlık	Tanım	Açıklama
Tasarımsal (yerleşme ölçeği)	Kentsel doku (<i>urban tissue</i>)	Kentsel tasarım ile entegre çevresel düzey.
	Parselasyon (<i>parcellation</i>)	Bir destek yapı alanının alt bölümlenmesi.
Tasarımsal (blok ölçeği)	Baz yapı (<i>base building</i>)	Binanın birincil strüktürünü oluşturan bölümü.
	İskelet/donatı-dolgu (<i>skeleton/infill</i>)	Yapı sistemlerini ve tasarım kararlarını, alt sistemler ve iskelet sisteme göre ayırmak için kullanılan bir terim.
Tasarımsal (konut birimi ölçeği)	Sabit plan-düzen (<i>fixed plan-layout</i>)	Kullanıcı tercihlerine göre dönüşebilme gibi özel bir kurgu tanımlamayan, sabit konut plan organizasyonu.
	Kapasite (<i>capacity</i>)	<i>Open Building</i> konseptinin sunduğu düşük düzeyden yüksek düzeye kadar sunduğu özgürlük derecesi.
	Değişkenler (<i>variants</i>)	Bir tipoloji veya temanın oluşturduğu belirli tematik varyasyonlar.
	Destek yapı (<i>support-support structure</i>)	Çok kullanıcı bir yapının ana bölümünü oluşturan konut baz yapısı.
	Donatı-dolgu (<i>infill</i>)	Her bir bireysel kullanım alanı için belirlenen fiziksel parçaların toplam organizasyonu.
	Destek/donatı-dolgu (<i>support/infill</i>)	<i>Open building</i> konseptinde baz yapı ve donatı sistemi bağlamında ayrılarak tasarlandığı konut biçimlenişi.
	Ayrılabilir ünite (<i>detachable unit</i>)	Kullanıcısı tarafından tanımlanan ve kontrol edilen çok aileli konutun değişebilir parçası.
Tasarımsal (yapı bileşeni ölçeği)	Gereçler (<i>utilities</i>)	Mekanik, elektronik, sıhhi tesisat veya diğer alt sistemler.
	Kaynak sistemleri (<i>resource systems</i>)	Mekanik, elektrik ve sıhhi tesisat sistemleri ve gereçlerinin tedariki.
	Tesisat bağı (<i>plumbing tether</i>)	Sıhhi tesisatın düşey atık yığından uzaklaştırılmasını etkili bir şekilde sınırlayan drenaj gereksinimleri.
	Grid bant (<i>tartan band grid</i>)	SAR tarafından geliştirilen 10/20 cm’lik çift yönlü bant ızgara.
	Tak ve çalıştır (<i>plug-and-play</i>)	Destek sisteme takılıp çıkarılabilen, kullanıcıya yönelik oluşturulan destek sistem ürünleri.
Sistemsal	Açık mimari (<i>open architecture</i>)	Dönüşebilme için kapasite yaratan, bilinçli yapı tasarımı ve inşaat uygulamaları.
	Değişime açıklık (<i>open, openness</i>)	Kapasiteyi en üst düzeye çıkarmak için düzeyleri organize edilen yapıların karakteri.
	Tema (<i>theme</i>)	Değişken organizasyonların tekrarlanan ve kolayca tanımlanan biçimlenişi.
	Tematik tasarım (<i>thematic design</i>)	Bir dizi organizasyon prensibine göre herhangi bir çevresel düzeyde tekrarlanan çeşitli unsurların tasarımı.
	Girişim/ müdahale (<i>intervention</i>)	Mimarların ve diğer tasarım ve inşaat uzmanlarının çalışmaları.
	Ayrıştırma (<i>unbundling</i>)	Düzeylerin ve karar mekanizmalarının fiziksel sistemlerin kullanımı ve yerleşimi de düşünülerek sınıflandırılması, ayrılması ve dağıtılması.
	Yapı düğüm noktası (<i>building knot</i>)	Geleneksel yapı üretim süreçlerinde kendiliğinden varolan fiziksel, karara dayalı ve prosedürel yaklaşımlar.
	Kalıcı olma/ uzun ömürlülük (<i>durable years</i>)	Yapının tasarımı, yapımı ve yönetimi için oluşturulmuş, yaşam döngüsü ile ilişkili bir kavram.
	Karar demeti (<i>decision bundle</i>)	Yapının tasarımı, yapımı ve yönetimi ile ilgili tek bir yöntemin kontrolü altında alınan bütüncül karar.
	Karar kümesi (<i>decision cluster</i>)	Tek bir çevresel düzeye uygun bir dizi tasarım, geliştirme, inşaat veya diğer tespit ve sorumluluklar.
	Düzeyler (<i>levels</i>)	Fiziksel öğelerin ve karar kümelerinin birbiriyle ilişkili ve hiyerarşik biçimde yapılandırılmaları.
	Çevresel düzeyler (<i>environmental levels</i>)	Çevreye ilişkin farklı ölçeklerdeki düzeylerin tanımlanması; kentsel (doku) düzey, destek (baz yapı veya bina) düzeyi, dolgu (donatı) düzeyi ve ürün (mobilya) düzeyi.
	Sıralı ilkeler (<i>ordering principles</i>)	Yapı sistemine dair ilkelerin üç boyutlu olarak oluşturulduğu ilişkiler bütünü.

Avusturya’da 1971’de bir yarışma sonucu ödül alan ‘*Dwelling of Tomorrow*’ projesi konseptte dair prensipleri açıklayan referans bir örnektir. SAR yöntemini kullanması, kullanıcıyı konut mekan sürecine dahil etmesi ve alternatif plan kurguları oluşturması gibi fikirler, projeyi ön plana çıkarmaktadır. Projede konutta yaşayacak her kullanıcının kendi konut birimini tasarlaması söz konusudur. Kullanılan destek strüktür (*support structure*) üzerine her bir konut birimi için birden fazla mekansal değişken (*variants*) belirlenmiştir. Kullanıcı tarafından geliştirilen planlar, mimarla entegre bir çalışmaya sahiptir ve mimarlar üretim süreci için bu planlar üzerinden revize (*adjusted*) planları oluşturmaktadır (Şekil 3.13).

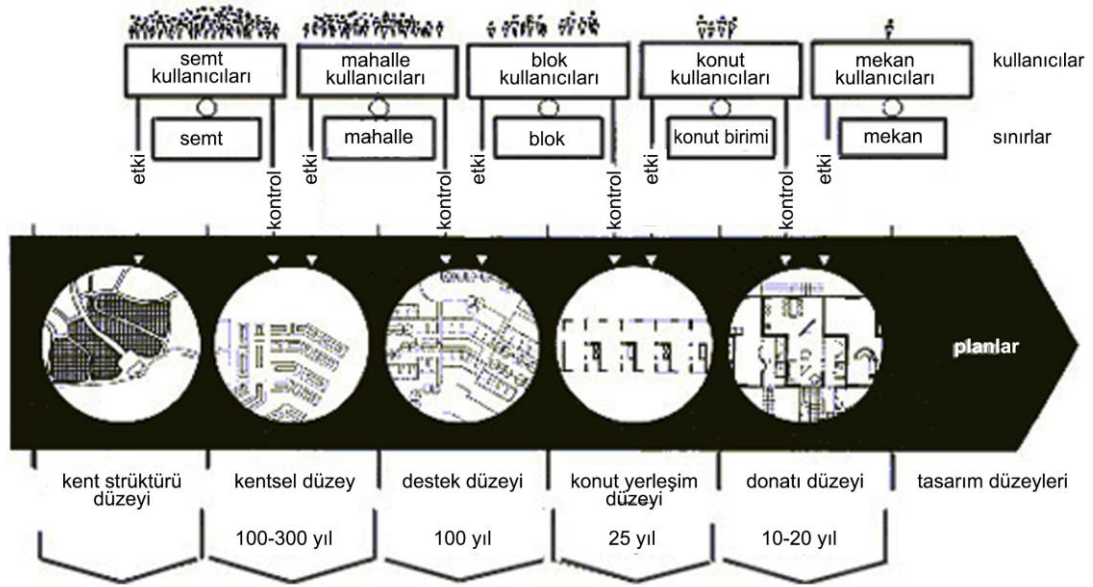

Şekil 3.13 : ‘Dwelling of Tomorrow’ projesi, Hollabrunn, Avusturya- ‘Open Building’ prensipleri (Kendall, 1996).

Değişebilirlik kavramının yapı sisteminde aranması, öncelikle yapının tüm sistemleriyle birlikte hangi noktalarda değişikliğe açık olduğunun sorgusuyla başlamaktadır. Açık mimari, açık plan, açıklık gibi kavramlar bu doğrultuda farklı değişkenleri bünyesinde barındırabilirken; sabit plan, sabitlik gibi kavramlar ise tam tersi bir statikliği tanımlamaktadır. Yapının dış kabuğu, taşıyıcı sistem biçimi, ara elemanları ve diğer tüm alt gereçlerinin bağımsız bir düzey oluşturması ve her bir düzeyin değişikliğe dönük olma fikri, esnekliğin temel prensiplerinden biridir. Düzeylerin teorisi, bağımsız düzeylerin sayısına, hiyerarşisine ve hızla değişen yapı

elemanları arasındaki ilişkilerine bağı olarak incelenen özelliklerin sistematikleştirilmesini tanımlamaktadır (Nikolic, 2011). Bu tanımla ilişkili olarak yapı, farklı ölçek ve içeriğe sahip düzeylerin belirli bir düzen içinde oluşturduğu bir sistemler bütünüdür (Şekil 3.14). Esnekliğe önemli bir açılım sağlayan bu yaklaşım, aslında biçimlenişi itibariyle bir sistem tasarımını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda esneklik, sistematikleşme kavramını bir tasarım girdisi olarak tanımlamaktadır. Mekansal kalite arayışında ve kalitenin tanımlanmasında, esneklik ile konutun bir sistem olarak bütüncül tasarımı önem kazanmaktadır.

Şekil 3.14 : 'Open Building' karar verme düzeyleri (Kendall & Teicher, 2000).

Süreçte farklı düzeylerde kullanıcı, karar verme kümelerine (*decision clusters*) dahil olabilmekte ve kendi kontrolünde yaşadığı mekanda mekansal konfigürasyonlarını (*live configurations*) meydana getirebilmektedir. Bu yaklaşım, düzeylere göre bir karar verme süreci olarak nitelendirilmektedir. Temel kavramlardan en önemli ikisi destek (*support*) ve donatı (*infill*) olarak özetlenebilir. Buradaki destek (*support*), baz yapı (*base-building*) olarak; temel strüktür, bina kabuğu, kamusal sirkülasyon, mekanik ve donatım sistemleri olarak tanımlanmaktadır. Donatı (*infill*) ise kullanıcının kendisinin sürece dahil olarak ilerlettiği bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu organizasyon içinde mimarın rolü konut tasarlamak değil; konutların yerleşeceği 'destek sistemleri' tasarlamaktır (Üstün, 2000). Konut kullanıcılarının kendi istekleri doğrultusunda kendi yaşadıkları mekanları tasarlayabilmeleri ve değiştirebilmeleri konusu konutta esneklik kavramını gündeme getirmektedir. Sabit

sistemlerin kolayca yenilenebilmesi, esnek sistemlerin ise istenilen biçimde değiştirilmesi ile oluşacak esnek yaşam biçimlerinin, zaman içerisinde oluşan konut – kullanıcı problematiğine çözüm üretebilen bir kurgu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kullanıcının karmaşık bir sistem olan konut mekanına katılımı sağlanarak tasarımda kalite arayışında katılımcı bir yaklaşımın varlığı görülmektedir. Esnek konut ile kullanım ve teknoloji bir arada geliştirilerek kullanıcıyı konut mekanına dahil eden bir anlayış gerçekleştirilmektedir. Bu anlayış sayesinde mekan kullanımı kullanıcının belirlediği şekilde organize edilmekte; hareketli duvarlar ya da geleceğe yönelik farklı oda konfigürasyonları ile esnek tasarım sağlanabilmektedir. Teknoloji sayesinde ise özelleşmiş yapım teknikleri ve teknolojileri ile binaya dair yenileme ve onarım gibi konularda eleman ölçeğinde esnek çözümlere gidilebilmektedir. Bu bağlamda esneklik yapım ve uygulama ile de ilgili öneriler sunması açısından mekansal kalite anlamında önemli bir içerik kurgulamaktadır.

Konut mekanında tasarım kalitesi olarak esneklik değişebilirlik, özelleşme, çeşitlilik, uyarlanabilme, büyüyebilme/küçülebilmeye gibi nitelikleri ile mekansal düzeyde alternatifli bir yaşam oluşturmaktadır. Burada kullanıcının esnek bir yaşam kurgusunu tercih etmesi durumunda konut mekanında esnekliğin alt açımlarının da ortaya konulması önem kazanmaktadır.

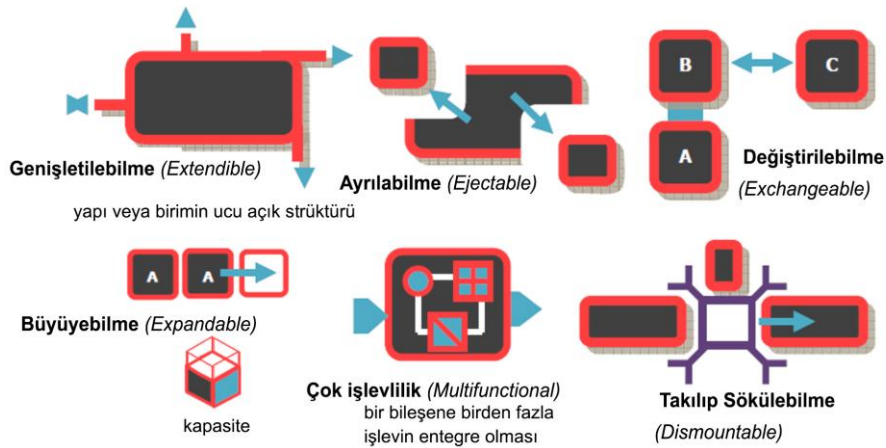
3.4.1 Tasarım kalitesi olarak esnekliğin alt açımları

Esnekliği bir mekansal kalite unsuru olarak tanımlamak için esnekliğin alt açımlarıyla birlikte açıklanması önem kazanmaktadır. Esneklik bir üst kavramı oluştururken, mekan içerisinde meydana getirdiği farklı yaklaşımlarla birçok alt başlıkla ilişkilenebilmektedir.

Schneider & Till (2005a), esnekliğin mekanda ortaya çıkardığı tüm potansiyelleri görmek gerektiğini vurgulayarak; esnekliğin modernizm, katılım/kullanım, teknoloji, finans ve sürdürülebilirlik alt başlıklarında farklı açımlar getirdiğini söylemektedir. Bu noktada modernizmin endüstriyel fabrikasyonu elemesi söz konusudur; çoklu ve hızlı üretimden çok endüstri kişiye özgü olanın peşine düşmektedir. Kullanıcıyı odak noktası yaptığı için asıl amaç kullanıcı için farklı yaşam biçimlerinin arayışı olmaktadır. Alt açımlardan bir diğeri ise esnekliğin katılım/kullanım boyutudur. Kullanıcıyı merkeze alan bir tasarım yaklaşımı, onun beklentilerini ön plana çıkaran kullanım alanları tanımlayarak onu mekana dahil etmektedir. Teknoloji ise esneklikle

birlikte farklı üretim tekniklerinin ortaya çıkışını tetikleyen bir başlıktır. Takılıp-sökülebilme, büyüüp-küçülme, eklenme-çıkarılma gibi ikili değişime dönük biçimlenmeler, teknolojinin esnek mekan kurgusu oluşumuna etkisini göstermektedir. Prefabrike elemanlar ve bu elemanların bir araya geliş sistemlerinin tasarımlarını da teknolojinin birer verisi olarak görebiliriz. ‘Open Building’ konseptindeki destek yapılar (support structure) yapılarla ilişkin önerdiği farklı ölçeklerdeki düzeyleri ve bu düzeylerin bir araya geliş sistemiyle benzer bir içerik oluşturmaktadır. Schneider & Till (2005a)’in tanımladığı son açılım ise sürdürülebilirlik kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar esneklikle birlikte konuta talebin ve satışın azalacağı düşünülse de; kullanıcıyı standartlaşmış tektip konutlardan kısa vadede başka bir konut arayışına yönlendirmek yerine, uzun vadede esnek kurgular, daha sürdürülebilir konut mekan kullanımlarını beraberinde getirmektedir.

Geraedts (2008) ise esnekliğin anahtar performans göstergelerini fiziksel mekanın oluşumuna yönelik öngördüğü 6 alt başlıkta toplamaktadır: Genişletilebilme, ayrılabilme, değiştirilebilme, büyüyebilme, çok-işlevlilik ve takılıp-sökülebilme. Mekan kurgusunu farklı içeriklerde ele alabilme olanağı veren her alt başlık, esnek bir fiziksel biçimlenmeye yönelik farklı bir içerik meydana getirmektedir (Şekil 3.15).

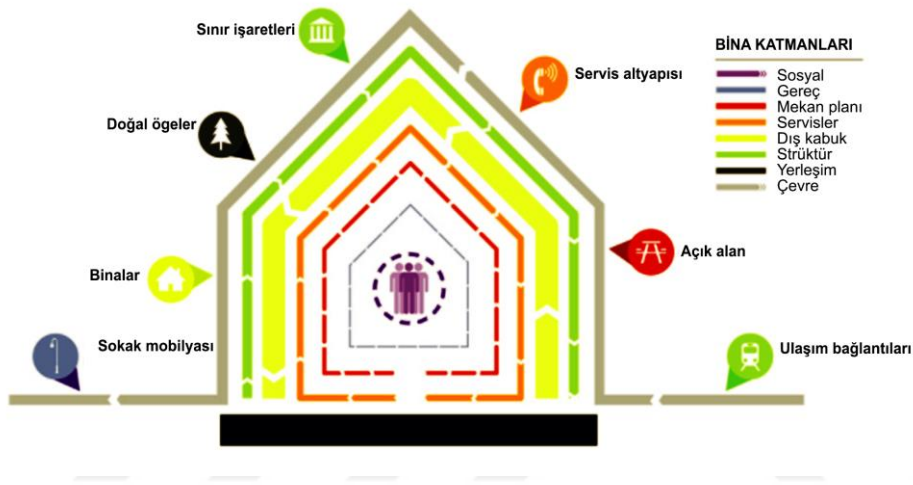

Şekil 3.15 : Esneklik anahtar performans göstergeleri (Geraedts, 2008).

Kullanıcının veya bir başka deyişle konut talebine yönelik oluşan değişken müşteri beklentilerinin yapının uyarlanabilme, değişen koşullara göre adapte olabilme durumunu bu farklı performans göstergeleriyle elde etmek mümkündür. Yapının iç

mekan organizasyonunu değiştirmeye ilişkin hareketli duvarların varlığı veya takılıp-sökülebilen değişken bir yapı elemanının tasarımı gibi farklı ölçeklerdeki esneklik göstergeleri tasarım, üretim ve kullanım süreçlerine etki eden önemli girdilerdir.

Yapı içerisindeki katmanlar dış kabuktan iç mekana doğru ilerlemekle birlikte, yapının tanımladığı ve aynı zamanda etki alanı içerisinde bulunduğu bir dış çevre de söz konusudur. Katmanların hepsi ayrı birer değişkendir ve değişime açık niteliğe sahiptir. Değişebilme kavramı, birçok konseptte bu alt katmanlarla birlikte farklı alt açılımlar sunmaktadır (Şekil 3.16).

Şekil 3.16 : Yapının zaman içerisinde değişen katmanları (Gibb, A., Austin, S., Dainty, A., Saker, J., Pinder, J., Schmidt III, R., Kelly, G. & Grinnell, R. t.y.).

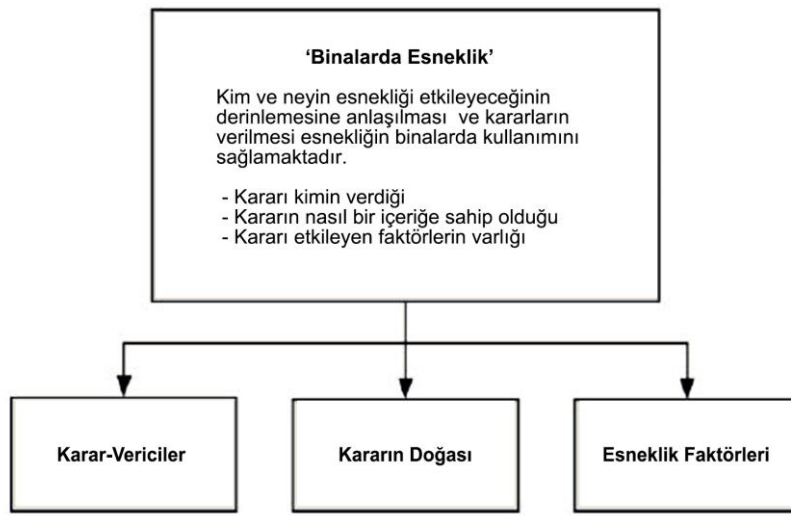
Bir esnek yapıyı anlamak için içerisinde barındırdığı iç dinamikleri de görmek gerekmektedir; esneklik bu farklı katmanların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Yapının farklı katmanları olduğu gibi esnek yapı tasarımının da farklı katmanları mevcuttur. Bu bağlamda Heijne & Vink (2005), esnek bir yapıda var olan nitelikleri ve esnekliğin iç dinamiklerini bazı başlıklar üzerinden açıklamaktadır. Bu başlıklardan ilki olan zaman şeridi (*timelines*) yapı katmanlarını gösteren diyagramdaki her farklı kalınlıktaki çizgi, her bir katmanının dayanım süresini göstermektedir. Friksiyon boşluğu (*friction vacancy*) olarak tanımlanan kavram karma kullanımlı yapılardaki kullanıcıların yer değiştirmelerinin sık olmasına değinir. Kolay adapte olabilen iç mekan tasarımlarının bu boşluğu azalttığı öngörülmektedir. Heijne & Vink (2005)'in esneklikte bir iç dinamik olarak açıkladığı diğer bir kavram ise düğüm noktaları (*nodes*) olarak karşımıza çıkar. Yerleşim ölçeğindeki farklı düğüm noktalarında kişisel ulaşım ağları daha dinamik ve tahmini

zordur. Esnek bir yapı tasarımı bu noktalarda değişiklik yapabilme olanağı sağlamaktadır. Esnekliğin önemli açılımlarından biri de büyüyebilme kavramıdır. Bununla birlikte; esnek yapı sadece büyüme değil aynı zamanda küçülme (*shrinkage*) potansiyeline de sahiptir. Konut mekanındaki etkenlerden olan kültür kavramının esnek yapı üzerinde etkisi söz konusudur. Kültürel kalıcılık (*cultural durability*) yok etmeye karşı bir kamusal direnci tanımlamaktadır. Kültürel kalıcılık bir esnek yapıyı major bir başarı içerisinde sürdürebilmekle birlikte değişimi engellemeye doğru da yönlenebilmektedir. Bazen yapılar önceden planlanmadan kendiliğinden esnek olabilmektedir. Örneğin birçok depo, antrepo gibi yapı mimari biçimlenişinden bağımsız olarak birden fazla farklı kullanım olanağı vermektedir. Bu kavramı da esnekliğin kendiliğinden olma (*spontaneous*) özelliği ile açıklamak mümkündür. Heijne & Vink (2005)'e göre tasarım (*designing*) gelecek kullanım biçimleri ve kullanıcılarının çoğunlukla belirsiz olduğu bir sistem; gözlem (*observation*) yapı yönetmeliklerinden farklı olarak esnek yapıların bu çizgiden çıkarak önceden belirlenmemiş işlevleri öngörmesi; mimari ifade (*architectural expression*) tasarım sürecinde verilen özel kararların yapının zamanla değişen farklı bir cephe görünümüne olanak vermesi, aktif yönetim (*active management*) kullanıcıların ve kullanımların isteklerine göre karar verilen proporsiyonlar ve sonrasına dayalı gereksinimlerin yeniden gözden geçirilmesi şeklinde ifade edilmektedir. Her yapının farklı bir zaman çizgisi (*time horizon*) olması; bölüntüler (*compartments*) ile aşama aşama inşaa edilen büyük ölçekli yapılar için çalışma kolaylığı sağlaması, esnek bir yapının tüm olası işlevlere göre değişebilme özelliğini ortaya koyan diğer nitelikleridir.

Görüldüğü üzere başlıklar birden fazla içerikte, değişken yapı elemanlarına yönelik farklı ölçeklerde ve farklı kuramsal zeminlerde öbeklenmektedir. Esneklik kavramı ebatların belirlenmesi, bölüntülerin tasarımı gibi fiziksel biçimlenişe dayalı alt açılımlar sağlamakla birlikte; aynı zamanda kültürel ilişkiler, zamansal faktörler gibi sosyal içerikte de bazı açılımlar sağlayabilmektedir. Özellikle hızlı yaşam olgusu içerisinde bu sosyal açılımların önemli birer veri olduğunu söylemek mümkündür. Bir diğer analiz ise açılımların farklı aktörler tarafından kurgulanması ve farklı aktörlerin bu durumdan etkilenmesidir.

Tasarım kararları, mimari ifade gibi yapılanmalar mimar tarafından kurgulanırken; burada etkilenen aktörün kullanıcı ve üretici olduğu görülmektedir. Diğer yandan

mimarın kentsel ölçekteki aldığı esnek kararların, yönetmeliklerle ve kamu-devlet yapılanmalarıyla teması söz konusudur. Karar vericiler, uygulayıcılar ve kullanıcılarla birlikte ara süreçte, süreçten etkilenen veya sürece farklı aşamalarda dahil olan aktörler de mevcuttur. Bu kapsamda tüm bu açılımları entegre eden rasyonel bir karar verme yaklaşımının tanımlanması önem kazanmaktadır. Binalarda esneklik kavramı ele alınırken; kararı kimin verdiği, nasıl bir içeriğe sahip olduğu ve etkileyen faktörlerin varlığı üzerine sorular sorularak karar vericiler, kararın doğası ve esneklik faktörleri arasında karşılıklı ilişki kurulan bir karar verme yaklaşımı benimsenebilir (Şekil 3.17).

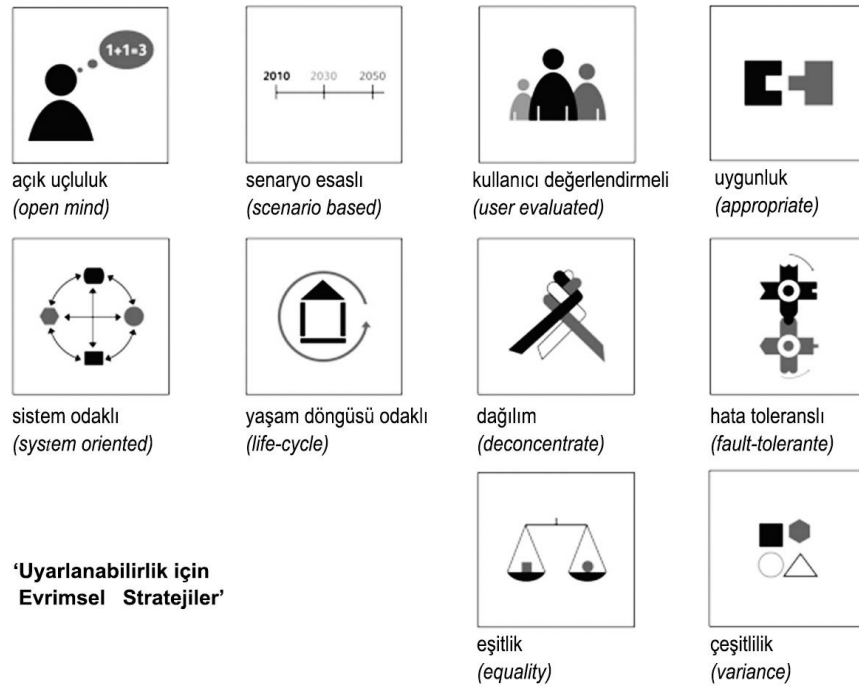
Şekil 3.17 : Esnekliğin rasyonel bir karar verme yaklaşımı, genel perspektif (Israelsson & Hansson, 2009).

3.4.2 Tasarım kalitesi olarak esnekliğin getirdiği temel çözümler

Esnekliğin mekan tasarımında ortaya koyduğu bu açılımlar, bazı öneri ve yeni çözümler meydana getirmektedir. Çözümler mekana yeni alternatifler üreten çok yönlü organizasyonlar oluşturmaktadır. Esneklik bu yönüyle birçok ölçekte mekana ilişkin özelleşmiş kriterler belirlemektedir.

Esnekliğin getirdiği temel çözümlere dair incelemeyi, Cowee & Schwehr (2009); sürdürülebilirlik, iklim/senaryo/öngörü ilişkisi, farklı tipolojilerde farklı kullanıcılar için olma durumu ve harmonizasyon üzerinden tanımlamaktadır. Öncelikle sürdürülebilirlik kavramının temelinde var olan kendine özgü nitelikleri kaybettirmeden sonraki bir sürece devam ettirme yaklaşımı, esneklikle ilişkilendirilmektedir. Esnekliğin değişen gereksinimlere çözüm üretme durumu, mekan

kullanımına yönelik daha sürdürülebilir bir anlayış ortaya koymaktadır. Esnekliğin zaman ve hız kavramlarıyla ilişkilendirilerek ürettiği alternatifler, uzun süreli kullanım çözümlerini oluşturmaktadır. İkilem/senaryo/öngörü ilişkisine gelindiğinde; esnekliğin adapte edilebilir mekan tasarımları oluşturması ile mimarın tasarım kararları sürecinde bir senaryo oluşturması, karşılıklı ikilemleri kıyaslaması ve geleceğe dönük öngörülerini ortaya koyması arasındaki bağı meydana getirmektedir. Bir diğer açılım olan farklı tipolojilerde farklı kullanıcılar için olma durumunda aynı kullanıcı için değişebilirlik kavramı söz konusu olurken, esneklik tipolojik alternatifler üreterek farklı kullanıcılara farklı çözümler de oluşturabilmektedir. Son olarak harmonizasyon kavramı, esnekliğin üretim süreciyle ilintilidir. Esnek bir yapı tasarımında yapının tüm parçalarıyla birlikte bütüncül bir sistem olarak düşünülmesi, yapı tasarımında tüm parçaların uyum içinde olması sonucunu doğurmaktadır. Yapılarda uyarlanabilirlik kavramını esnek yapılardaki gelecek odaklı konseptlerle ilişkilendiren Schwehr (2010); açık uçluluk, senaryo esaslı olma, kullanıcı değerlendirmeli, uygunluk, sistem odaklı olma, yaşam-döngüsü odaklı olma, dağılım içerme, hata toleranslı yapılanma, eşitlik ve çeşitlilik içeren stratejileri ön plana çıkararak aslında esnekliğin getirdiği bazı çözümlerini de ortaya koymaktadır (Şekil 3.18).

Şekil 3.18 : 'Uyarlanabilirlik için evrimsel stratejiler', esnekliğin getirdiği bazı çözümler (Schwehr, 2010).

Konut mekan tasarımında esneklik kavramının kalite üzerinden okunması, esnekliğin sunduğu potansiyelleri görmek açısından önemlidir. Fiziksel ve sosyal açılımlara ek olarak bir diğer önemli kavram da kültürdür. Farklı kültürel birikime sahip kullanıcıların farklı mekansal gereksinimleri söz konusudur. Kültür mekana yüklenen anlam ile ilişkilenen konut mekan tasarımında öznel gereksinimlere yol açan önemli bir veridir. Kültür, kimlik ve kültürel adaptasyonu göçmenlerin konut mekan gereksinimleri üzerinden okuyan Holmes (2012) ise, esnekliğin getirdiği çözümlenmeleri aşağıdaki başlıklarda incelemektedir:

- Esneklik dönüşümün ve değişimin devam eden bir süreci olarak ortaya konulmaktadır.
- Çoklu-kullanıma sahip, belirsiz ve esnek mekanlar değişen aktivite ve gereksinimlere olanak vermektedir.
- Açık plan kurgusu, iskelet konstrüksiyon ile birlikte fonksiyonel ve sosyal değişime kolay ayak uydurmayı sağlamaktadır.
- Değişebilen iç mekan ayırıcıları boyutsal ve mekansal fonksiyon değişimine imkan vermektedir.
- Esneklik, proporsiyon ve hiyerarşi sağlamaktadır.
- Esneklik strüktürel, koordinasyonlu bir bağdan oluşan modüler bir sistemden gelişmektedir.
- Esnek ve modüler elemanlar kişiselleştirme kavramını ön plana çıkarmaktadır.
- Esnek sınırların tasarlanması, mahremiyet ve büyüklük konusunda farklı düzeyler oluşturmaktadır (s. 88).

Konut mekanında esnekliğin getirdiği çözümlenmeler incelendiğinde, kavramın aslında mimari çevre, davranış ve tasarım üçlüsü arasında birçok alt başlığa alternatif sunduğu görülmektedir. Yaşanabilirlik, çevresel kalite, yaşam kalitesi, konut memnuniyeti, konutta mekansal algı-deneyim, yaşam-çevre ilişkisi, yaşam-kalite ilişkisi, performans-mekansal aktivite gibi kavramların arasındaki ilişkiyi, dolaylı olarak esnek bir mekan tasarımında analiz etmek olasıdır. Bu bağlamda esnek mekan, barındırdığı yenilik arayışı ve kullanıcıya göre evrilme durumuyla kullanıcı

merkezli tasarım, katılımcı tasarım, katılım sonrası değerlendirme gibi üst kavramlarla da ilişkilenen çok yönlü bir kavram olarak tanımlanabilir.

Esnekliğin mekansal kalite unsuru olarak tanımlanabilmesi için bir diğer gerekçe ise esnek mekan tasarımının konut ve barınma ilişkisini bir düzeyde özelleştirerek ‘yuva-ev’ kavramına yaklaştırmasıdır. Konut aslında, fiziksel bir gereksinim olarak barınma kültürünü tanımlayan bir kavram iken, esneklik bu fiziksel ihtiyacı kullanıcının mekana kendisinden birşeyler katarak kişiye özgü duruma getirdiği bir ‘ev’e dönüştürmesi söz konusudur. Esneklik çözümlerinin fiziksel, sosyal, kültürel içeriklerde ele alınmasına ek olarak anlamsal boyuttaki bu ele alınış biçimi, esnekliğin bir konut biriminin ‘ev’ kavramına evrilmesine yol açan kavramlarla olan ilişkisinin de bir sonucudur. Mahremiyet, süreklilik, kökleşmiş olma, benimseme, kimlik, aidiyet, geçicilik-kalıcılık, samimilik/aşinalık, beraberlik, bütünlük, düzen, bağlılık ve kişiselleştirme alt kavramları özellikle konut mekanını diğer mekansal biçimlenişlerinden ayıran, konut mekanını anlamsal bir noktaya taşıyarak onu ‘ev’e dönüştüren kavramlardır. Esnekliğin mekansal bir kalite unsuru oluşturmasının nedenlerinden biri de kişiye özgü bu tanımlamaların, esnekliğin kullanıcı-mekan arasındaki etkileşimi ön planda tutan yaklaşımıyla ilişkili olma durumudur.

3.5 Bölüm Sonucu: Konut Mekan Tasarımında Stereotip Mekandan Esnek Mekana Doğru Biçimleniş

Esnek mekanın potansiyellerinin ortaya konulması, mekansal kalite anlayışının çok yönlü bir perspektiften ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Konut mekan tasarımında stereotip bir mekan yaklaşımı yerine değişebilen, dönüşebilen ve çeşitlenebilen esnek bir mekan ortaya konulması bu bağlamda önem kazanmaktadır. Mekansal kalite tektip, kendini aynı biçimde tekrar eden ve kullanıcıyı aynı kalıp içerisine sokan bir anlayıştan uzaklaşarak alternatif yaşama alanı önerileri sunan farklı mekan çözümlerinde aranmalıdır. Alexander (1979), bir kentin ya da binanın ancak zamansızca üretilirse canlı olduğunu belirtmektedir ve kalite arayışını kalitenin kendisi (*the quality*), kaliteye açılan kapı (*the gate*), kapıya uzanan yol (*the way*) ve yolun özü (*the kernel of the way*) kavramları üzerinden açıklamaktadır. Kalite kavramını mekan ile eşleştirebilmek için öncelikle kaliteli çevre kavramının derinlemesine anlaşılması önemlidir. Kaliteyi elde etmek için yaşayan bir örüntü dilini oluşturarak yolu belirlemek, yolu oluşturmak için zamansız bir yöntem

tanımlamak gerekmektedir. Elde edilen gerekli düzen ise bize sonucu tamamen sunmamaktadır; bize sürekli, tekrar ve tekrar keşfetmemiz gerektiğini öğretmektedir (Alexander, 1979). Yani mekansal ve çevresel kalitenin arayışını davranışsal, anlamsal ve zamansal boyutları göz ardı etmeden bu sistemlerle entegre bir fiziksel çevre kurgusu içinde ele alma ihtiyacı söz konusudur.

Konut mekanını zamansal doğrultuda ele aldığımızda; her ne kadar konutun hazırlık aşamasından kullanım sonrası aşamasına kadar geçen süreç lineer bir zaman kurgusu gibi görünse de; aslında konut mekanı mimar ve kullanıcı arasında birçok alt faktörün etkisinde döngüsel bir zaman sürecine dahil olmaktadır. Döngüsel zamanın ilk aşamasında konut mekanını tasarlayan, üretim sürecine aktif veya dolaylı yoldan dahil olan ve üretim sonrası ürünü değerlendiren aktör olarak ‘mimar’ yer almaktadır. Mimarın konut mekan tasarımına yönelik bir yaklaşımı, bu yaklaşımını ürüne dönüştürmesi ve sonuç ürün üzerinden bir söylemi oluşmaktadır. Yaklaşım geleneksel, modernist, endüstriyel, katılımcı, değişken/dinamik gibi mimarın tercihlerine göre farklı bir bakış açısı ortaya koyarak çeşitlenebilmektedir. Hazırlık aşamasında mekan tasarımına dair alınan her karar, aslında bir diğer aşamayı dahil ederek kullanım sonrasına kadar uzanan bir etki oluşturmaktadır. Mimar tasarlayacağı konut mekanına yönelik bir yaklaşım benimsedikten sonra ürünü oluşturmaya yönelik planlama, tasarım ve üretim sürecine girmektedir. Kullanıcıdan bağımsız olarak mimarın konut mekan tasarımında söz sahibi olması ve dolayısıyla bu aşamadaki pozisyonu, kullanıcı ve mekan arasında önemli bir arayüz tanımlamaktadır. Konut mekanının bir ürüne dönüşmesinden sonra ise mimar artık bir yorumlayıcı, mevcut ürün üzerinden değerlendirme yapan bir pozisyon almaktadır. Mimarın buradaki söylemi önem kazanmaktadır. Kendi ürettiği ürüne dair projenin yaklaşım ve içeriğini anlatan bir söyleme sahip olabilmektedir. Buna ek olarak başka projelere ilişkin karşılaştırma, ilişkilendirme ve değerlendirme yapması da söz konusudur. Koşullar doğrultusunda, mimarın konut mekan tasarımındaki rolü sadece başlangıçta, tasarım ve planlama ölçeğinde kalmayıp tüm süreci kapsayan, kullanıcı – mekan arasında döngüsel bir etkileşim sağlayan bir içeriğe sahip olmaktadır.

Tasarımda kalite kavramı tartışılırken; ikincil aşamada ‘konut mekanı’nın analizi söz konusu olmaktadır. Konut mekanı, tipoloji kavramıyla ilişkilenerken farklı alt kavramlarla ilişkilenen, içerisinde birçok alt bileşen barındıran karmaşık bir yapıya

sahiptir. Bir nesne olarak süreçte yer alan konut mekanı, mimarın ürettiği mekan ve bu mekanın kullanımına sunulacağı kullanıcı arasındaki durumu bağlamında analiz edilerek özelleştirilebilmektedir. Özelleşmiş konut mekanı tip-stereotip mekan, modernist mekan, endüstriyel mekan, katılımcı mekan, değişken/dinamik mekan gibi başlıklarla çeşitlendirilebilmektedir. Her bir alt başlık yerleşme, blok veya konut birimi gibi farklı ölçeklere ilişkin değişken bir mekan karakteri tanımlamaktadır. Mekan da yine bu döngüsel zaman içinde değişkenlerin etkisinde farklı bir karaktere ve biçimlenişe bürünmektedir.

Üçüncül aşamayı ise konut mekanının yapım sonrası kullanım ve kullanım sonrasındaki süreçlerine dahil olan 'kullanıcı' oluşturmaktadır. Kullanıcının lineer bir zaman tanımında sonlara doğru yer alması söz konusu olmakla birlikte sahip olduğu davranışsal, anlamsal ve zamansal boyut ile tasarım ve üretim aşamalarında da öngörülmesi gereken bazı tanımlamalar oluşturduğu görülmektedir. Kullanıcı mekanı salt kullanan bir aktör değil; mekanı davranışsal boyutuyla farklı gereksinim ve kullanımlarla algılayıp deneyimleyen; kendi anlamsal boyutunda kültür, kimlik, aidiyet gibi değişken bir doğrultuda yönlendiren ve yaşamın ritmi ve hızı içerisinde sahip olduğu devinimli yaşam döngüsü ile zamansal bir boyutta değerlendiren çok yönlü bir aktördür.

Tüm bu üçlü ilişki arasında kalite kavramına yönlendiren ise bir alternatif yaşam biçimi öneren 'esneklik' kavramıdır. Esnekliğin içerdiği değişebilirlik, uyarlanabilirlik, özelleşme, çeşitlilik, büyüyebilirlik ve sistematikleşme bileşenleri konut mekanında dönüşebilen bir derecelendirme sistemi kurgulayarak konut birimi özelinde farklı bir mekansal kurgu ve servisler sistemi önermektedir. Bu sistemin mimar tarafından öngörülmesi ve sonucunda tasarlanması, kullanıcının mekana farklı aşamalarda dahil olarak alternatifli bir yaşam kurgusu oluşturabilmesine olanak vermektedir. Konut birimi ölçeğinde mekansal kurgunun değişebilir bir içerikte tasarlanması, servislerin bu doğrultuda mekan içinde konumlandırılması farklı esneklik dereceleri meydana getirmektedir. 'Kullanıcı – Mekan – Mimar' üçlüsünün tüm alt bileşenleriyle çoklu bir eşleşme sağlayan esneklik, konut mekanında mekansal kaliteye ilişkin aşağıdaki 4 temel içeriği ortaya koymaktadır:

- **Özelleşme (*specialization*):** Konut mekanının kişiye özel bir biçimde kurgulanabilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Kişiyi özel olma durumu, sadece belirli bir zaman içerisinde değil; kullanıcının yaşam döngüsü içinde

değişebilir tüm bileşenlerine karşılık verebilmesiyle mümkün olmaktadır. Esneklik bu doğrultuda değişen ihtiyaçları öngörme durumuyla aynı kullanıcı için değişebilen bir kurgu tanımlarken; farklı kullanıcı profillerine göre de özelleşebilme olanağı sunmaktadır.

- **Etkin Kullanım (*effective use*):** Konut mekanının kullanıcı tarafından farklı içeriklerde, etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamaktadır. Kullanıcı, esnekliğin sağladığı çözümler sayesinde yaşadığı konut mekanına dahil olabilmekte, gerektiğinde istediği doğrultuda değişiklikler yapabilmektedir. Bu sebeple yaşadığı mekanın sunduklarıyla yetinmek zorunda kalmamaktadır. Farklılaşabilir çözümler çok yönlü ve etkin bir konut mekan kullanımı tanımlamaktadır.
- **Elverişlilik (*suitability*):** Konut mekanının konfor, güvenlik, vb. tüm nitelikleri karşılayabilmesini tanımlamaktadır. Mekansal bir kaliteden söz edilmesi için kullanıcının yaşadığı yer ile ilgili her türlü potansiyeli değerlendirebilme olanağının olması gerekmektedir. Esnekliğin getirdiği potansiyeller, kullanıcıya önerdiği farklı seçim ve tercihlerle mekanın elverişli olma durumunu arttırabilmektedir.
- **Kullanım Sürekliliği (*continuity of use*):** Konut mekanının kullanım sürekliliğinin sağlanması, kalite anlamında yine önemli bir başlığı oluşturmaktadır. Mekanın sürekliliği ve bitmiş son bir ürün yerine bir süreç olarak tasarlanması, üretilmesi ve kullanılması mekansal kalitenin aranmasına bir açılım meydana getirmektedir. Değişebilme, dönüşebilme, uyarlanabilme gibi esnekliğin getirdiği alt çözümler değişime açık, sürdürülebilir bir konut mekanı belirlemektedir.

Konut mekan tasarımında esnekliğin ilişkilendiği alt başlıklar, bu alt başlıkların getirdiği yenilikçi çözümler, konut mekanında stereotip mekandan esnek mekana doğru bir biçimleniş tanımlanmasına ve alternatif konut yaşama alanları önerilmesine dikkat çekmektedir. Bununla birlikte tip kavramının günümüzde giderek stereotipe doğru, tektipleşmeye dönük bir yapıya bürünmesi; bu tektip biçimlenişe karşı ise konut mekanında kalite kavramının bağlamını yitirmesi önemli sorunlardan biridir ve bu durumun son dönem üretimlerindeki karşılığına bir eleştiri getirilmektedir. Davranış, anlam ve zaman kavramlarının kullanıcı ve mekan

üzerinde ürettiği değişkenler ile konut mekanın canlı, hareketli ve dinamik bir karaktere sahip olma durumu bu kapsamda önem kazanmaktadır. Sorunu konut mekanında kalite kavramı ile ilişkilendirirken, bir taraftan ‘Kullanıcı – Mekan – Mimar’ üçlüsünün varlığı önem kazanırken diğer taraftan da onlarla ilişkilenen ‘Tipoloji – Kalite – Esneklik’ üst başlıkları kavramsal bütün içinde yer almaktadır. Tüm bu kavramsal analiz sonucunda; konut mekan tasarımında stereotip mekandan esnek mekana doğru oluşan biçimlenişin tanımlaması, esneklik kavramı ile ilişkilenen genel bir ilişkiler bütününe meydana getirmektedir (Şekil 3.19).

4. ESNEKLİK TEMELLİ KONUT MEKAN TASARIMLARININ KALİTE ÜZERİNDEN ANALİZİ

Kuramsal çerçevede kullanıcı davranışı ve konut tasarımı temelli yaklaşımların entegrasyonu kullanıcı-konut mekanı-mimar birlikteliği ile ele alınmakta ve bir tasarım kalitesi olarak esneklik kavramı ile açıklanmaktadır. Tezin örnek çalışması bölümünde ise esneklik temelli konut mekan tasarımlarının kalite üzerinden analizi söz konusudur. İki aşamada ele alınan örnek çalışmasının ilk aşamasında Dünya'daki konut uygulamalarında esnek konut tasarımının durumu incelenmekte; konut mekan tasarımında esneklik kronolojik ve içeriksel olarak ele alınmaktadır. Örnek çalışmasının ikinci aşamasında ise Türkiye'deki durum mimarlar, söylemleri ve projeleri üzerinden irdelenmektedir. İkili karşılaştırma üzerinden esneklik temelli konut mekan tasarımlarının analizi ve ortak değerlendirilmesi yapılmaktadır.

4.1 Dünya'da Esnek Konut Tasarımı: Konut Mekan Tasarımında Esnekliğin Kronolojik ve İçeriksel Olarak Ele Alınması

Dünya örnek analizleri yapılırken; Dünya'da konut mekan tasarımında esnekliği bir tasarım kriteri olarak kullanan projelerin incelenmesi, analizinin yapılması ve konuyla ilgili bir değerlendirme yapılması söz konusudur. Değerlendirme sonucunda elde edilen verilerle; 'Esneklik Kalite Bileşenleri'nin belirlenmesi ve bu bileşenlerin Türkiye örnek analizinde de bir girdi olarak kullanılması öngörülmektedir.

4.1.1 Analizin amacı ve kapsamı

Çalışmanın bu bölümünde Dünya'daki esneklik temelli konut mekan üretimlerinin analizinin yapılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda örnek kriterlerinin belirlenmesi için karşılaştırmalı bir yöntem geliştirilmiştir. Çalışma seçilen örneklerin analizi ve analiz sonucu değerlendirme yapılmasını kapsamaktadır.

4.1.2 Analizin metodolojisi

Dünya örneklerine ilişkin analiz üç aşamada gerçekleştirilmiştir: Bunlardan ilki Dünya'daki esneklik temelli projelerin seçimleri ile ilgili bilginin toplanması; ikincisi elde edilen bilgilerin analizinin yapılması ve üçüncüsü ise değerlendirilerek sonuç başlıkların belirlenmesidir.

Bu kapsamda;

- Seçilecek örneklerin seçim kriterlerinin hangi doğrultuda belirleneceği,
- Seçilecek örneklerin analizinin hangi çerçevede yapılacağı,
- Elde edilen verilerin nasıl bir sınıflandırmada toplanacağı,

konuları belirli bir sistemde ele alınmaktadır.

Seçilecek örneklerin seçim kriterlerinin belirlenmesi:

Örnek seçimi için yapılan literatür araştırması ile tipoloji kavramının konut mekanıyla ilişkisini çözümleyen referans kaynaklara ulaşılmıştır. Bu kaynakların sınıflandırmalarındaki benzer ve ayrışan nitelikleri karşılaştırmalı bir tabloda toplanmıştır. Daha sonra benzer nitelikler çakıştırılarak tipolojik başlıklar sentez bir tabloda bir araya getirilerek örnek seçimleri için belirlenen kriterlere yönelik veri sınıflandırması yapılmıştır. Sınıflandırmadaki kriterler doğrultusunda arşiv ve web taraması ile incelenecek örneklerin dökümü oluşturulmuştur. Bu döküm yerleşme, blok ve konut birimi ölçeklerini içeren bir matris üzerinde ortak bir paydada ilişkilendirilmiştir.

Seçim kriterlerinin belirlenmesindeki ilk başlık; benzer ve ayrışan niteliklerin dökümünün yapıldığı tipolojik gruplandırma tablosudur. Konut mekan tasarımında tipolojik sınıflandırmalarıyla ilgili 8 adet referans kaynağa ulaşılmış; bu kaynakların sınıflandırmaları yatayda ve düşeyde birbiriyle ilişkili kavramlar bir araya getirilecek biçimde tabloda sıralanmıştır. Tabloda yatayda yerleşim, blok ve konut birimi ölçekleri olmak üzere 3 bölüm bulunmaktadır. Referans kaynaklardaki konut mekan tipoloji sınıflandırmaları ise yataydaki bu ölçek bölümlerine göre düşeyde yerleştirilmiştir. Böylelikle her ölçeğin kendi özelinde yatayda yanyana gelen karşılaştırmalı bir içeriği oluşmaktadır. Tipolojik gruplandırma ile konut mekan tipolojisinde referans olan bu kaynakların sınıflandırılması ve bu sınıflandırmaların benzer ve ayrışan niteliklerinin analiz edilmesi söz konusudur (Şekil 4.1).

		Referans Kaynaklar								
Sütun No	→	A	B	C	D	E	F	G	H	
Ölçek	Tipoloji	Satır No	Clancy vd. (1975)	Sherwood (1978)	Leupen&Mooij (2008)	Levitt (2009)	Pfeifer&Braunack (2010)	Ebner (2010)	Heckmann&Schneider (2011)	Mornement&Biles (2012)
YERLEŞİME	BİNA YERLEŞİM MORFOLOJİSİ	1			Villa Yerleşim (Villa Park)	AÇIK ALAN (OPEN SPACE)		MORFOLOJİ (MORPHOLOGY)		İki YAPI ARASI BOŞLUK (INFILL)
		2			Şerit Yerleşim (Ribbon Development)	Özel Açık Alan (Private Open Space)		Hacimler (Volumes)		Teras Yerleşimler (Mid-Terrace)
		3			Çeper Blok (Perimeter Block)	Paylaşım (Sharing)		Katmanlar (Layering)		Köşe&Teras Yerleşimler (Corner&End of Terrace Plots)
		4			Yarı-Açık Blok (Semi-open Block)	Kullanımlar, Indoor and Outdoor Spaces (Shared Amenities, İç ve Dış Mekan Alanları)		Açılıklar (Opening)		Ayrık Nizam Yerleşimler (Detached)
		5			Açık Blok (Open Block)					Tamamen&Kısmen Yer Altındaki Yerleşimler (Underground&Partially Submerged Sites)
		6			Paralel Sıra (Parallel Rows)					Eğimli Yerleşimler (Sloping Sites)
		7			Serbest Duran Birimler (Freestanding Objects)					
		8			Serbest Kompozisyon (Free Composition)					
		9			Süperblok (Superblock)					
		10								
BLOK	BİNA BİRLEŞME/BAĞLANMA BİÇİMİ + BİNA ERİŞİMİ	11	Ayrık Evler (Detached Houses)	Ayrık/Yarı-Ayrık Evler (Det./Semi-Detached H.)	Ayrık Ev (Detached)		Yarı-Ayrık Evler (Semi-detached)		Ayrık Ev (Detached House)	
		12	Sıra Evler (Row Houses)	Sıra Evler (Row Housing)	Sıra Ev (Row)		Ortak Merdiven Erişimi (Communal Staircase Access)		Sıra Ev (Row House)	
		13	Diğer Az Katlı Evler (Other Low-Rise H.)		Grup, Az Katlı Ev (Clustered Low-Rise)				Dubleks Ev (Duplex)	
		14	Çok Katlı Evler (The High-Rise)	Ara Duvarlı Evler (Party Wall Housing)	Bitişik Ev (Infill)		Çok Katlı Evler (High-Rise)		Ara Duvarlı Bina (Firewall Building)	
		15	Orta Katlı Evler (The Mid-Rise)		Kentsel Villa (Urban Villa)		Avlu Erişimi (Courtyard Access)		Kentsel Villa (Urban Infill)	
		16		Levha Tipi Konut (Slabs)	Levha Tipi Konut (Slab)		Hibrit (Hybrid)		Köşe Blok (Block Edge)	
		17		Blok Tipi Konut (Block Housing)	Blok Tipi Konut (Block)				Lineer Blok (Linear Block)	
		18		Kule Tipi Konut (Towers)	Kule Tipi Konut (Tower)		BİNA FORMU (BUILT FORM)		DİŞ MEKAN (EXTERIOR SPACE)	Kule Tipi Apartman (Apartment Tower)
		19			Grid Ev (Mat)		Karma Kullanımlı Evler (Mixing Houses with other uses)		Balkon (Balcony)	Köşe Bina (Corner Building)
		20							Loca (Loggia)	Tekil, Özelleşmiş Bina (Solitaire)
		21					Teras Evler (Terrace Housing)		Teras (Terrace)	Teras Kompleksi (Terraced Complex)
		22					Apartmanlar (Flats)		İki Katlı Dış Mekan (Two-storey exterior spaces)	Çevreleyen/Artırılabilir Strüktürler (Space Enclosing Structures)
		23			KONUT ERİŞİMİ (DWELLING ACCESS)					Konut Kompleksleri (Residential Complex)
		24			Sokak (Street)					
		25			Merdiven (Staircase)				ERİŞİM (ACCESS)	ERİŞİM&SİRKÜLASYON (ACCESS&CIRCULATION)
		26			Asansör (Lift)				Düsey Erişim (Vertical Access)	Düsey (Vertical Access System)
		27			Galeri (Gallery)				Yatay Erişim (Horizontal Access)	Yatay (Horizontal Connecting)
		28			Koridor (Corridor)				Karma Sistemler (Combinations)	Ayrırcı/Çekirdek (Circulation As Seper./Core)
		29								
KONUT BİRİMİ	MEKANSAL KURGU- YAŞAMA ALANLARI+ SERVİSLER	30			SPATIAL ORGANISATION (Mekansal Organizasyon)	İÇ MEKAN (INTERNAL SPACE)			PLAN FİKRİ (THE FLOOR PLAN IDEA)	
		31			Derinlik-Yükseklik-Zon (Deep-Storey-Zone)	İç Mekan-Kilavuzlar, Standartlar ve Uygulamalar (Internal Space: Guidance, Standards and Regulation)		İÇ MEKAN (INTERNAL SPACE)	Koridor Tipi (Corridor/Hall)	
		32			SERVİSLER (SERVICES)				Bireysel/Kamusal Mekan İlişkisi (Relationship of Individual&Common Spaces)	Merkezi Yaşama Mekanı (Living Room as Circulation System/Without Corridor)
		33			Servis Çekirdeği (Service Core)				Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box)	
		34			Servis Zonu (Service Zone)				Yönlendirme/Işık/Derinlik (Orientation/ Lighting/Dept)	İşlevsel Alan Ayrırımı (Dividing Elements)
		35			Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor As Service Zone)				Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path)	
		36			Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)				Organik Kat Planı (Organic Floor Plan)	Akışkan Kat Planı (Continuous Floor Plan)
		37			4 KATMAN/TAŞIYICI (4 LAYERS/STRUCTURE)				3 Boyut/Hacim (3D)	Akışkan Kat Planı (Continuous Floor Plan)
		38			Yığma/İskelet (Monolith/Skeleton)				Ayrık Birimler/ Kombinasyonlar (Diverse Units/ Combinations)	Esnek Kat Planı/Nötr Belirsiz Mekanlar (Flexible Floor Plan& Neutral/Ambig. Spaces)
		39			Taşıyıcı Cephe (Loadbearing Facade)					
		40			Taşıyıcı Ayrırcı Duvar (Loadbearing Divid.Wall)					
		41			Kutu Strüktür (Box Structure)					
		42			Domino İskelet (Domino Skeleton)					
		43			Ağ Strüktür (Reticulated Structure)					
		44			3 Boyutlu Strüktür (3D Skeleton)					
		45			CEPHE (SKIN)					
					Cephe-Çatı-Eğim (Skin-Roof-Belly)					

KARŞILAŞTIRMA KRİTERLERİ

BENZER NİTELİKLER
AYRIŞAN NİTELİKLER

Şekil 4.1 : Dünya örnekleri seçim kriterleri, tipolojik gruplandırma.

Seçilecek örneklerin analiz çerçevesinin belirlenmesi:

Proje seçimleri ile ilgili bir sonraki aşamada; ortak sınıflandırma kriterlerini belirlemek için seçim kriterleri tablosu oluşturulmuştur. Bu tablo; tipolojik sınıflandırmaların benzer niteliklerinin karşılaştırıldığı ve örnek seçimleri için belirlenen tipolojik başlıkların belirlendiği tablodur. Başlıklar; yerleşme, blok ve konut birimi ölçeğindeki konut mekanı tipolojik sınıflandırmalarını içermektedir (Çizelge A.1). Tabloda yerleşim ölçeğinden bina yerleşim morfolojisine yönelik;

- Villa yerleşim (*villa park*),
- Şerit yerleşim (*ribbon development*),
- Çeper blok (*perimeter block*),
- Yarı-açık blok (*semi-open block*),
- Açık blok (*open block*),
- Paralel sıra (*parallel rows*),
- Serbest duran birimler (*freestanding objects*),
- Serbest kompozisyon (*free composition*),
- Süperblok (*superblock*) başlıkları belirlenmiştir.

Blok ölçeğinde ise bina birleşme/bağlanma biçimi ve bina erişimi olmak üzere 2 başlıkta sınıflandırma söz konusudur. Birleşme/bağlanma biçimi olarak:

- Ayrık evler (*detached*),
- Grup, az katlı evler (*clustered low-rise*),
- Sıra evler (*row*),
- Grid evler (*mat*),
- Kentsel villa (*urban villa*),
- Bitişik evler (*infill*),
- Levha tipi konut (*slab*),
- Blok tipi konut (*block*),
- Kule tipi konut (*tower*) sentez başlıklardır.

Blok ölçęindeki bir diğer sınıflandırma ise bina erişimi bağlamındadır. Tablodaki bina erişim sınıflandırmaları:

- Düşey erişim (*vertical access*),
- Yatay erişim (*horizontal access*),
- Karma sistemler (*combinations*) şeklindedir.

Son olarak; tez çalışmasında daha detaylı olarak incelenecek konut birimi ölçęindeki sınıflandırma kriterleri belirlenmiştir. Bu kriterler mekânsal kurgu ve servisler olmak üzere iki başlıkta irdelenmiştir. Mekansal kurgudaki sentez başlıklar:

- Koridor tipi (*corridor/hall*),
- Merkezi yaşama mekanı (*living room as circulation system/without corridor*),
- Ortaya yerleştirilen kutu (*the inserted box*),
- İşlevsel alan ayırımı (*dividing elements*),
- Ring/dönel kat planı (*floor plan+circular path*),
- Organik kat planı (*organic floor plan*),
- Akışkan kat planı (*continuous floor plan*),
- Esnek kat planı/nötr-belirsiz mekanlar (*flexible floor plan/neutral-ambiguous spaces*)'dir.

Servis mekanları özelindeki sınıflandırmalar ise:

- Servis çekirdeği (*service core*),
- Servis zonu (*service zone*),
- Servis zonu olarak döşeme (*floor as service zone*),
- Servis zonu olarak kolonlar (*ducting in a column*) şeklindedir (Şekil 4.2).

		Seçilen Tipolojik Başlıklar								
Sütun No	→	A	B	C	D	E	F	G	H	
Ölçek	Tipoloji	Satır No								
YERLEŞME	BİNA YERLEŞİM MORFOLOJİSİ	1			Villa Yerleşim (Villa Park)	C 1-9		MORFOLOJİ (MOPRHOLOGY)		
		2			Şerit Yerleşim (Ribbon Development)			Hacimler (Volumes)		
		3			Çeper Blok (Perimeter Block)					
		4			Yarı-Açık Blok (Semi-open Block)					
		5			Açık Blok (Open Block)					
		6			Paralel Sıra (Parallel Rows)					
		7			Serbest Duran Birimler (Freestanding Objects)					
		8			Serbest Kompozisyon (Free Composition)					
		9			Süperblok (Superblock)					
		10								
BLOK	BİNA BİRLEŞME/BAĞLANMA BİÇİMİ + BİNA ERİŞİMİ	11	Ayrık Evler (Detached Houses)	Ayrık/Yarı-Ayrık Evler (Det./Semi-Detached H.)	Ayrık Ev (Detached)	C 11-19	BAĞIMSIZ BİRİM (FREESTANDING)		DEVELOPMENTS (YERLEŞİMLER)	
		12	Sıra Evler (Row Houses)	Sıra Evler (Row Housing)	Sıra Ev (Row)		Yarı-Ayrık Evler (Semi-detached)		Ayrık Ev (Detached House)	
		13	Diğer Az Katlı Evler (Other Low-Rise H.)		Grup, Az Katlı Ev (Clustered Low-Rise)				Sıra Ev (Row House)	
		14	Çok Katlı Evler (The High-Rise)	Ara Duvarlı Evler (Party Wall Housing)	Bitişik Ev (Infill)		Çok Katlı Evler (High-Rise)		Dubleks Ev (Duplex)	
		15	Orta Katlı Evler (The Mid-Rise)		Kentsel Villa (Urban Villa)				Ara Duvarlı Bina (Firewall Building)	
		16		Levha Tipi Konut (Slabs)	Levha Tipi Konut (Slab)				Kentsel Villa (Urban Infill)	
		17		Blok Tipi Konut (Block Housing)	Blok Tipi Konut (Block)				Lineer Blok (Linear Block)	
		18		Kule Tipi Konut (Towers)	Kule Tipi Konut (Tower)				Kule Tipi Apartman (Apartment Tower)	
		19			Grid Ev (Mat)					
		20								
		21					Teras Evler (Terrace Housing)		Teras (Terrace)	Teras Kompleks (Terraced Complex)
		22								
		23			KONUT ERİŞİMİ (DWELLING ACCESS)					
		24			Sokak (Street)					
		25			Merdiven (Staircase)					
		26			Asansör (Lift)			F 26-28	ERİŞİM (ACCESS)	ERİŞİM&SİRKÜLASYON (ACCESS&CIRCULATION)
		27			Galeri (Gallery)				Düsey Erişim (Vertical Access)	Düsey (Vertical Access System)
		28			Koridor (Corridor)				Yatay Erişim (Horizontal Access)	Yatay (Horizontal Connecting)
		29							Karma Sistemler (Combinations)	Ayrırcı/Çekirdek (Circulation As Seper./Core)
KONUT BİRİMİ	MEKANSAL KURGU- YAŞAMA ALANLARI+ SERVİSLER	30			SPATIAL ORGANISATION (Mekansal Organizasyon)				PLAN FİKRİ (THE FLOOR PLAN IDEA)	
		31			Derinlik-Yükseklik-Zon (Deep-Storey-Zone)			İÇ MEKAN (INTERIOR SPACE)	Koridor Tipi (Corridor/Hall)	
		32			SERVİSLER (SERVICES)			Bireysel/Kamusal Mekan İlişkisi (Relationship of Individual&Common Spaces)	Merkezi Yaşama Mekanı (Living Room as Circulation System/Without Corridor)	
		33			Servis Çekirdeği (Service Core)	C 32-35			Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box)	
		34			Servis Zonu (Service Zone)				İşlevsel Alan Ayırımı (Dividing Elements)	
		35			Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor As Service Zone)				Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path)	
		36			Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting In a Column)				Organik Kat Planı (Organic Floor Plan)	
		37							Akışkan Kat Planı (Continuous Floor Plan)	
		38							Esnek Kat Planı/Nötr Belirsiz Mekanlar (Flexible Floor Plan& Neutral/Ambig. Spaces)	
		39							Ayrırcı Birimler/ Kombinasyonlar (Diverse Units/ Combinations)	
		40								
		41								
		42								
		43								
		44								
		45								

SINIFLANDIRMA KRİTERLERİ Örnek Seçimleri İçin Belirlenen Başlıklar

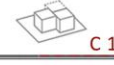

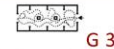

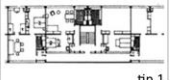
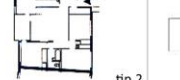

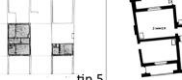
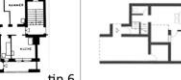
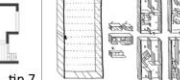

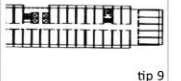

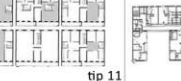

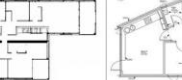

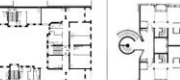

Şekil 4.2 : Dünya örnekleri seçim kriterleri.

Elde edilen verilerin belirlenen sınıflandırma altında toplanması:

Elde edilen tipolojik başlıkların ardından yerleşme, blok ve konut birimi ölçeklerini içeren bir matris oluşturulmuştur (Şekil 4.3). Konut birimi ölçeğinde yoğunlaşarak düşeyde 8; yatayda 4 adet olmak üzere 32 başlıktan oluşan bu matristeki kriterlere sahip 32 adet proje seçilmiştir. Esnekliği mekan tasarımına yansıtan Dünya'daki üretimlerin matrisle paralel şekilde kronolojik olarak bir dökümü de yapılmıştır:

- **1920 Öncesi Dönem:** Geleneksel konut ve işçi konutları örneklerine rastlanmaktadır. Endüstrileşme ve makineleşmenin egemen olduğu bu dönemde sanayi kentleri ortaya çıkmaktadır. Fabrika, atölye, demiryolu çevresindeki yerleşim alanlarının artması ile fiziksel çevrede bir değişim söz konusudur. Bu çevrelerde yığılan işçiler için işçi konutları tasarlanmaktadır.
- **1920-1950 Dönemi:** Toplumsal dönüşümün gerçekleşmesi, halkın-sınıfların tek bir ideolojide bütünleştirilmesi ve sanat akımlarının etkisi ile yeni bir zaman bilinci oluşturulmaktadır. Bireysel egemenlik, özgür düşünce gibi kavramlarla yalın, sade ve işlevsel olanı bulmak hedeflenerek modüler, çeşitlenebilir konut mekan üretimlerine yönelilmektedir.
- **1950-1970 Dönemi:** II. Dünya Savaşı sonrası konut üretimlerini yansıması açısından önemlidir. Modernleşme sonucu ortaya çıkan standartlaşmış endüstriyel konuta karşı bir eleştiri getirilmektedir. Savaş sonrası hızlı bir üretim ve tüketim anlayışı yer bulmaktadır.
- **1970-2000 Dönemi:** Kullanıcı beklentilerinin arka planda tutulduğu hızlı üretime dayalı bir dönemin ardından konut mekanında kullanıcı katılımı kavramı ön plana çıkmaktadır. 2000'li yıllara doğru gelindiğinde farklı tasarım yaklaşımlarının ele alındığı görülmektedir.
- **2000'ler ve Sonrası Dönem:** Değişebilir konut mekan yaklaşımları ve planlama özgürlüğüne dair tasarım çözümlerinin varlığı söz konusudur. Hız ve değişkenlik kavramlarının yoğun olarak hissedildiği bu dönemde mimarın öngördüğü farklı tasarım yaklaşımları mevcuttur.

Kronolojik dökümde Dünya'da konut mekan tasarımıyla ilgili belirgin tarih aralıkları tanımlanmıştır. Bu tanımlamada farklı dönemlerde ortaya konulan kavramsal ilişkilere bağlı olarak seçilen esnek konut projeleri görülmektedir (Çizelge 4.1).

YERLEŞME										
BİNA YERLEŞİM MORFOLOJİSİ										
C 1-9	Villa Yerleşim (Villa Park)	Şerit Yerleşim (Ribbon Development)	Çeper Blok (Perimeter Block)	Yarı-Açık Blok (Semi-open Block)	Açık Blok (Open Block)	Paralel Sıra (Parallel Rows)	Serbest Duran Birimler (Freestanding Objects)	Serbest Kompozisyon (Free Composition)	Süperblok (Superblock)	
	 C 1	 C 2	 C 3	 C 4	 C 5	 C 6	 C 7	 C 8	 C 9	
BLOK										
BİNA BİRLEŞME/BAĞLANMA BİÇİMİ										
C 11-19	Ayrık Ev (Detached)	Grup, Az Katlı Evler (Clustered Low-Rise)	Sıra Evler (Row)	Grid Evler (Mat)	Kentsel Villa (Urban Villa)	Bitişik Evler (Infill)	Levha Tipi Konut (Slab)	Blok Tipi Konut (Block)	Kule Tipi Konut (Tower)	
	 C 11	 C 12	 C 13	 C 14	 C 15	 C 16	 C 17	 C 18	 C 19	
KONUT BİRİMİ										
MEKANSAL KURGU										
		 G 30	 G 31	 G 32	 G 33	 G 34	 G 35	 G 36	 G 37	
SERVİSLER	BİNA ERİŞİMİ	Koridor Tipi (Corridor/Hall)	Merkezi Yaşama Mekanı (Living R.as Circ.System)	Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box)	İşlevsel Alan Ayırımı (Dividing Elements)	Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path)	Organik Kat Planı (Organic Floor Plan)	Akışkan Kat Planı (Con.Floor Plan)	Esnek /Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan)	
C 32	 F 26 Servis Çekirdeği (Service Core)	 F 26 Düsey Erişim (Vertical Access)	 tip 1	 tip 2	 tip 3	 tip 4	 tip 5	 tip 6	 tip 7	 tip 8
C 33	 F 28 Servis Zonu (Service Zone)	 F 28 Karma Sist. (Combinations)	 tip 9	 tip 10	 tip 11	 tip 12	 tip 13	 tip 14	 tip 15	 tip 16
C 34	 F 27 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor As Service Zone)	 F 27 Yatay Erişim (Horizontal Access)	 tip 17	 tip 18	 tip 19	 tip 20	 tip 21	 tip 22	 tip 23	 tip 24
C 35	 F 26 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Column As Service Zone)	 F 26 Düsey Erişim (Vertical Access)	 tip 25	 tip 26	 tip 27	 tip 28	 tip 29	 tip 30	 tip 31	 tip 32
* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)'den yararlanılmıştır.										
								SEÇİLEN DÜNYA ÖRNEKLERİ	Tipolojik Sınıflandırma Plan Şemaları	

Şekil 4.3 : Dünya örnekleri konut mekanı tipoloji matrisi, seçilen örneklerin tipolojik özelliklerine göre dağılımı.

Çizelge 4.1 : Dünya örnekleri, seçilen örnek listesinin kronolojik dağılımı.

Dönem	Tipoloji	Proje Adı, Konum, Yapım Yılı
1920 Öncesi Dönem	Tip 28	Mietsblock Muskauer, Berlin-Almanya, 1896
	Tip 15	Cottages, Londra-İngiltere, 1901
1920-1950 Dönemi	Tip 6	Hufeisensiedlung, Berlin-Almanya, 1925-31
	Tip 10	Vroesenlaan, Rotterdam-Hollanda, 1934
	Tip 8	Movable Boxes, Yerden bağımsız, 1949
1950-1970 Dönemi	Tip 9	Unite D'Habitation, Marseille-Fransa, 1952
	Tip 2	Flats at Hansaviertel, Berlin-Almanya, 1955-57
	Tip 26	The Neue Stadt of Köln, Köln-Almanya, 1961-64
	Tip 14	West Plaza Condominium Apartments, California-ABD, 1962
	Tip 20	The Adaptable House, Londra-İngiltere, 1962
	Tip 5	Extendible Houses, Eindhoven-Hollanda, 1963
	Tip 1	Überbauung Neuwil, Wohlen-İsviçre, 1966
1970-2000 Dönemi	Tip 4	Alexandra Road, Londra-İngiltere, 1969-78
	Tip 7	Diagoon Houses, Delft-Hollanda, 1970
	Tip 18	Ritterstrasse Nord, Berlin-Almanya, 1982-86
	Tip 29	Quartier Saint-Christophe, Paris-Fransa, 1985
	Tip 16	Fleksible Boliger, Torsted-Danimarka, 1986
	Tip 19	Dapperbuurt, Amsterdam-Hollanda, 1989
	Tip 12	Void Space/Hinged Space Housing, Fukuoka-Japonya, 1989-91
	Tip 17	Überbauung Brahms Hof, Zürich-İsviçre, 1991
	Tip 23	Spatial Efficiency: Remodeling of Industrial Buildings into Accomodation, Nanjing-Çin, 1994
	Tip 24	The Transformable Apartments, Londra-İngiltere, 1996
	Tip 30	Estradenhaus, Berlin-Almanya, 1996
2000'ler ve Sonrası Dönem	Tip 11	Kronsberg Karree, Hannover-Almanya, 1999
	Tip 32	Kölner Brett, Köln-Almanya, 1999
	Tip 27	Affordable Rural Housing Demonstration Project, Kincardine O'Neil-İskoçya, 2000
	Tip 3	Greenwich Millenium Village (II), Londra-İngiltere, 2001
	Tip 21	Housing Sebastianstrasse, Dombrin-Avusturya, 2001
	Tip 13	Chang Faming Hua Yuan Cheng Estate, Shenzhen-Çin, 2004
	Tip 22	Silvertown, Londra-İngiltere, 2004
Tip 31	Dale Mill, Rochdale-İngiltere, 2007	
	Tip 25	Single Family House, Osaka-Japonya, 2012

Seçilen örneklerin analizi kapsamında tipoloji matrisinde seçilen örneklem bilgisinin verilmesi, esnek mekan üretimiyle ilgili (sabit sınırlar/esnek sınırlar,vb.) incelemelerin yapılması, mekan kurgusu/servis mekanları/erişim tipolojik başlıkları üzerinden plan tiplerine göre esneklik analizlerinin yapılarak faktörlerin elde edilmesi ve her faktör üzerinden bir esneklik bileşeninin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Sonraki aşamalarda ise; esnekliğin mekana ne şekilde yansıtıldığı ve bu yansımanın hangi yönlerden mekansal bir kalite unsuruna dönüştüğü araştırılmaktadır. Analizler sonucu elde edilen verilerle; 'Esneklik Kalite Bileşenleri' belirlenmeye çalışılmaktadır.

4.1.3 Örnek analizleri

Analiz için belirlenen projelerin esnekliğe ilişkin özellikleri tasarım kriteri olarak mekansal kurgu, servis mekanları ve kronolojik olarak hangi dönemde nasıl bir esneklik bileşeninin ele alındığına dair inceleme yapılarak tartışılmaktadır. Bu doğrultuda her projenin analizi; projenin adı, görseli, mimarı, yapım yılı, dönemi, konumu, matristeki farklı ölçeklerdeki tipolojisi, konut birimi özelinde plan ve kesitlerini içeren verileri, esneklik bileşenlerini ifade eden analizleri ve tüm bu bilgiler sonucunda elde edilen projenin esneklik skorunu içermektedir.

Proje analizleri yapılırken basılı yayınlar ve web ortamı üzerinden tarama yapılmış; projelerle ilgili görseller ve açıklayıcı metinlere ulaşılmıştır. Elde edilen veriler üzerinden esneklikle ilgili çeşitli özellikler ortaya çıkmıştır. Esneklik özellikleri bölümü mekansal kurgu ve servisler olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır.

Esneklik özellikleri bölümünün mekânsal kurgu başlıkları, Schneider (1997)'nin tanımlamalarından yola çıkılarak aşağıdaki gibi gruplanmaktadır:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
  - İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
  - İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
  - İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde değerlendirilebilir.
  - Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi,vb.

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- Konut içi alanlar merkezdeki yaşama mekanı çevresinde kurgulanır.
- Konut içi alanlar kenar veya ortadaki koridor çevresinde kurgulanır.
- Konut içi alanlar eş/eşdeğer büyüklükte oluşturulur.
  - Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
  - Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar zaman içinde değişikliğe olanak verir.
- Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine duvarlar yerleştirilerek mekanlar buna göre geliştirilir.
  - Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.
  - Mekan ayırımları mobilya, paravan, vb. ara elemanlarla sağlanır.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Esneklik özellikleri bölümünün servislerle ilişkili başlıkları ise aşağıdaki gibidir:

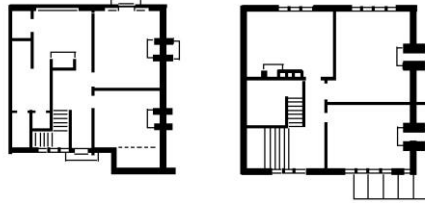
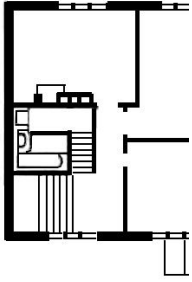
- Servis alanları alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayırarak ayrı bir bölümde toplanır.
  - Servis çekirdeği, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.
  - Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.
  - Servis alanları yatayda bir zon oluşturarak mekansal kurguyu destekler.
- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, dikey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.
  - Servis alanları birer ara mekan oluşturarak kullanıcıya mekânsal deneyim ortamı sağlar.
  - Konut birimleri oluşturulan servis zonuna eklemlenerek çoğalır.

Bu bağlamda seçilen örnekler belirlenen esneklik özellikleri üzerinden analiz edilmiştir. Analizlerdeki her örnek özelinde ‘Esneklik Kalite Bileşenleri’ tanımlanmaktadır. Bileşen sayısı skoru, toplam bileşen sayısı ise total skoru belirlemektedir. Total skorun tanımlanan düzey aralığında dahil olduğu bölüm ise o örneğin esneklik düzeyini tanımlamaktadır. Dünya örnek analizlerinde seçilen örnekler, kronolojik olarak ele alınmaktadır.

4.1.3.1 1920 öncesi dönem: Geleneksel konut ve işçi konutları

1920 öncesi döneme ilişkin seçilen örneklerde, geleneksel konut ve işçi konutlarındaki bazı özelliklerin esnekliğe işaret ettiği görülmektedir.

Çizelge 4.2 : Tip 15- Cottages projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Cottages	
Proje Görseli	 Resim kaynak: Url-2	
Mimar	Anonim	
Yapım Yılı	1901	
Dönem	1920 Öncesi Dönem	
Konum	Londra, İngiltere	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 15	
Yerleşme	Matris (C7) – (C11-F28) – (G36-C33)	
Blok	 Serbest duran birimler Ayrık Ev	 Karma sistemler
Konut Birimi	Akışkan Kat Planı	Servis Zonu
VERİLER	 Planlar kaynak: Url-2.	 Plan/servis zonu kaynak: Url-2.
Mekan kurgusu: Mekanlar kullanıcının isteğine göre işlevsel olarak düzenlenebilir.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	7	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	9	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzye aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Cottages' projesinin tipolojik verileri mekansal kurguda 'Akışkan Kat Planı', servislerde ise 'Servis Zonu' olarak sınıflandırılmaktadır. 'Akışkan Kat Planı' mekansal kurgu özelinde yapılan analiz sonucunda elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Elde edilen esneklik bileşenleri; işlevsel ayrışma, eş zamanlı kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, farklı aktivite mekanları oluşturma, iç içe geçmiş mekansal kurgu, işlevsel birliktelik ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma, şeklindedir.

Bu doğrultuda mekansal kurgu analizi ile elde edilen esneklik bileşen sayısı 7'dir.

Projenin servis tipolojisi olan 'Servis Zonu' başlığında ise şu sonuç görülmektedir:

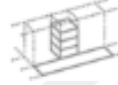
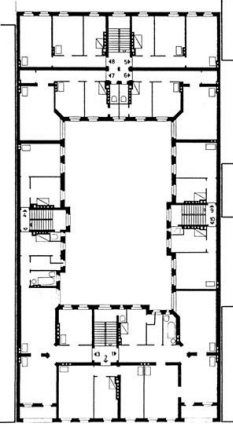
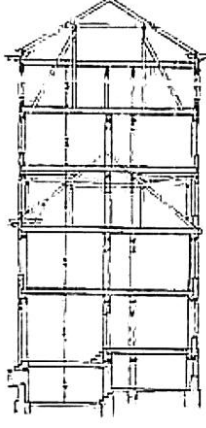
- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.

Servisler tipolojisinde elde edilen esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri ise tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışma, olarak tanımlanmaktadır.

Servis tipolojisi analizi sonucunda elde edilen esneklik bileşen sayısı ise bu kapsamda 2'dir.

'Cottages' projesinin mekansal kurgu ve servis tipolojileri üzerinden bulunan herbir tipolojideki bileşen sayısı, skor olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda analiz sonucundaki total skor 9 olarak belirlenmektedir. Projenin belirlenen düzey aralığındaki esneklik düzeyi 'orta' olarak tanımlanabilir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.3 : Tip 28- Mietsblock Muskauer Str. 33 projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Mietsblock Muskauer Str. 33	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-3.</p>	
Mimar	Enders and Hahn	
Yapım Yılı	1896	
Dönem	1920 Öncesi Dönem	
Konum	Berlin, Almanya	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 28	
Yerleşme	Matris (C7) – (C14-F26) – (G33-C35)	
Blok	 <p>Serbest duran birimler</p>	 <p>Bitişik evler</p>
Konut Birimi	İşlevsel Alan Ayırımı	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER	 <p>Plan kaynak: Url-2.</p>	 <p>Kesit kaynak: Url-4.</p>
Mekan kurgusu: Kat planında daireler farklı büyüklüklerde organize edilebilir.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	5	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	7	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Mietsblock Muskauer Str. 33' projesinin tipolojik verileri mekansal kurguda 'İşlevsel Alan Ayırımı', servis tipolojisinde ise 'Servis Zonu Olarak Kolonlar'dır. 'İşlevsel Alan Ayırımı' tipolojisi sonucunda elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.

Mekansal kurgu sonucunda elde edilen esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri ise mekansal ayrışma, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım ve bireysel kullanımdır.

Bu tipolojik başlıklar ile elde edilen esneklik özellikleri doğrultusunda esneklik bileşen sayısı mekansal kurguda 5'tir.

Projenin servis tipolojisi olan 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' ise şu esneklik özelliklerine referans vermektedir:

- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.
- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.

Servis tipolojisi sonucunda elde edilen esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri ise, birden fazla noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışma olarak belirlenmektedir.

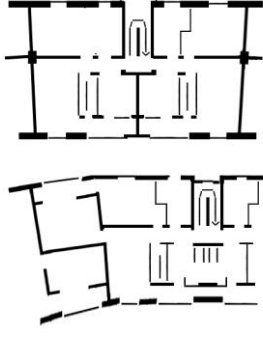
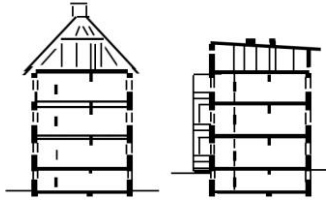
Servis tipolojisinde belirlenen esneklik bileşen sayısı 2'dir.

'Mietsblock Muskauer Str. 33 Projesi'nin tipolojik veriler ile sınıflandırılması ve bu sınıflandırmanın ardından esneklik özelliklerinin belirlenmesi sonucunda elde edilen total skor ise 7 olarak bulunmaktadır. Projenin total esneklik skoruna bakıldığında; belirlenen düzey aralıkları doğrultusunda mekansal kurgu ve servislerden elde edilen veriler sonucunda esneklik düzeyi 'orta' olarak belirlenmektedir (Çizelge 4.3).

4.1.3.2 1920-1950 dönemi: Konutta erken modernist yaklaşımlar

1920- 1950 dönemi, konut mekanına modernin etkisinin görüldüğü bir aralığı ifade etmektedir. Konutta erken modernist yaklaşımların özgür ve serbest plan denemeleri üzerinden okunduğu bu dönemde, esnek plan şemaları örneklerine rastlanmaktadır.

Çizelge 4.4 : Tip 6- Hufeisensiedlung projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Hufeisensiedlung	
Proje Görseli	 Resim kaynak: Url-5.	
Mimar	Bruno Taut	
Yapım Yılı	1925-31	
Dönem	1920-1950 Dönemi	
Konum	Berlin, Almanya	
	TİPOLOJİ – Tip 6	
Ölçek	Matris (C4) – (C16-F26) – (G35-C32)	
Yerleşme	 Yarı-açık blok	
Blok	 Levha tipi konut	 Düşey erişim
Konut Birimi	Organik Kat Planı	Servis Çekirdeği
VERİLER	 Planlar kaynak: Url-6.	 Kesit kaynak: Url-6.
<u>Mekan kurgusu:</u> Mekanlar kullanıcının isteğine göre işlevsel olarak düzenlenebilir.		
ANALİZ	SKOR	
<u>Bileşen sayısı</u>	5	1
<u>Toplam bileşen sayısı</u>	TOTAL SKOR	
	6	
<u>Belirlenen düzey</u>	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
<u>Düzye aralığı</u>	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'*Hufeisensiedlung*' projesinin mekansal kurgu tipolojisi 'Organik Kat Planı', servis tipolojisi ise 'Servis Çekirdeği'dir.

Projenin esneklik özellikleri ve ilişkili esneklik bileşenlerine bakıldığında; mekansal kurgu tipolojisi olan 'Organik Kat Planı' özelinde yapılan analiz sonucunda elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.

Mekansal kurgu esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri ise; mekansal belirsizlik, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, değişebilir mekânsal kurgu, işlevsel ayrışma ve işlevsel biriktelik olarak ifade edilmektedir.

Mekansal kurgu tipolojisi analizi sonucunda elde edilen bileşen sayısının 5 olduğu görülmektedir.

'Servis Çekirdeği' servis tipolojisi analizi ile ortaya çıkan esneklik özellikleri şu şekilde açıklanmaktadır:

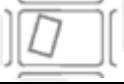

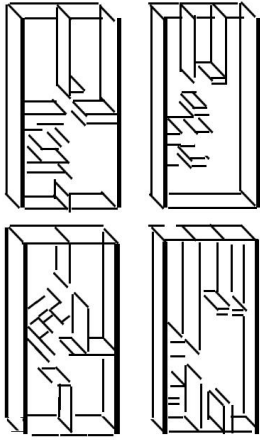
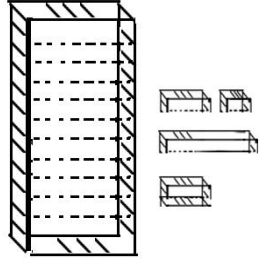
- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.

Servis tipolojisinin tanımladığı esneklik özelliği, esneklik bileşeni olarak tek noktada servis oluşturma bileşeni ile özdeşleşmektedir.

'Servis Çekirdeği' tipolojisi analizi sonucunda elde edilen bileşen sayısı ise 1 olarak bulunmaktadır.

'*Hufeisensiedlung*' projesinin esneklik düzeyinin analizinde elde edilen total skor 6 olarak belirlenmektedir. Esneklik özelliklerinin mekansal kurgu ve servis tipolojileri toplamında elde edilen esneklik düzeyi ise 'orta' olarak ifade edilebilir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.5 : Tip 8- Movable Boxes projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Movable Boxes	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	Yona Friedman	
Yapım Yılı	1949	
Dönem	1920-1950 Dönemi	
Konum	Yerden bağımsız	
	TİPOLOJİ – Tip 8	
Ölçek	Matris (C7) – (C11-F26) – (G37-C32)	
Yerleşme	 Serbest duran birimler	
Blok	 Ayrık Ev	 Düşey erişim
Konut Birimi	Esnek/Nötr Kat Planı	Servis Çekirdeği
VERİLER	 Planlar kaynak: Url-7.	 Plan/perspektif kaynak: Url-7.
<u>Mekan kurgusu:</u> Mekan kurgusu duvarlarda ekleme/çıkarma yapılarak değiştirilebilir.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	9	3
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	12	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	YÜKSEK	
Düzye aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Movable Boxes' projesinin esneklik düzeyinin belirlenmesinde mekansal kurgu başlığı altında 'Esnek/Nötr Kat Planı', servisler başlığında ise 'Servis Çekirdeği' tipolojileri mevcuttur. Projenin mekansal kurgu tipolojisi olan 'Esnek/Nötr Kat Planı' özelindeki esneklik özellikleri şu şekilde bulunmaktadır:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine duvarlar yerleştirilerek mekanlar buna göre geliştirilir.
- Mekan ayırımları mobilya, paravan, vb. ara elemanlarla sağlanır.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Mekansal kurgudaki esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, değişebilir mekânsal kurgu, mekansal çeşitlilik ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır.

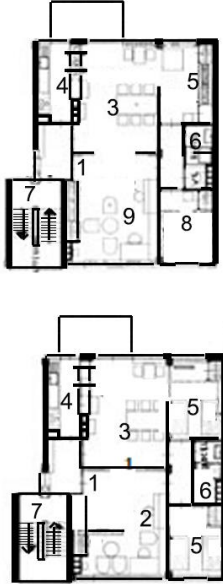
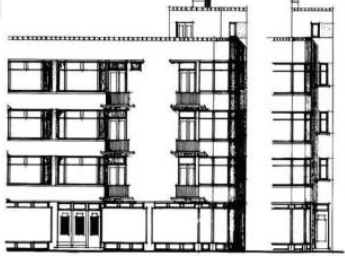
Bu bağlamda projenin mekansal kurgu tipolojisindeki esneklik bileşen sayısı 9'dur.

'Servis Çekirdeği' tipolojisindeki esneklik özellikleri ise şu başlıklarda açıklanmaktadır:

- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.
- Servis çekirdeği merkezde veya köşede konularak sabit/değişmeyen alanı belirler.

Servis tipolojisi başlıklarındaki esneklik bileşenleri; tek noktada servis oluşturma, mekansal ayrışma ve mekansal çoğalmadır. Projenin servis çekirdeği tipolojisindeki esneklik bileşen sayısı 3'tür. Total skoru ise 12'dir. 'Movable Boxes' projesinin total esneklik skoru üzerinden esneklik düzeyi 'yüksek' olarak belirlenmektedir. Elde edilen total skorda 'Esnek/Nötr Kat Planı'nın getirdiği esneklik özelliklerinin etkili olduğu görülmektedir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.6 : Tip 10- Vroesenlaan projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Vroesenlaan	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-8.</p>	
Mimar	J. H. Van den Broek	
Yapım Yılı	1934	
Dönem	1920-1950 Dönemi	
Konum	Rotterdam, Hollanda	
	TİPOLOJİ – Tip 10	
Ölçek	Matris (C5) – (C16-F28) – (G31-C33)	
Yerleşme	 <p>Açık blok</p>	
Blok	 <p>Levha tipi konut</p>	 <p>Karma sistemler</p>
Konut Birimi	Merkezi Yaşama Mekanı	Servis Zonu
VERİLER	 <p>Plan kaynak: (Url-2).</p>	 <p>Kesit kaynak: (Stroink, 1981, p.6).</p>
Mekan kurgusu:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Giriş 2. Oturma Bölümü 3. Yemek Odası 4. Mutfak 5. Yatak Odası 6. Banyo-Wc 7. Merdiven 8. Çocuk Odası 9. Çalışma Odası 	
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	4	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	6	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Vroesenlaan' projesinin esneklik özellikleri mekansal kurguda 'Merkezi Yaşama Mekanı', servislerde ise 'Servis Zonu' tipolojileri üzerinden ele alınmaktadır. Belirlenen tipolojik sınıflandırmadaki bu iki başlık özelinde ayrı ayrı esneklik özellikleri tanımlanmaktadır. Ardından esneklik özellikler ile ilişkilenen esneklik bileşen sayıları bulunmaktadır.

Mekansal kurguda 'Merkezi Yaşama Mekanı' tipolojisi ile oluşan esneklik özelliklerini şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

- Konut içi alanlar merkezdeki yaşama mekanı çevresinde kurgulanır.
- Merkezi yaşama mekanı dağıtıcıdır.
- İşlevsel olarak ayrışan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır (yaşama alanı dışındaki).

Mekansal kurgudaki esneklik özelliklerinin beraberinde getirdiği esneklik özellikleri; mekansal ayrışma, işlevsel ayrışma, eş zamanlı kullanım, mekansal belirsizliktir.

Bu doğrultuda mekansal kurguda elde edilen bileşen sayısı 4'tür.

Servis tipolojisinde ise 'Servis Zonu' başlığının plan şemasında ortaya koyduğu esneklik özelliği şu şekildedir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrışarak ayrı bir bölümde toplanır.

Servis tipolojisindeki esneklik bileşenlerini tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışma olarak tanımlamak mümkündür.

Servis tipolojisindeki esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşen sayısı bu kapsamda 2'dir.

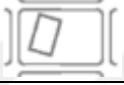

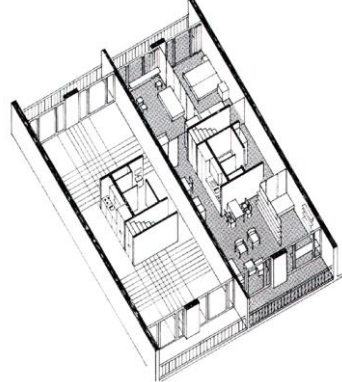
Projenin mekansal kurguda 'Merkezi Yaşama Mekanı', servislerde ise 'Servis Zonu' tipolojileri ile elde edilen total skoru 6 olarak bulunmaktadır.

'Vroesenlaan' projesinin yapılan analizler sonucunda belirlenen total esneklik skoru üzerinden esneklik düzeyi 'orta' olarak belirlenmektedir (Çizelge 4.6).

4.1.3.3 1950-1970 dönemi: II. Dünya Savaşı sonrası konut üretimleri

1950-1970 dönemi, savaş sonrası ekonomik politikaların da beraberinde getirdiği konut üretimlerini kapsamaktadır. Bu dönemde çoklu konut üretimlerinde esneklik denemeleri olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.7 : Tip 1- Überbauung Neuwil projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Überbauung Neuwil	
Proje Görseli	 Resim kaynak: Url-7.	
Mimar	Metron Architect Group	
Yapım Yılı	1966	
Dönem	1950-1970 Dönemi	
Konum	Wohlen, İsviçre	
	TİPOLOJİ – Tip 1	
Ölçek	Matris (C7) – (C16-F26) – (G30-C32)	
Yerleşme	 Serbest duran birimler	
Blok	 Levha tipi konut	 Düşey erişim
Konut Birimi	Koridor Tipi	Servis Çekirdeği
VERİLER	 Planlar kaynak: Url-7.	 Perspektif kaynak: Url-9.
Mekan kurgusu:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Servis Çekirdeği 2. E. Yatak Odası 3. Depolama 4. Oturma Bölümü 5. Mutfak + Yemek Odası 6. Çalışma Odası 7. Yatak Odası	
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	4	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR 6	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ ORTA	
Düzy aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Überbauung Neuwil' projesinin tipolojik verileri mekansal kurguda 'Koridor Tipi', servislerde ise 'Servis Çekirdeği' şeklinde tanımlanmaktadır.

'Koridor Tipi' mekansal kurgu özelinde yapılan analizler sonucunda bulunan esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar kenar veya ortadaki koridor çevresinde kurgulanır.
- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Koridorlar oyun ya da çalışma bölümleri olarak değerlendirilebilir.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.

Mekansal kurgu esneklik özelliklerinin belirlenmesinin ardından bu özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenlerinin tanımlanması söz konusudur. Esneklik özellikleri; mekansal çeşitlilik, mekansal belirsizlik, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, farklı aktivite mekanları oluşturma ve değişebilir mekânsal kurgu olarak ifade edilmektedir.

Mekansal kurgu tipolojisinde esneklik özellikleri sonucunda elde edilen bileşen sayısı 5'tir.

'Servis Çekirdeği' tipolojisi ile plan şemasında oluşan esneklik özellikleri ise şu şekilde açıklanabilir:

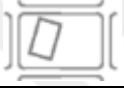

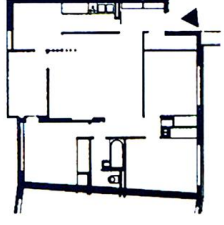
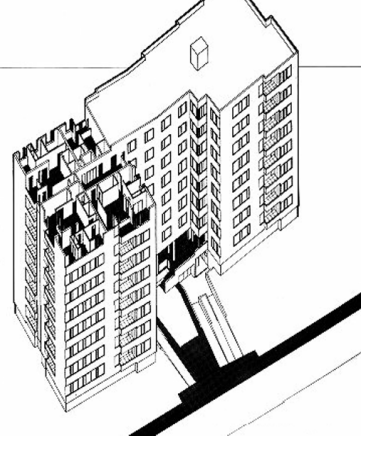
- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.
- Servis çekirdeği merkezde veya köşede konumlanarak sabit/değişmeyen alanı belirler.

Servis tipolojisinden elde edilen esneklik bileşenleri; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Servis tipolojisindeki esneklik bileşen sayısı ise 2'dir.

'Überbauung Neuwil' projesinin yapılan total analiz sonucunda skoru 6 olarak bulunmaktadır ve belirlenen esneklik düzeyi 'orta' olarak tanımlanabilir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.8 : Tip 2- Flats at Hansaviertel projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Flats at Hansaviertel	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-10.</p>	
Mimar	Alvar Aalto	
Yapım Yılı	1955-57	
Dönem	1950-1970 Dönemi	
Konum	Berlin, Almanya	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 2	
Yerleşme	Matris (C7) – (C17-F26) – (G31-C32)	
Blok	 Serbest duran birimler	 Blok tipi konut
Konut Birimi	Merkezi Yaşama Mekanı	Servis Çekirdeği
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-10.</p>	 <p>Perspektif kaynak: Url-10.</p>
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	3	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	5	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	DÜŞÜK	
Düzy aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Flats at Hansaviertel' projesinin mekansal kurgu özelinde plan şeması üzerinden belirlenen tipolojisi 'Merkezi Yaşama Mekanı', servis tipolojisi ise 'Servis Çekirdeği'dir.

'Merkezi Yaşama Mekanı' mekansal kurgu analizinde elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar merkezdeki yaşama mekanı çevresinde kurgulanır.
- Merkezi yaşama mekanı dağıtıcıdır.
- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır (yaşama alanı dışındaki).

Mekansal kurgu esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri mekansal ayrışma, işlevsel ayrışma ve mekansal belirsizliktir.

Bu başlıklar altında elde edilen bileşen sayılarına bakıldığında, mekansal kurgu özellikleri ile elde edilen esneklik bileşen sayısı 3'tür.

'Servis Çekirdeği' tipolojisinin servisler özelinde yapılan analizi sonucunda ise şu esneklik özelliği ortaya çıkmaktadır:

- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.

Servis tipolojisi esneklik özelliklerinin ilgili esneklik bileşenleri ise tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışma, şeklindedir.

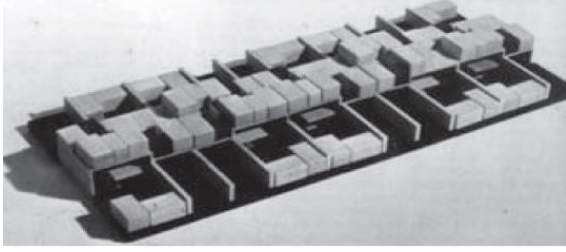

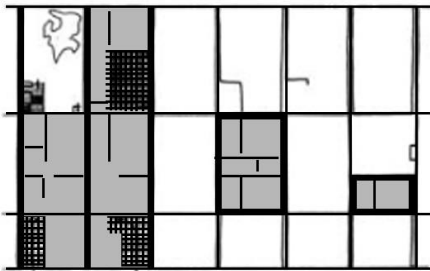
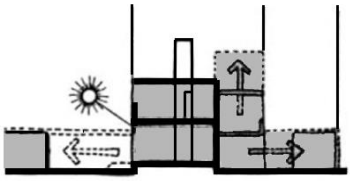
Analiz sonucunda servis tipolojisindeki esneklik bileşen sayısının 2 olduğu görülmektedir.

Projedeki total skor bu kapsamda 5 olarak belirlenmektedir.

'Flats at Hansaviertel' projesi, seçilen projeler özelinde karşılaştırmalı olarak ele alındığında; total esneklik skoru üzerinden 'düşük' esneklik düzeyine sahip olduğu söylenebilir (Çizelge 4.8).

Seçilen tüm projelerde esnekliğin tasarımda bir veri olarak kullanılması söz konusu iken bazı örneklerde esneklik özelliklerinin çeşitlendiği ve farklılaştığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda belirlenen esneklik düzeyi, sadece seçilen örnekler arasında bir karşılaştırmalı analizi ifade etmektedir.

Çizelge 4.9 : Tip 5- Extendible Houses projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Extendible Houses	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-7.	
Mimar	J.H. vanden Broek & J. B. Bakema	
Yapım Yılı	1963	
Dönem	1950-1970 Dönemi	
Konum	Eindhoven, Hollanda	
	TİPOLOJİ – Tip 5	
Ölçek	Matris (C6) – (C13-F26) – (G34-C32)	
Yerleşme	 Paralel sıra	
Blok	 Grup, Az Katlı Evler	 Düşey erişim
Konut Birimi	Ring/Dönel Kat Planı	Servis Çekirdeği
VERİLER		
Mekan kurgusu: Mekan kurgusu duvarlarda ekleme/çıkarma yapılarak değiştirilebilir.	Plan kaynak: Url-7.	Kesit kaynak: Url-7.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	4	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	6	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Extendible Houses' projesinin plan şeması incelendiğinde, mekansal kurgu tipolojisi 'Ring/Dönel Kat Planı', servis tipolojisi ise 'Servis Çekirdeği' olarak tanımlanabilir.

Mekansal kurgudaki analiz 'Ring/Dönel Kat Planı' özelinde yapılmaktadır ve esneklik özellikleri bu kapsamda şu şekilde belirlenmektedir:

- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine duvarlar yerleştirilerek mekanlar buna göre geliştirilir.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Mekansal kurgudaki esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri ise iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çoğalma, mekansal çeşitlilik ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır.

Mekansal kurgu analizi sonucunda elde edilen esneklik bileşen sayısı 4'tür.

'Servis Çekirdeği' tipolojisi ile oluşan esneklik özellikleri ise şu şekildedir:

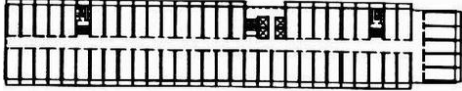
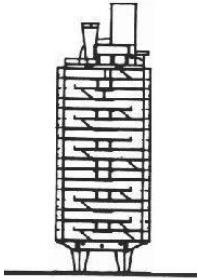
- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.
- Servis çekirdeği merkezde veya köşede konumlanarak sabit/değişmeyen alanı belirler.
- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.

Servis tipolojisi ile oluşan esneklik bileşenleri tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışma şeklindedir ve dolayısıyla bileşen sayısı ise 2'dir.

Projenin esneklik bileşenleri doğrultusunda oluşan total skoru 6 olarak bulunmaktadır.

'Extendible Houses' projesinin elde edilen total skoru üzerinden esneklik düzeyi 'orta' olarak belirlenebilir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.10 : Tip 9- Unite D'Habitation projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Unite D'Habitation	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-11.</p>	
Mimar	Le Corbusier	
Yapım Yılı	1952	
Dönem	1950-1970 Dönemi	
Konum	Marsaille, Fransa	
	TİPOLOJİ – Tip 9	
Ölçek	Matris (C7) – (C15-F28) – (G30-C33)	
Yerleşme	 <p>Serbest duran birimler</p>	
Blok	 <p>Kentsel villa</p>	 <p>Karma sistemler</p>
Konut Birimi	Koridor Tipi	Servis Zonu
VERİLER		
<u>Mekan kurgusu:</u> Mekan kurgusu, mekan büyüklükleri ve hiyerarşisi ile farklı kullanımlar oluşturur.	 <p>Plan kaynak: Url-11.</p>	 <p>Kesit kaynak: Url-11.</p>
ANALİZ	SKOR	
<u>Bileşen sayısı</u>	4	3
<u>Toplam bileşen sayısı</u>	TOTAL SKOR	
	7	
<u>Belirlenen düzey</u>	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
<u>Düzye aralığı</u>	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Unite D'Habitation' projesinin esneklik düzeyi analiz edilirken plan şemasında mekansal kurgu tipolojisi 'Koridor Tipi', servisler tipolojisi ise 'Servis Zonu' üzerinden ele alınmaktadır.

Mekansal kurgu başlığı altında belirlenen 'Koridor Tipi' tipolojisi ile oluşan esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar kenar veya ortadaki koridor çevresinde kurgulanır.
- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrışan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.

Mekansal kurgu ile oluşan esneklik bileşenleri ise mekansal çeşitlilik, mekansal belirsizlik, eş zamanlı kullanım ve işlevsel birlikteliktir.

Bu doğrultuda mekansal kurguda elde edilen esneklik bileşen sayısı 4'tür.

'Servis Zonu' servis tipolojisi özelinde yapılan analiz sonucunda elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrışarak ayrı bir bölümde toplanır.
- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.
- Servis zonu yatayda bir aks oluşturarak mekansal kurguyu destekler.

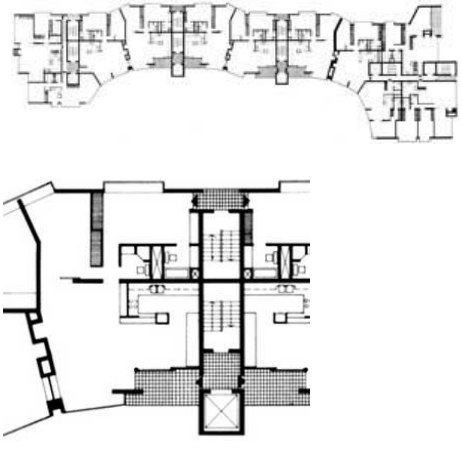
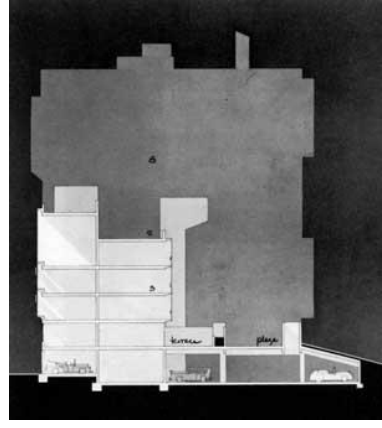
Servis tipolojisindeki esneklik bileşenleri ise; tek noktada servis oluşturma, mekansal ayrışma ve mekansal çoğalmadır.

Servis tipolojisindeki analiz ile esneklik bileşen sayısı 3 olarak belirlenmektedir.

Projenin total skoru ise 7 olarak ifade edilebilir.

'Unite D'Habitation' projesinin total esneklik skoru incelendiğinde, örnekler arasında bu örneğin esneklik düzeyi 'orta' olarak belirlenebilir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.11 : Tip 14- West Plaza Condominium Apartments projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	West Plaza Condominium Apartments	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	MLTW/ William Turnbull Associates	
Yapım Yılı	1962	
Dönem	1950-1970 Dönemi	
Konum	California, ABD	
	TİPOLOJİ – Tip 14	
Ölçek	Matris (C8) – (C18-F28) – (G35-C33)	
Yerleşme	 Serbest kompozisyon	
Blok	 Kule tipi konut	 Karma sistemler
Konut Birimi	Organik Kat Planı	Servis Zonu
VERİLER		
Mekan kurgusu: Mekanlar kullanıcının isteğine göre işlevsel olarak düzenlenebilir.	Planlar kaynak: Url-2.	Kesit kaynak: Url-2.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	5	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	7	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

‘West Plaza Condominium Apartments’ projesinin mekansal kurgu tipolojisi ‘Organik Kat Planı’, servisler tipolojisi ise ‘Servis Zonu’ şeklinde belirlenmektedir.

Mekansal kurgu tipolojisi olan ‘Organik Kat Planı’ özelinde ortaya çıkan esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrışan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrışan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Merkezi yaşama mekanı dağıtııcıdır.

Mekansal kurgudaki belirlenen esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri ise; mekansal belirsizlik, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, farklı aktivite mekanları oluşturma ve mekansal çeşitliliğidir.

Esneklik özellikleri üzerinden yapılan analiz sonucunda esneklik bileşen sayısı mekansal kurguda 5’dir.

‘Servis Zonu’ servis tipolojisindeki esneklik özellikleri ise şu başlık altında açıklanmaktadır:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrışarak ayrı bir bölümde toplanır.

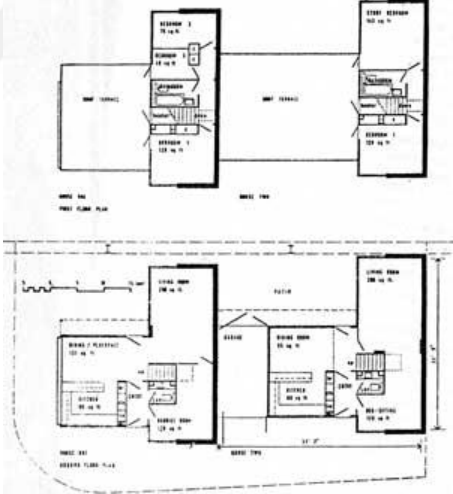
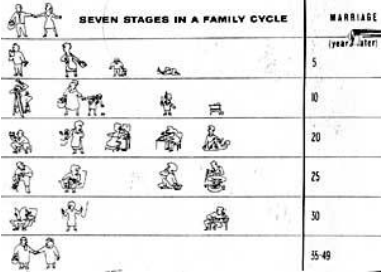
Servis tipolojisi ile elde edilen esneklik özelliği; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışma esneklik bileşenleri ile ilişkilenebilir.

Bu kapsamda servis tipolojisinde belirlenen esneklik özelliğinin ortaya koyduğu bileşen sayısının 2 olduğu görülmektedir.

Projenin total esneklik skoru ise 7’dir.

‘West Plaza Condominium Apartments’ projesinin total skor üzerinden elde edilen esneklik düzeyinin ‘orta’ olduğu görülmektedir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.12 : Tip 20- The Adaptable House projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	The Adaptable House	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-2.</p>	
Mimar	Development Group of the MHLG	
Yapım Yılı	1962	
Dönem	1950-1970 Dönemi	
Konum	Londra, İngiltere	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 20	
Yerleşme	Matris (C1) – (C13-F27) – (G33-C34)	
	 <p>Villa yerleşim</p>	
Blok	 <p>Grup, az katlı evler</p>	 <p>Yatay erişim</p>
Konut Birimi	İşlevsel Alan Ayırımı	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-2.</p>	 <p>Diyagram kaynak: Url-2.</p>
Mekan kurgusu: Mekanlar kullanıcının isteğine göre işlevsel olarak düzenlenebilir.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	8	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	10	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzye aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'*The Adaptable House*' projesinin esneklik özellikleri analiz edilirken yapılan tipolojik sınıflandırmada mekansal kurgu 'İşlevsel Alan Ayırımı', servisler ise 'Servis Zonu Olarak Döşeme' olarak belirlenmektedir.

Mekansal kurgudaki 'İşlevsel Alan Ayırımı' tipolojisinin oluşturduğu esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.
- Koridorlar oyun ya da çalışma bölümleri olarak değerlendirilebilir.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Mekansal kurgudaki esneklik bileşenleri ise mekansal ayırma, işlevsel ayırma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, değişebilir mekânsal kurgu, farklı aktivite mekanları oluşturma ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır.

Mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı bu kapsamda 8'dir.

'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojisi ile elde edilen esneklik özelliği ise şu şekildedir:

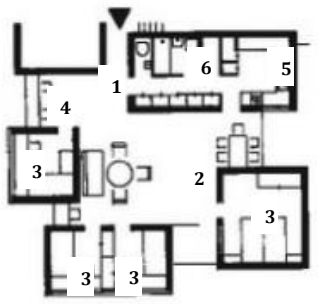
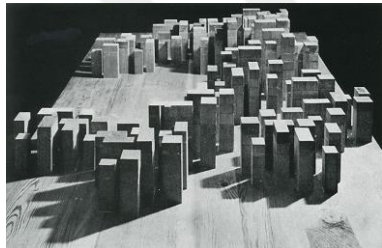
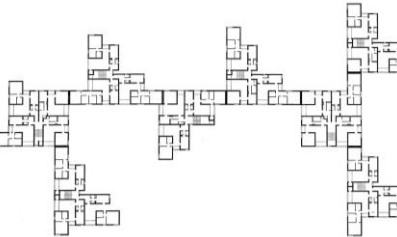
- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.

Servis tipolojisinde elde edilen esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projedeki total esneklik skoru ise 10'dur.

'*The Adaptable House*' projesinin total skoruna bakıldığında; mekansal kurgudaki esneklik özelliklerinin çoğunlukta olması ile birlikte esneklik düzeyi 'orta' olarak tanımlanabilir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.13 : Tip 26- The Neue Stadt of Köln projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	The Neue Stadt of Köln	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-12.</p>	
Mimar	O. M. Ungers	
Yapım Yılı	1961-64	
Dönem	1950-1970 Dönemi	
Konum	Köln, Almanya	
	TİPOLOJİ – Tip 26	
Ölçek	Matris (C2) – (C19-F26) – (G31-C35)	
Yerleşme	 <p>Şerit yerleşim</p>	
Blok	 <p>Grid evler</p>	 <p>Düşey erişim</p>
Konut Birimi	Merkezi Yaşama Mekanı	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER	 <p>Plan kaynak: Url-12.</p> <p>Mekan kurgusu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Giriş 2. Yaşama Alanı + Yemek Alanı 3. Yatak Odası 4. Çalışma Odası 5. Mutfak 6. Banyo-Wc 	 <p>Maket/ plan organizasyonu kaynak: Url-12.</p>
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	3	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	5	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	DÜŞÜK	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'The Neue Stadt of Köln' projesinin 'Merkezi Yaşama Mekanı' mekansal kurgu tipolojisi ve 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' servis tipolojisi plan şeması özelinde tanımlanmaktadır.

'Merkezi Yaşama Mekanı' mekansal kurgu tipolojisi özelinde elde edilen esneklik özellikleri aşağıdaki şekildedir:

- Konut içi alanlar merkezdeki yaşama mekanı çevresinde kurgulanır.
- Merkezi yaşama mekanı dağıtııcıdır.
- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.

Mekansal kurgu tipolojisi ile oluşan esneklik özellikleri üzerinden oluşan esneklik bileşenleri ise; mekansal ayrışma, işlevsel ayrışma ve mekansal çeşitliliştir.

Bu tanımlama üzerinden mekansal kurguda esneklik bileşen sayısı 3 olmaktadır.

Servis tipolojisi analizinde ise 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' başlığı irdelenmektedir. Bu başlık altında yapılan analiz sonucunda aşağıda belirtilen esneklik özelliği ortaya çıkmaktadır:

- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.

Servis tipolojisi sonucunda tanımlanan esneklik özelliği ile ilişkili esneklik bileşenleri ise birden fazla noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır. Bu bileşenler belirlenen esneklik özelliklerinin sunduğu potansiyeller olarak da görülebilir.

'Servis Zonu Olarak Kolonlar' tipoloji analiz sonucunda elde edilen esneklik bileşen sayısı bu doğrultuda 2 olarak bulunmaktadır.

Projenin yapılan tipolojik sınıflandırma ile incelenen mekansal kurgu ve servisler üzerinden elde ettiği total skoru 5'tir.

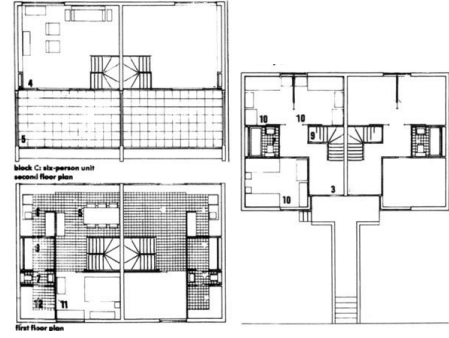
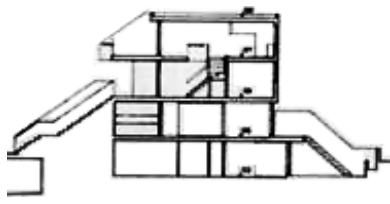
'The Neue Stadt of Köln' projesinin incelenen örnekler arasında analiz sonucu elde edilen total skor ile esneklik düzeyi 'düşük' olarak belirlenmektedir (Çizelge 4.13).

Analiz sonucunda bu projenin incelenen diğer projeler arasında daha az sayıda esneklik özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

4.1.3.4 1970-2000 dönemi: Konut mekanında kullanıcı katılımı ve tasarımda farklı yaklaşımlar

1970’li yıllarda demokratikleşmenin etkisiyle kimlik, katılım gibi kavramlar gündeme gelmektedir. Bununla birlikte 2000’li yıllara gelinceye dek, esnekliği bir girdi olarak kullanan farklı tasarım yaklaşımları da söz konusudur.

Çizelge 4.14 : Tip 4- Alexandra Road projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Alexandra Road	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-13.	
Mimar	Neave Brown	
Yapım Yılı	1969-78	
Dönem	1970-1980 Dönemi	
Konum	Londra, İngiltere	
	TİPOLOJİ – Tip 4	
Ölçek	Matris (C6) – (C12-F26) – (G33-C32)	
Yerleşme	 Paralel sıra	
Blok	 Sıra evler	 Düşey erişim
Konut Birimi	İşlevsel Alan Ayırımı	Servis Çekirdeği
VERİLER	 Mekan kurgusu: Mekanlar kullanıcının isteğine göre işlevsel olarak düzenlenebilir.	
	Planlar kaynak: Url-2.	Kesit kaynak: Url-14.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	7	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	9	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Alexandra Road' projesinin esneklik özellikleri analiz edildiğinde, mekansal kurgu tipolojisi 'İşlevsel Alan Ayırımı', servisler tipolojisi ise 'Servis Çekirdeği' olarak sınıflandırılmaktadır.

'İşlevsel Alan Ayırımı' mekansal kurgu başlığı altında elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.
- Koridorlar oyun ya da çalışma bölümleri olarak değerlendirilebilir.

Mekansal kurgu tipolojisi ile oluşan esneklik bileşenleri; mekansal ayrışma, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, değişebilir mekânsal kurgu ve farklı aktivite mekanları oluşturmaktadır.

Sınıflandırma altında elde edilen esneklik bileşen sayısı mekansal kurguda 7'dir.

'Servis Çekirdeği' tipolojisi ile oluşan esneklik özelliği ise şu şekildedir:

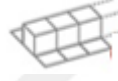

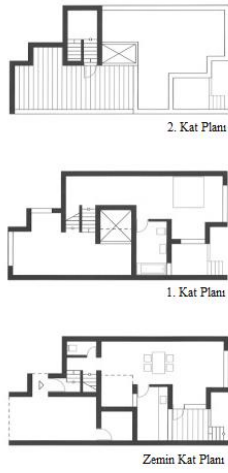
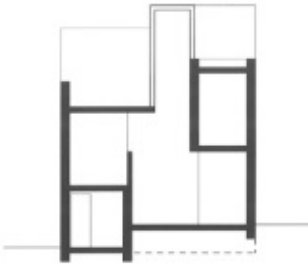
- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.

Servis tipolojisi sonucunda oluşan esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projenin total esneklik skoru bu doğrultuda mekansal kurgu ve servisler tipolojilerinin toplamını içererek 9 olarak bulunmaktadır.

'Alexandra Road' projesinin total esneklik düzeyi, tanımlanan esneklik özellikleri üzerinden 'orta' olarak ifade edilebilir (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.15 : Tip 7- Diagoon Houses projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Diagoon Houses	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: (Pfeifer & Brauneck,2008, p .4-5).	
Mimar	Herman Hertzberger	
Yapım Yılı	1970	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Delft, Hollanda	
	TİPOLOJİ – Tip 7	
Ölçek	Matris (C7) – (C12-F26) – (G36-C32)	
Yerleşme		
	Serbest duran birimler	
Blok		
	Sıra evler	Düşey erişim
Konut Birimi	Akışkan Kat Planı	Servis Çekirdeği
VERİLER		
	Planlar kaynak: (Pfeifer & Brauneck,2008, p .4-5).	Kesit kaynak: (Pfeifer & Brauneck,2008, p .4-5).
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	7	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	9	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Diagoon Houses' projesinin tipolojik veri analizleri mekansal kurguda 'Akışkan Kat Planı', servislerde ise 'Servis Çekirdeği' sınıflandırması ile yapılmaktadır.

'Akışkan Kat Planı' mekansal kurguda yapılan esneklik analizi ile ortaya konulan esneklik özellikleri aşağıdaki şekildedir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Mekansal kurgudaki esneklik bileşenleri ise işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, farklı aktivite mekanları oluşturma, iç içe geçmiş mekansal kurgu ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır.

Yapılan analiz sonucunda mekansal kurguda elde edilen bileşen sayısı 7'dir.

'Servis Çekirdeği' tipolojisindeki esneklik özellikleri ise şu sıralamada yer alır:

- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.
- Servis alanları birer ara mekan oluşturarak kullanıcıya mekânsal deneyim ortamı sağlar.

Servis tipolojisindeki esneklik bileşenleri tek noktada servis oluşturma ve mekansal deneyimdir ve esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projenin analiz sonucundaki total esneklik skoru 9'dur.

'Diagoon Houses' projesinin total esneklik bileşen sayısı üzerinden esneklik düzeyi 'orta' olarak belirlenmektedir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.16 : Tip 11- Kronsberg Karree projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Kronsberg Karree	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	Fink and Jocher	
Yapım Yılı	1999	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Hannover, Almanya	
	TİPOLOJİ – Tip 11	
Ölçek	Matris (C4) – (C16-F28) – (G32-C33)	
Yerleşme		
	Yarı-açık blok	
Blok		
	Levha tipi konut	Karma sistemler
Konut Birimi	Ortaya Yerleştirilen Kutu	Servis Zonu
VERİLER		
	Planlar kaynak: Url-2.	Görünüş kaynak: Url-2.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	8	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	10	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Kronsberg Karree' projesinin tipolojik veri analizinde mekansal kurgu 'Ortaya Yerleştirilen Kutu', servisler ise 'Servis Zonu' olarak sınıflandırılmaktadır.

'Ortaya Yerleştirilen Kutu' mekansal kurgu ile yapılan esneklik analizi sonucunda ortaya çıkan esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.

Mekansal kurgudaki esneklik bileşenleri ise; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik, değişebilir mekansal kurgu ve farklı aktivite mekanları oluşturmazdır.

Mekansal kurgu özelinde elde edilen esneklik bileşen sayısı 8'dir.

Servis tipolojisi olan 'Servis Zonu' başlığı özelinde yapılan analiz sonucunda oluşan esneklik özelliği aşağıdaki gibidir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.

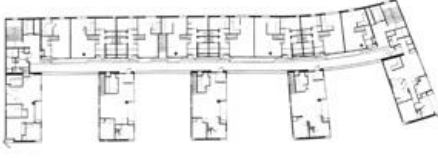
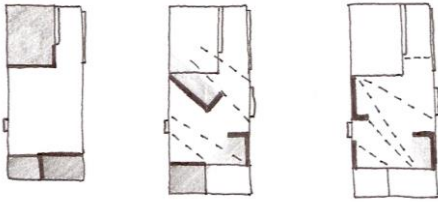
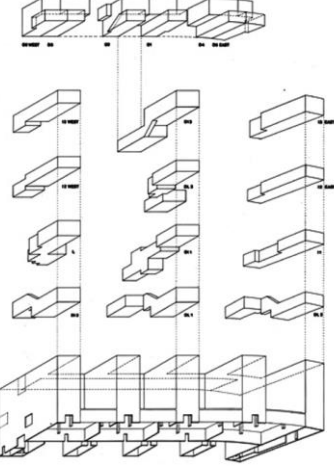
Servis tipolojisi ile oluşan esneklik bileşenleri ise; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Analiz sonucunda servis tipolojisi başlığı altında esneklik bileşen sayısı 2 olarak bulunmaktadır.

Projenin tüm bu veriler sonunda elde edilen total skoru 10 olarak belirlenmektedir.

'Kronsberg Karree' projesinin yapılan analiz sonucunda esneklik düzeyi 'orta' olarak ifade edilebilir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.17 : Tip 12- Void Space/Hinged Space Housing projesi; tipolojik veriler//esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Void Space/Hinged Space Housing	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-15.</p>	
Mimar	Steven Holl	
Yapım Yılı	1989-91	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Fukuoka, Japonya	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 12	
Yerleşme	Matris (C6) – (C16-F28) – (G33-C33)	
Blok	 <p>Paralel sıra</p>	 <p>Karma sistemler</p>
Konut Birimi	İşlevsel Alan Ayırımı	Servis Zonu
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-2; Url-15.</p>	 <p>Kesit kaynak: Url-16.</p>
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	6	3
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	9	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Void Space/Hinged Space Housing' projesinin esneklik düzeyi analizi yapılırken tipolojik sınıflandırma mekansal kurgu özelinde 'İşlevsel Alan Ayırımı', servisler özelinde ise 'Servis Zonu' üzerinden yapılmaktadır.

'İşlevsel Alan Ayırımı' mekansal kurgu analizi sonucunda belirlenen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.

Mekansal kurgu esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; mekansal ayrışma, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım ve değişebilir mekansal kurgudur.

Analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 6 olarak belirlenmektedir.

'Servis Zonu' servis tipolojisi başlığı altında elde edilen esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.
- Konut birimleri servis zonuna eklenerek çoğalır.

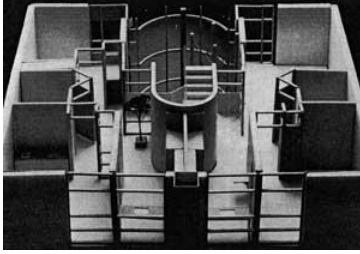

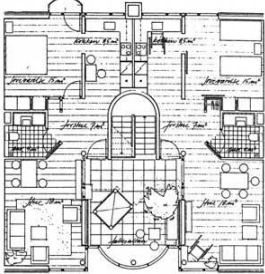
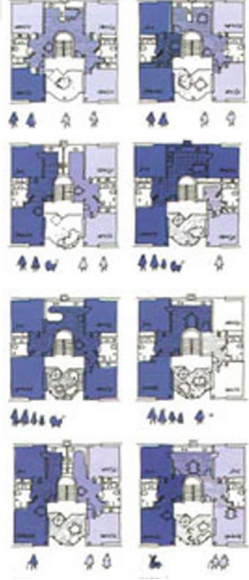
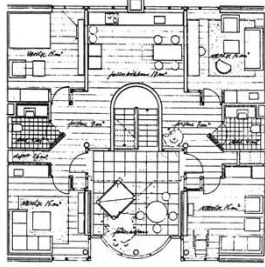
Servis tipolojisi başlığı altındaki esneklik bileşenleri ise tek noktada servis oluşturma, mekansal ayrışma ve mekansal çoğalmadır.

Analiz sonucunda servisi tipolojisi esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşen sayısı 3'tür.

Bu doğrultuda projenin total skoru 9 olarak bulunmaktadır.

'Void Space/Hinged Space Housing' projesinin total esneklik skoru üzerinden esneklik düzeyi 'orta' olarak belirlenmektedir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.18 : Tip 16- Fleksible Boliger projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Fleksible Boliger	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	Tegnestuen Volden	
Yapım Yılı	1986	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Torsted, Danimarka	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 16	
Yerleşme	Matris (C7) – (C15-F28) – (G37-C33)	
		
	Serbest duran birimler	
Blok		
	Kentsel villa	Karma sistemler
Konut Birimi	Esnek/Nötr Kat Planı	Servis Zonu
VERİLER		
		
Mekan kurgusu: Mekanlar kullanıcının isteğine göre işlevsel olarak düzenlenebilir.	Planlar kaynak: Url-2.	Plan alternatifleri kaynak: Url-2.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	9	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	11	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	YÜKSEK	
Düzy aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'*Fleksible Boliger*' projesinin tipolojik analizi sonucunda plan şemasında mekansal kurguda 'Esnek/Nötr Kat Planı', servislerde ise 'Servis Zonu' tipolojik özelliklerin olduğu görülmektedir.

'Esnek/Nötr Kat Planı'nın beraberinde getirdiği esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Mekan ayırımları mobilya, paravan, vb. ara elemanlarla sağlanır.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Mekansal kurgu esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, değişebilir mekânsal kurgu, mekansal çeşitlilik ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır.

Analiz sonucunda mekansal kurguda elde edilen esneklik bileşen sayısı 9'dur.

'Servis Zonu' tipolojik esneklik özelliği ise aşağıdaki başlıktaki gibidir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.

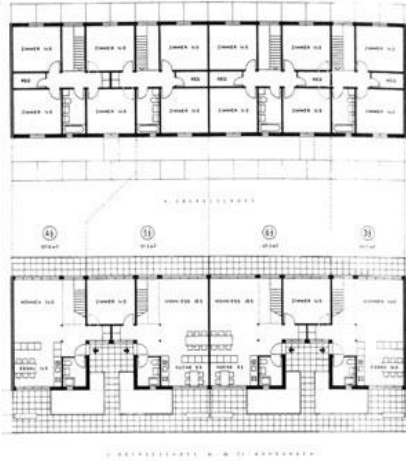
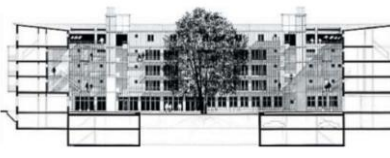
Servis tipolojisi ile oluşan esneklik bileşenleri tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Servislerdeki esneklik bileşen sayısı bu kapsamda 2'dir.

Projenin analiz sonucundaki total esneklik skoru 11'dir.

'*Fleksible Boliger*' projesinin incelenen örnekler arasında 'Esnek/Nötr Kat Planı'nın getirdiği esneklik özellikleri ile birlikte 'yüksek' esneklik düzeyine sahip olması söz konusudur (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.19 : Tip 17- Überbauung Brahmshof projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Überbauung Brahmshof	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	Kuhn and Fischer und Partner	
Yapım Yılı	1991	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Zürich, İsviçre	
	TİPOLOJİ – Tip 17	
Ölçek	Matris (C3) – (C16-F27) – (G30-C34)	
Yerleşme		
Blok		
Konut Birimi	Koridor Tipi	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER		
<u>Mekan kurgusu:</u> Mekanlar kullanıcının isteğine göre işlevsel olarak düzenlenebilir.	Planlar kaynak: Url-2.	Kesit kaynak: Url-17.
ANALİZ	SKOR	
<u>Bileşen sayısı</u>	3	2
<u>Toplam bileşen sayısı</u>	TOTAL SKOR	
	5	
<u>Belirlenen düzey</u>	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	DÜŞÜK	
<u>Düzy aralığı</u>	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

‘Überbauung Brahmshof’ projesinin esneklik özellikleri ele alınırken belirlenen tipolojik başlıklar mekansal kurguda ‘Koridor Tipi’, servislerde ‘Servis Zonu Olarak Döşeme’dir.

Mekansal kurgudaki esneklik özellikleri ‘Koridor Tipi’ üzerinden şu başlıklar altında sıralanmaktadır:

- Konut içi alanlar kenar veya ortadaki koridor çevresinde kurgulanır.
- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.

‘Koridor Tipi’ tipolojisi ile elde edilen esneklik özellikleri üzerinden oluşan esneklik bileşenleri; mekansal çeşitlilik, mekansal belirsizlik ve eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturmazdır.

Yapılan analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 3 olarak belirlenmektedir.

‘Servis Zonu Olarak Döşeme’ tipolojisi servis alanlarına dair yapılan sınıflandırma ile bu örnekte yer almaktadır. Bu tipoloji ile oluşan esneklik özellikleri şu başlık ile açıklanabilir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.

Servis tipolojisi analizi ile ortaya konulan esneklik bileşenleri; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

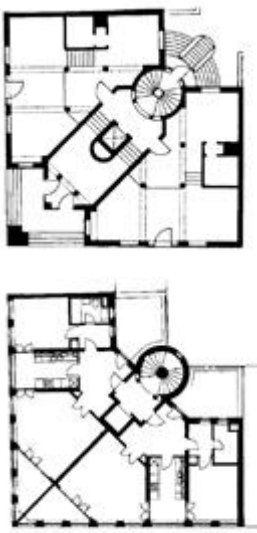
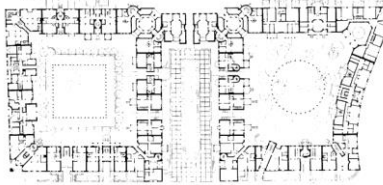
Analiz ile servis tipolojisi başlığında elde edilen esneklik bileşen sayısı 2’dir.

Projenin total esneklik skoru 5 olarak bulunmaktadır.

‘Überbauung Brahmshof’ projesinin esneklik özellikleri üzerinden elde edilen total skoru doğrultusunda incelenen örnekler arasında esneklik düzeyi ‘düşük’ olarak belirlenebilir (Çizelge 4.19).

Proje analizi, incelenen örnekler arasında bir kıyaslama içerdiğinden, bu örneğin diğer örneklere göre esneklik özelliklerinin daha az çeşitlilikte olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.20 : Tip 18- Ritterstrasse Nord projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Ritterstrasse Nord	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-18.	
Mimar	Dietrich Bangert, Bernd Jansen, Stephan Scholz, Axel Schultes	
Yapım Yılı	1982-86	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Berlin, Almanya	
	TİPOLOJİ – Tip 18	
Ölçek	Matris (C3) – (C16-F27) – (G31-C34)	
Yerleşme	 Çeper blok	
Blok	 Levha tipi konut	 Yatay erişim
Konut Birimi	Merkezi Yaşama Mekanı	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER		
	Planlar kaynak: Url-18.	Yerleşim planı organizasyonu kaynak: Url-18.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	5	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	7	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

Mekan kurgusu:
Mekanlar ortada tanımlanan mekan çevresinde organize edilir.

'Ritterstrasse Nord' projesinin esneklik özellikleri, mekansal kurguda 'Merkezi Yaşama Mekanı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojileri üzerinden analiz edilmektedir.

'Merkezi Yaşama Mekanı' mekansal kurgu ile oluşan esneklik özellikler şu başlıklar altında incelenebilir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- Konut içi alanlar merkezdeki yaşama mekanı çevresinde kurgulanır.
- Merkezi yaşama mekanı dağıtııcıdır.
- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.

Mekansal kurgudaki esneklik özellikleri ise; mekansal ayrışma, işlevsel ayrışma, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım ve mekansal çeşitliliktir.

Analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 5'tir.

'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojisi ise servislerin özelinde yapılan analiz sonucunda şu esneklik özelliğini ifade etmektedir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.

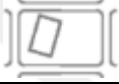

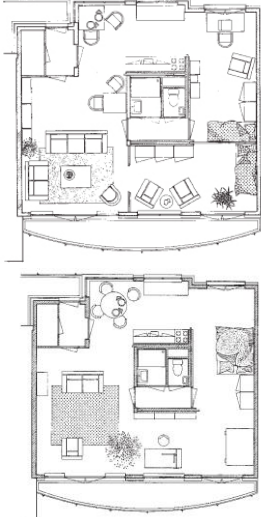
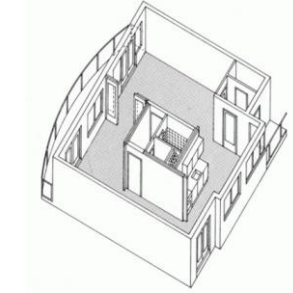
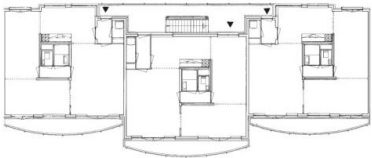
Servis tipolojisindeki esneklik bileşenleri ise; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Servis tipolojisi esneklik bileşen sayısı bu kapsamda 2'dir.

Projenin total esneklik skoru 7 olarak belirlenmektedir.

'Ritterstrasse Nord' projesinin total skoru üzerinden elde edilen esneklik düzeyi 'orta' olarak nitelendirilebilir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.21 : Tip 19- Dapperbuurt projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Dapperbuurt	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-19.</p>	
Mimar	Duinker, van der Torre Samenwerkende Architecten	
Yapım Yılı	1989	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Amsterdam, Hollanda	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 19	
Yerleşme	Matris (C7) – (C14-F27) – (G32-C34)	
Blok	 <p>Serbest duran birimler</p>	 <p>Bitişik evler</p>
Konut Birimi	Ortaya Yerleştirilen Kutu	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-19.</p>	 <p>Perspektif ve plan kaynak: Url-19.</p>
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	8	3
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	11	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	YÜKSEK	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Dapperbuurt' projesinin esneklik düzeyinin belirlenmesinde, mekansal kurguda 'Ortaya Yerleştirilen Kutu', servislerde ise 'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojik sınıflandırmaları kullanılmaktadır.

'Ortaya Yerleştirilen Kutu' mekansal kurgu ile analiz sonucunda elde edilen esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.

Mekansal kurgu analizleri ile oluşan esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik, değişebilir mekansal kurgu ve farklı aktivite mekanları oluşturmazdır.

Mekansal kurguda elde edilen esneklik bileşen sayısı 8'dir.

'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojisindeki esneklik özellik özellikleri şu şekildedir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.
- Servis çekirdeği merkezde veya köşede konumlanarak sabit/değişmeyen alanı belirler.

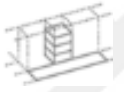
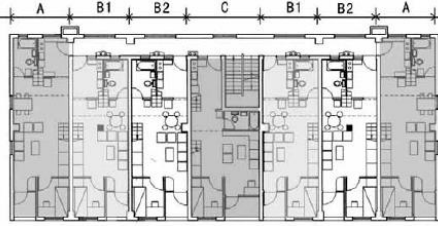

Servis tipolojisi ile oluşan esneklik bileşenleri; tek noktada servis oluşturma, mekansal ayrışma ve mekansal çoğalmadır.

Analiz ile servislerde elde edilen esneklik bileşen sayısı 3'tür .

Projedeki total esneklik skoru ise 11'dir.

'Dapperbuurt' projesinin esneklik özelliklerinin analizi sonucunda, incelenen örnekler arasında esneklik düzeyinin 'yüksek' olarak tanımlanması mümkündür (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.22 : Tip 23- Spatial Efficiency projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Spatial Efficiency:Remodeling of Industrial Buildings into Accommodation	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-7.</p>	
Mimar	Bao Jiasheng	
Yapım Yılı	1994	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Nanjing, Çin	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 23	
Yerleşme	Matris (C7) – (C14-F27) – (G36-C34)	
Blok	 <p>Serbest duran birimler</p>	 <p>Bitişik evler</p>
Konut Birimi	Akışkan Kat Planı	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER	 <p>Plan kaynak: Url-7.</p>	 <p>Plan alternatifleri /kesit kaynak: Url-7.</p>
Mekan kurgusu: Mekanlar görsel referans sunarak bir diğerine akacak şekilde oluşturulur.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	6	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	8	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzye aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Spatial Efficiency' projesinin tipolojik verileri, mekansal kurguda 'Akışkan Kat Planı' ve servislerde ise 'Servis Zonu Olarak Döşeme' olarak belirlenmektedir.

'Akışkan Kat Planı' mekansal kurgu analiz sonucunda ele alınan esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.

Mekansal kurgu başlığında elde edilen esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, farklı aktivite mekanları oluşturma ve iç içe geçmiş mekansal kurgudur.

Analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 6'dır.

'Servis Zonu Olarak Döşeme' servis tipolojisindeki esneklik özelliği aşağıdaki gibidir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrışarak ayrı bir bölümde toplanır.

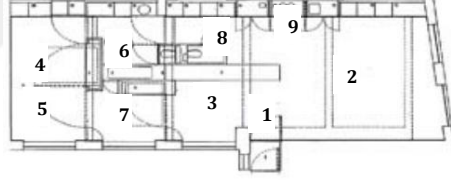
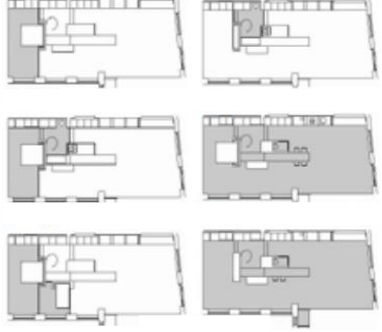
Servis tipolojisi özelinde yapılan analiz doğrultusunda ortaya konulan esneklik özellikleri; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Analiz ile servislerde elde edilen esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projenin total esneklik skoru 8'dir.

'Spatial Efficiency' projesinin total esneklik skoru üzerinden esneklik düzeyi 'orta' olarak ifade edilebilir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.23 : Tip 24- The Transformable Apartment projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	The Transformable Apartment, Soho	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-20.</p>	
Mimar	Mark Guard Architects	
Yapım Yılı	1996	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Londra, İngiltere	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 24	
Yerleşme	Matris (C7) – (C14-F27) – (G37-C34)	
Blok	 <p>Serbest duran birimler</p>	 <p>Yatay erişim</p>
Konut Birimi	Esnek/Nötr Kat Planı	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER	 <p>Plan kaynak: Url-20.</p>	 <p>Plan alternatifleri kaynak: Url-20.</p>
Mekan kurgusu:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Giriş 2. Oturma Bölümü 3. Yemek Bölümü 4. E. Yatak Odası 5. Misafir Odası 6. Banyo 7. Duş 8. Mutfak 9. Depo 	
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	6	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	8	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzy aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'The Transformable Apartment' projesinin esneklik özellikleri mekansal kurguda 'Esnek/Nört Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojik sınıflandırmaları üzerinden yapılmaktadır.

'Esnek/Nört Kat Planı' mekansal kurgu analizinde ele alınan esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.

'Esnek/Nört Kat Planı' mekansal kurgudaki esneklik bileşenleri; işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma ve değişebilir mekânsal kurgudur.

Mekansal kurguda elde edilen esneklik bileşen sayısı 6 olarak bulunmaktadır.

'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojisi analizi sonucundaki esneklik özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.
- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.

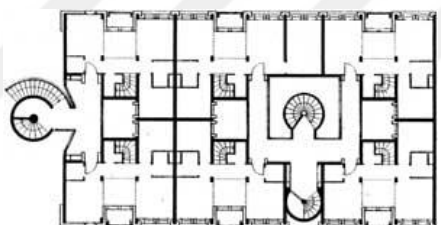
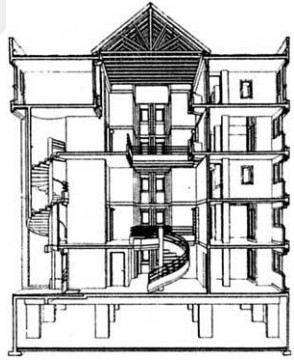
Servis tipolojisi ile belirlenen esneklik bileşenleri; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Bu kapsamda servis tipolojisi esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projenin total esneklik skoru ise 8'dir.

'The Transformable Apartment' projesinin total skoru üzerinden elde edilen esneklik düzeyi incelenen örnekler arasında 'orta' olarak tanımlanabilir (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.24 : Tip 29- Quartier Saint-Christophe projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Quartier Saint-Christophe	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	Archiplus (Jean Bernard & Francis Soler)	
Yapım Yılı	1985	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Paris, Fransa	
	TİPOLOJİ – Tip 29	
Ölçek	Matris (C8) – (C17-F26) – (G34-C35)	
Yerleşme	 Serbest kompozisyon	
Blok	 Blok tipi konut	 Düşey erişim
Konut Birimi	Ring/Dönel Kat Planı	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER		
	Plan kaynak: Url-2.	Plan-kesit/ perspektif kaynak: Url-2.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	5	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	7	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzye aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'*Quartier Saint-Christophe*' projesinin tipolojik verileri mekansal kurguda 'Ring/Dönel Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' şeklindedir.

'Ring/Dönel Kat Planı' mekansal kurgu analizi sonucunda esneklik özellikleri şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.

Mekansal kurgu analizi ile ilişkili esneklik bileşenleri; işlevsel ayrışma, bireysel kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, iç içe geçmiş mekansal kurgu ve farklı aktivite mekanları oluşturmaktır.

Analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 5 olarak bulunmaktadır.

'Servis Zonu Olarak Kolonlar' servis tipolojisi ise mekanda aşağıdaki esneklik özelliğine sebep olmaktadır:

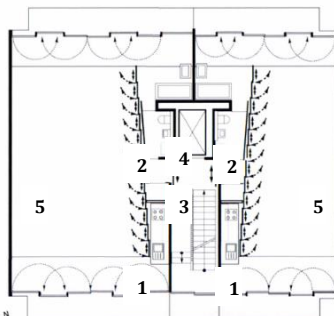
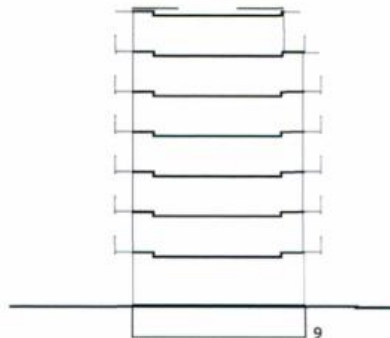
- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.

Servis tipolojisi esneklik bileşenleri ise birden fazla noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Analiz ile servislerdeki esneklik bileşen sayısı 2'dir.

'*Quartier Saint-Christophe*' projesinin esneklik düzeyi analiz sonucunda 'orta' olarak bulunmaktadır (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.25 : Tip 30- Estradenhaus projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Estradenhaus	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: (French, 2006, p. 100).</p>	
Mimar	Wolfram Popp Planungen	
Yapım Yılı	1996	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Berlin, Almanya	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 30	
Yerleşme	Matris (C7) – (C14-F26) – (G35-C35)	
	 <p>Serbest duran birimler</p>	
Blok	 <p>Bitişik evler</p>	 <p>Düşey erişim</p>
Konut Birimi	Organik Kat Planı	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER	 <p>Plan kaynak: (French, 2006, p. 101).</p>	 <p>Kesit kaynak: (French, 2006, p. 102).</p>
<u>Mekan kurgusu:</u>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mutfak 2. Wc 3. Merdiven+ Koridor 4. Asansör 5. Yaşama Alanı 	
ANALİZ	SKOR	
<u>Bileşen sayısı</u>	3	2
<u>Toplam bileşen sayısı</u>	TOTAL SKOR	
	5	
<u>Belirlenen düzey</u>	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	DÜŞÜK	
<u>Düzyer aralığı</u>	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Estradenhaus' projesinin esneklik bileşenleri analizi, mekansal kurguda 'Organik Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' tipolojileri üzerinden yapılmaktadır.

'Organik Kat Planı' mekansal kurgu ile yapılan analiz sonucunda aşağıdaki esneklik özellikleri bulunmaktadır:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrışan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine duvarlar yerleştirilerek mekanlar buna göre geliştirilir.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.

Mekansal kurgu ile yapılan analizler sonucunda elde edilen esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel birliktelik ve değişebilir mekânsal kurgudur.

Mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı analiz doğrultusunda 3 olarak belirlenmektedir.

'Servis Zonu Olarak Kolonlar' tipolojisi ise servisler özelinde yapılan analizleri içermektedir. Bu örnekte servis tipolojisinin beraberinde getirdiği esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.
- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrışarak ayrı bir bölümde toplanır.

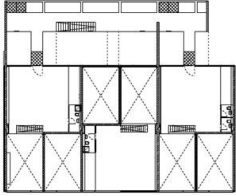
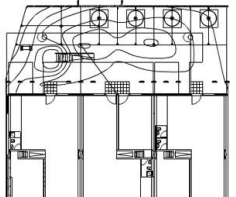
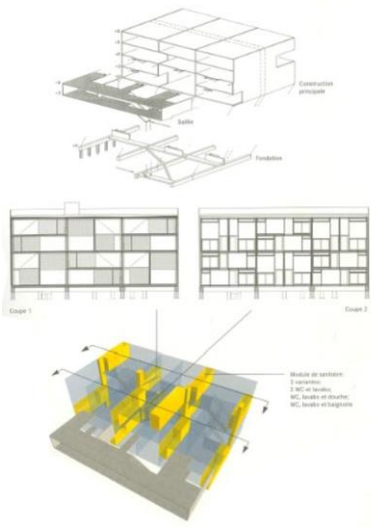
Servis tipolojisi ile elde edilen esneklik bileşenleri; birden fazla noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Servis tipolojisi esneklik bileşen sayısı bu örnekte 2'dir.

Projenin total esneklik skoru ise 5'tir.

'Estradenhaus' projesinin esneklik özellikleri üzerinden yapılan analiz sonucunda esneklik düzeyi, örnekler arasında 'düşük' olarak tanımlanabilir (Çizelge 4.25).

Çizelge 4.26 : Tip 32- Kölner Brett projesi; tipolojik veriler/ esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Kölner Brett	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	Brandhuber and Kniess	
Yapım Yılı	1999	
Dönem	1980-2000 Dönemi	
Konum	Köln, Almanya	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 32	
Yerleşme	Matris (C8) – (C17-F26) – (G37-C35)	
	 Serbest kompozisyon	
Blok	 Blok tipi konut	 Düşey erişim
Konut Birimi	Esnek/Nötr Kat Planı	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-2.</p>	 <p>Kesit+diagram kaynak: Url-21.</p>
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	10	3
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	13	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	YÜKSEK	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Kölner Brett' projesinin esneklik özellikleri analiz edildiğinde, projede mekansal kurgu 'Esnek/Nötr Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' tipolojisi olarak yer almaktadır.

'Esnek/Nötr Kat Planı' oluşturduğu esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlar.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.
- Koridorlar oyun ya da çalışma bölümleri olarak değerlendirilebilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Konut içi alanlar kenar veya ortadaki koridor çevresinde kurgulanır.
- Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine duvarlar yerleştirilerek mekanlar buna göre geliştirilir.

Mekansal kurgudaki esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, mekansal çoğalma, farklı aktivite mekanları oluşturma, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik ve mekansal deneyimdir. Mekansal kurgu esneklik bileşen sayısı 10'dur.

'Servis Zonu Olarak Kolonlar' tipolojisindeki esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.
- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.
- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.

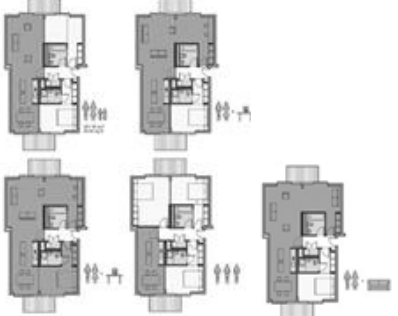
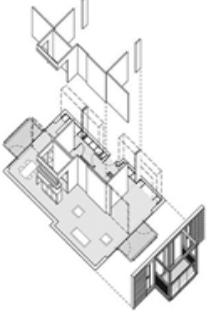
Servislerdeki esneklik bileşenleri; birden fazla noktada servis oluşturma, mekansal ayrışma ve mekansal çoğalmadır. Esneklik bileşen sayısı 3; total skor ise 13'tür.

'Kölner Brett' projesinin 'Esnek/Nötr Kat Planı'nın getirdiği esneklik özellikleri ile birlikte 'yüksek' esneklik düzeyine sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 4.26).

4.1.3.5 2000'ler ve sonrası dönem: Değişebilir konut mekan yaklaşımları

2000'ler ve sonrasında mimarın tasarımdaki rolü ve farklı yaklaşımları doğrultusunda değişebilir konut mekan tasarımlarına rastlanmaktadır. Bu yaklaşımlardaki değişebilirlik kavramı, esnek konut mekan tasarımına referans vermektedir.

Çizelge 4.27 : Tip 3- Greenwich Millenium Village II projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Greenwich Millenium Village (II)	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-2.	
Mimar	Proctor and Matthews Architects	
Yapım Yılı	2001	
Dönem	2000'ler ve Sonrası Dönem	
Konum	Londra, İngiltere	
	TİPOLOJİ – Tip 3	
Ölçek	Matris (C5) – (C16-F26) – (G32-C32)	
Yerleşme		
	Açık blok	
Blok		
	Levha tipi konut	Düşey erişim
Konut Birimi	Ortaya Yerleştirilen Kutu	Servis Çekirdeği
VERİLER		
	Planlar kaynak: Url-2.	Perspektif kaynak: Url-2.
Mekan kurgusu: Mekan kurgusu ortadaki servis çekirdeği çevresinde oluşturulur.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	9	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	11	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	YÜKSEK	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Greenwich Millenium Village II' projesinin tipolojik verilerine bakıldığında, mekansal kurguda 'Ortaya Yerleştirilen Kutu', servislerde ise 'Servis Çekirdeği' tipolojisinin olduğu görülmektedir.

'Ortaya Yerleştirilen Kutu' mekansal kurgu tipolojisindeki esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik, değişebilir mekansal kurgu, farklı aktivite mekanları oluşturma ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır. Bu doğrultuda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 9'dur.

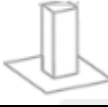

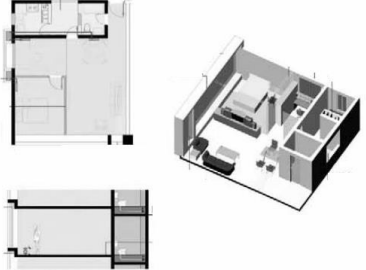
'Servis Çekirdeği' tipolojisinin oluşturduğu esneklik özellikleri ise şu başlıklardadır:

- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.
- Servis çekirdeği merkezde veya köşede konumlanarak sabit/değişmeyen alanı belirler.

Servislerdeki esneklik bileşenleri ise; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır. Esneklik bileşen sayısı 2; projenin total esneklik skoru 11'dir.

'Greenwich Millenium Village II' projesinin analizi sonucunda, diğer örnekler arasında 'yüksek' esneklik düzeyine sahip olduğu söylenebilir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.28 : Tip 13- Chang Faming Hua Yuan Cheng Estate projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Chang Faming Hua Yuan Cheng Estate	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-7.</p>	
Mimar	Yue Ziqing & Shan Hao & Ying Xiaochuan	
Yapım Yılı	2004	
Dönem	2000'ler ve Sonrası Dönem	
Konum	Shenzhen, Çin	
	TİPOLOJİ – Tip 13	
Ölçek	Matris (C8) – (C18-F28) – (G34-C33)	
Yerleşme	 <p>Serbest kompozisyon</p>	
Blok	 <p>Kule tipi konut</p>	 <p>Karma sistemler</p>
Konut Birimi	Ring/Dönel Kat Planı	Servis Zonu
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-7.</p>	 <p>Plan/kesit/perspektif kaynak: Url-7.</p>
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	4	3
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	7	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Chang Faming Hua Yuan Cheng Estate' projesinin esneklik düzeyinin analizi, mekansal kurguda 'Ring/Dönel Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu' tipolojileri üzerinden yapılmaktadır.

'Ring/Dönel Kat Planı' mekansal kurgunun sunduğu esneklik özellikleri şu başlıklar altında ele alınabilir:

- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine duvarlar yerleştirilerek mekanlar buna göre geliştirilir.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Mekansal kurgu tipolojisinin oluşturduğu esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çoğalma, mekansal çeşitlilik ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmazdır.

Analiz sonucunda mekansal kurgu esneklik bileşen sayısı 4 olarak belirlenmektedir.

'Servis Zonu' tipolojisi ise servisler başlığı altında incelenmiş olup projede elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.
- Konut birimleri servis zonuna eklenerek çoğalır.
- Servis zonu yatayda bir aks oluşturarak mekansal kurguyu destekler.

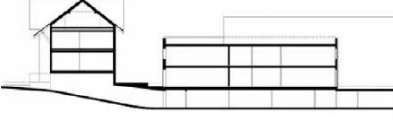
Servis tipolojisi esneklik bileşenleri ise; tek noktada servis oluşturma, mekansal ayrışma ve mekansal çoğalmadır.

Servisler özelinde elde edilen esneklik bileşen sayısı 3'tür.

Projenin total esneklik skoru 7 olarak belirlenmektedir.

'Chang Faming Hua Yuan Cheng Estate' projesinin esneklik düzeyi yapılan analizi sonucunda 'orta' olarak bulunmaktadır (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.29 : Tip 21- Housing Sebastianstrasse projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Housing Sebastianstrasse	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-7.	
Mimar	Baumschlager & Eberle	
Yapım Yılı	2001	
Dönem	2000'ler ve Sonrası Dönem	
Konum	Dombrin, Avusturya	
	TİPOLOJİ – Tip 21	
Ölçek	Matris (C8) – (C15-F27) – (G34-C34)	
Yerleşme	 Serbest kompozisyon	
Blok	 Kentsel villa	 Yatay erişim
Konut Birimi	Ring/Dönel Kat Planı	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER		
	Planlar kaynak: Url-7.	Kesit kaynak: Url-7.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	3	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	5	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	DÜŞÜK	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Housing Sebastianstrasse' projesinin tipolojik veri analizi sonucunda mekansal kurguda 'Ring/Dönel Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Döşeme' başlıkları elde edilmektedir.

'Ring/Dönel Kat Planı', mekansal kurguda yapılan analiz sonucunda oluşan esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.

Mekansal kurgudaki esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal belirsizlik ve eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturmazdır.

Analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 3'tür.

'Servis Zonu Olarak Döşeme' servis tipolojisi ile elde edilen esneklik özelliği şu şekildedir:

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanır.

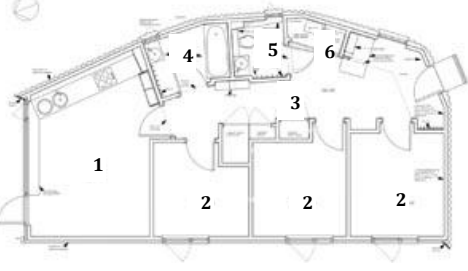
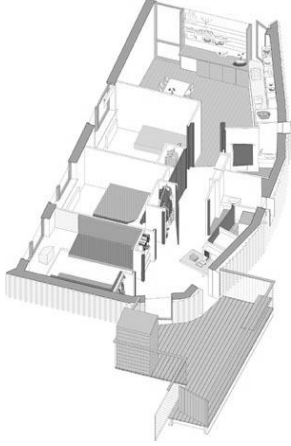
Servis tipolojileri ile oluşan esneklik bileşenleri; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Servislerde esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projenin total esneklik bileşen sayısı 7'dir.

'Housing Sebastianstrasse' projesinin incelenen örnekler kapsamında esneklik düzeyi 'düşük' olarak ifade edilebilir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.30 : Tip 22- Silvertown, Boxley Street projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Silvertown, Boxley Street	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-22.	
Mimar	Ash Sakula	
Yapım Yılı	2004	
Dönem	2000'ler ve Sonrası Dönem	
Konum	Londra, İngiltere	
	TİPOLOJİ – Tip 22	
Ölçek	Matris (C8) – (C15-F27) – (G35-C34)	
Yerleşme	 Serbest kompozisyon	
Blok	 Kentsel villa	 Yatay erişim
Konut Birimi	Organik Kat Planı	Servis Zonu Olarak Döşeme
VERİLER		
	Plan kaynak: Url-22.	Perspektif kaynak: Url-22.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	5	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	7	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Silvertown, Boxley Street' projesinin esneklik özellikleri ele alınırken, mekansal kurguda 'Organik Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Döşeme' tipolojileri irdelenmektedir.

'Organik Kat Planı' mekansal kurguda yapılan analiz sonucunda elde edilen esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar arasında kalan koridorlar farklı şekillerde kurgulanabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.

Mekansal kurgudaki esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, mekansal çeşitlilik, farklı aktivite mekanları oluşturma, işlevsel ayrışma ve işlevsel birlikteliktir.

Analiz sonucunda elde edilen esneklik bileşen sayısı mekansal kurguda 5 olarak bulunmaktadır.

'Servis Zonu Olarak Döşeme' servis tipolojisindeki esneklik özellikleri aşağıdaki gibidir:

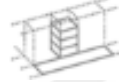

- Servis alanları bir zon olarak diğer mekanlardan ayrışarak ayrı bir bölümde toplanır.
- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.
- Servis zonu yatayda bir aks oluşturarak mekansal kurguyu destekler.

Servis tipolojisindeki esneklik bileşenleri; tek noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır. Bu kapsamda servislerdeki esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projenin total esneklik skoru ise 7'dir.

'Silvertown, Boxley Street' projesinin esneklik düzeyi yapılan analiz sonucunda 'orta' olarak bulunmaktadır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.31 : Tip 25- Single Family House projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Single Family House	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-23.	
Mimar	Yo Shimada/ Tato Architects	
Yapım Yılı	2012	
Dönem	2000'ler ve Sonrası Dönem	
Konum	Osaka, Japonya	
	TİPOLOJİ – Tip 25	
Ölçek	Matris (C7) – (C14-F26) – (G30-C35)	
Yerleşme		
	Serbest duran birimler	
Blok		
	Bitişik evler	Düşey erişim
Konut Birimi	Koridor Tipi	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER		
	Planlar kaynak: Url-23.	Perspektif-kesit kaynak: Url-23.
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	4	3
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	7	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzyer aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Single Family House' projesinin tipolojik sınıflandırması mekansal kurguda 'Koridor Tipi', servislerde 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' şeklindedir.

'Koridor Tipi' mekansal kurgudaki esneklik özellikleri, yapılan analiz sonucunda aşağıdaki başlıklar üzerinden ifade edilmektedir:

- Konut içi alanlar kenar veya ortadaki koridor çevresinde kurgulanır.
- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- Mekan ayırımları mobilya, paravan, vb. ara elemanlarla sağlanır.
- Koridorlar oyun ya da çalışma bölümleri olarak değerlendirilebilir.

Mekansal kurgudaki 'Koridor Tipi' tipolojisinin beraberinde getirdiği esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; mekansal çeşitlilik, mekansal belirsizlik, mekansal ayırışma ve farklı aktivite mekanları oluşturmaz.

Bu başlıklar üzerinden elde edilen esneklik bileşen sayısı mekansal kurguda 4'tür.

'Servis Zonu Olarak Kolonlar' ise projenin servis tipolojisini oluşturmaktadır ve bu tipoloji özelinde ortaya konulan esneklik özellikleri aşağıdaki şekildedir:

- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.
- Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar.
- Servis çekirdeği ve/veya merdiven, diğer mekanları farklı şekillerde ayırabilir.
- Servis alanları birer ara mekan oluşturarak kullanıcıya mekânsal deneyim ortamı sağlar.

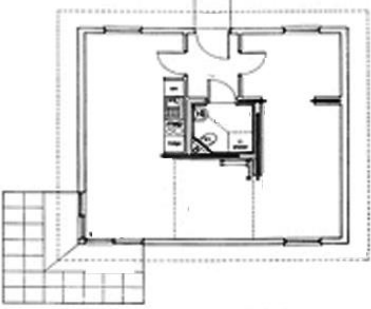
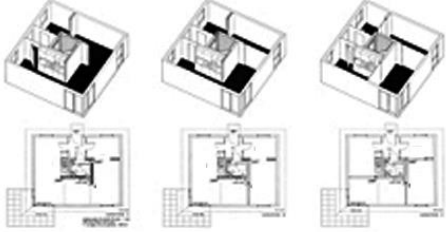
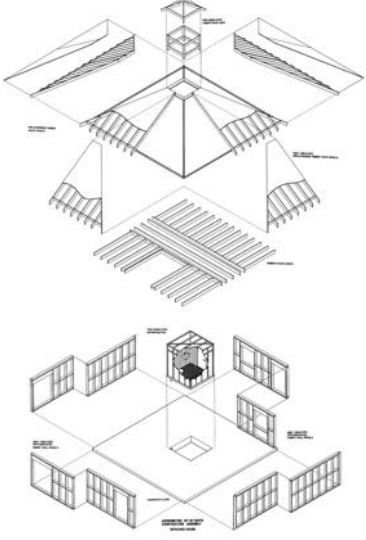
Servis tipolojisinden elde edilen esneklik bileşenleri; birden fazla noktada servis oluşturma, mekansal ayırışma ve mekansal deneyimdir.

Servislerdeki esneklik bileşen sayısı bu kapsamda 3 olarak belirlenmektedir.

Projenin total esneklik skoru ise 7'dir.

'Single Family House' projesinin analiz sonucundaki total skoru üzerinden esneklik düzeyi 'orta' olarak belirlenmektedir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.32 : Tip 27- Affordable Rural Housing Demonstration projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Affordable Rural Housing Demonstration Project	
Proje Görseli	 <p>Resim kaynak: Url-2.</p>	
Mimar	Gokay Deveci	
Yapım Yılı	2000	
Dönem	2000'ler ve Sonrası Dönem	
Konum	Kincardine O'Neil, İskoçya	
Ölçek	TİPOLOJİ – Tip 27	
Yerleşme	Matris (C7) – (C11-F26) – (G32-C35)	
Blok	 <p>Serbest duran birimler</p>	 <p>Düşey erişim</p>
Konut Birimi	Ortaya Yerleştirilen Kutu	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-2.</p>	 <p>Diagram/ perspektif kaynak: Url-2.</p>
Mekan kurgusu: Mekanlar ortada tanımlanan mekan çevresinde organize edilir.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	8	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	10	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzye aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Affordable Rural Housing Demonstration' projesinin esneklik düzeyini analizi, mekansal kurguda 'Ortaya Yerleştirilen Kutu', servislerde 'Servis Zonu olarak Kolonlar' başlıkları üzerinden yapılmaktadır.

'Ortaya Yerleştirilen Kutu' mekansal kurgu analizi sonucunda projede elde edilen esneklik özellikleri şu şekildedir:

- Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır.
- İşlevsel olarak ayrışan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrışan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.
- Hareketli duvarlar farklı mekan kurguları oluşturur.
- Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlar.

Mekansal kurgu analizi ile ortaya konulan esneklik özellikleri ile ilişkilenen esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik, değişebilir mekansal kurgu ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır.

Analiz sonucunda mekansal kurgudaki esneklik bileşen sayısı 8'dir.

'Servis Zonu' servis tipolojisinde ise plan şemasında aşağıdaki esneklik özelliği ortaya çıkmaktadır:

- Servis çekirdeği merkezde veya köşede konumlanarak sabit/değişmeyen alanı belirler.

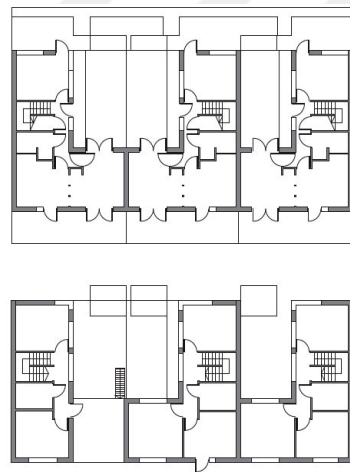
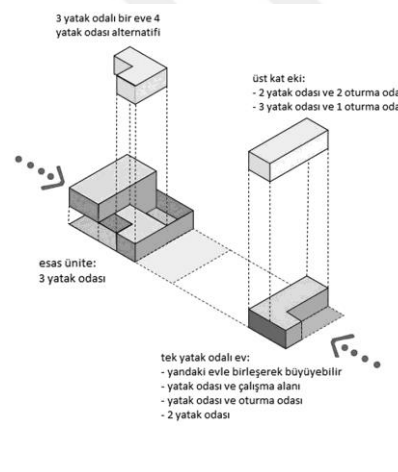
Bu özelliğin beraberinde getirdiği esneklik bileşenleri; birden fazla noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Servis tipolojisinden elde edilen esneklik bileşeni 2'dir.

Projenin analiz sonucunda total esneklik skoru ise 10'dur.

'Affordable Rural Housing Demonstration' projesinin esneklik düzeyi, elde edilen total skor üzerinden 'orta' olarak nitelendirilebilir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.33 : Tip 31- Dale Mill projesi; tipolojik veriler/esneklik analiz sonuçları.

Proje Adı	Dale Mill	
Proje Görseli		
	Resim kaynak: Url-24.	
Mimar	Proctor and Matthews Architects	
Yapım Yılı	2007	
Dönem	2000'ler ve Sonrası Dönem	
Konum	Rochdale, İngiltere	
	TİPOLOJİ – Tip 31	
Ölçek	Matris (C1) – (C13-F26) – (G36-C35)	
Yerleşme	 Villa yerleşim	
Blok	 Grup, az katlı evler	 Düşey erişim
Konut Birimi	Akışkan Kat Planı	Servis Zonu Olarak Kolonlar
VERİLER	 <p>Planlar kaynak: Url-24.</p>	 <p>Perspektif kaynak: Url-25.</p>
Mekan kurgusu: Mekanlar kütleli hareketlerle; yatak odası sayısının eksiltilip artırılmasıyla farklılaştırılır.		
ANALİZ	SKOR	
Bileşen sayısı	6	2
Toplam bileşen sayısı	TOTAL SKOR	
	8	
Belirlenen düzey	ESNEKLİK DÜZEYİ	
	ORTA	
Düzy aralığı	1-5: Düşük, 6-10: Orta, 11-15: Yüksek	

'Dale Mill' projesinin tipolojik veri analizi sonucunda mekansal kurguda 'Akışkan Kat Planı', servislerde 'Servis Zonu Olarak Kolonlar' başlıkları elde edilmektedir.

'Akışkan Kat Planı'. Mekansal kurgunun beraberinde getirdiği esneklik özellikleri aşağıdaki başlıklar ile ifade edilebilir:

- Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir şekilde ayrılır.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilir.
- İşlevsel olarak ayrılan mekanlar eş zamanlı kullanılabilir.
- Mekanlar eş/eşdeğer büyüklüktedir.
- Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi.

Mekansal kurgunun ortaya koyduğu esneklik özellikleri, tanımlanan esneklik bileşenleri ile ilişkilendirilmektedir. Bu doğrultuda oluşan esneklik bileşenleri; işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, farklı aktivite mekanları oluşturma ve iç içe geçmiş mekansal kurgudur.

Bu başlıklar altında yapılan analiz sonucunda esneklik bileşen sayısı mekansal kurguda 6'dır.

'Servis Zonu Olarak Kolonlar' başlığı, servis tipolojisini yansıtmaktadır ve bu tipolojinin oluşturduğu esneklik özelliği şu şekildedir:

- Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır.

Servis tipolojisi esneklik bileşenleri ise; birden fazla noktada servis oluşturma ve mekansal ayrışmadır.

Servis tipolojisi esneklik bileşen sayısı 2'dir.

Projenin total esneklik skoru ise 8 olarak belirlenmektedir.

'Dale Mill' projesinin esneklik özelliklerine ilişkin yapılan analiz sonucunda, esneklik düzeyi 'orta' olarak tanımlanabilir (Çizelge 4.33).

4.1.4 Bulgular ve sentez

Çalışma kapsamında incelenen 32 adet örneğin konut birimi ölçeğinde esneklik bileşenlerinin sıralanmasıyla ve toplam bileşen sayısı sonucunda elde edilen skora göre esneklik düzeyleri 3 aralıkta ele alınmaktadır. Esneklik düzeyi derecelendirme sisteminde düzey aralığı tanımı şu şekilde sadeleştirilmiştir: Düzyer aralığı: **1-5**: Düşük; **6-10**: Orta; **11-15**: Yüksek. Derecelendirme sistemi ile incelemeye dahil edilen örnekler arasında karşılaştırmalı bir analiz ortaya konulmaktadır. Böylelikle esnekliği bir tasarım yaklaşımı olarak ele alan örnekler arasında esnekliğin sunduğu farklı olanakların çeşitliliği konusunda bir kıyaslama yapılmaktadır.

Bu doğrultuda konut birimi özelinde matriste mekansal kurgu ve servisler başlıkları oluşturulmuştur. Her başlıktaki bulgular doğrultusunda mekan tasarımına yönelik esneklik bileşenleri belirlenmektedir (Şekil 4.4).

İlk aşama, mekansal kurgu analizlerini içermektedir. Bu başlık altında koridor tipi, merkezi yaşama mekanı, ortaya yerleştirilen kutu, işlevsel alan ayırımı, ring/dönel kat planı, organik kat planı, akışkan kat planı ve esnek kat planı/nötr-belirsiz mekanlar tipolojilerinin incelenen örnekler sonucunda hangi esneklik bileşenlerinin ortak olarak kullanıldığı ve hangi servis mekan ile ilişkilendiğinde en yüksek esneklik bileşenine sahip olduğu analiz edilmektedir. Mekânsal kurgunun servis birimleri ile olan ilişkisi sonucunda oluşan skoru; tüm ilişkiler sonucunda elde edilen bileşenler ise total skoru oluşturmaktadır. Böylelikle servis biriminin o mekânsal kurguya kattığı esneklik değeri ile projenin toplamda oluşan esneklik değeri arasındaki bağlantı tespit edilmektedir.

Diğer aşamada ise servislerin analizlerinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu başlık altında servis çekirdeği, servis zonu, servis zonu olarak döşeme ve servis zonu olarak kolonlar tipolojileri mevcuttur. Servis birimlerinin mekan içindeki konumları ve tipolojilerinin esnekliği ne düzeyde etkilediğinin sorgusu yapılmaktadır. Her örnekte servis biriminin oluşturduğu mekânsal kurgu bileşenleri skoru; tüm ilişkiler sonucunda elde edilen bileşenler ise total skoru oluşturmaktadır.

		KONUT BİRİMİ							
		MEKANSAL KURGU							
		G 30	G 31	G 32	G 33	G 34	G 35	G 36	G 37
SERVİSLER	BİNA ERİŞİMİ	Koridor Tipi (Corridor/Hall)	Merkezi Yaşama Mekan (Living R.as Circ.System)	Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box)	İşlevsel Alan Ayırımı (Dividing Elements)	Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path)	Organik Kat Planı (Organic Floor Plan)	Akışkan Kat Planı (Con.Floor Plan)	Esnek /Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan)
C 32	F 26 Servis Çekirdeği (Service Core) Düşey Erişim (Vertical Access)								
C 33	F 28 Servis Zonu (Service Zone) Karma Sist. (Combinations)								
C 34	F 27 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor As Service Zone) Yatay Erişim (Horizontal Access)								
C 35	F 26 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Column As Service Zone) Düşey Erişim (Vertical Access)								

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)'den yararlanılmıştır

ANALİZ GRUPLARI

MEKANSAL KURGU İLE İLİŞKİLİ ANALİZLER

SERVİSLER İLE İLİŞKİLİ ANALİZLER

Şekil 4.4 : Mekansal kurgu ve servislerin analiz matrisi.

Mekansal kurgu analiz sonuçları aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır:

‘Koridor Tipi’ mekânsal kurgu farklı servis tipolojileriyle ilişkilendiğinde;

- Konut içi alanların kenar veya ortadaki koridor çevresinde kurgulanması,
- Konut içi alanların belirsiz/nötr şekilde kurgulanması, söz konusudur.

‘Koridor Tipi’ mekânsal kurguda, servis zonu veya servis zonu olarak kolonlar tipolojileri, mekandaki esneklik düzeyinin en yüksek olduğu örneklerdir. Servisin bir zon olarak belirli bir noktada toplanması mekan içinde ayrışan işlevleri özelleştirebilmektedir. Yine serbest bir plan kurgusunun tanımlanması mekansal çoğalma sağlayarak projelerde toplam esneklik düzeyini arttıran bir başlıktır. Servis zonu olarak kolonlar, birden fazla servis oluşturması ile düşeyde akışkan, birbiriyle ilişkilenen mekansal bir organizasyon oluşturmaktadır. Üç boyutta oluşan bu mekansal etkileşim, kullanıcıya farklı kotlar arasında mekansal bir deneyim sunmaktadır (Çizelge 4.34).

Çizelge 4.34 : ‘Koridor Tipi’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ				
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI				
SERVİSLER	 G30 Koridor Tipi_(Corridor/Hall) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor	
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	7	
C 33 Servis Zonu (Service Zone)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal ayrışma ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal çoğalma 	3	7 (ORTA)	
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	5	
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Birden fazla noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma ○ Mekansal deneyim 	3	7 (ORTA)	

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)'den yararlanılmıştır.

‘Merkezi Yaşama Mekanı’ mekânsal kurguda yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerde ortak olarak;

- Konut içi alanların merkezdeki yaşama mekanı çevresinde kurgulanması,
- Merkezi yaşama mekanının dağıtıcı olması, söz konusudur.

‘Merkezi Yaşama Mekanı’ mekânsal kurguda servis çekirdeği, servis zonu, servis zonu olarak döşeme ve servis zonu olarak kolonlar, aynı esneklik düzeylerini oluşturmaktadır. Servis alanlarının yer değişimi esneklik düzeyinde çok büyük bir fark yaratmamaktadır. Servis zonunun zeminde tek bir noktada kullanılması total skor olarak en yüksek esneklik düzeyinin sağlandığı tipolojidir. Mekansal kurguda ortada bulunan ortak yaşama alanı çevresinde diğer mekanların değişebilir olması, servis mekanlarının bir zon olarak ayrışması ile ilişkilenebilir. Bu tipolojik biçimleniş, mekan içindeki esneklik düzeyini arttırmaktadır (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35 : ‘Merkezi Yaşama Mekanı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ			
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI			
SERVİSLER	 G31 Merkezi Yaşama Mekanı (Living Room as Circulation System) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekansal ayrışma	2	5
C 33 Servis Zonu (Service Zone)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekansal ayrışma	2	6
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekansal ayrışma	2	7 (ORTA)
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)	☐ Birden fazla noktada servis oluşturma ☐ Mekansal ayrışma	2	5

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Ortaya Yerleştirilen Kutu’ mekânsal kurguda servis mekanları ile ilişkisine bakıldığında incelenen örneklerde ortak olarak;

- Konut içi alanların belirsiz/nötr şekilde kurgulanması,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilmesi,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların eş zamanlı kullanılabilmesi,
- Hareketli duvarların farklı mekan kurguları oluşturması, analiz edilmiştir.

İncelenen örneklerde ‘Ortaya Yerleştirilen Kutu’ mekânsal kurgusunun diğer tipolojilerle karşılaştırıldığında; esneklik düzeylerinin orta ve yüksek düzeylerde çıktığı görülmektedir. Bu kurgu beraberinde ortadaki sabit alanı dışındaki alanlara yönelik birden fazla alternatif üretmeye olanak vermektedir. Servis alanının çekirdek ya da bir zon olarak tasarlanması, mekanda farklılık yaratmamaktadır. Bu bağlamda servis alanlarının tipi aynı esneklik bileşenlerini oluşmasına sebep olmaktadır (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.36 : ‘Ortaya Yerleştirilen Kutu’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ				
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI				
SERVİSLER		G32 Ortaya Yerleştirilen Kutu_ (The Inserted Box) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	11 (YÜKSEK)
C 33 Servis Zonu (Service Zone)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	10
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma ○ Mekansal çoğalma 	3	11
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Birden fazla noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	10

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘İşlevsel Alan Ayırımı’ mekânsal kurguda yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerde;

- Konut içi alanların işlevsel olarak net bir şekilde ayrılması,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilmesi,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların eş zamanlı kullanılabilmesi,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların mahremiyeti ve bireysel kullanımı sağlaması, söz konusudur.

Analiz sonucunda mekânsal kurgudaki bu anlayışla tüm örneklerde esnekliğin düzeyinin orta olduğu görülmektedir. ‘İşlevsel Alan Ayırımı’ mekan içinde esneklik bileşeni olarak benzer içerikler oluşturmuştur. Servis alanlarının tipolojisine göre mekanlar arasında farklılaşma ve işlevsel olarak ayrışma meydana gelmektedir. Servis alanlarının düşey ve birden fazla olması ayrıca değişebilir bir mekânsal kurgu oluşmasına olanak vermektedir. En yüksek bileşen servis zon tipolojisinde meydana gelmektedir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.37 : ‘İşlevsel Alan Ayırımı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ				
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI				
SERVİSLER	 G33 İşlevsel Alan Ayırımı (Diving Elements) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor	
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekânsal ayrışma	2	9	
C 33 Servis Zonu (Service Zone)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekânsal ayrışma ☐ Mekânsal çoğalma	3	9	
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekânsal ayrışma	2	10 (ORTA)	
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)	☐ Birden fazla noktada servis oluşturma ☐ Mekânsal ayrışma	2	7	

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Ring/Dönel Kat Planı’ mekânsal kurguda yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerde;

- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınması (mutfak-giriş ilişkisi gibi) ortak olan tek özelliktir.

Bu mekânsal kurgu, mekan içinde akışkan bir yapı oluşturduğu için her örnekte farklı bir esneklik yaklaşımına olanak vermektedir. Hareketlerin yoğunlaştığı yerlerde hareketli duvarların kullanılması, eş/eşdeğer büyüklükte mekanların tasarımı, işlevler arasında kalan koridorların farklı şekillerde kullanılması, mekânsal kurgudaki esneklik bileşenleridir. Ayrıca kurgunun farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlanması da mümkün olmaktadır.

‘Ring/Dönel Kat Planı’ mekânsal kurgusunun servis alanları ile ilişkisine gelindiğinde; servislerin zon olarak bir noktada toplanması, esneklik düzeyinin en yüksek olduğu örnekleri oluşturmaktadır (Çizelge 4.38).

Çizelge 4.38 : ‘Ring/Dönel Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ			
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI			
SERVİSLER	 G34 Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+ Circulation Path) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekânsal ayrışma 	2	6
C 33 Servis Zonu (Service Zone)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekânsal ayrışma ○ Mekânsal çoğalma 	3	7 (ORTA)
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekânsal ayrışma 	2	5
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Birden fazla noktada servis oluşturma ○ Mekânsal ayrışma 	2	7

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Organik Kat Planı’ mekânsal kurgusunun farklı servis tipolojileri ile ilişkisi analiz edildiğinde incelenen örneklerde;

- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınması (mutfak-giriş ilişkisi gibi) ortak olan tek özelliktir.

Organik kat planı kurgusunda servislerin servis zonu, servis zonu olarak döşeme veya servis zonu olarak kolonlar tipolojileri ile ele alınması durumunda; esneklik düzeyinin diğer örneklere daha yüksek olması söz konusudur. Bununla birlikte totaldeki esneklik düzeyinin en yüksek olduğu örnekler servis zonu ve servis zonu olarak döşeme tipolojisine sahip örneklerde ortaya çıkmaktadır.

Bu mekânsal kurgunun ilişkilendiği servis tipolojilerinin servis mekanını tek bir noktada toplaması ve mekânsal ayrışma oluşturması, ortak bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır (Çizelge 4.39).

Çizelge 4.39 : ‘Organik Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ			
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI			
SERVİSLER	 G35 Organik Kat Planı (Organic Floor Plan) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)	☐ Tek noktada servis oluşturma	1	6
C 33 Servis Zonu (Service Zone)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekânsal ayrışma	2	7 (ORTA)
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)	☐ Tek noktada servis oluşturma ☐ Mekânsal ayrışma	2	7 (ORTA)
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)	☐ Birden fazla noktada servis oluşturma ☐ Mekânsal ayrışma	2	5

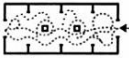

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Akışkan Kat Planı’ mekânsal kurguda yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerin servis tipolojileriyle ilişkisine bakıldığında;

- Konut içi alanların işlevsel olarak net bir şekilde ayrılması,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilmesi,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların eş zamanlı kullanılabilmesi,
- Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınması (mutfak-giriş ilişkisi gibi) mekânsal kurguda ortak incelenen özelliklerdir.

‘Akışkan Kat Planı’nda servis birimlerinin niteliği benzer esneklik düzeyleri oluşturmaktadır. Total skorun ise servis çekirdeği ve servis zonu tipolojisinde en yüksek olduğu görülmektedir. Esneklik düzeyinin yüksek olduğu örneklerde servis mekanlarının tek bir noktada ele alınması sonucunda mekansal ayrışma ve mekansal deneyim başlıklarının ortaya çıktığı görülmektedir (Çizelge 4.40).

Çizelge 4.40 : ‘Akışkan Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ				
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI				
SERVİSLER	 G36 Akışkan Kat Planı (Continuous Floor Plan) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor	
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal deneyim 	2	9 (ORTA)	
C 33 Servis Zonu (Service Zone)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	9 (ORTA)	
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	8	
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Birden fazla noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	8	

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Esnek/Nötr Kat Planı’ mekânsal kurguda yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerde;

- İşlevsel olarak ayrılan mekanların ayrı ayrı ve yan yana kullanılabilmesi,
- İşlevsel olarak ayrılan mekanların mahremiyeti, bireysel kullanımı sağlaması,
- Mekansal kurgunun farklı aile yapıları gözetilerek çeşitlilik sağlaması, ortak özelliklerdir.

‘Esnek/Nötr Kat Planı’ servis çekirdeği ve servis zonu olarak kolonlar tipolojilerinde daha yüksek esnekliğe sahiptir. Bununla birlikte diğer mekânsal kurgularla kıyaslandığında ‘Esnek/Nötr Kat Planı’ mekânsal kurgusu total skor olarak en yüksek esneklik düzeyini oluşturmaktadır. Hem esnekliği bir tasarım kriteri olarak belirlemek hem de nötr mekanlarla kullanıcıya alternatif oluşturmak total skoru yüksek tutan temel özelliklerdir (Çizelge 4.41).

Çizelge 4.41 : ‘Esnek/Nötr Kat Planı’ kurgunun servislerle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ				
MEKANSAL KURGU/YAŞAMA ALANLARI				
SERVİSLER		G37 Esnek/Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
C 32 Servis Çekirdeği (Service Core)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma ○ Mekansal çoğalma 	3	12
C 33 Servis Zonu (Service Zone)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	11
C 34 Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor as Service Zone)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Tek noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma 	2	8
C 35 Servis Zonu Olarak Kolonlar (Ducting in a Column)		<ul style="list-style-type: none"> ○ Birden fazla noktada servis oluşturma ○ Mekansal ayrışma ○ Mekansal çoğalma 	3	13(YÜK SEK)

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

Binadaki servislerin konumu ve tipolojisine bağlı analiz sonuçları ise aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır:

‘Servis ekirdeği’ tipolojisinin yapılan analizler doğrultusunda;

- Servis ekirdeğinin ve/veya merdivenin, diğer mekanları farklı Şekillerde ayırabilmesi ortak olarak görülen özelliktir.

‘Servis ekirdeği’ tipolojisi mekansal kurgu ile ilişkilendirildiğinde; ele alınan tüm örneklerde servisin tek bir noktada toplanması ve dolayısıyla diğer mekanların farklı biçimlerde ele alınabilmesi, mekan içinde esnekliğe olanak vermektedir.

Servislere ilişkin belirlenen ilk tipoloji olan ‘Servis ekirdeği’nin mekansal kurgu tipolojileri ile birlikte ele alınması ile incelenen örneklerde total skorun orta ve yüksek olduğu görülmektedir. Bu tipolojinin belirlediği düşey sirkülasyon boşluğu, ıslak hacim gibi fonksiyonların konumunun belirlenmesi, diğer fonksiyonların mekansal kurgu içerisinde değişkenliğine olanak vermektedir. Bu bağlamda örneklerin birçoğunda işlevsel ayrışma, farklı aktive mekanları oluşturma, mekansal çeşitlilik gibi esneklik bileşenleri yer almaktadır.

Servislerin tek bir alan içerisinde bir arada olma durumu, aslında esnekliğin temel yaklaşımlarından biridir. Özgür mekan, serbest mekan gibi mekan tasarımlarında servis çekirdeğinin diğer mekansal ilişkileri zgr, dinamik ve değişken bir kurguda ele alma olanağı sağlamaktadır. Değişebilir mekansal kurgu esneklik bileşenini bu noktada örnek analizlerinde ortaya çıkan bir diğer esneklik bileşenini ifade etmektedir.

Mekansal kurgu olarak ortaya yerleştirilen kutu tipolojisinde servis çekirdeğin kullanımını yüksek skora sahip olmasına karşın; esnek/nötr kat planında total skor en yüksek olan örnektir. Bu örnekte mekanın nötr (belirsiz) olarak tanımlanması, işlevlerin farklı noktalarda belirlenip zaman zaman bir arada ve/veya eş zamanlı kullanılması, bireysel kullanım alanlarının oluşması, eş/eşdeğer büyüklükteki mekanların istenilen işlevde değerlendirilmesi, değişebilen/hareketli mekansal kurgunun sağlanabilmesi, aynı mekan içinde farklı kullanım alanlarının oluşturularak çeşitlilik meydana getirilmesi ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturulması görülmektedir. ‘Esnek/Nötr Kat Planı’ tipolojisinin servis çekirdeğiyle birlikte kurgulandığında mekan içinde çok farklı esneklik düzeylerine olanak verdiği analiz edilmiştir (izelge 4.42).

Çizelge 4.42 : ‘Servis Çekirdeği’ nin mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ			
SERVİSLER			
MEKANSAL KURGU	 C32 Servis Çekirdeği (Service Core) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
G30 Koridor Tipi (Corridor/Hall) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal çeşitlilik Mekansal belirsizlik Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma Farklı aktivite mekanları oluşturma Değişebilir mekânsal kurgu 	5	7
G31 Merkez Yaşama Mek. (Living R.as Circ.System) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal ayrışma İşlevsel ayrışma Mekansal belirsizlik 	3	5
G32 Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal belirsizlik İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım İç içe geçmiş mekansal kurgu Mekansal çeşitlilik Değişebilir mekansal kurgu Farklı aktivite mekanları oluşturma Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	9	12
G33 İşlevsel Alan Ayrırımı (Dividing Elements) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal ayrışma İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım Bireysel kullanım Değişebilir mekânsal kurgu Farklı aktivite mekanları oluşturma 	7	10
G34 Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path) 	<ul style="list-style-type: none"> İç içe geçmiş mekansal kurgu Mekansal çoğalma Mekansal çeşitlilik Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	4	8
G35 Organik Kat Planı (Organic Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal belirsizlik Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma Değişebilir mekânsal kurgu İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik 	5	6
G36 Akışkan Kat Planı (Con.Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma Farklı aktivite mekanları oluşturma İç içe geçmiş mekansal kurgu Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	7	9
G37 Esnek /Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal belirsizlik İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım Bireysel kullanım Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma Değişebilir mekânsal kurgu Mekansal çeşitlilik Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	9	13 (YÜKSEK)

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Servis Zonu’ tipolojisinin yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerde;

- Servis alanlarının bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanması ortak özelliktir.

Servislerin tek bir noktada toplanmasına ek olarak aynı zamanda servise dair fonksiyonların belirli bir zon şeklinde tasarlanması da söz konusu olabilmektedir. Bu yaklaşımda düşey ve yatay sirkülasyon boşluklarının ve/veya ıslak hacim, teknik hacim gibi diğer fonksiyonların aynı aks üzerinde bir arada tasarlanması ile yine diğer mekansal ilişkilerin tasarımında esneklik sağlanabilmektedir. ‘Servis Zonu’ tipolojisini ayırtıran bir diğer özellik ise plan şeması içerisinde bir bölmelendirme, zonlara ayırma kurgusu oluşturmaktır.

Bu tipoloji ile mekansal kurgu ilişkilerine bakıldığında; total esneklik skorunun orta ve yüksek olduğu örneklerle rastlanmaktadır. Esneklik skorlarının çoğunlukla orta düzeyde olduğu söylenebilir. ‘Servis Zonu’ tipolojisinde de benzer olarak servislerin diğer mekanlardan ayrışması söz konusu olduğundan; mekansal çeşitlilik, farklı aktivite mekanları oluşturma, mekansal çoğalma, işlevsel birliktelik gibi esneklik bileşenleri örnek analizlerinde yer almaktadır.

‘Servis Zonu’ tipolojisi, ‘Esnek/Nötr Kat Planı’ tipolojisinde hem skor hem de total skor anlamında en yüksek esneklik düzeyine sahip örneği oluşturmaktadır. Bununla birlikte diğer tipolojilerle eşleştğinde de orta veya yüksek esneklik düzeylerinin elde edildiği gözlemlenmiştir. Servisin belirli bir zonda, bölgesel olarak kurgulanmasının esneklik kriterlerinde çeşitlilik meydana getirdiği söylenebilir. ‘Esnek/Nötr Kat Planı’ tipolojisi diğer mekansal kurgu tipolojileri ile kıyaslandığında; diğer örneklerden farklı olarak kurgulanan mekansal belirsizlik doğrultusunda işlevsel ayırışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, değişebilir mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma olmak üzere çok sayıda esneklik bileşeninin mekan içerisinde kurgulanabilmesine olanak vermektedir (Çizelge 4.43). Bu durum plan şemasında esnek bir kurgu tasarlanmasının farklı içeriklerde çeşitlenebilen alternatifler oluşturmaları ile ilişkilidir. Herbir alternatifte kullanıcının mekan içerisindeki kullanımı ile ilgili farklı bir çözümleme yapılabilmektedir.

Çizelge 4.43 : ‘Servis Zonu’nun mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ			
SERVİSLER			
MEKANSAL KURGU	 C33 Servis Zonu_ (Service Zone) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
G30 Koridor Tipi (Corridor/Hall) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal çeşitlilik Mekansal belirsizlik Eş zamanlı kullanım İşlevsel birliktelik 	4	8
G31 Merkez Yaşama Mek. (Living R.as Circ.System) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal ayrışma İşlevsel ayrışma Eş zamanlı kullanım Mekansal belirsizlik 	4	5
G32 Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal belirsizlik İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım İç içe geçmiş mekansal kurgu Mekansal çeşitlilik Değişebilir mekansal kurgu Farklı aktivite mekanları oluşturma 	8	10
G33 İşlevsel Alan Ayrırımı (Dividing Elements) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal ayrışma İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım Bireysel kullanım Değişebilir mekansal kurgu 	6	9
G34 Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path) 	<ul style="list-style-type: none"> İç içe geçmiş mekansal kurgu Mekansal çoğalma Mekansal çeşitlilik Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	4	8
G35 Organik Kat Planı (Organic Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal belirsizlik İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım Farklı aktivite mekanları oluşturma Mekansal çeşitlilik 	5	7
G36 Akışkan Kat Planı (Con.Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma Farklı aktivite mekanları oluşturma İç içe geçmiş mekansal kurgu Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	7	9
G37 Esnek /Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> Mekansal belirsizlik İşlevsel ayrışma İşlevsel birliktelik Eş zamanlı kullanım Bireysel kullanım Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma Değişebilir mekansal kurgu Mekansal çeşitlilik Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	9	11 (YÜKSEK)

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Servis Zonu Olarak Döşeme’ tipolojisinin yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerde;

- Servis alanlarının bir zon olarak diğer mekanlardan ayrılarak ayrı bir bölümde toplanması bu tipolojideki ortak özelliktir.

‘Servis Zonu Olarak Döşeme’ tipolojisi, servis mekanlarının farklı bir katmanda bir arada tasarlanmasını ifade etmektedir. Bu ayrıştırma, iki boyutta olabildiği gibi üç boyutta da olabilmektedir. Bazı örneklerde bu tipolojinin farklı katlar arasında bir ayrıştırma oluşturduğu görülmektedir. Zemin katta servis mekanlarının çözümlenmesi ile diğer katlardaki mekansal ilişkilerin belirsiz bırakılması söz konusu olmaktadır.

Bu tipolojinin mekansal kurgu tipolojileri ile birlikte incelendiği örneklerde düşük, orta ve yüksek total skorların olduğu görülmektedir. Bu durum ‘Servis Zonu Olarak Döşeme’ nin yüksek esneklik düzeyi kurgulayabileceği gibi daha az sayıda esneklik bileşeni sonucunda daha düşük bir esneklik düzeyi de tanımlayabileceğini göstermektedir.

‘Servis Zonu Olarak Döşeme’ tipolojisinde ‘Ortaya Yerleştirilen Kutu’ ve ‘İşlevsel Alan Ayırımı’ en yüksek skora sahip iki örnektir. ‘Ortaya Yerleştirilen Kutu’ tipolojisi total skor en yüksek olduğu örnektir. Diğer tipolojilerdeki esneklik kriterleriyle kıyaslandığında; zeminin bir servis zon olarak kullanılmasının bu örnekte daha çok çeşitliliğe neden olduğu söylenebilir. Mekanda belirsizlik oluşturulması, işlevsel olarak mekanların ayrışması/birleşmesi, eş zamanlı mekan kullanımı, mekanın akışkan bir biçimde iç içe geçmesi, mekan içinde çeşitlilik sağlanması, değişebilirlik ve ara koridorlarda farklı aktivite mekanlarının oluşturulması örnekteki esneklik kriterlerini kapsamaktadır. Bu tipolojik ilişki doğrultusunda ayrıca değişebilir mekansal kurgu ile farklı aktivite mekanları oluşturma ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma esneklik bileşenleri de oluşmaktadır.

Servis mekanlarının bir zonda toplanması ve ayrıca diğer mekanlardan ayrılarak zemin katta çözümlenmesi, mekansal ayrışmadaki esnekliği iki boyuta ek olarak üç boyuta da taşımaktadır (Çizelge 4.44).

Çizelge 4.44 : ‘Servis Zonu Olarak Döşeme’ nin mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ			
SERVİSLER			
MEKANSAL KURGU	 C34 Servis Zonu olarak Döşeme (Floor As Service Zone) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor
G30 Koridor Tipi (Corridor/Hall) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal çeşitlilik ○ Mekansal belirsizlik ○ Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma 	3	4
G31 Merkez Yaşama Mek. (Living R.as Circ.System) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal ayrışma ○ İşlevsel ayrışma ○ Eş zamanlı kullanım ○ Bireysel kullanım ○ Mekansal çeşitlilik 	5	7
G32 Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal belirsizlik ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ İç içe geçmiş mekansal kurgu ○ Mekansal çeşitlilik ○ Değişebilir mekansal kurgu ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma 	8	11 (YÜKSEK)
G33 İşlevsel Alan Ayırımı (Dividing Elements) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal ayrışma ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ Bireysel kullanım ○ Değişebilir mekansal kurgu ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma ○ Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	8	9
G34 Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ İç içe geçmiş mekansal kurgu ○ Mekansal belirsizlik ○ Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma 	3	5
G35 Organik Kat Planı (Organic Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma ○ Mekansal çeşitlilik ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik 	5	7
G36 Akışkan Kat Planı (Con.Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ Bireysel kullanım ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma ○ İç içe geçmiş mekansal kurgu 	6	8
G37 Esnek /Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ Bireysel kullanım ○ Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma ○ Değişebilir mekansal kurgu 	6	8

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)’den yararlanılmıştır.

‘Servis Zonu Olarak Kolonlar’ tipolojisinin yapılan analizler doğrultusunda incelenen örneklerinde;

- Servis alanlarının mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanması, incelenen örneklerdeki ortak özelliktir.

‘Servis Zonu Olarak Kolonlar’ tipolojisi; servis alanlarının belirli bir sistemde mekan içinde birden fazla noktada konumlanmasını ifade etmektedir. Bu servis tipolojisini diğer tipolojilerden ayıran en önemli nitelik servislerin çok sayıda tasarlanarak üç boyutta farklı bir mekansal kurgu oluşturmasıdır. Servis mekanlarının bir arada olmasına ek olarak bu mekanların bir servis alanı tanımlayarak plan şeması içerisinde farklı noktalarda tekrar etmesi söz konusudur.

‘Servis Zonu Olarak Kolonlar’ tipolojisinin incelenen tüm örneklerdeki esneklik skoru irdelendiğinde; çoğunlukla orta ve yüksek esneklik skoruna sahip örnekler olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı mekansal tipolojilerde düşük esneklik düzeylerine de rastlanmaktadır. Bu durum mekansal kurgu ve servis tipolojilerinin bir arada oluşturulmasının farklı esneklik özelliklerini oluşturduğunun göstergesidir. Bazı mekansal kurgu tipolojilerinde servisler birden fazla noktaya dağıtmanın plan şeması içerisinde esnekliğe olanak verecek alternatifleri kısıtlaması da olasıdır.

İncelenen örneklere bakıldığında bu tipolojinin ‘Esnek/Nötr Kat Planı’ mekansal kurgusunda en yüksek skor ve total skora sahip olduğu görülmektedir. Plan şemasındaki esnek kurgunun alternatifli bir içerik oluşturması, bu tipolojik başlık altında da ulaşılan analiz sonucudur. Bu doğrultuda oluşan esneklik bileşenleri; mekansal belirsizlik, işlevsel ayrışma, işlevsel birliktelik, eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, mekansal çoğalma, farklı aktivite mekanları oluşturma, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik ve mekansal deneyimdir. Mekansal deneyim kavramı diğer tipolojilerden farklı olarak ‘Servis Zonu Olarak Kolonlar’ tipolojisine özgü bir esneklik bileşenini tanımlamaktadır.

Servis alanlarının mekan içinde dağılması ve mekanların nötr biçimde tasarlanıp alternatif geliştirmeye yönelik bir mekansal kurguyla desteklenmesi, esneklik düzeyinin daha yüksek çıkmasına olanak vermektedir. Bu tipoloji diğer başlıklardan farklılaşarak hem yatay hem düşeyde sağladığı üç boyutlu etkiyle mekansal deneyimi de bir esneklik kriteri olarak belirlemek söz konusudur (Çizelge 4.45).

Çizelge 4.45 : ‘Servis Zonu Olarak Kolonlar’ın mekansal kurgu tipolojileriyle ilişkisi ile oluşan esneklik düzeyleri.

KONUT BİRİMİ				
SERVİSLER				
MEKANSAL KURGU	 C35 Servis Zonu Olarak Kolonlar_ (Ducting In A Column) Esneklik Bileşenleri	Skor	Total Skor	
G30 Koridor Tipi (Corridor/Hall) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal çeşitlilik ○ Mekansal belirsizlik ○ Mekansal ayrışma ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma 	4	8	
G31 Merkez Yaşama Mek. (Living R.as Circ.System) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal ayrışma ○ İşlevsel ayrışma ○ Mekansal çeşitlilik 	3	5	
G32 Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal belirsizlik ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ İç içe geçmiş mekansal kurgu ○ Mekansal çeşitlilik ○ Değişebilir mekansal kurgu ○ Farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma 	8	10	
G33 İşlevsel Alan Ayrımı (Dividing Elements) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal ayrışma ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ Bireysel kullanım 	5	7	
G34 Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ İşlevsel ayrışma ○ Bireysel kullanım ○ Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma ○ İç içe geçmiş mekansal kurgu ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma 	5	7	
G35 Organik Kat Planı (Organic Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal belirsizlik ○ İşlevsel birliktelik ○ Değişebilir mekansal kurgu 	3	4	
G36 Akışkan Kat Planı (Con.Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ Eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma ○ İç içe geçmiş mekansal kurgu 	6	7	
G37 Esnek /Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mekansal belirsizlik ○ İşlevsel ayrışma ○ İşlevsel birliktelik ○ Eş zamanlı kullanım ○ Bireysel kullanım ○ Mekansal çoğalma ○ Farklı aktivite mekanları oluşturma ○ İç içe geçmiş mekansal kurgu ○ Mekansal çeşitlilik ○ Mekansal deneyim 	10	14 (YÜKSEK)	

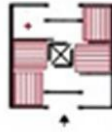
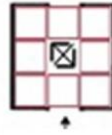
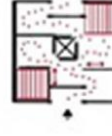
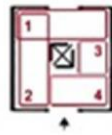
* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)'den yararlanılmıştır.

4.1.5 Değerlendirme

Tezin örnek çalışması bölümünün ilk aşamasında, Dünya’da esnekliği bir tasarım girdisi olarak kullanan projelerde esnekliğin tasarıma hangi tanımlar üzerinden yansıtıldığı ve bu tanımlar sonucunda hangi esneklik bileşenin elde edilebileceği ile ilgili değerlendirme yapılmaktadır. Herbir örnekte esneklik bileşeni ve esneklik düzeyi belirlenmeye çalışılmakta; mekânsal kurgu ve servisler başlıkları üzerinden karşılaştırmalı analiz tabloları oluşturulmaktadır.

Örnek çalışmasının ilk aşaması sonucunda elde edilen analiz ve tanımlarla ilişkilendirilerek oluşturulmuş esneklik bileşenleri mekansal kurgu ile ilgilidir. Bu başlıklar örneklerde servis mekanlarının belirli bir noktada toplanıp sabit olduğu ve bunun bir sonucu olarak da diğer mekanların farklı mekansal kurgular oluşturduğu bileşenlerdir. Mekansal özelliklere yönelik bileşenler şu başlıklar ile tanımlanmaktadır: İşlevsel ayrışma, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal belirsizlik, mekansal çeşitlilik, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, değişebilir mekansal kurgu, farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma. Mekansal özelliklerle ilişkilenen alt bileşenler ise kullanım alternatifleri olarak tanımlanmaktadır: Eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım, farklı aktivite mekanları oluşturma. Alt bileşenler mekanı kullanıyorken oluşan fırsatları belirlemektedir ve bu alt bileşenler mekanın yaşamsal boyutu ile ilişkilenebilir (işlev/kullanım ilişkisi). İşlevsel ayrışma, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal çeşitlilik, vb. mekansal özelliklere dayalı bileşenler, kullanıma dayalı bu alt bileşenleri kapsamaktadır. Analiz sonucunda Dünya örneklerinde ortaya çıkan esneklik kalite bileşenlerinin mekanın kendi özelliğinden gelen her bir özelliğin farklı kullanım alternatifleri oluşmasına olanak verdiği görülmektedir. Örneğin; mekansal kurguda mimar, esnekliğe olanak verebilecek işlevsel bir ayrışma tasarladığında; bu özellik konut mekanında eş zamanlı kullanım, bireysel kullanım ve farklı aktivite mekanları oluşturma gibi farklı alternatifleri de oluşturabilmektedir. Bir bileşenin birden fazla ve farklı bileşenlerle ilişkilmesi, esnekliğin sağladığı dinamik yapıyı da ortaya koymaktadır. Tasarımda mimarın esnekliği bir tasarım yaklaşımı olarak ele alması, konut mekanında bir dinamiklik yaratmakta ve kullanıcıya kullanıma dair değişebilen ve uyarlanabilir çözümler sunmaktadır (Çizelge 4.46).

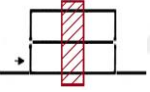
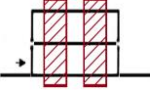
Çizelge 4.46 : Mekansal kurgu ile ilişkili özellikler ve kullanım alternatifleri.

MEKANSAL KURGU İLE İLİŞKİLİ ESNEKLİK KALİTE BİLEŞENLERİ			
Mekansal Özellikler	Esneklik Özellikleri	Kullanım Alternatifleri	
	İŞLEVSEL AYRIŞMA	Konut içi alanlar işlevsel olarak net bir biçimde ayrılarak tanımlanır. Kat planı içinde işlevlerin belirli bir organizasyonda ayrılarak farklı düzenlemelere olanak vermesi, esneklik sağlamaktadır.	EŞ ZAMANLI KULLANIM BİREYSEL KULLANIM FARKLI AKTİVİTE MEKANLARI OLUŞTURMA
	İÇ İÇE GEÇMİŞ MEKANSAL KURGU	Konut içi mekanlar birbiri içine geçerek akışkan bir kurgu oluşturur. Servis çekirdeği köşesinde veya çevresinde koridorlar kısadır ve mekanlar bir diğerine akar. Birbirini takip eden mekanların işlevsel ilişkileri ele alınır; mutfak-giriş ilişkisi gibi. Yanyana gelen mekanlarda ortak kullanım alanları meydana gelir.	EŞ ZAMANLI KULLANIM İŞLEVSEL BİRLİKTELİK FARKLI AKTİVİTE MEKANLARI OLUŞTURMA
	MEKANSAL BELİRSİZLİK	Konut içi alanlar belirsiz/nötr şekilde kurgulanır. Belirsizlik, kullanıcıya mekan içinde farklı kullanım alternatifleri oluşturma fırsatı verir.	İŞLEVSEL BİRLİKTELİK FARKLI AKTİVİTE MEKANLARI OLUŞTURMA
	MEKANSAL ÇEŞİTLİLİK	Konut içi alanlar merkezdeki yaşama mekanı çevresinde kurgulanır. Diğer mekanların farklı şekillerde kurgulanabilmesi, mekansal bir çeşitlilik oluşturur.	FARKLI AKTİVİTE MEKANLARI OLUŞTURMA
	EŞ/EŞDEĞER BÜYÜKLÜKTE MEKAN OLUŞTURMA	Eş/eşdeğer büyüklükteki mekanlar kullanıcı tarafından istenildiği şekilde uyuma, oturma, yeme, vb. şekillerde kurgulanabilir.	EŞ ZAMANLI KULLANIM FARKLI AKTİVİTE MEKANLARI OLUŞTURMA
	DEĞİŞEBİLİR MEKANSAL KURGU	Mekan ayrımları mobilya, paravan, vb. ara elemanlarla sağlanır. Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine hareketli duvarlar yerleştirilir ve değişebilir mekan kurguları oluşturulur.	FARKLI AKTİVİTE MEKANLARI OLUŞTURMA
	FARKLI KULLANICI PROFİLLERİNE YÖNELİK MEKAN OLUŞTURMA	Mekansal kurgu, farklı aile yapıları gözetilerek farklı kullanıcılara yönelik çeşitlilik sağlar.	BİREYSEL KULLANIM

Plan Şeması

'Esneklik Kalite Bileşenleri'nin servisler ile ilişkilenen analiz sonuçları ise servislerin iki başlık altında sınıflandırılması ile kurgulanmaktadır: Tek noktada servis oluşturma ve birden fazla noktada servis oluşturma. Bu noktada servisin konumu önem kazanmaktadır; konuma bağlı olarak servis alanları diğer mekanların biçimlenmesine etki etmektedir. Servis alanlarının tek bir noktada toplanarak bir servis zonu oluşturmaları, esnekliğe olanak vererek diğer mekanların servis zonundan ayrı bir şekilde, farklı kurgular oluşturmalarını sağlayabilmektedir. Yine oluşturulan servis zonu, farklı konut birimlerinin eklemlenmesiyle mekansal bir çoğalma durumu da oluşturabilmektedir. Servis alanlarının düşeyde birden fazla noktada kurgulanması ise bazı ara geçiş alanlarının kullanımı sağlayabilmektedir. Düşeyde kullanımı sağlanan bu ara geçiş alanları mekanın üç boyuttaki algısını farklı bir boyuta taşıyarak mekansal deneyim anlayışını arttırabilmektedir (Çizelge 4.47).

Çizelge 4.47 : Servislerin konumu ve ilişkili kullanım alternatifleri.

SERVİSLER İLE İLİŞKİLİ ESNEKLİK KALİTE BİLEŞENLERİ			
	Servisin Konumu	Esneklik Özellikleri	Kullanım Alternatifleri
 <p>Kesit Şeması</p>	<p>TEK NOKTADA SERVİS OLUŞTURMA</p>	<p>Servis alanları yatayda bir zon oluşturarak ayrı bir bölümde toplanır. Diğer mekanlar servis alanlarından ayrı olarak farklı kurgular oluşturabilir veya konut birimleri servis zonuna eklemlenerek çoğalabilir.</p>	<p>MEKANSAL AYRIŞMA</p>
			<p>MEKANSAL ÇOĞALMA</p>
 <p>Kesit Şeması</p>	<p>BİR DEN FAZLA NOKTADA SERVİS OLUŞTURMA</p>	<p>Servis alanları mekan içinde farklı bölgelerde, düşey ve birden fazla olacak şekilde kurgulanır. Servisler, birer ara geçiş mekanı oluşturarak kullanıcıya mekansal deneyim ortamı sağlar.</p>	<p>MEKANSAL DENEYİM</p>

Dünya örneklerinin kavramsal ve mekansal sonuçları, elde edilen 'Esneklik Bileşenleri'nin mekansal kurgu ve servisler ile ilişkilenen tablo açıklamalarından okunmaktadır. Projelerden elde edilen total esneklik düzeyleri doğrultusunda ise Dünya örnekleri analizlerinin sonuç ürünü olan bir 'Esneklik Skalası/Değerlendirme Tablosu' oluşturulmaktadır (Şekil 4.5).

4.2 Türkiye’de Günümüz Konut Üretimleri: Konut Mekanında Tip-Esneklik-Kalite İlişkisinin Söylem Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Dünya’da esnek konut mekanı ile ilgili yapılan kronolojik analiz ve esnekliği tasarımda farklı tipolojik yaklaşımlarla ele alan projelerin değerlendirilmesi, konut mekanında tip-esneklik-kalite ilişkisine bir ön bakış oluşturmaktadır. Dünya’da 1920’ler ve hatta öncesinde esnekliğe referans verici konut mekan üretimlerinin varlığının incelenmesinin yanısıra esnekliğin Türkiye’deki mimarlık üretimi ve mimarın söyleminde ne şekilde yer aldığı araştırılması da önemli görülmektedir. Türkiye’de son dönemde konut alanındaki üretimlerin hızlı bir şekilde artması; tektipleşen, kimliksiz, tekdüze, kişiye özgü tasarım yaklaşımından uzak, hızlı ve çoklu üretim odaklı bir tasarım anlayışının oluşması, kar amaçlı proje üretimlerinin ortaya çıkması gibi sonuçları beraberinde getirmektedir. Bu durum kalitenin yeni ve prestijli olanda aranması yerine; değişebilirliği sağlayan farklı tipolojik yaklaşımlarla esnek, değişebilen, farklı ihtiyaçlara uyarlanabilen mekan üretimleri doğrultusundaki mekansal kalitenin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda öncelikle Türkiye’de konut mekan tasarımında esneklik temelli çalışmalar ile ilgili bir ön inceleme yapılmaktadır. Ön inceleme sonucunda tez çalışması için özgün bir değer oluşturacağı düşünülen Türkiye’deki esnek konut mekan tasarımının söylem analizi üzerinden mimar seçimi yapılarak mimarların konuyla ilişkili metinleri ve ilgili projeleri ele alınmaktadır.

Esnek konut mekanı tasarımı ile ilgili mimarların söyleminin araştırılmasından önce Türkiye’de konut tasarımına yönelik esneklik temelli çalışmaların literatürdeki ele alınış biçimi irdelenmektedir. Konut mekanında esneklik temelli yaklaşımların kavram ve yöntem olarak içeriklerinin araştırılması söz konusudur. Sorgulama; ‘Mimarlık Alanı’nda, 1980’den günümüze kadarki süreçte ve içeriğinde ‘esneklik’ ve ‘konut’ kavramlarını barındıran Türkiye’deki tez çalışmaları üzerinden yapılmaktadır. Böylelikle tezin özgün bir değeri olan söylem analizi yönteminin farklı bir içerikte ele alınması hedeflenmektedir.

Yapılan çalışmalarda esneklik kavramına nasıl yaklaşıldığına bakıldığında; 1980’lerden 2000’lere kadarki süreçteki çalışmalarda farklı kavramsal ilişkilerin irdelendiği görülmektedir. Bu süreçte çalışmalarda gözlemlenen ilk içerik; kullanıcı ve konut mekanı ilişkisi, konut ve yaşantı, kullanıcı ve kullanıcının esneklik talebi

gibi konut mekan tasarımında yer alan özne ve nesnelere arası ilişkilerin sorgulanması yönündedir. İkincil olarak; işlevsel ve mekansal yapı esnekliği, esneklik amaçlı konut planlama gibi farklı ölçeklerde esnekliğin uygulanma biçimine yönelik yaklaşımların ele alındığı çalışmalar mevcuttur. Esnekliğin birer bileşeni olarak nitelendirilebilecek adapte edilebilir veya uyarlanabilir mekan tasarımına dair çalışmalar olduğu da görülmektedir. Türkiye’de 2000’lere kadar oluşturulmuş konut mekanındaki esneklik temelli çalışmalarda ayrıca teknoloji ve üretken tip, enerji etkin konut ve açık konut gibi ilişkili üst kavramlar ile esneklik kavramını birlikte ele alan çalışmalar vardır.

2000’ler ve sonrasında gelindiğinde ise; üretilen tez çalışmaları kapsamında öncelikle farklı konut tipolojilerinde ve tanımlamalarında esneklik kavramının arayışının olduğu fark edilmektedir: Toplu konut, çok katlı prefabrike konut, akıllı konut, esnek/ adapte olabilir konut, müstakil konut, çekirdek konut, geleceğin konutu, afet sonrası kalıcı konut, çağdaş konut, sosyal konut ve bireyselleştirilmiş konut. Tüm bu farklı tanımlamalardaki konutun esneklik ile ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Bu içerikten farklı olarak bazı kavramsal yaklaşımlar üzerinden esnek konut mekanına bir değerlendirme yapan örneklerde katılım, memnuniyet, yaşam döngüsü ve sürdürülebilirlik kavramlarının irdelenmektedir. Son yaklaşımın ise konut mekan üretim ve uygulamaları üzerinden yapılması söz konusudur; bu çalışmalardaki içerik kitlesel bireyselleştirme ve esneklik, tüketici odaklı konut arzında esneklik ve hafif çelik modüler sistemler üzerinden yapılmaktadır. Literatür araştırması ile kavramsal ve içeriksel bir inceleme yapılması, tez çalışmasının yönteminin farklı bir yönde kurgulanması için önemli bir girdi oluşturulmaktadır.

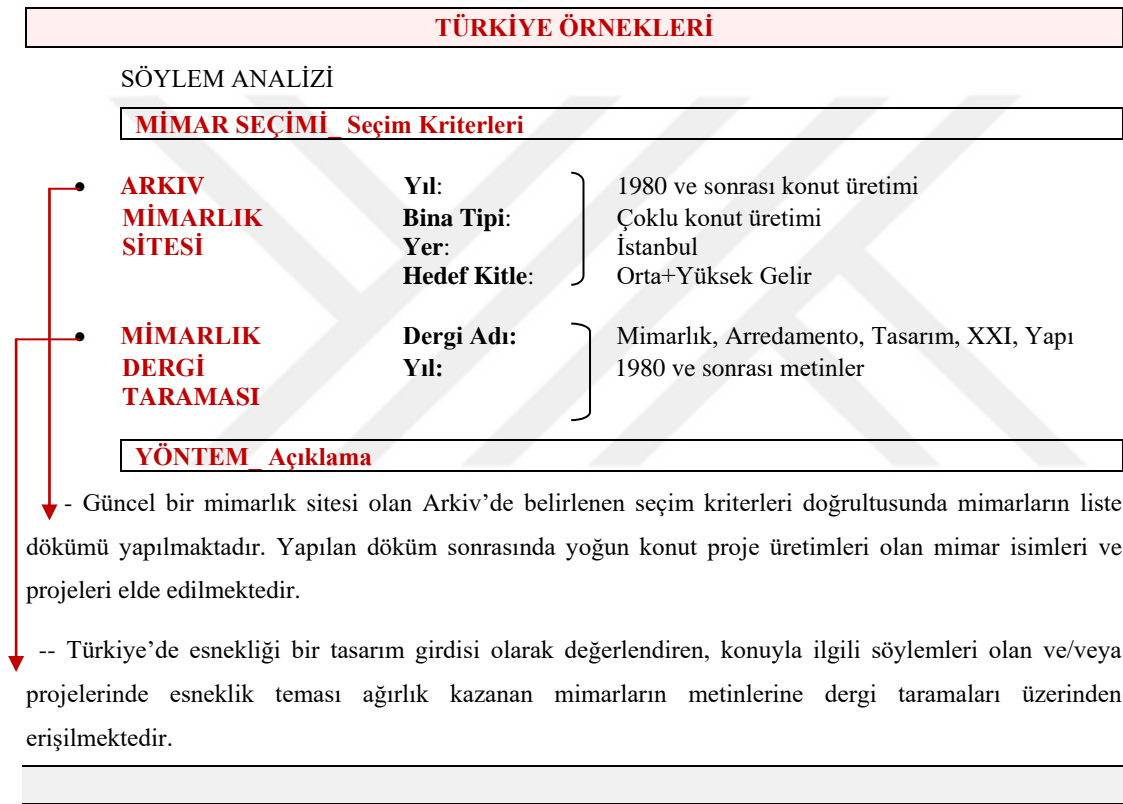
Literatürde esneklik kavramının hangi yöntem ve içeriklerde ele alındığının görülmesinin bir sonucu olarak ve Türkiye’deki durumun günümüz konut üretimleri bağlamında eleştirisiyle de ilişkilendirilerek, tezin Türkiye çalışması bölümü mimarların konuyla ilgili söylem, yaklaşım ve projelerinin söylem analizi yöntemiyle değerlendirilmesini içermektedir. Bu kapsamda çalışmanın Türkiye bölümü; değerlendirme çalışmasının kurgulanan metodolojisi, değerlendirme sürecinde uygulanan aşamaları ve değerlendirme sonunda elde edilen sonuçları üzerinden ilerletilmektedir.

4.2.1 Değerlendirme çalışmasının metodolojisi

Türkiye'deki mimarların proje üretimleri ve söylemleri üzerinde yapılması hedeflenen çalışma kapsamında; öncelikle mimarların ve ilgili proje metnlerinin seçilmesi, seçilen metinlerin söylem analizi aşamaları doğrultusunda analiz edilmesi ve elde edilen analiz sonucunda kod listesinin oluşturulması söz konusudur.

Mimarların seçim kriterleri:

Seçim kriterleri; güncel bir mimarlık sitesi olan Arkiv ve Türkiye'deki mimarlık dergilerinin aşağıda belirtilen kurguda ele alınmasını içermektedir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 : Türkiye örnekleri söylem analizine yönelik mimar seçim kriterleri.

Seçim kriterlerinin ilk aşaması olan Arkiv Mimarlık Sitesi taraması ile:

- Tez çalışması kapsamında konut tasarımı için kronolojik dizinde 1980 yılı ve sonrasında üretilen ve uygulanan,
- Esnekliğin ele alınış biçiminin tipoloji üzerinden analizinin gerçekleşmesi için çoklu konut üretimlerini kapsayan,
- Konutta hızlı üretimin gerçekleştiği ve dolayısıyla kalite kavramının sorgulanmaya başladığı İstanbul kenti özelinde yer alan projeler belirlenmektedir.

Kriterler doğrultusunda listede sayısal olarak yoğun proje üretimi olan mimarlar listelenmektedir. Böylelikle söylem analizi aşaması öncesinde yoğun konut proje üretimine sahip mimarlar hakkında bir ön araştırma yapılmaktadır (Şekil B.1).

Seçim kriterlerinin ikinci aşaması ise esnekliğin tasarım girdisi olarak mimarın kendi proje açıklama metninde veya diğer bir mimarın proje eleştirisinde hangi içeriklerde ele alındığının değerlendirmesini içermektedir. Bu doğrultuda Türkiye’de mimarların esnek konut üretimi ile ilgili söylemlerinin analizi için Türkiye’de yayınlanan 5 adet mimarlık dergisinin (Mimarlık, Arredamento Mimarlık, Tasarım, XXI, Yapı dergisi) taraması hedeflenmiştir. Dergi taraması:

- 1. Yıllara Göre Tarama** [Yıl-Söylem]- Yıllara göre dergi arşivlerinin oluşturulması,
- 2. İçindekiler Taraması** [Konu Başlığı]- Metin başlıklarının kodlara uygunluğunun sorgulanması,
- 3. Yazar/Metin/İlgili Proje Taraması** [Mimar-Söylem]- Aktif konut proje üretimi olan mimarların, metinlerinin ve ilgili projelerinin seçilmesi sıralamasında yapılmaktadır.

Dergi taraması aşaması:

Seçimler doğrultusunda [**Dergi/ Yıl/ Sayı/ Sayfa No/ Mimar/ Metin Başlığı/ Proje Adı/ Söylem-Kod**] şeklinde bir liste oluşturulmaktadır. Listede söylemi ağırlık kazanan mimarlar, bu mimarların kullandıkları anahtar kelimeler (kodlar) ve konut üretimlerini yansıtan projeleri elde edilmektedir. Metinlerde geçen bu anahtar kelimeler (kodlar) kuramsal çerçevedeki ‘Davranış ve Tasarım Temelli Yaklaşımlar’ ve Dünya örnek analizleri sonucunda elde edilen ‘Esneklik Bileşenleri’ni içeren alt başlıklar altında gruplandırılmaktadır. Gruplandırmanın ardından; metinlerde belirlenen anahtar kelimelerin (kodların) kullanım sıklıkları belirlenmektedir. Tekrarlanan mimarın adı, ilgili projesi ve tekrarlanan söylemin belirlenmesi için kullanılan kelimelerin tekrar sıklıkları analiz edilmektedir. Söylem sıklıkları analizi sonucunda her grup başlığı altında yoğunlaşan kodların belirlendiği yoğunluk haritaları oluşturulmuştur (Çizelge C.1). Tüm dergilerde bu yöntem tekrar edilerek mimar/proje/söylem sıklıkları tanımlanmaktadır. Şekil 4.7’de dergi taraması, söylem analizine dair örnek bir şema ile analizin aşamaları açıklanmaktadır.

4.2.2 Değerlendirme çalışmasının aşamaları

Dergi taramasında veri kodlaması yapılırken; söylem analizi yönteminin kodlamaya dair aşamalarının detaylı olarak ele alınması önem kazanmaktadır. Yıldırım & Şimşek (2016), bu aşamaları aşağıdaki başlıklar üzerinden tanımlamaktadır:

- **Dökümanlara Ulaşma:** İhtiyaç duyulan dökümanların neler olduğu belirlenmektedir.
- **Özgünlüğü (Orijinalliği) Kontrol Etme:** Özgünlüğü sağlayacak tarama araştırmacı tarafından belirlenmektedir.
- **Dökümanları Anlama:** Araştırmacının karşılaştırmalı ve sistematik bir tarama yapması beklenmektedir.
- **Veriyi Analiz Etme:** Analiz edilecek döküman ile ilgili sistemli bir yaklaşım öngörülmektedir.
  - **Analize Konu Olan Veriden Örneklem Seçme:** Örneklem çerçevesinin belirlenmesi ve dökümanlardan seçilecek konu listesinin oluşturulmasını kapsamaktadır.
  - **Kategorileri Geliştirme:** Araştırmanın amacını içeren kategoriler (temalar) ve her bir kategoriye ait alt kategorilerin (alt temaların) belirlenmesini içermektedir.
  - **Analiz Birimini Saptama:** Analiz edilecek birim farklı ölçeklerde olmaktadır. Sözcük; en basit birimi oluşturmaktadır (anahtar sözcükler, vb). Tema; yazıya konu olan amacı içermektedir. Öznel olma durumu vardır. Karakter/ kişi; söyleme sahip olan birey veya bireylerdir. Cümle/paragraf; içinde birden fazla konu/ tema içeren; bu anlamda daha zengin ve yoğun olan sözcük gruplarıdır. İçerik; sözcüğün cümle içinde nasıl kullanılacağı hakkında bilgi vermektedir.
  - **Sayısallaştırma:** Araştırmacı, elde ettiği verileri düz yazı şeklinde raporlayabilmektedir. Sayısal bir analiz yapıyor ise ilgili analiz sayısal veri (yüzde dağılımı, kapsanan alan, vb.) şeklinde tablolaştırılabilmektedir.

- **Veriyi Kullanma:** Analiz sonucunda elde edilen verinin birlikte ele alınması söz konusudur.
- **Tartışma Soruları:** İncelemenin güçlü ve zayıf yönlerinin araştırılması, sınıflandırmanın organize edilmesi ve raporlandırılmasını kapsamaktadır (s.223-232).

Söylem analizinin tanımı ve aşamaları konusunda Strauss & Corbin (1990) ise verilerin detaylı analizini 4 temel aşamada açıklamaktadır: Tümevarımcı analiz, kodlama, kavram, kategori (tema). Tümevarımcı analizde bir kuram oluşturulmaktadır. Kuram üzerinden kavramlar kodlanırken; elde edilen verilerin bölümlere ayrılması, incelenmesi, karşılaştırılması, kavramsallaştırılması ve ilişkilendirilmesi söz konusudur. Kodlar, veriler arasında yer alan bölümlere verilen anlamın sorgulanması ile kavramsallaştırılmaktadır. Kavramlar ise belirli bir kategori altında sınıflandırılıp gruplandırılarak temaları oluşturmaktadır. Söylem analizinin sağladığı bu yöntem doğrultusunda; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması sağlanmaktadır.

Dergi taramalarının sonlandırılması ile konuyla ilgili yapılan çalışmalar sonucunda ‘Söylem Analizi’nin aşamaları, değerlendirme çalışmasının içeriği de göz önünde bulundurularak aşağıdaki başlıklar üzerinden yapılmaktadır:

- **Esneklikle İlişkili Veri/ Kavramların Kodlanması** (Dergi Taraması Sonuç Verilerinin Elde Edilmesi),
- **Esneklikle İlişkili Temaların Bulunması** (Hiyerarşinin Tanımlanması),
- **Esneklik İlişkili Kodların ve Temaların Düzenlenmesi** (Kod Listesinin Son Halini Alması),
- **Bulguların Yorumlanması ve Seçilen Mimarların Esnekliğe Yönelik Yaklaşımlarının Ayrıntılı Analizi** (Metin/Söylemlerin Yorumlanması),

Tez çalışmasının temel üst başlıkları olan ‘Mekan’, ‘Kullanıcı’, ‘Konut’, ‘Esneklik’ ve ‘Kalite’ kavramları temaları oluşturmaktadır. Bu temaların altında; verilerin kodlanması sonucunda elde edilen alt temalar, kategoriler ve kodlar yer almaktadır. Hiyerarşik bir düzen içerisinde [**Tema – Alt Tema – Kategori – Kod**] alt başlıklarında düzenlenen tüm kavramlar sonucunda bir kod listesi elde edilmektedir.

Verilen kodlanması ve kod listesinin oluşturulmasından sonra araştırmacının görüş ve yorumlarını içeren bulguların yorumlanması ve değerlendirme aşaması gelmektedir. Bu aşamada seçilen mimarların esnekliğe yönelik yaklaşımları ayrıntılı olarak analiz edilmektedir. Elde edilen tüm bu analiz sonucunda ise analize dair özet bilgi oluşturularak değerlendirme çalışmasının genel sonuçlarına ulaşılmaktadır.

4.2.2.1 Esneklikle ilişkili veri/ kavramların kodlanması

Verilerin kodlanması aşaması, konut mekanında esneklik tasarımına dair mimarın söyleminin araştırıldığı ve söylemin hangi kavramlar üzerinde yoğunlaştığının analiz edildiği aşamayı ifade etmektedir. Bu noktada Türkiye’de günümüz konut üretimlerinin tektip mekan üretimlerine doğru evrilmesinin eleştirilmesi ve esnekliğin tasarımda bir girdi olarak ne ölçüde ele alındığının sorgulanması, Türkiye’de konut mekan üretimine sahip olan mimarların söylemi kapsamında araştırılmaktadır. Araştırma aralığı; Türkiye’de konut üretiminde önemli bir eşik oluşturan 1980 yılından günümüz güncel durumuna kadar olan süreci kapsamaktadır. Mimarın söyleminin analizi, konut üretimine dair kuramsal ve güncel projelerin açılımını yapan metinlerin yer aldığı Mimarlık, Arredamento Mimarlık, Tasarım, XXI ve Yapı dergileri ile gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışması kapsamında yapılan dergi taraması için öncelikle analiz edilecek konunun araştırma alanı belirlenmektedir. Bu noktada araştırma alanının kapsamı; tezin kuramsal çerçevesini ve Dünya örnek analiz sonucunu içeren aşağıdaki başlıklar üzerinden oluşturulmaktadır:

- Davranış Temelli Yaklaşımlar (Kullanıcıdaki Durumun Sorgusu)
  - Davranışsal Boyut
  - Anlamsal Boyut
  - Zamansal Boyut
- Tasarım Temelli Yaklaşımlar (Konut Mekanı ve Mimarın Pozisyonunun Sorgusu)
  - Tipolojik Yaklaşım
  - Modernin Etkisi
  - Endüstrileşme/ Teknoloji Girdisi

- Kimlik Arayışı/ Kullanıcı Katılımı
- Planlama Özgürlüğü/ Mimarın Pozisyonu
- Esneklik Bileşenleri (Kullanıcı - Konut Mekanı - Mimar ve Esneklik Kavramı İlişkisi).

Kuramsal çerçevedeki başlıklara ek olarak; söylem analizi kapsamında araştırma alanı Türkiye'deki mimarların bulunması ve bu mimarların metinlerinde konut mekan üretimlerine yer vermesi konuları ile de sınırlandırılmaktadır. Analize dahil edilen mimarların aktif olarak konut mekan üretimine sahip olması bir kriter olarak belirlenmektedir. Böylelikle tarama yapılırken ihtiyaç duyulan dökümanların neler olduğuna karar verilmektedir (Dökümanlara Ulaşma). Kuramsal çerçevedeki başlıkların belirlenmesi ile de araştırma alanına dair özgünlük sağlanmaktadır (Özgünlüğü/ Orijinalliği Kontrol Etme). Tarama yapılacak araştırma alanının belirlenip özgün değer tanımlanmasının ardından bir sonraki aşama olan 'Dökümanları Anlama' aşamasına geçilmektedir. Burada belirlenen metinler üzerinden kodlar aranırken detaylı bir okuma yapılmaktadır. Her bir sözcük seçilirken sözcüğün cümle içindeki anlamına bakılarak tez çalışması başlıklarına referans olacak anlama sahip sözcükler birer kod olarak belirlenmektedir. Cümle içinde aynı sözcük farklı bir anlamda kullanılmış ise kod listesine alınmamaktadır.

Dergi taraması için gerekli altlık elde edildikten sonra, 'Veriyi Analiz Etme' aşamasına geçilmektedir. Analiz aşaması, araştırmacı tarafından sistematik bir biçimde ilerletilmesi gereken bir süreçtir. Bu aşamada dergi taramasında [**Dergi/ Yıl/ Sayı/ Sayfa No/ Mimar/ Metin Başlığı/ Proje Adı/ Söylem-Kod**] başlıkları altında, 1980 yılından günümüze kadar bir listeleme yapılmaktadır. Dergi tarama sürecinde, bu listelemede mimarın söylemine dair kodlar belirtilen başlıklar altında kategorize edilmektedir.

Dergilerdeki metinlerin okuması yapılırken her bir sözcüğün anlamı, cümle içinde değerlendirilmektedir ve ilgili sözcük bir kod olarak tanımlanıp listede ilgili başlığın altında yerleştirilmektedir. Her bir kategori altında gruplanan sözcükler listede böylelikle araştırma alanına dair kodları oluşturmakta; her başlık altında hangi kodun sıklıkla kullanıldığı verisine ulaşılmaktadır. Listeleme yöntemi ile ayrıca hangi yılda hangi söylemin daha yoğun olarak kullanıldığı, mimarın söyleminin hangi metinde hangi proje bazında yoğunlaştığı gibi farklı araştırma verilerine de ulaşılabilmektedir (Ek B).

4.2.2.2 Esneklikle ilişkili temaların bulunması

Analize dair geliştirilen kategorilerin belirlenmesinden sonra ulaşılan kodlar, birer sözcük ölçeğindedir ve analiz birimi bu sözcüklerin ölçeğinde en basit birimi içeren anahtar sözcükleri oluşturmaktadır. Temaların bulunması aşamasında, dergi taraması sonucunda elde edilen kodların sıklıklarına listeleme yöntemiyle bakılarak kodların temalar ve alt temalar ile ilişkisi analiz edilmektedir. Analiz sonucunda örneğin; 'gereksinim' sözcüğü listeye bir kod olarak girmektedir ve bu kod 'Davranış Temelli Yaklaşımlar' teması ve 'Davranışsal Boyut' alt teması altında yer almaktadır. Analiz sonucunda 'gereksinim' sözcüğünün en yoğun kullanılan söylem olduğu görülmektedir. Bu kod aynı zamanda 'ihtiyaç' olarak da metinlerde yer almaktadır. Bu analiz sonucu, temalar seçilirken bazı kodların farklı olmasına rağmen aynı anlamsal boyuta sahip olarak aynı tema altında kategorize olduğunu göstermektedir.

Söylem/ kod ile ilişkilenen temaların sıralanması ile birlikte analiz birimi saptama aşamasında yer alan karakter/kişi tespiti de yapılmaktadır. Bu noktada en üst başlıkları tanımlayan ana temalar ortaya çıkmaktadır. Tez çalışmasının kuramsal çerçevesinde temel üst başlıkları oluşturan 'Mekan', 'Kullanıcı', 'Konut', 'Esneklik' ve 'Kalite' kavramları birer özne ve nesne olarak ana temaları oluşturmaktadır. Tez çalışmasının özgün değeri olan söylem analizi yöntemi kullanılarak böylelikle bir ana temayı oluşturan 'Kullanıcı' ile ilgili inceleme 'Davranışsal-Anlamsal ve Zamansal Boyut' alt temaları ile; 'Mekan' ile ilgili inceleme 'Konut' ve 'Mimar' ile birleştirilerek 'Tipoloji-Modern-Endüstrileşme-Kimlik/Katılım ve Planlama/Mimar' alt temaları ile; 'Esneklik' ve Kalite' ilişkisi ise 'Esneklik Bileşeni' alt teması ile ilişkilendirilmektedir.

Tema, alt tema ve söyleme dair kodlar sıralandığında kodlar arasında bazı sözcüklerin diğer bir sözcüğü kapsadığı görülmüştür. Bu nedenle, 'kod' olarak belirlenen bazı sözcükler bir üst ölçeğe taşınarak 'kategori' olarak tanımlanmıştır. Örneğin; 'gündelik yaşam' ve 'gündelik rutin' sözcükleri bir kodu oluştururken 'yaşam biçimi' bu kodları kapsayan bir kategori olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde temalar, alt temalar, kategoriler ve kodlar belirlenen başlıklar altında sıralanmaktadır (Çizelge 4.48).

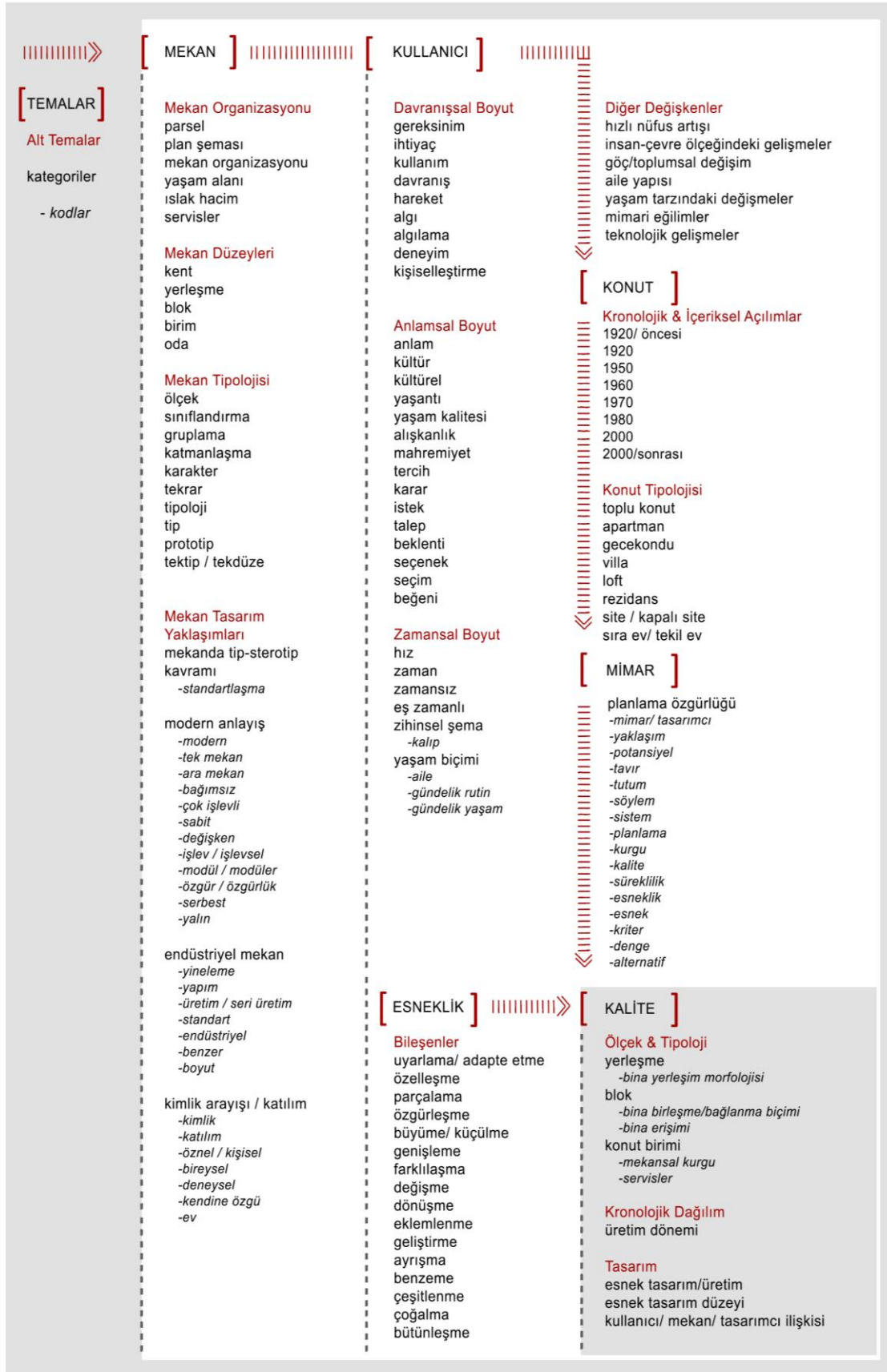
Çizelge 4.48 : Dergi taraması sonucunda bulunan temalar- alt temalar – kodlar
(Kategori ve kodlar alfabetik sıralamada verilmektedir).

TEMA	[KULLANICI]			[MEKAN] - [KONUT] - [MİMAR]					[ESNEKLİK] - [KALİTE]
	DAVRANIŞ TEMELLİ			TASARIM TEMELLİ					ESNEKLİK BİLEŞENİ
ALT-TEMA	Davranışsal	Anlamsal	Zamansal	Tipoloji	Modern	Endüstr.	Kimlik/ Katılım	Planlama / Mimar	
KATEGORİ	<u>algı</u>	<u>alışkanlık</u>	1920	<u>apartman</u>	ara mekan	benzer	bireysel	alternatif	<u>adapte etme</u>
	<u>aktivite</u>	<u>anlam</u>	1950	<u>birim</u>	bağımsız	boyut	deneysel	denge	<u>ayırışma</u>
	<u>davranış</u>	<u>beğeni</u>	1960	<u>blok</u>	çok işlevli	<u>endüstr iyel</u>	kendine özgü	esnek	<u>bütünleşme</u>
	<u>denevim</u>	<u>beklenti</u>	1970	<u>gecekondu</u>	değişken	standart	kişisel	esneklik	<u>benzeme</u>
	<u>gereksinim</u>	<u>istek</u>	1980	<u>gruplama</u>	işlev	seri üretim	<u>katılım</u>	kalite	<u>büyüme</u>
	<u>hareket</u>	<u>karar</u>	2000	<u>ıslak hacim</u>	işlevsel	yapım	<u>kimlik</u>	kriter	<u>çeşitlenme</u>
	<u>ihtiyaç</u>	<u>kültür</u>	<u>eş zamanlı</u>	<u>karakter</u>	<u>modern</u>	yinele me	özel	kurgu	<u>çoğalma</u>
	<u>kisiselleştir me</u>	<u>kültürel</u>	gündelik rutin	<u>katmanla şma</u>	modül	üretim		mimar	<u>değişme</u>
	<u>kullanıcı</u>	<u>mahremiy et</u>	gündelik yaşam	<u>kent</u>	modüler			<u>planlama</u>	<u>dönüşme</u>
	<u>kullanım</u>	<u>seçenek</u>	<u>hız</u>	<u>loft</u>	özgür			potansiyel	<u>eklemlenme</u>
SÖYLEM/ KOD		<u>seçim</u>	kalıp	<u>mekan organizas yonu</u>	özgürlük			sistem	<u>farklılaşma</u>
		<u>talep</u>	<u>yaşam biçimi</u>	<u>oda</u>	sabit			söylem	<u>geliştirme</u>
		<u>tercih</u>	<u>zaman</u>	<u>ölçek</u>	serbest			tasarımcı	<u>genişleme</u>
		<u>yaşam kalitesi</u>	<u>zamansız</u>	<u>parsel</u>	tek mekan			tavır	<u>küçülme</u>
		<u>yaşantı</u>		<u>plan şeması</u>	yalın			tutum	<u>özelleşme</u>
				<u>prototip</u>					<u>özgürleşme</u>
				<u>rezidans</u>					<u>parçalama</u>
				<u>servisler</u>					<u>uyarlama</u>
				<u>sınıflandı rma</u>					
				<u>sıra ev</u>					
			<u>site</u>						
			<u>standartla şma</u>						
			<u>tektip</u>						
			<u>tekdüze</u>						
			<u>tekrar</u>						
			<u>tıp</u>						
			<u>tipoloji</u>						
			<u>toplu konut</u>						
			<u>villa</u>						
			<u>yerleşme</u>						

4.2.2.3 Esneklikle ilişkili kodların ve temaların düzenlenmesi

Dergi taraması sonucu sıralanan temalar, alt temalar, kategoriler ve kodların ardından elde edilen sonuçlar doğrultusunda ‘Veriyi Kullanma’ aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada elde edilen tüm veriler birlikte ele alınarak ortak bir ifade oluşturulmaktadır. Sözcükler arasındaki hiyerarşi sağlanarak ortak bir sınıflandırma yapılmakta; yapılan sınıflandırmalar isimlendirilerek bütüncül ve sistematik bir kurgu belirlenmektedir. Tüm verilerin düzenlenmesi ile araştırmanın bütününe içeren bir ‘Kod Listesi’ elde edilmektedir (Şekil 4.8).

‘Kod Listesi’; tema, alt tema, kategori ve kodların sıralanması ve ilişkili ana temaların belirlenmesinden sonra tüm verilerin birbirileri ile olan ilişkisinin sorgulanması, sözcüklerin sınıflandırılarak hiyerarşik bir düzene getirilmesi ve aynı zamanda karşılaştırmalı ve/veya biribiri üzerine eklenerek ilerleyen sözcük öbeklerinin kurgulanması ile oluşturulmuştur. Listede ‘Mekan’ ana teması altında oluşan kodlar ‘Mekan Organizasyonu- Mekan Düzeyleri- Mekan Tipolojisi ve Mekan Tasarım Yaklaşımları’ alt temaları kapsamında yer almaktadır. ‘Mekan’daki durumun açılımı listede ‘Kullanıcı’ yönünde iz sürülerek ‘Davranışsal-Anlamsal ve Zamansal Boyut’ alt temaları ile kodlanmaktadır. Daha sonra ‘Mekan’ın ‘Kullanıcı’ üzerindeki yansıması ‘Konut’ mekanı olarak ele alınmakta ve ‘Konut’a dair ‘Kronolojik ve İçeriksel Açılımlar ve Konut Tipolojisi’ kodları elde edilmektedir. ‘Konut’a yönelik kodlama ise sonrasında ‘Mimar’ın pozisyonu ve yaklaşımı üzerinden ‘Planlama Özgürlüğü’ne dair kodlar elde edilmektedir. Tüm bu özne- nesne ilişkisi üzerinden ilerleyen listede en son aşamada ‘Kalite’ ana temasının sorgusuna ulaşılmaktadır. Tez çalışmasının temel sorunlardan biri olan konut mekan üretiminde kalite kavramı, listedeki ‘Esneklik’ ana teması ile ilişkilendirilmektedir. ‘Esneklik’ ana teması ile söylem analizi sonucunda elde edilen ‘Bileşenler’ kodlanmaktadır. Tüm bu kodlama sistemi, sonuç ürün olarak konut mekan üretiminde kalite kavramının arayışında ‘Ölçek ve Tipoloji’ ile ilgili kodlar, ‘Kronolojik Dağılım’ olarak üretime dair dönemsel analizin önemi ve ‘Tasarım’ başlığı altında esnek tasarımın ve üretimin varlığı, esnek tasarımın düzeyi ve ‘Kullanıcı’, ‘Mekan’, ‘Mimar’ üçlüsünün birlikteliğinin vurgusu ile kalite üzerinden bir tartışma alanı ortaya konulmaktadır.

Şekil 4.8 : Dergi taraması sonucu elde edilen kod listesi.

4.2.2.4 Bulguların yorumlanması ve seçilen mimarların esnekliğe yönelik yaklaşımlarının ayrıntılı analizi

Çalışmanın bu aşamasında ‘Kod Listesi’nin belirlenmesi ile temel kavramlar tanımlanmaktadır ve kavramlar üzerinden ‘Tartışma Soruları’ oluşturulmaktadır. Araştırmaya yönelik sınıflandırmanın organize edilmesinin ardından araştırmanın belirlediği probleme dair cevapların aranması söz konusudur. Tez çalışmasının araştırma problemi Türkiye’de son dönemde hızlı bir konut üretim sürecinin varlığı; yaşam biçimlerinin değişmesi doğrultusunda kullanıcının içinde bulunduğu hızlı yaşam temposu ve buna karşın konut üretimlerinde tektip mekan tasarımı yaklaşımının giderek artan bir çizgide olmasıdır. Esneklik kavramının tarihsel süreçte 1920’lerden beri var olması ve konut üretimine yansıyan mevcut örneklerinin görülmesi ise esnekliğin günümüzde bu probleme yönelik üretilebilecek önemli bir alternatif olarak tanımlanmasını sağlamaktadır. Bu noktada araştırma; Türkiye’deki tektip konut üretimlerinin artışının eleştirisi üzerinden esnekliği konut tasarımında bir girdi olarak değerlendiren, konuyla ilgili söylemleri olan ve/veya projelerinde esneklik teması ağırlık kazanan mimarların söylemleri üzerine temellenmektedir.

‘Tartışma Soruları’ na aranan yanıt aşağıdaki sıralama üzerinden ilerletilmektedir:

- Dergi taraması – dergilerde tekrar eden kodların sıralanması (Tekrar eden kodların bulunması)
- Sıklıkla tekrar eden kodların haritalamasının yapılması (Kodları ifade eden yoğunluk grafiğinin oluşturulması)
- Tasarım ve üretim yoğunluklarıyla öne çıkan mimarların sıralanması ve sıralamada daha çok rastlanan mimarların listelenmesi (Yoğun söylemi olan mimarların belirlenmesi)
- Mimarın konuyla ilgili projelerinin bulunması ve değerlendirme sonrasında mimar seçimi (Yoğun proje üretimine sahip mimarların mimar seçiminde bir kriter olarak belirlenmesi)
- Seçilen mimara ait söylemin kuramsal çerçevede belirlenen kavramlar ve Dünya örnekleri sonucu ortaya çıkan ‘Esneklik Bileşenleri’ başlıkları altında detaylı olarak analiz edilmesi; sıklıkla tekrar eden kodların ortaya konulması (Kodlar için bir yoğunluk renk skalası oluşturulması)

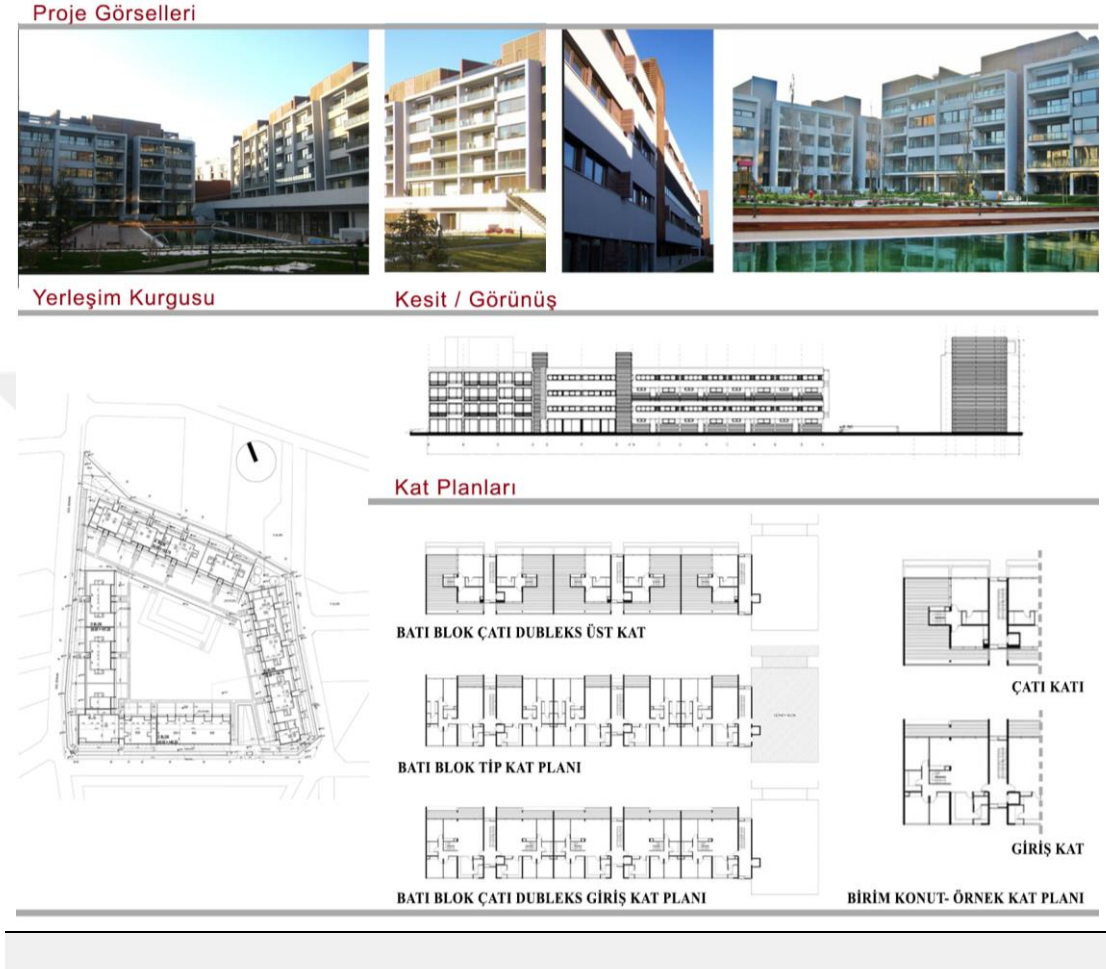
Yoğun olarak tekrar eden kodların belirlenmesi, aslında ‘Kod Listesi’nin oluşturulmasına da bir temel oluşturmaktadır. Burada başlıklar altında sıralanan kodlar ‘Konut’ ve ‘Esneklik’ kavramlarıyla ilişkilenen alt açılımların ilişkilendirilmesi anlamında önem kazanmaktadır. Yoğunluk haritalarının oluşturulması ile; kodlar üzerinden yoğun söyleme sahip olan mimarlar listelenip mimarların esnekliğe ait düşüncelerinin ve görüşlerinin proje üretimlerine ne ölçüde yansıtıldığının incelenmesi hedeflenmiştir (EK C). Mimara ait ilgili projeler ARKIV taramasında olduğu gibi; İstanbul’da yer alma ve çok sayıda konut üretimine sahip olma kriterleri üzerinden ele alınmaktadır.

Seçim sonucunda esnekliğe söyleminde sıklıkla yer veren ve aynı zamanda yoğun olarak çoklu konut üretimine sahip Boran Ekinci, Adnan Kazmaoğlu/ Mutlu Çilingiroğlu ve Cem Sorguç’un çalışmada ele alınmasına karar verilmiştir (Çizelge D.1). Seçilen mimarlar için yorumlanması gereken ilk nokta; dergi taraması sonucunda elde edilen mimarların ARKIV taraması sonucunda elde edilen mimarlarla eşleşmesidir. Bu durum üretilen proje sayılarına göre bir sıralama yapılan ARKIV taraması sonucunda elde edilen sayısal verinin; dergi taraması üzerinden mimarın söylem ve üretimine dair elde edilen içeriksel veri ile paralel olduğunu göstermektedir. Öncelikle seçilen mimarlar hakkında bilgiler ve ilgili projeleri elde edilmektedir (Çizelge D.2). Yapılan analiz doğrultusunda metinlerde mimarın söyleminde yoğun olarak yer alan kavramlar bulunmakta ve bu kavramları içeren metinlere tekrar dönülerek kavramın metin içindeki anlamı incelenmektedir. Daha sonra ilişkili metinden alıntı yapılarak mimarın söyleminin esneklik ile ilişkisi yorumlanmaktadır.

Mimar: BORAN EKİNCİ

Söyleminde esneklik kavramı ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişki kuran Boran Ekinci, davranışsal boyut özelinde ‘kullanım’ ve ‘deneyim’ kavramlarına yoğun olarak yer vermektedir. Burada bahsi geçen bu iki kavramda da kullanıcıya referans verdiği ve kullanıcının bulunduğu mekan ile etkileşimine dikkat çektiği görülmektedir. Yine Ekinci’nin söyleminde projeler üzerinden tasarıma dair davranış temelli kavramların tasarım temelli kavramlar ile ilişkilmesi de söz konusudur. *‘Her birinin üzerinde ekonomi, kullanım, metrekare olarak da düşündük. Örneğin salonun metrekaresi niye 36 değil de 32. Bu iş tasarım, mantık, tipoloji. İşin ticari boyutu, para boyutu, yapım sistemi, ekonomisi birlikte gidiyor. Bu verilerde bazı*

kabuller yapıyoruz. Kendi devirlerinde ancak veriler değiştiğinde olay değişebilir' (Ekinci, 2005, s.66). Burada davranış temelli kullanıma dayalı alınan bir kararın aslında tasarıma dair tipoloji, yapım ve mimarın bu doğrultuda aldığı pozisyonu etkilediği söylemin bir parçası olmaktadır (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 : Boran Ekinci, ilgili proje: Doğa Meşe Park Evleri, Kemerburgaz-İstanbul (Can Çinici ile birlikte) (Url-27).

Mimarın söyleminde '*gereksinim*' ve '*ihtiyaç*' kavramlarına yer verilmesi, analize dahil olan tüm mimarlarda ortak bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Gerek konut mekanına dair üretilen teorik metinlerde, gerek ilgili projenin açıklama metinlerinde esneklikle ilişkilenen kullanıcının konut mekanındaki değişebilen ihtiyaçlarına vurgu yapılmaktadır. Mimarın söylemindeki anlamsal boyuta gelindiğinde; en yoğun olarak kullanılan kavramların '*seçenek*', '*tercih*', '*talep*' ve '*yaşam biçimi*' olduğu görülmektedir. Mimarın söyleminde yer alan '*seçenek*' kavramı mimarın kullanıcıya sunduğu farklı alternatifleri, '*tercih*' kavramı sunulan bu alternatifler üzerinden kullanıcının tek bir çözüme yönelmesi, '*talep*' ise kullanıcının istekleri

doğrultusunda oluşturduğu beklentiye işaret etmektedir. Burada bahsi geçen kullanıcının sahip olduğu ‘yaşam biçimi’ ise anlamsal boyutta taleplerin tasarımda değişikliklere yol açması ve/veya mimarın değişebilen taleplere yönelik farklı bir kurgu öngörmesi ile ilişkilendirilmektedir. ‘Üyeler içinde yaşayacakları bir ev istiyor ve Kemerburgaz’da oturmaya karar veren, bazıları çocuklu ailelerden oluşuyordu. Dolayısıyla genellikle üç, dört ya da beş odalı dairelere talep oldu. Biz de buna göre kurgumuzu yaptık. Buradaki kurgu, aslında bir konut tipolojisinde ilk deneyim oldu’ (Ekinci, 2008a, s.70). Söylemde değişen taleplere göre farklı seçenekler sunma fikri ile farklı bir konut tipolojisi önerisinin ortaya konulduğu görülmektedir (Şekil 4.10).

Şekil 4.10 : Boran Ekinci, ilgili proje: Kemer 50, Kemerburgaz-İstanbul (Url-28).

Zamansal boyutta; tez çalışmasının Dünya örnekleri bölümünde yer alan kronolojik eşiklerin metinler içinde de birer kırılma noktası olarak yer aldığı görülmektedir. ‘1950’, ‘1960’, ‘1970’ gibi yılların birer zaman tanımı şeklinde vurgulanması söz konusudur. ‘Mimarın ve mimarlığın özerkliği (autonomy) kavramı modern bir olgu

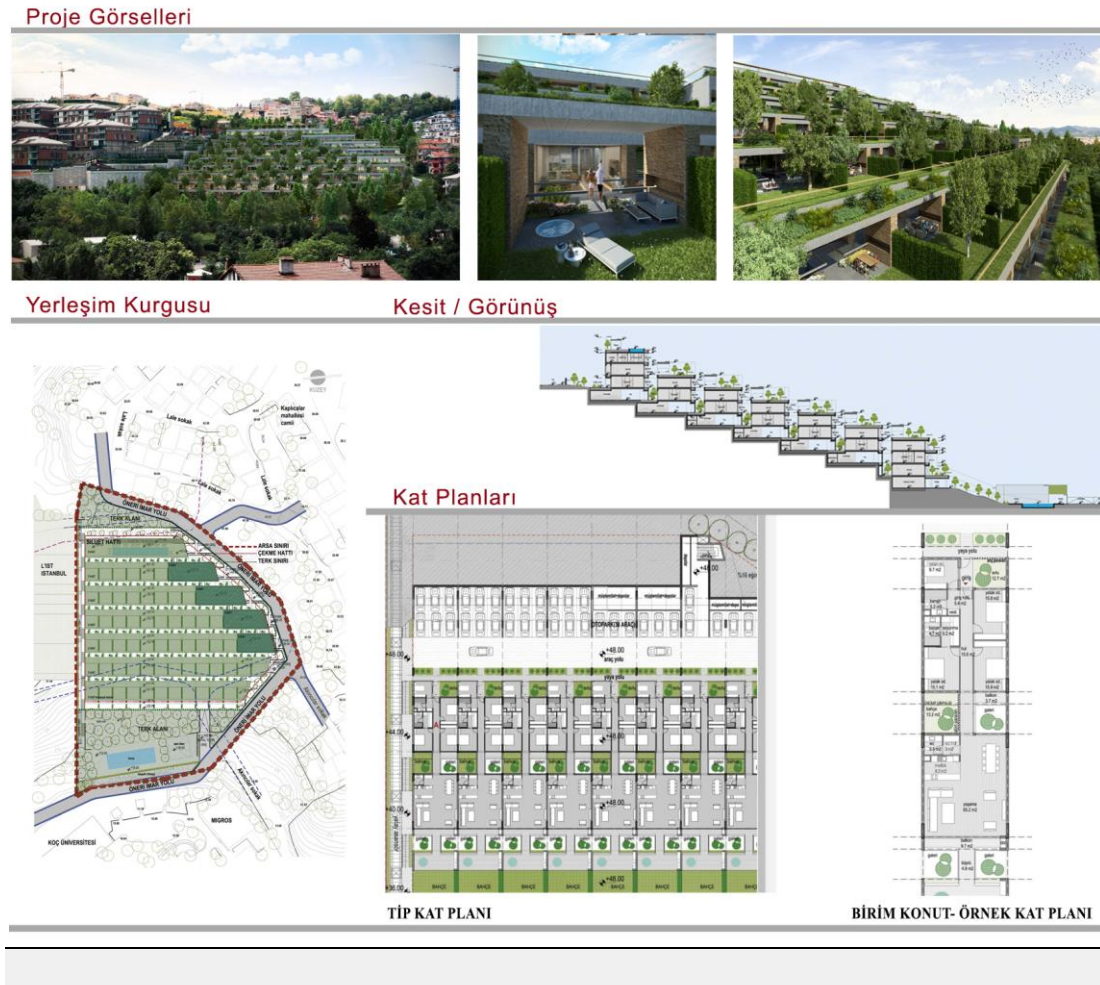

olup, özellikle 1970'lerde Avrupa ve Amerika'da sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Bu dönemde özerklik, mimarlığın var olan statükoya teslim olmayan, geleneksele direnen ve hatta reddeden bir disiplin olmasıyla bağlantılı olarak tartışılmıştır' (Ekinci, 2004, s.85). Boran Ekinci'nin bu söylemi, ilgili metinde projeye dair tasarımda bir girdi olarak kullanılan 'özerklik' kavramı için bir ön tespit olarak yer almaktadır. Mimar, burada ayrıca belirli bir zaman diliminde mimari çevrelerce ortaya konulan bir tavırdan söz açmaktadır ve bunu mimarın pozisyonu ile ilişkilendirerek mimarın tasarımda edindiği bir tutumla ele almaktadır.

Analiz kapsamında incelenen tasarım temelli başlıklarda, esneklikle dolaylı olarak ilişkilenen farklı alt kavramların sınıflandırılması söz konusudur. Ekinci'nin söyleminde yer alan 'yerleşme', 'blok', 'birim' kavramları ölçeğe ilişkin bilgi veren mekan düzeylerini; 'tip', 'tipoloji', 'karakter', 'tekrar' kavramları mekan tipolojilerini, 'apartman', 'sıra ev', 'villa' kavramları ise konut tipolojilerini açıklayan alt başlıkları oluşturmaktadır. Tüm bu kavramları kapsayan ve esneklik kavramı ile ilişkilendiren en yoğun başlık ise 'tip' kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinlerde geçen bu kavramın mimar tarafından konut mekan üretiminde ele alınış biçimi, tasarımda alternatif mekan çözümlenmeleri elde etme noktasında bir yaklaşımı tanımlamaktadır. *'Konutlar, Boğaz'a doğru sırasıyla otopark- müstemilat, araç-yaya yolu, arka avlu, yatak odaları, bahçe-köprü-galeri, arka avlu, yaşama ve yaşama ile ilişkilenen teras bahçe olmak üzere her biri ayrı bir blok üzerinde konumlanan 4 ayrı 'zon'dan ve bu 'zon'lar arası geçişten oluşan, tek katlı bir tip daire modülü üzerinden kurgulanmıştır. Proje, bu modülün yatayda sıra ev mantığında yan yana dizilmesi, düşeyde ise çatı alanlarının bahçe olarak kullanıma olanak sağlayacak şekilde kaydırılarak teraslama yapılmasıyla oluşturulmuştur'* (Ekinci, 2013, s.98-99). Proje metnindeki ifade; konut birimi tasarımındaki modüler yaklaşımın çeşitlenebilme, değişebilme, farklı konfigürasyonlarda bir araya gelme gibi içeriklerle bütünleşerek esnek bir tasarıma olanak verdiği görülmektedir.

Boran Ekinci'nin tanımladığı modernin bir temsili niteliğindeki 'özgür', 'değişken', 'bağımsız' kavramları ve endüstrileşmenin bir girdisi olarak açıklanabilecek 'modüler' tasarlama yaklaşımı, bu söylemde konut mekanında kullanılan farklı tipolojik yaklaşımların değişebilen, esnek mekanlara doğru evrilebilmesi sonucunu da ortaya koymaktadır. Proje metninde yer alan 'tekrar' ilkesinin ise stereotipe doğru

evrilme yerine tam tersi bir şekilde konut mekanında çeşitliliğe olanak vermesi tasarıma ilişkin mimarın aldığı önemli kararı göstermektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 : Boran Ekinci, ilgili proje: İstinye Konutları, İstinye-İstanbul (Url-29).

Mimarın kimlik arayışı ve katılıma ilişkin söyleminde yer alan 'bireysel', 'kendine özgü', 'kişisel' kavramları tasarlanan mekanın özelliği ile ilgili bilgi vermektedir. Aslında mimarın tanımladığı mekanın özgürleşerek kişiye özgü olma durumu ve 'söylem'i veya 'yaklaşım'ına dair verdiği fikir 'esneklik' kavramına da bir yönlendirme oluşturmaktadır.

Ekinci'nin analiz edilen metinlerinde ortaya çıkan davranış ve tasarım temelli kavramları gerek ürettiği konut projelerinde bir kavramsal yaklaşım, gerekse de proje üretim sürecindeki bir ifade olarak açıklamak mümkündür. Aslında kullanıcı ve konut mekanı ile ilişkili olan tüm bu kavramların sentezi esnekliğin belirlenen kalite bileşenlerini işaret etmektedir. Ekinci'nin proje açıklama metinlerinde en yoğun olarak rastlanan esneklik bileşeni 'değişme' kavramıdır. 'Yani evet, hissiyatımıza

göre ne yaptığımız değişebilir. Veri olarak alınamaz her şey, bazen sürpriz durumlar olabilir. Kişiyeye yönelik işlerde bunu daha iyi yakalayabiliyoruz. Kendisine klasik bir ev yapmanızı isteyen bir adamı dünyanın en modern evini yaparak da mutlu edebilirsiniz. Çünkü istekler ve ilgiler de süreç içerisinde değişebilir' (Ekinci, 2008b, s.86). Esneklik bileşeni olarak 'değişme' kavramı bu söylemde tasarımın mimarın yaptığı işlerin durumuna, belirlenen kullanıcıya göre değişebilmesi ve/veya kullanıcının zaman içerisinde beğenilerinin farklılaşabilmesi sonucunu ortaya koymaktadır. Ekinci'nin söyleminde yoğun olarak yer tutan diğer esneklik bileşenleri 'çeşitlenme' ve 'farklılaşma' kavramlarıdır. Mimarın planlama özgürlüğü ve dolayısıyla tasarım yaklaşımında aldığı pozisyon, burada çeşitlenebilen ve/veya farklılaşabilen mekan üretimlerine yönlendirilmesine referans vermesi bağlamında önem kazanmaktadır.

Mimarın yine söyleminde yer alan 'geliş(ebil)me', 'özelleşme', 'belirsizlik', 'bütünleşme', 'büyüme' gibi kavramlar da kullanıcı ve konut mekanı arasında kurduğu bağı, esnekliğe dair alt bileşenlerle ilişkilendirdiğini göstermektedir. *'Her ev için özel bir kullanım alanı oluşturarak yeşillikler içinde yaklaşık 200 m²'den oluşan, havuzlu 5-6 odalı evler tasarladık. Oluşturduğumuz iç avlularla, galerili yaşam mekanlarıyla ve teraslarla evlerin dış mekanlarla olan ilişkilerini güçlendirmeye çalıştık. Bu tasarım ölçütleri ve çeşitlilik, konutları, kimi zaman çok yalın cam bir kutuya dönüştürürken, kimi zaman da çok eğlenceli durumlar ortaya çıkardı. Konutların yarıya yakın bir bölümü işverenler, arsa sahipleri ve kendi çevreleri tarafından kullanılacağı için kullanıcıyla birebir etkileşime geçmenin de projeye büyük katkıları oldu'* (Ekinci, 2007, s.112). Ekinci'nin tanımladığı projeye dair tüm bu veriler; ayrıca konut mekanı üretiminde yer alan aktörleri, bu aktörlerin üretimdeki pozisyonunu, çeşitlenme ve dönüşmenin beraberinde getirdiği olanakları bütüncül bir çerçevede açıklamaktadır (Çizelge 4.49).

**Çizelge 4.49 : Dergi taraması, mimar söylemine dair detaylı analiz [Mimar adı-
tekrarlanan söylem ve üst kavramlar].**

MİMAR	SÖYLEM/KOD									Tekrar Sıklığı
	DAVRANIŞ TEMELLİ YAKLAŞIMLAR [KULLANICI]			TASARIM TEMELLİ YAKLAŞIMLAR [KONUT MEKAN] - [MİMAR]					ESNEKLİK BİLEŞENİ	
	Davranışsal Boyut	Anlamsal Boyut	Zamansal Boyut	Tipolojik Yaklaşım *	Modernin Etkisi	Endüstrileşme- Teknoloji Girdisi	Kimlik Arayışı- Kullanıcı Katılımı	Planlama Özgürlüğü - Mimarın Pozisyonu		
Boran Ekinci	kullanım [8]	seçenek [2]	yaşam (döngüsü) [6]	servis mekanları [2]	özgür(lük) [5]	benzer [3]	ev [10]	kurgu [5]	değişme [11]	12
		talep [2]		blok [5]		modül(er) [3]				11
		tercih [2]			değişken(lik) [4]		üretim [1]	sistem [4]		10
	deneyim [5]	yaşam biçimi [2]	zaman [3]							9
		yaşam kalitesi [1]								8
		mahremiyet [1]	1950 [1]	yerleşme [3]	bağımsız(lık) [2]			plan [3]		7
			1960 [1]		işlev(sellik) [1]					6
			1970 [1]							5
	ihtiyaç [2]		aile [1]	kent [2]	sabit [1]		bireysel [1]	alternatif [2]		4
			hız [1]		yalın [1]		kişisel [1]			3
	gereksinim [1]		süreç [1]	birim [1]			kendine özgü [1]	esneklik [2]		2
										1
				tip [7]				kalite [2]	çeşitlenme [6]	
								planlı [2]		
								yaklaşım [2]		
								dinamik [1]		
				tipoloji [4]				planlama [1]	geliş(ebil)me [3]	
								kriter [1]		
								faktör [1]		
								söylem [1]	özelleşme [2]	
				karakter [2]					belirsizlik [1]	
				tekrar [1]					bütünleşme [1]	
									büyüme [1]	
				apartman [4]						
			sıra ev [3]							
			villa [1]							

* Sınıflandırma:

Mekan Kurgusu - Mekan Düzeyleri - Mekan Tipolojisi - Konut Tipolojisi

Mimar: ADNAN KAZMAOĞLU – MUTLU ÇİLİNGİROĞLU

Analiz kapsamında MİAR Mimarlık Ltd. Şti. ortaklığının bir sonucu olarak proje açıklama metinlerinin çoğunlukla Adnan Kazmaoğlu ve Mutlu Çilingiroğlu'nun ortak metinleri olduğu görülmektedir. Bu sebeple mimar seçiminde iki mimarın birlikte ele alınması söz konusu olmaktadır. Söylem analizi kapsamında yapılan incelemede mimarların ortak metinlerinden yararlanılmaktadır.

Söylemde davranış temelli yaklaşımlara bakıldığında; davranışsal boyutta '*kullanım*' ve '*gereksinim*' kavramlarının en yoğun kullanılan kavramlar olduğu görülmektedir. Mimarların bu iki kavramı birbiriyle ilişkili şekilde kullandıkları görülmektedir. '*Kapalı mekan, yarı açık mekan, açık mekan ve dış mekan-bahçe dizisi kurulmuştur. Mekanlar arası akışı sağlayan elemanlar ve düzenlemelerle bina içi mekan bütünleşmesi elde edilmeye çalışılmıştır. İç mekanları üçüncü boyutta bağlayan kış bahçesi iç mekan dış mekan arasında geçiş elemanı olarak kullanılmıştır. İçten dışa akan mekanlar ve iç mekanlar arasında yatayda ve düşeyde görsel, işlevsel ilişki kurmak binanın kullanım etkinliğini arttırmaktadır. Evin kullanım imkanları ana kullanım alanlarının yanısıra teras, balkon, kış bahçesi, çatı teras bahçesi ve galerilerle zenginleştirilip çeşitlenmiştir*' (Kazmaoğlu & Çilingiroğlu, 2000, s.93). Burada söylemde geçen '*kullanım*' kavramının esnekliğe bir girdi oluşturan '*bütünleşme*', '*çeşitlenme*' gibi alt bileşenlerle ilişkilendiği ve konut mekanında farklı kullanım alanları üretmenin kullanıcıya bir zenginlik sunduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır. Farklı '*gereksinim*'ler doğrultusunda konut içerisinde farklı '*kullanım*' alternatiflerinin üretilmesi, konut tasarımında mimarın öngördüğü tasarım yaklaşımı ile ilişkilenebilir.

Mimarın söyleminde yine yoğun olarak geçen '*gereksinim*' kavramı da kullanıcının değişen gereksinimlerine yönelik mimarın tasarım yaklaşımında bir yöntem kullanması ile ilişkilendirilmektedir. Kavramın '*değişme*' ve '*farklılaşma*' kavramlarıyla birlikte ele alınması, esnekliğe referans vermektedir. Konut mekanında kullanıcının durumuna yönelik bir özelliği tanımlayan anlamsal boyutta ise, mimarın söyleminde '*tercih*' ve '*yaşam biçimi*' en çok tekrar eden kavramlardır. '*Moderniteyle başlayan yeni dünya düzeni, endüstri devrimine kadar olan bütün sosyal kavramları alt üst etti. Büyük aile, anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aileye dönüştü. Şimdi çekirdek aile de parçalanıyor. Doğal olarak bu değişim beraberinde yaşam tarzı (biçimi) ve değerleri de farklılaştırıyor*' (Kazmaoğlu &

Çilingiroğlu, 2007a, s.70). Bahsi geçen söylemin içeriği esneklikle dolaylı olarak ilişkilenen üst başlıkları ortaya koymak anlamında önem taşımaktadır. Mimar burada modernitenin ve endüstrileşmenin etkisi ile kullanıcıda ortaya çıkan bazı sosyal içeriklerin değiştiğine dikkat çekmektedir.

Söylemde aile yapısıyla ilgili ortaya koyulan '*değişim*' kavramı esnekliğin değişen aile yapılarına yönelik sunduğu çözüm önerileri ile bağdaştırılabilir. Zaman içerisinde kullanıcıda meydana gelen değişikliklere işaret eden mimarlar, bu değişken yapının konut tasarımında bir veri olarak ele alınmasını vurgulamaktadır. Zamansal boyutta aile yapısının dönüşmesi ve bunun bir sonucu olarak da anlamsal boyutta kullanıcının '*yaşam biçimi*'nin değişmesi söz konusu olmaktadır. '*Ancak "konut" adıyla tanımladığımız yaşam alanı, sahibi/kullanıcısı kişisel anlamda bilinmeden tasarlanıyor. Mimari tasarım gözlemsel, sezgisel, istatistiksel ve ticari değerlerle belirleniyor. Tasarım, bedenin özel değer ve biçimlerine göre değil; 36,40,44 beden seri standartlarında şekilleniyor. Alım-satımda da muhatabınız giysi tasarımcısı değil, tezgahtar oluyor. Mimarlar, kişiye özelden seri üretime dönüşen talebin sorunlarına artık çözüm üretme konumundalar. Bence Türkiye'de bu duruma çok hazırlıksız yakalandılar*' (Kazmaoğlu & Çilingiroğlu, 2007a, s.71). Kazmaoğlu'na ait bu söylem, konut mekan tasarımında kullanıcıdaki durumun önemini birçok boyutu ile özetlemektedir.

Mimarın söyleminde mimari tasarımın aslında konut mekanında '*belirsizlik*' üzerinden kurgulanan bir durum ortaya koymasının yanında Türkiye'de standartlaşmanın hem kullanıcı profilini hem de mekan üretimlerini tektipleşmeye doğru yönlendirdiği görülmektedir. Kullanıcıya özel olma durumu, esnekliğin '*özelleşme*' bileşeni ile ele alındığında, mimarın bu doğrultudaki yaklaşımı stereotip mekan üretimlerinden farklılaşıp özelleşebilen esnek mekan üretimlerine doğru evrilebilmektedir. Fakat burada mimarlar, Türkiye'de bu durumun çeşitli etkenler altında çeşitlenme yerine tektipleşmeye doğru yönlendiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Mimarlar, '*seri üretim*'e karşı '*kişiyeye özel*', '*standart*'a karşı '*kendine özgü*' olma durumunun değerine vurgu yaparak Türkiye'de bu durumun farkındalığının yeteri kadar oluşmadığına dair bir eleştiri yapmaktadır (Şekil 4.12).

Proje Görselleri

Yerleşim Kurgusu

Kesit / Görünüş

Kat Planları

BAHÇE DUBLEKSI ÜST KAT PLANI

BAHÇE DUBLEKSI ZEMİN KAT PLANI

ÜST KAT

GİRİŞ KAT

BİRİM KONUT- ÖRNEK KAT PLANI

Şekil 4.12 : Adnan Kazmaoğlu & Mutlu Çilingiroğlu, ilgili proje: Hillpark Evleri, İstinye-İstanbul (Url-31).

Kazmaoğlu ve Çilingiroğlu'nun üretime dair bir tasarım yaklaşımı oluştururken, projelerinde farklı 'tipolojik' tanımlar kullanmaları söz konusudur. Tasarıma gidişte kentsel ölçekten iç mekan ölçeğine kadar detaylı bir analiz yapmalarının ve kentsel alandaki söylemlerinin yoğun olmasının sonucu olarak 'yerleşme' kavramına metinlerde sıklıkla yer verilmektedir. 'Yerleşmenin planlanmasında yeşil doku özenle korunarak, koru ile organik iççelik oluşturacak bir düzenlemeye gidilmiştir. Üniteler, parseller olarak verdiği ölçüde birbirine bağlı dış mekanlar belirlenecek, görsel ve işitsel geçişler sağlanacak biçimde gruplandırılmıştır. İçe dönük, kendi dünyasını kuran düzenlemeye ve mahremlik sağlayan çevre duvarlarına karşın, çevre ve manzara ile iletişim kuran bir yerleşim tasarlanmıştır' (Kazmaoğlu & Çilingiroğlu, 1993, s.136). Tasarım kararlarının üst ölçekten ele alınmasının mekan kurgusunda farklı 'parsel' kullanımına bağlı olarak farklı 'plan şeması' oluşturması, mimarın oluşturduğu bir tipolojik yaklaşımı tanımlamaktadır. Kazmaoğlu ve Çilingiroğlu'nun mekan tipolojisi anlamında metinlerinde geçen en yoğun

kavramlar; 'tip', 'karakter', 'ölçek' ve 'tekrar' kavramlarıdır. Mimarların konut proje üretimlerine ve tanımlamalarına bakıldığında 'sıra ev', 'villa', 'rezidans', 'apartman', vb. birçok konut tipolojisi tanımladıkları görülmektedir. Bu bağlamda 'tip'in belirlenmesi ve bir esneklik bileşeni olarak 'çeşitlenme' kavramı ile ilişkilmesi söz konusudur. 'Arsa ana cadde kenarında yer aldığı için, kendi manzarasını yaratmak amacıyla yerleşim mekanı içe dönük olarak, büyük bir iç bahçeyi şekillendiren sıra villalar ve apartmanların arsa çeperine dizilmesiyle tanımlandı, apartman blokları yay biçiminde bitişik nizam olarak yan yana geliştirildi. İstanbul'da yeni toplu yerleşmelerinde pek görülmeyen bu imar tarzı, yerleşme mekanlarının tasarımında çeşitlilikler ve farklı olanak yaratıyor' (Kazmaoğlu & Çilingiroğlu, 2007b, s.72).

Mimarın söylemindeki 'işlev', 'bağımsız', 'çok işlevli' gibi kavramlar bir diğer başlık altında yer alan kavramlardır. 'Tipoloji' ve 'çeşitlenme' üzerinden bir söylem oluşturan mimarlar, bu kavramların bir antitezi olan 'benzer' kavramını endüstrileşme ve teknolojinin bir girdisi başlığı altında yoğun olarak dile getirmektedir. Kavram metinlerde tasarım yaklaşımına dair bir ifade olarak kullanıldığı gibi aynı zamanda 'benzer' olanın stereotipe doğru evrilmesi anlamında da kullanılmaktadır. Metinlerde konut mekanında kimlik arayışı ve kullanıcı katılımı başlığı altında en çok ön plana çıkan kavram 'kimlik' kavramıdır. Bahsi geçen kavram, mimarın tasarımı sonucu ortaya koyduğu ürüne dair oluşturduğu 'kimlik'tir. 'Kimlik'in tanımı, mimarın tasarladığı konut mekanında 'kişisel', 'bireysel' ve 'kendine özgü' olma durumuyla mimari üründe ortaya çıkan bir niteliği ifade etmektedir.

Mimar tasarımda kısıtlayıcı tüm etkenlerden kurtularak esnek ve özgür belirleyiciler doğrultusunda özgün bir 'kimlik' oluşturulmasının gerekliliğini Şekil 4.13'te ilgili proje üzerinden şu şekilde anlatmaktadır: 'Zaten mimari kimliğin tekrarlanmasıyla sağlanan uyumu tam içine sindiren birisi değilim. Bir proje belli bir boyuttaysa kendi kimliğini koymalıdır. Sonra da onun yanındaki diğer bina, imar tarifleri içinde, kendi kimliğini ortaya koyar. İmar planının tarifleri de kent planlayıcılarının sorumluluğundadır. Mavisu yerleşme alanı, imar planı, emsal ve gabari olarak oldukça esnek verilere sahip olduğu için de belirli bir tasarım özgürlüğümüz vardı' (Kazmaoğlu & Çilingiroğlu, 2007c, s.51).

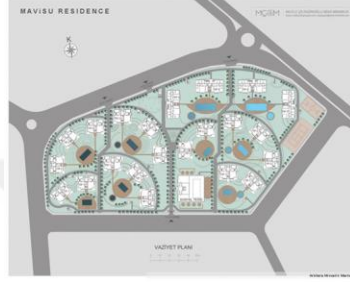
Proje Görselleri

Yerleşim Kurgusu

Kesit / Görünüş

Kat Planları

Şekil 4.13 : Adnan Kazmaoğlu & Mutlu Çilingiroğlu, ilgili proje: Mavisu Evleri, Ataşehir-İstanbul (Url-32).

Konut mekanına dair yaklaşımlardaki son üst başlık ise planlama özgürlüğü ve mimarın pozisyonudur. Metinlerde Kazmaoğlu ve Çilingiroğlu'nun yoğun olarak 'kurgu', 'planlama' ve 'kalite' kavramlarına vurgu yaptığı görülmektedir. İlgili kavramlardan 'kurgu' kavramı metinlerde çoğunlukla 'çeşitlenme' kavramıyla ilişkilendirilmektedir ve bu ilişki 'yerleşme', 'blok', 'kent' gibi farklı mekan düzeylerinde tanımlanmaktadır. 'Planlama' kavramının söylemdeki yerini ise tipolojik yaklaşımlar başlığı altındaki 'gruplama' ve 'katmanlaşma' başlıkları ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu kavram metinlerde kentsel planlama anlamında kullanıldığı gibi mimarın pozisyonu ve yaklaşımı içeriğinde de ele alınmaktadır. Araştırmada anlamı sorgulanan temel kavramlardan biri olan 'kalite' kavramı ise Kazmaoğlu ve Çilingiroğlu'nun söyleminde yoğun olarak 'mekansal kalite'nin arayışı ve ifade biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Söylemin esneklik kavramı ile ilişkisine gelindiğinde; metinlerde en çok sıklıkla tekrar eden kavramların 'çeşitlenme', 'değişme', 'farklılaşma' ve 'bütünleşme' olduğu görülmektedir

(Çizelge 4.50). Mimarların Şekil 4.14’te ilgili projede konut mekan tasarımında bir tasarım yaklaşımı olarak esnekliği doğrudan veya dolaylı olarak söylemlerinde ele aldıklarını şu ifadelerle ilişkilendirilebilir: *‘Mimari yaklaşım olarak öncelikle daha fazla bina tiplemesi yapmaya biz baştan beri istekliydik ama bunu zorlayan ekonomik sınırlar nedeniyle çeşitlenme belirli sayıda kaldı. Ama en azından kaplanan malzemelerle bina cephelerini farklılaştırma, kimlik ve zenginlik verme, peyzaj öğeleriyle zaman zaman ona katkıda bulunma, yere bağlı olarak farklılaşma yaratma-konutların havuz yönlerini değiştirmek, yola olan uzaklıklarını farklı tutmak, gruplar oluşturmak gibi- her birime ve yere farklı karakter kazandırma çabası taşıyoruz’* (Kazmaoğlu & Çilingiroğlu, 2005, s.51).

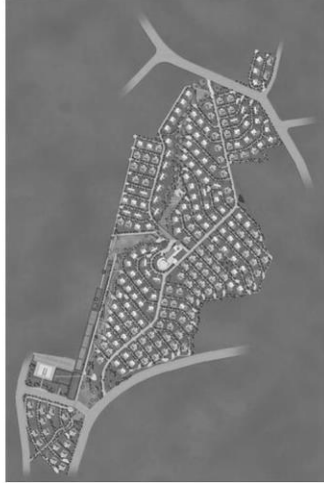
Proje Görselleri

Yerleşim Kurgusu

Kesit / Görünüş

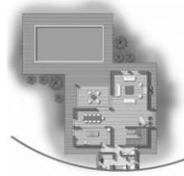
Kat Planları

A BLOK TİP KAT PLANI

ÜST KAT

GİRİŞ KAT

BİRİM KONUT- ÖRNEK KAT PLANI

Şekil 4.14 : Adnan Kazmaoğlu & Mutlu Çilingiroğlu, ilgili proje: Milenyum Park Evleri, Kurtköy-İstanbul (Url-33).

Proje kapsamında mimarın uygulamada bazı sınırlandırıcılarla karşı karşıya kalmasının vurgusu yapılmaktadır. Bununla birlikte tasarımda ‘çeşitlenme’ yaklaşımının da sürdürülmeye çalışıldığı ifade edilmektedir.

**Çizelge 4.50 : Dergi taraması, mimar söylemine dair detaylı analiz [Mimar adı-
tekrarlanan söylem ve üst kavramlar].**

MİMAR	SÖYLEM/KOD								ESNEKLİK BİLEŞENİ	Tekrar Sıklığı			
	DAVRANIŞ TEMELLİ YAKLAŞIMLAR [KULLANICI]			TASARIM TEMELLİ YAKLAŞIMLAR [KONUT MEKAN] - [MİMAR]									
	Davranışsal Boyut	Anlamsal Boyut	Zamansal Boyut	Tipolojik Yaklaşım *	Modernin Etkisi	Endüstrileşme-Teknoloji Girdisi	Kimlik Arayış-Kullanıcı Katılımı	Planlama Özgürlüğü - Mimarın Pozisyonu					
Adnan Kazmaoğlu - Mutlu Çilingiroğlu	kullanım [10]	tercih [4]	aile [2]	servis mekânları [2]	işlev [2]	benzer [4]	kimlik [4]	kurgu [6]	çeşitlenme [7]	12			
			süreç [2]	parsel [1] plan şeması [1]	bağımsız [1] çok işlevli [1]					işlev(sel) [1] oran [1]	endüstriyel [2]	ev [2]	11
		yaşam biçimi [3]	yaşam (döngüsü) [2] 1970 [1]	yerleşme [10]	özgür(lük) [1]	üretim [2]	kişisel [2]	planlama [6]					değişme [6]
										kültür [2]	kalıp [1] zaman [1]	sabit [1] serbest [1]	
		gereksinim [6]	mahremiyet [2] seçenek [1] talep [1]		blok [5]	kent [4]	tip [9]	karakter [4]		alternatif [1] denge [1] esnek(lik) [1] tavır [1]	kalite [5]	farklılaşma [6]	8
													deneyim [3]
		villa [4]	büyüme [2] eklemlenme [2] çoğalma [1] küçülme [1] özelleşme [1] parçalanma [1] şekillenme [1] uyarlanma [1]		geliş(ebil)me [3]	yaklaşım [3]	bütünlüşme [5]	dönüşme [4]		plan [3]	bütünlüşme [5]	6	
												villa [4]	büyüme [2] eklemlenme [2] çoğalma [1] küçülme [1] özelleşme [1] parçalanma [1] şekillenme [1] uyarlanma [1]
		villa [4]	büyüme [2] eklemlenme [2] çoğalma [1] küçülme [1] özelleşme [1] parçalanma [1] şekillenme [1] uyarlanma [1]		geliş(ebil)me [3]	yaklaşım [3]	bütünlüşme [5]	dönüşme [4]		plan [3]	bütünlüşme [5]		
												villa [4]	büyüme [2] eklemlenme [2] çoğalma [1] küçülme [1] özelleşme [1] parçalanma [1] şekillenme [1] uyarlanma [1]
	villa [4]	büyüme [2] eklemlenme [2] çoğalma [1] küçülme [1] özelleşme [1] parçalanma [1] şekillenme [1] uyarlanma [1]	geliş(ebil)me [3]		yaklaşım [3]	bütünlüşme [5]	dönüşme [4]	plan [3]	bütünlüşme [5]	2			
										villa [4]	büyüme [2] eklemlenme [2] çoğalma [1] küçülme [1] özelleşme [1] parçalanma [1] şekillenme [1] uyarlanma [1]	geliş(ebil)me [3]	yaklaşım [3]
	villa [4]	büyüme [2] eklemlenme [2] çoğalma [1] küçülme [1] özelleşme [1] parçalanma [1] şekillenme [1] uyarlanma [1]	geliş(ebil)me [3]	yaklaşım [3]	bütünlüşme [5]	dönüşme [4]	plan [3]	bütünlüşme [5]	1				

* Sınıflandırma:
Mekan Kurgusu - Mekan Düzeyleri - Mekan Tipolojisi - Konut Tipolojisi

Mimar: CEM SORGUÇ

Cem Sorguç'un analiz kapsamında incelenen metinlerinde mimarın davranışsal boyutta kullandığı en yoğun kavramın 'kullanım' olduğu görülmektedir. *'Doğrudan bir geri bildirim almadık ama dolaylı yoldan ulaşan yorumlar çok olumlu. Daireyi tam istediği gibi kullanabildiğini bizimle paylaşanlar oldu. Bizim açık mutfak olarak tasarladığımız konutların sahiplerinin bir kısmı kapalı düzene geçmek istedi ve bu değişiklikleri de biz üstlendik. Tabii ki kullanıcıların istekleri doğrultusunda bu tür bir düzenleme yapılmasında sakınca görmedik. Ancak örneğin kullanıcılar balkonların gelecekteki talepler doğrultusunda kapatılmasını engelleyen bir sözleşmeye imza atarak bu evleri satın aldılar'* (Sorguç, 2009, s.55). Göktürk'te tasarlanan Life İstanbul Günbatısı projesine ait bu söylemde, mimar 'kullanım' kavramının esneklikle ilişkisini 'değişen' kullanıcı 'gereksinim'leri üzerinden açıklamaktadır. Kullanıcının 'istek'leri ve oluşan 'talep' doğrultusunda mimarın aldığı pozisyonu ifade eden bu açıklama, kullanıcıda meydana gelen davranışsal, anlamsal ve zamansal boyuta dair değişkenlerin tasarım temelli yaklaşımlarda mimarın pozisyonu ile ilişkilendiğini göstermektedir. Ayrıca projede kullanıcıların kendi beklenti ve istekleri doğrultusunda tasarıma dahil edilmesi de söz konusudur. Bu durum konut tasarımında esneklik ile ilişkilenen kullanıcı katılımı ile özdeşleştirilebilir. Kendi istekleri ile mekan içerisinde değişiklikler yapılabilmesi ve mimarın buna olanak vermesi, konut tasarımındaki yaklaşımı ile de ilintilidir (Şekil 4.15).

Sorguç'un metinlerinde geçen ve davranışsal boyutta incelenebilecek 'hareket' ve 'algı' kavramları incelenen diğer mimarlarla kıyaslandığında farklı bir yaklaşım oluşturmaktadır. Kullanıcının mekan içindeki hareket alanları ile ilgili bir tanımlama yapılması ve mekanın algısal boyutuna değinilmesi, mimarın tasarım sürecinde ele aldığı kavramlara işaret etmektedir. Kullanıcıda meydana gelen 'hareket' ve 'algı' kavramları değerlendirilmesi yine esnekliğin kullanıcıya yönelik olarak tanımladığı değişkenler ile ilişkilendirilebilir. Konut mekanı tasarımda mekan kullanımına yönelik hareket olgusunun ele alınması ve/veya mekansal algı üzerinden mekan içerisinde farklı deneyimlerin oluşturulması değişken, uyarlanabilir bir tasarım yaklaşımını öngörmektedir.

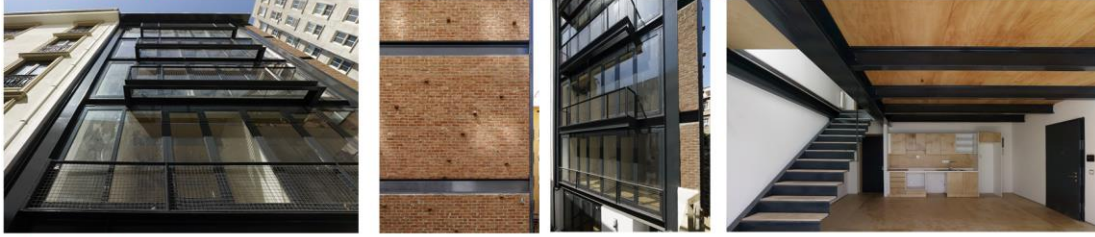
Şekil 4.15 : Cem Sorguç, ilgili proje: Life İstanbul Günbatısı, Göktürk -İstanbul (Url-35).

‘Bölgenin mevcut ve geleceğe dönük kullanıcı profili ile yapının toplam ve bağımsız kullanım alanları birbirine paralel ele alınmış. İç mekan kurgusunu belirleyen etkenlerin başında m2 kullanımının kıymeti ve de bölgenin kullanım talebine ve alışkanlığına bağlı değişken, açık işlev geçişlerini karşılayabilir, talep edilebilir olması gelmiş. Yapının dışarıdan algısının da bunlara paralel okunabilir olmasına, zamanını yansıtmaya özen gösterilmiş’ (Sorguç, 2013, s.104). Burada söyleme dair anlamsal boyutta ‘tercih’, ‘talep’ kavramları, farklı kullanıcı profillerine göre değişebilen bir yapıya sahip olurken; zamansal boyutta ‘zaman’, ‘alışkanlık’ gibi kavramların birer etken olması söz konusudur. Sorguç’un anlamsal boyutta yoğun olarak kullandığı diğer kavram olan ‘yaşam(döngüsü)’ kavramı da kullanıcıdaki değişken duruma dikkat çekmektedir. Tipolojik yaklaşım analizinde, mimarın söyleminde yer alan en yoğun kavram ‘yaşam alanı’dır. Şekil 4.16’da ilgili projede söylem şu şekilde yer almaktadır: ‘Sokağa bakan ön cephe ve bahçeye bakan arka cephe ışıktan en yüksek düzeyde yararlanmak için geniş açıklıkların bırakıldığı, dar,

adım balkonlarına açılan yaşam alanlarının konumlandırıldığı bölümler olmuş. Bölgedeki yaşam tarzına ve gereksinimlerine uygun olarak, ikisi çatı dubleks, biri bahçe dubleks olmak üzere, büyüklükleri 60-70m2 arasında değişen 7 stüdyo daireden oluşan NOXX Apartmanı, wi-fi, yangın ve hırsız ihbar sistemlerini içeren alt yapısıyla yarı-akıllı bir bina olma özelliği taşıyor' (Sorguç, 2013, s.105).

Proje Görselleri

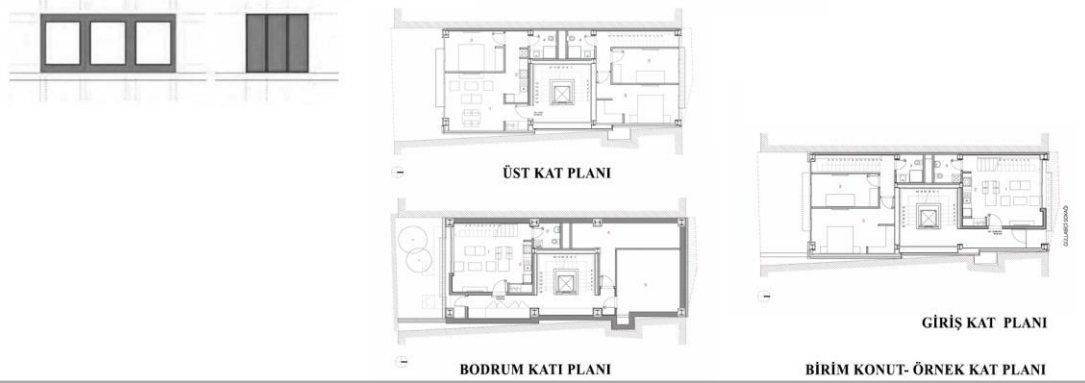

Yerleşim Kurgusu

Kesit / Görünüş

Kat Planları

Şekil 4.16 : Cem Sorguç, ilgili proje: NOXX Apartmanı, Beyoğlu- İstanbul (Url-36).

Sorguç, mekan kurgusuna yönelik alınmış tasarım kararlarının projeye ait 'tipolojik' özellikleri belirlediğine işaret etmektedir. Mimarın söyleminde modernin etkisine dair yer alan kavramlar 'değişken', 'bağımsız' ve 'açık mekan' kavramlarıdır. 'Yapı alanında iki tipoloji egemendir. Bir tanesi 25 kat ötekiler 10 kata kadar düşen, toplam 14 adet, nokta tipolojiye sahip bloklar. 25 kat sınırı verimli kabul edilmiştir. Strüktürel aksları 650/650 olan bloklar 26x26 m kontura sahiptir. Kat bazında 4 ile 6 arası bağımsız bölüm bulunmaktadır. Birimler konteyner mantığında oda sayısı ve çeşitlenmesine bağlı olarak tasarlanmış ve merkezi ortak alan, çekirdek sabit olarak değişkenlik içerecek şekilde kurgulanmıştır. Cephe tasarımını da bu baz tasarım noktası ve ilişkisi verir. Bağımsız adedi ve kütlelerin son oluşumunu bu tümevarım

dizgisi oluşturur' (Sorguç, 2016a, s.110). Söylemdeki ifade, tasarımda mekan kurgusuna dair alınan kararların birer esneklik bileşeni olan '*değişme*' ve '*çeşitlenme*' kavramlarıyla ilişkilendiğini göstermektedir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17 : Cem Sorguç, ilgili proje: Tekfen Hepİstanbul, Esenyurt-İstanbul (Url-37).

Ayrıca mekan kurgusunda '*işlev*'e dair oluşturulmuş tasarım yaklaşımının farklı yapısal elemanlarda da değişkenliğe olanak vermesi söz konusudur. Planlama özgürlüğü ve mimarın pozisyonu noktasında mimarın söyleminde yer alan en yoğun iki kavram ise '*kurgu*' ve '*sistem*'dir. Burada bahsi geçen kavramlar mimarın tasarlama sürecindeki planlaması ile ilişkilidir.

Ele alınan metinlerde konut mekan tasarımında kullanıcı ve mekan arasındaki ilişkinin sorgulanması sonucunda ortaya konulan esneklik bileşenlerinden en çok tekrar eden iki kavram '*değişme*' ve '*farklılaşma*' kavramlarıdır. '*Şehirde biçim değiştiren üretim faaliyetleri sosyal yapıyı da değiştiriyor. Bunu anlamak için birtakım kentsel strüktür analizleri yaptık. Bu çalışmaların yerleşimleri belirlemede ve vaziyet planını oluşturmada epey katkısı oldu. Yapı strüktürünün zaman içerisinde*

nasıl değiştiğini analiz edip bir tipoloji yoklaması yaptık’ (Sorguç, 2016b, s.63). Söylemde yer alan ve esneklik bileşeni olarak tanımlanan ‘değişme’ kavramı zamansal boyuttaki ‘zaman’, tipolojik yaklaşımdaki ‘tipoloji’, ‘yerleşme’ gibi alt kavramlarla ilişkilenmektedir. Yani mimarın kullanıcı ve konut mekanına yaptığı ön analiz süreçlerinin tasarıma bir girdi oluşturması ve sonuç ürünün de bu analiz doğrultusunda biçimlenmesi söz konusudur. Burada mimarın tanımladığı kent içindeki değişen üretim faaliyetlerinin sosyal yapıyı değiştirmesi ve dolayısıyla kent dinamiklerini farklı noktalara yönlendirmesi, mimarın tasarımdaki ön değerlendirme sürecinin bir parçası olmaktadır. Ön değerlendirme doğrultusunda analiz sürecinin başlatılması mimarın tasarım sürecini yönetme biçimiyle ilişkilendirilebilir.

Ayrıca ‘eşitlenme’, ‘eklemlenme’ ve ‘geliş(ebil)me’ bileşenleri de Sorguç’un metinlerinde yer alan diğer esneklik bileşenleridir. ‘Yapı davet edici şekilde sokağa eklemleniyor. Arka cepheden farklı olarak bu kez derin ve uzun olan balkonların yer aldığı cephe, saydam yüzeylerle çeşitleniyor. Mimar bu saydam alanları düşey sirkülasyona geçtiği noktalara olabildiğince gün işığı almak ve kullanıcıların avluya bakabilmelerinin sağlamak için tasarlamış. Avlunun içinden geçerek girdiğiniz yapının içinde kendi dairenize gidene dek de avluya dahilsiniz’ (Sorguç, 2012, s.57). Mimarın söyleminde yer alan ‘eşitlenme’ ve ‘eklemlenme’ kavramlarının tasarımda yer alması, konut mekanında kullanıcı için farklı kullanım alternatifleri üreten bir durum oluşturmaktadır. Yine söylemde geçen kullanıcıya farklı kullanım alternatifleri üretmenin mimarın tasarım yaklaşımıyla ilişkili olduğuna dikkat çekilmektedir. Esnekliğin açılımlarından biri olarak ifade edilebilecek ‘eşitlenme’ kavramının mimarın söyleminde yer alan konut mekanı içinde konfora dayalı farklı kullanım alternatifleri oluşturulmasına olanak verdiği görölmektedir (izelge 4.51).

**Çizelge 4.51 : Dergi taraması, mimar söylemine dair detaylı analiz [Mimar adı-
tekrarlanan söylem ve üst kavramlar].**

MİMAR	SÖYLEM/KOD								ESNEKLİK BİLEŞENİ	Tekrar Sıklığı
	DAVRANIŞ TEMELLİ YAKLAŞIMLAR [KULLANICI]			TASARIM TEMELLİ YAKLAŞIMLAR [KONUT MEKAN] - [MİMAR]						
	Davranışsal Boyut	Anlamsal Boyut	Zamansal Boyut	Tipolojik Yaklaşım *	Modernin Etkisi	Endüstrileşme-Teknoloji Girdisi	Kimlik Arayışı-Kullanıcı Katılımı	Planlama Özgürlüğü - Mimarın Pozisyonu		
Cem Sorguç	kullanım [6]	tercih [2]	zaman [4]	yaşam alanı [4]	değişken [3]	standart [1] üretim [1]	ev [1] kimlik [1] kişisel [1]	kurgu [4]	değişme [6]	12
		yaşam biçimi [2] talep [1]	yaşam (döngüsü) [3] 1950 [1]	ıslak hacim [1] parsel [1]	bağımsız [2] açık mekan [1]			sistem [4]		11
	ihtiyaç [3]		aile [1]	plan şeması [1]	işlev [1]				farklılaşma [2]	10
			alışkanlık [1]							9
			eş zamanlı [1] kalıp [1]	blok [4]				dinamik [2]	çeşitlenme [1]	8
	gereksinim [2]							denge [1]	eklemlenme [1] geliş(ebil)m e [1]	7
	hareket [2]							esneklik [1] plan [1] yaklaşım [1]		6
	algı [1]			birim [3]						5
				tipoloji [5]						4
				karakter [1] ölçek [1]						3
				apartman [4] sıra ev [1] site [1]						2
										1

* Sınıflandırma:
Mekan Kurgusu - Mekan Düzeyleri - Mekan Tipolojisi - Konut Tipolojisi

Çalışma kapsamında seçilen mimarların söylemleri davranış temelli yaklaşımlar (kullanıcıdaki durumun sorgusu), tasarım temelli yaklaşımlar (konut mekanı ve mimarın pozisyonun ele alınması) ve tasarımda yer alan esneklik bileşenleri başlıkları üzerinden incelenmektedir. Bu bağlamda davranış temelli yaklaşımlara bakıldığında; Boran Ekinci, Adnan Kazmaoğlu-Mutlu Çilingiroğlu ve Cem Sorguç'un söylemlerinde ortak olarak '*kullanım*', '*gereksinim*', '*ihtiyaç*' kavramlarının yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu üç kavramın ortak bir söylemde yer alması, kullanıcının mekansal gereksinime dayalı bir mekansal kullanım şeması kurduğunun vurgulanması açısından önem kazanmaktadır. Üç mimarın da söyleminde yer alan diğer ortak kavram ise '*esneklik*' kavramıdır. Esnek olma durumunun alternatif mekan üretimine olanak vermesine vurgu yapan mimarlar, değişebilir ve çeşitlenebilir mekan üretimlerinin tasarımda önemli bir yaklaşım olduğunu ifade etmektedir ve bu yaklaşımı ürettikleri konut projeleri üzerinden açıklamaktadır. Söylemde yer alan bu durum, tez çalışmasında yer alan son dönem stereotip konut mekan üretimlerine yönelik eleştirinin bir karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Söylemde Boran Ekinci'nin tipolojik yaklaşım başlığı altında '*tip*' kavramına yoğun olarak vermesi söz konusudur; tasarımda her kullanıcı için aynı çözümlemeyi öneren tektip bir mekan üretimi mi yoksa çeşitlenebilir ve çok yönlü bir yaklaşım mı konusunun sorgulanması ile bu kavram ön plana çıkmaktadır. '*Tip*'in üretimi konut mekanından mekansal bir durum iken; ele alınış biçimi ise mimarı pozisyonu ve bu noktada tasarımda aldığı bir kararın sonucunu ifade etmektedir. Ekinci'nin söyleminde diğer mimarlardan farklı olarak yer alan bir diğer kavram ise '*ev*' kavramı ve bu kavramın anlamsal boyutta metinlerde yoğun olarak yer almasıdır. İlgili metinlerde seçilen kavram, konut mekanının fiziksel bir nesne olmasının yanında ayrıca kullanıcının ona yüklediği anlam ile biçimlenmektedir. Mimarın söyleminde farklılaşan son durum ise '*değişken(lik)*' ve bir esneklik bileşeni olan '*değişme*' kavramlarının birbirleriyle ilişkili olarak söylemde tekrar etmesidir. Stereotipin karşıtı olarak nitelendirilebilecek değişken olabilme durumu, '*esneklik*' kavramına referans veren bir söylem olarak nitelendirilebilmektedir.

İncelenen metinlerde gerek araştırma alanı ile söylemin uyumu, gerekse de ilgili proje sayılarının yoğunluğu ile analize dahil edilen Adnan Kazmaoğlu ve Mutlu Çilingiroğlu'nun söylemlerinde, mekan tipolojisi verilerine ilişkin kavramların

çeşitlendiği ve diğer mimarlara göre daha fazla sayıda yer aldığı görülmektedir. Tipoloji kavramı ele alınırken; *'karakter'*, *'ölçek'*, *'katmanlaşma'*, *'varyasyon'* gibi esneklikle dolaylı olarak ilişkilenen kavramların söylemde oluşmasının yanısıra mimarların kent ölçeğindeki tasarım kararları noktasında da söylemlerinin yoğunlaştığı görülmektedir.

Yine endüstrileşme ve teknolojinin beraberinde getirdiği *'özel üretim'*, *'seri üretim'* gibi kavramların da sorgusunun yoğun olarak metinlerde kullanılması, bu kavramların konut mekanında tektipleşmeye doğru gidişin bir eleştirisi niteliğindedir. Planlama özgürlüğü ve mimarın pozisyonuna gelindiğinde ise; Kazmaoğlu ve Çilingiroğlu, kalite kavramının vurgusunu birçok metinde yapmaktadır; fakat burada kalitenin mekansal anlamda bir arayış ile ilişkilendirilmesi söz konusudur. Adnan Kazmaoğlu ve Mutlu Çilingiroğlu'nun söylemine dair detaylı analiz sonucunda ortaya çıkan önemli bir diğer nokta ise metinlerde geçen esneklik bileşeni kavramlarının hem çok yoğun hem de çok çeşitli olduğu sonucudur. *'Özelleşme'*, *'şekillenme'*, *'büyüme'*, *'küçülme'*, *'parçalanma'* gibi diğer mimarların söylemlerinde sıkça yer almayan ve esnekliğin detayda ortaya koyduğu potansiyellerinin vurgusunu yapan bileşenlerin metinlerde yer alması, söylemin farklılaşması anlamında önem kazanmaktadır.

Analizde yer alan Cem Sorguç'un söylemine ait oluşturulabilecek ilk çıkarım, mimarın kullanıcıdaki zamansal boyuta dair kavramlara yoğun olarak yer vermesidir. *'Alışkanlık'*, *'eş zamanlı'* gibi farklılaşan kavramlar, mekanın zaman boyutunda da ele alınması gereken çok boyutlu bir kavram olmasına yönelik fikir vermektedir. Tipolojik yaklaşımlar başlığı altında en çok tekrar eden *'tipoloji'* kavramı, mimarın tasarımı tip üzerine bir yaklaşım ve arayışının olduğunu göstermektedir. Sorguç'ta Boran Ekinci'de de karşımıza çıkan *'değişken(lik)'* kavramının esneklik bileşeni olan *'değişme'* kavramı ile ilişkilmesi söz konusudur ve bu kavramlar mimarın söyleminde yoğun olarak tekrar eden kavramlardır. Mimarın söyleminde diğer üç mimarda olduğu gibi *'esneklik'* kavramının doğrudan yer alması, yaklaşımda ve proje üretiminde esnek olanın arayışına işaret etmesi bağlamında önem teşkil etmektedir.

4.2.3 Değerlendirme çalışmasının genel sonuçları

Tez çalışması kapsamında, günümüzde Türkiye’deki konut mekan üretiminin giderek stereotipleşmesinin sorgusu ve eleştirisi yapılmaktadır. Bu bağlamda konut mekan üretimi noktasında kronolojik olarak önemli bir eşik olan 1980 yılı ve sonrasında Türkiye’de mimarların bu konuda ürettikleri görüşler araştırılmaktadır. Araştırma kriterlerine dahil olan mimarların uygulama alanında aktif olarak proje üretimlerine devam ediyor olması, üretime dair eleştirinin sorgulanması noktasında önem kazanmaktadır. Çalışmanın söylem analizi yöntemi doğrultusunda incelenen Türkiye örnek çalışması, mimarlık yazınında ‘*esneklik*’ kavramının ele alınışı biçimine, 5 farklı dergi üzerinden yaklaşık 40 yıllık bir bakış niteliğindedir (Ek A).

Mimarlık ortamında kuramsal olarak ‘*esneklik*’ kavramı yoğun olarak tartışılrsa da Türkiye’de proje üretim yaklaşımında temel olarak bu kavramı içeren projelerin sayısının az olduğu çalışmanın başlangıç noktasını oluşturan hipotezlerden biridir. Bununla birlikte, analiz sonucunda bu kavrama doğrudan ve/veya dolaylı olarak proje üretim yaklaşımında yer veren mimarların olduğu görülmektedir. Bazı mimarların sektörde aktif olarak konut proje üretimlerinin yoğun olduğu ve aynı zamanda projelerinde de **esnekliğin bir tasarım yaklaşımı olarak kullanıldığı** anlaşılmaktadır. Nevzat Sayın, Can Çinici ve Boğaçhan Dünderalp bu söyleme örnek verilebilecek mimarlardır. Nevzat Sayın’ın İstanbul Şile’deki Reşadiye Evleri; Can Çinici’nin Cihangir’deki MicroLoft Bulut ve Microloft Yarasa konutları ve Boğaçhan Dünderalp’in Çamlıca’daki NP12 Evleri bu kapsamda örneklendirilebilir. Bahsi geçen mimarların araştırmanın özellikle İstanbul özelinde ele alınması ile üretimlerinin de yoğun olarak İstanbul’da olduğu görülmektedir.

Değerlendirme sonuçlarından bir diğeri ise; söyleminde ‘*esneklik*’ kavramını **kuramsal anlamda yoğun olarak tartışan** ve kavramın ilişkilendiği alt kavramlarla deşifresini yapan mimarlardır. Cengiz Bektaş, bu kapsamda esnekliğe referans verici metinleri en yoğun olan mimar olarak belirlenmektedir. Mimarın açıklama metinlerinde geçen konut mekan üretimlerinin çoğunlukla İstanbul dışından örnekler olması sebebiyle detaylı analiz kapsamında incelenmemekle birlikte, Bektaş’ın ‘*kültür*’, ‘*yaşantı*’, ‘*anlam*’, ‘*davranış*’, ‘*yaşam biçimi*’, ‘*alışkanlık*’, ‘*deneyim*’ gibi söyleminde yer verdiği kavramların **esnekliğin anlamsal boyutu** ile önemli bir ilişki kurduğu görülmektedir. Detaylı analiz kapsamında incelenen Boran Ekinci, Adnan Kazmaoğlu / Mutlu Çilingiroğlu ve Cem Sorguç’un değerlendirmedeki ortak yönleri,

mimarların İstanbul özelinde **toplu uygulamalara** dair konut üretimlerinin olmasıdır. Mimarların konut mekanı üretim biçimleri, **tipoloji ve esneklik ilişkisini** ortaya koymaktadır. Ekinci'nin Tuzla'daki 5 No'lu konut projesi; Kazmaoğlu ve Çilingiroğlu'nun Ümraniye'deki Ecocity projesi ve Sorguç'un Göktürk'teki Karma Evler projesi konut mekan tipolojisini çeşitlenmesine yönelik oluşturulmuş örneklerdir. Söylem analizi kapsamında taranan yazında proje örneklerine çok sayıda yer verilmeyen ama **konut mekan üretimi ile ilgili vurgulayıcı açıklamaları** olan mimarlar da yer almaktadır. Şevki Pekin, Ahmet Alataş, Mehmet Konuralp, Ersen Gürsel gibi mimarlar, konut mekan üretimine dair esneklikle dolaylı olarak ilişkilenebilecek söyleme sahiptir.

Ek A'da yer alan yoğunluk haritalarında görüldüğü üzere; değerlendirme sonucunda kullanıcı, konut mekanı ve mimar üçlüsünün sorgusunda yoğun olarak tekrarlanan kavramlar ve ilişkilenen farklı alt kavramlar bulunmaktadır. Bazı kavramların tüm metinlerin analizi sonucunda sıklıkla kullanılması söz konusu iken bazı kavramların ise sıklıkla tekrarlanmamasına rağmen kavramın ele alınış biçimiyle farklılaştığı görülmektedir. En çok tekrar eden kavramlar, aslında Türkiye'de konut mekan üretimi olan mimarların söylemlerinde en çok yer verdiği ve dolayısıyla belki de tasarımlarında bir kriter olarak değerlendirdiği kavramlar olarak nitelendirilebilir. Yoğunluk haritalarındaki davranışsal boyutta en çok tekrar eden '*gereksinim*', '*ihtiyaç*', '*deneyim*' ve '*algı*' kavramları, mimarların fiziksel bir son ürün olan konut mekanına yaklaşımlarının kullanıcının davranışsal olarak sahip olduğu bazı nitelikler ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu durum tez çalışmasının kuramsal çerçevede tartıştığı kullanıcıdaki değişkenlerin tasarımdaki yerini ve önemini vurgulamaktadır. Tuncay Çavdar, İzmit Yeni Yerleşmeler Projesi kapsamında ürettikleri konut plan alternatiflerinin kullanıcıdaki değişkenler anlamında önemli sonuçlar ortaya koyduğunu söyleminde şu şekilde yer vermektedir: '*İzmit mekan aracılığıyla genişçe bir toplum kesiminin değişimini ve birbirleriyle olan ilişkilerini mahalle düzeyinde düzenleyen, kişiye dönük olarak yapılan ve kişilerin olanak, istek ve gereksinimlerine göre her konutun başka türlü planlanması imkanını sağlayan bir çalışmaydı... Oradan çok daha esnek ve mekan kullanımını işlevselliğiyle değil de; bütünüyle ele alan neticeler çıkarıyorduk... Şurada hemen vurgulamam gereken konu, bu gerçeklerin kullanıcılar tarafından tamamiyle değişik bir şekilde algılandığı, küçük heyecanların, küçük sürprizlerin, zamanında girişimcide şok etkisi*

yapan konuların kullanıcıya ne kadar heyecan verdiğini görmemizdir' (Çavdar, 1995, s. 58). Davranışsal boyutta az sayıda tekrar edilmesine rağmen; metin içerisinde farklılaşan ve esneklikle ilişkilenen özelleşmiş kavramlar; *'kişisel mekan'*, *'kişisel alan'*, *'konut algısı'*, *'özel alan'* ve *'özel mekan'* kavramlarıdır.

Anlamsal boyuta gelindiğinde; metinlerde mimarlar tarafından en çok tekrarlanan kelimelerin *'kültür'* ve *'yaşam biçimi'* olduğu görülmektedir. Cengiz Bektaş; barınma kültürüne yönelik kullanıcı odaklı süreçleri anlatan metinlerinden birinde farklı yaşam biçimlerinin ve kültürlerin farklı mekan kurgularını gerektirdiğini vurgulamaktadır: *'Bir kişiye ev yapmak, onu yakından tanıyıp gereksinimlerini, alışkanlıklarını, gelecek düşüncelerini saptayıp çalışmak kolay... Ya, örneğin ayrı ayrı bin kişinin kullanacağı konutları çözmek... Kolay mı? Ondan sonra bu arkadaşlarla, bu insanların yaşama biçimlerini, gereksinimlerini belirlemeye karar verdik'* (Bektaş, 1987, s. 87). Burada çoklu konut üretimlerinin her kullanıcının anlamsal boyutta ayrı birer karakter oluşturması nedeniyle farklı değişkenler sonucunda oluşan zorluğu da ifade edilmektedir. Bu başlık altında özelleşen kavramlar ise *'yaşam kalitesi'* ve *'yaşam kültürü'* dür. Bu özelleşmiş kavramlara da kalitenin ve kültürün sorgusunun kullanıcının yaşamı özelinde sorgulandığı metinlerde rastlanmaktadır.

Zamansal boyut; davranışsal temelli yaklaşımların son alt başlığını oluşturmaktadır ve zamana bağlı oluşan değişikliklerin kullanıcıda meydana getirdiği farklılıkları ifade etmektedir. Bu içerikte taranan metinlerde mimarların en çok kullandığı kavramlar *'yaşam (döngüsü)'* ve *'zaman(sız)'*dır. Mimarların konut tasarımında kullanıcının değişen yaşam evrelerini göz önünde bulundurmasına ve zaman kavramının beraberinde birçok değişkeni getirmesine yer verdiği anlaşılmaktadır. Han Tümertekin zaman içinde var olan yaşantıyı, mimari ürünün bitmemiş bir ürün olduğunu ve içindeki yaşantının sürece yayıldığını şu şekilde dile getirmektedir: *'Kuşkusuz, ama mimari ürünün sonuç ürüne dönüştüğü bir an olduğunu düşünmüyorum, yani binanın inşaatının bitmiş olması mimari ürün olarak tamamlandığı anlamına gelmiyor. Oradaki hayat ve o hayatın yapıyla kurduğu ilişki başlıyor. Bence mimari ürün, gerçekten bir süreç. İnşaatın bitmesi bir şey ifade etmiyor... Tabii, zaten o kabule (stabiliteye) göre geliyor tasarım ve ona göre kullanılacağı düşünerek yapıyorsun. Ama yine de değişiyor, esniyor, bitmiyor yani'* (Tümertekin, 1999, s. 50). Bu başlık altında farklılaşan kavram ise *'eş zamanlılık'*

kavramıdır ve konut mekanı içinde eş zamanlarda kullanım arayışında olan tasarım yaklaşımları olması da konuyla ilgili farklı bir açılamdır.

Analiz konut mekanı ve mimar ilişkisi üzerinden tasarım temelli yaklaşımlar ile sürdürüldüğünde; araştırma kapsamında ele alınan ilk başlık tipolojik yaklaşımlardır. Türkiye’de mimarların konut mekanına yönelik farklı tipolojiler oluşturma kaygısının varlığı sorgulanarak metinlerde esnekliğe referans olabilecek tipolojik kavramlar aranmaktadır. Bu bağlamda ‘tip’, ‘tipoloji’, ‘ölçek’ ve ‘tekrar’ kavramlarının söylemde yoğun olarak yer alması önemli bir sonuçtur. Analize dahil olan mimarların tipolojik olarak tekrar kavramının sorgusunu yapması, esnek konut mekanı arayışı ile ilişkilendirilmektedir. Nevzat Sayın İstanbul Şile’de tasarladığı Reşadiye Evleri’nde *‘inşaat maliyetini etkileyen herşey gözden geçirilip farklı insanların farklı yaşama biçimlerine uyabilen belirli bir değişkenliği olabilen plan şeması oluşturabilmek’*ten bahseder ve plan tiplerinde esneklik arayışına gider (Sayın, 1990, s. 49). Metinlerde tipolojik yaklaşımlarla ilgili mimarın farklılaşarak özellikle esneklikle doğrudan ilişkilendirilmesi noktasında özelleşen bazı kavramlara da rastlanmaktadır. Bu kavramlar; ‘arketip’, ‘prototip’, ‘tektip’, ‘destek birim’, ‘konut birimi düzeyi’, ‘nüve’, ‘plan şeması’, ‘teknik hacim’, ‘monoblok’, ‘tektipleşme’, ‘tipleşme’, ‘tekdüze’ ve ‘varyasyon’dur. Tüm bu özelleşen kavramlar esnekliğin barındırdığı ‘çeşitlenme’ bileşeni ile doğrudan ilişki kurmaktadır.

Esnek konut mekanından söz ederken ikincil başlık olarak modernin konut mekanı etkisi sorgulanmaktadır ve bu ilişkide en çok tekrar eden kavramların ‘özgür(lük)’ ve ‘modül(er)’ kavramları olduğu görülmektedir. Bahsi geçen özgür(lük)’ kavramının metinlerde özgür mekan anlamında kullanılması söz konusudur. Atilla Yücel; Sapanca Konutları üzerine yaptığı söyleşide; *‘Sonuncu konuya ve bağlama gelince; orada da örneğin konutlar gibi küçük ölçekli projelerde, bu soruda da sözü edilen tipolojiler konusunda, o tipolojilerin katı veya daha serbest yorumları, bazı morfolojik ilkeler, bazı eklemlemeler gibi konutlarda daha ileri götürülen, daha çok deneme fırsatı bulunan bir araştırma var belki. Dolayısıyla konutlarda, özellikle küçük ölçekte konut projelerinde, diğer kamusal ya da ticari kullanımlara yönelik projelere oranla, belki daha fazla deneme şansı bulabildiğimden söz edebilirim’* diyerek tipolojik bir yaklaşım ile serbest mekan üretiminin sağlanabileceğini açıklamaktadır (Yücel, 2001, s. 108). Modernin etkisinde esneklikle ilişkilenen özelleşmiş kavramlar ise; ‘açık mekan’, ‘ara mekan’, ‘bağımsız mekan’, ‘çok işlevli

mekan, *fonksiyonel mekan*, *tek mekan*, *tek işlevli mekan*, *serbest plan*'dır. Mekanın kurgulanma biçimini anlatan ve modernin de tanımladığı bu mekan biçimlenişleri özgür mekan anlayışı ile esnekliğe olanak vermektedir.

Tasarım temelli yaklaşımların üçüncül başlığı olan endüstrileşme ve teknoloji girdisinin konut mekanında esnekliğe olanak vermesi noktasında metinlerde mimarların sıklıkla *'benzer'* ve *'üretim'* kavramlarını kullandıkları görülmektedir. Özelleşen kavramlar ise *'boyut'*, *'endüstrileşme'*, *'endüstriyel'*, *'özel üretim'*, *'seri üretim'*, *'prefabrike eleman'* ve *'tip malzeme'* kavramlarıdır. Mimarların çoğunlukla bu başlık altında konut mekan üretiminde endüstrileşmenin getirdiği hızlı ve çok sayıda üretimin aynılaşmaya yol açtığına eleştirisi söz konusudur. *'6x8'de (parsel 139) çoklu üretimde endüstrileşmenin üzerine gittik. Kullanıcısı belli olan 6x30'da ihtiyaçların yapıyı şekillendirmesine olanak verdik; ihtiyaçlar ile inşa edilen mekanın olanaklarının birarada durmasını önemli kılmaya çalıştık. Çoklu (200 ünite) üretim söz konusu olduğunda, çeşitliliğin amaçlanması beklenirken, eksiltelen seçeneklerle tektipleşen yerleşkenin başka yüzlerini başlatmaktı denediğimiz'* (Eyiler, 2012, s. 58). Mert Eyiler burada, iki yeni konut yerleşimi tasarımından bahsederken ilk tasarımında endüstriyel malzeme kullanımıyla tektipleşmeye doğru bir gidişatın tam tersi olarak kendi içinde *'farklılaşma'* kavramını içeren bir tasarım yaklaşımını ortaya koyduğunu açıklamaktadır.

Kimlik arayışı ve kullanıcı katılımı, esneklikle ilişkilenen bir diğer başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başlıkta *'kimlik'* kavramının yoğun olarak metinlerde yer alması söz konusudur ve kavram kullanıcının kimliği, mimarın kimliği, tasarıma dair oluşturulan mimari ürünün kimliği gibi birçok alt anlamı içermektedir. Yine *'ev'* kavramı bir diğer sıklıkla tekrar eden kavramdır. Konut kelimesi yerine *'ev'* kelimesinin kullanılması kavramın içinde barındırdığı anlamın değerini de vurgulamaktadır. *'Bireysel'*, *'deneysel'*, *'kişisel'*, *'kişiye özel'*, *'konuta özgü'*, *'kendine özgü'* ve *'özel'* kavramları ise metinlerde geçen ve esnekliğe vurgu yaparak özelleşen kavramlardır. Melkan Gürsel Tabanlıoğlu ve Murat Tabanlıoğlu, İstanbul'daki Levent Loft projelerinde esnek bir loft konut mekanını tasvir ederken çoklu bir üretim arayışının içinde kişiye özel, bireyselleşen mekan üretimlerinin de tasarımda yer aldığını açıklamaktadır: *'Sabit bölücülerle kısıtlanmamış, endüstriyel çağrışımlı bu mekanlar yaşama-çalışma ve iç-dış ilişkisine esneklik getirmektedir... Duplekslerin de seçenek olarak sunulduğu 68-182 m2 arasında değişen çeşitli*

büyüklik ve tiplerde loft konutlarda ayrıca bireysel olarak değerlendirilebilecek teras ve bahçeler gibi açık hava / peyzaj mekanları oluşturulmuştur' (Gürsel Tabanlıoğlu & Tabanlıoğlu, 2009, s.79).

Planlama özgürlüğü ve mimarın pozisyonu, tasarım temelli yaklaşımların son başlığıdır. Başlık altında mimarın konut mekan tasarımındaki rolü ve bu rolün etkisi doğrultusunda konut mekanının esnekliğe doğru evrilme biçimi ile ilişkili söylem araştırılmaktadır. *'Kurgu', 'sistem', 'yaklaşım', 'tavır', 'tutum'* gibi kavramlar söylemde mimarın rolü ile ilişkilenen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu başlık altında *'kriter', 'alternatif', 'potansiyel', 'mimarın rolü', 'mimari anlayış', 'mimarsız'* gibi kavramlar ise esnek konut mekanının üretiminde mimarın pozisyonu bağlamında sorgulanması gereken özelleşmiş kavramlardır. Gökhan Avcıoğlu bu kapsamda *'Unutulmamalıdır ki, teknik olarak çok üstün bir yapı, mimari adına sıkıcı sonuçlar verebilir... Mimarlığın bilimsel gelişmelerden yararlanmak kadar sanattaki gelişmelere ve entellektüel buluşlara da açık olmaya ihtiyacı var... Sadece yapının üretimi üzerine çalışmak, yere bağlı olarak bazen yeterli sonucu vermeyebilir. Bağlam, zamanın işaretleri, kişisel keşifler ve tavırlar, mimari repertuarı geliştirecek'* diyerek mimarın tasarımdaki pozisyonunun ve tavrının önemli olduğuna vurgu yapmaktadır (Avcıoğlu, 2001, s. 106).

Söylem analizine dahil olan tüm bu başlıkların ardından, esnekliğe dair oluşturulan esneklik bileşenlerine Türkiye'deki mimarlar tarafından yazında ne ölçüde yer verildiğinin sorgusu yapılmaktadır. Metinlerde doğrudan esnekliği projenin bir girdisi olarak kullanan mimarların, metinlerinde bu bileşenlere rastlanıldığı gibi projede esnekliği bir tasarım girdisi olarak kullanmayan mimarların da metinlerinde konut mekan tasarımı arayışında esneklik bileşenlerine yine yer verdiği gözlemlenmektedir. Çıkarılacak ilk sonuç, esneklik söylemde yer alsada almasada en çok kullanılan esneklik bileşeninin *'değişme'* bileşeni olmasıdır. Kavram *'değişebilme', 'değişime açık olma', 'değiştirme', 'değişim'* gibi türevleriyle mimarların söyleminde yoğun bir yer tutmaktadır. *'Değişme'* kavramını *'dönüşme', 'çeşitlenme'* ve *'farklılaşma'* kavramları izlemektedir. Mimarların metinlerinde sıklıkla özellikle plan tipolojileri noktasında çeşitlenebilen, farklılaşabilen ve esneklikle birlikte dönüşebilen bir tasarım yaklaşımına işaret ettikleri görülmektedir. Kerem Yazgan ve Begüm Yazgan, Ümitköy'deki Beyaz Ev projesinin açıklama metninde esnekliğin farklı bileşenlerine yer vermektedir: *'Mekanların işlevsel olarak*

ayrışması, buna karşın görsel etkileşim içinde olmaları talep edildiğinden tüm birimler dışta tek bir kabukla birbirine bağlandı. Bu sayede istenildiğinde biri diğerine dönüşebilecek esneklikte üretilen sürekli ve ayrışan mekanlar aynı sistematüğün içinde varolabildi. Kolların gerekli durumlarda genişletilebilmesi için sera, oturma köşesi, wc, giysi dolabı için birimlere eklemeler-çıkarmalar yapıldı. Sistemin tamamı çatıda saçak yağın büyük teras döşemesi ile örtüldü, zeminde ise ahşap veranda ile bütünleştirildi. Sert zemin ve bitkisel peyzaj net bir şekilde ayrıştırıldı' (Yazgan & Yazgan, 2013, s. 107-108). Mimarların konut mekanının tasarım yaklaşımında kullandıkları 'ayrışma', 'sistematikleşme', 'genişleme', 'ekleme', 'çıkarma' ve 'bütünleşme' kavramları da esnekliğe olanak veren bileşenlerdir. Yine söylemde diğer bileşenler kadar çok sıklıkla tekrar etmese de metinlerde geçen ve özelleşen bileşenler; 'belirsizlik' 'özgürleşme', 'uyarlanma', 'parçalanma', 'şekillenme', 'özelleşme', 'adapte etme' ve 'bağlanma' dır. Özelleşen bileşenler de doğrudan ve dolaylı olarak esneklikle ilişkilenen ve mimarın konut proje üretimlerini açıklarken yer verdikleri kavramlar olmaları açısından önemlidir. Değerlendirmenin en önemli sonuçlarından biri de Türkiye'de konut mekan üretiminde aktif olarak yer alan mimarların metinlerinde esnekliğe dair çok sayıda ve çeşitli esneklik bileşeninin yer almasıdır.

4.3 Bölüm Sonucu: Esneklik Temelli Konut Tasarımında Dünya'da ve Türkiye'deki Durumun Değerlendirilmesi

Örnek çalışması, Dünya örneklerinin analizi ile esnekliğin gelişiminin plan tipolojilerine hangi kavramlarla ve oluşumlarla yansıtılabildiğini ve Türkiye'deki durumun mimarlar ve mimarların konut üretimlerindeki yaklaşımları, söylemleri ve uyguladıkları projelerin değerlendirilmesini içermektedir. Esnek konut mekan tasarımının kuramsal bütündeki yeri, Dünya örneklerinin analizi ile Türkiye'de uygulamada mimarların söylemlerinde ve konut üretimlerinde yer verdikleri kavramların karşılaştırılmasının ve ortak/ayrılan paydalarının görülmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Kuramsal ilişkiler bütünü ve uygulamadaki karşılıkları aslında, kullanıcı-konut mekanı-mimar ilişkisi ile günümüzde konut mekan tasarımında kalite kavramının ele alınış biçimine dikkat çekilmektedir.

Esnekliğin konut mekan tasarımında bir girdi olarak kullanılmasının kronolojik ve içeriksel olarak analizinde Dünya'daki durumun değerlendirilmesi ile elde edilen

veriler doğrultusunda her ne kadar esneklik kavramının konut mekanındaki yeri yoğun olarak 1960'larda gündeme gelse de; 1920 ve hatta öncesinde tasarımda esnekliğe referans veren yaklaşımların var olduğu görülmektedir. Bu dönemde geleneksel konut ve işçi konutlarında akışkan kat planı şemasının kullanılması ve konut içinde ayrılan mekanların kullanıcının isteğine göre işlevsel kullanıma dahil edilmesi söz konusudur. 1920'lerde ise modernin etkisi ile oluşan özgürleşme fikri doğrultusunda konut mekanında özgür ve açık mekan kurgusunun benimsenmesi, yine esneklikle ilişkilendirilmektedir. 1950'lere gelindiğinde ise II. Dünya Savaşı sonrası konut üretimlerinde belirsizlik kavramı üzerinden yapılan tartışmalar gündeme gelmektedir. Araştırma kapsamında ele alınan örneklerde koridor tipi plan şeması ele alınmaktadır ve merkezdeki servis mekanı, etrafında şekillenen diğer mekanların tasarımı yapılmaktadır. Bu örneklem bu dönemde de esnekliğe dair verileri taşıyan konut mekan üretimleri olduğu sonucunu göstermektedir. 1970'lerde ise mimarlık pratiğinin yoğun olarak gündeminde yer alan katılım kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde demokratikleşme ile birlikte kullanıcıyı konut mekanına tasarım ve üretim sürecinde dahil eden yaklaşımlar yoğunlaşmaktadır. Çoklu konut mekan üretimlerinde konut birimine dair tipolojinin de tartışılması ve mimarın kullanıcı ile birlikte tasarlama, üretme ve aynı zamanda kullanımda kullanıcıya bazı değişiklik potansiyelleri sunma yaklaşımı olması söz konusudur. 2000'lere gelindiğinde ise konut üretimine dair yeni yaklaşımlar doğrultusunda oluşan farklı tipolojik denemeler dikkat çekmektedir. Sıra ev, levha tipi konut, kentsel blok gibi kent içinde olan ve yine çoklu konut mekan üretimine yönelik örneklerle karşılaşmaktadır. Esnekliği tasarımda bir girdi olarak kullanan bu örneklerde akışkan kat planı, işlevsel alan ayırımı, esnek/ nötr kat planı gibi şemaların olduğu görülmektedir. Bu durum kent yaşamı içinde esnekliğe dair oluşan ihtiyacı da vurgulamaktadır. Son olarak; Dünya örnek analizlerinin kronolojik içerikteki son dönemi olan 2000'ler ve sonrası üretimlere bakıldığında; bu dönem ile birlikte küreselleşme, hızlı yaşam gibi kavramların gündelik yaşamda yer almasının konut mekan üretimlerindeki yaklaşımlara yansıdığı görülmektedir. 2000'lerden günümüze kadar ele alınan örneklerde diğer dönemlerden farklı olarak esnekliğin *'farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturma'* kavramının incelenen projelerde yer aldığı analiz edilmektedir. Mimar tasarlama aşamasında bazı esnek/ nötr mekanlar bırakmakta ve mekanda değişebilirlik sağlamaktadır. Bu şekilde ilgili mekanın zaman içerisinde farklı bir kullanıcının yaşantısına dahil olması ve/veya zamanla konut mekanının

kullanıcısının değişebilmesi gibi olasılıklar öngörülmektedir. 2000'ler ve sonrasında, bu bağlamda değişebilir konut mekan yaklaşımları ile mimarın pozisyonu yeniden sorgulanmaktadır. Dünya örneklerinin tipolojik veriler üzerinden elde edilen sonuçları tez çalışmasının bu bölümünde esnekliğe dair mekansal kurgu ve servisler olmak üzere iki ayrı sınıflandırmada alt bileşenlerin elde edilmesini sağlamaktadır. Mekansal kurgu analizleri sonucunda elde edilen esneklik kalite bileşenleri; işlevsel ayırma, iç içe geçmiş mekansal kurgu, mekansal belirsizlik, mekansal çeşitlilik, eş/eşdeğer büyüklükte mekan oluşturma, değişebilir mekansal kurgu ve farklı kullanıcı profillerine yönelik mekan oluşturmadır. Servisler ile ilişkili esneklik bileşenleri ise servisin konumu ile ilişkilendirilerek tek noktada servis oluşturma ve birden fazla noktada servis oluşturma şeklinde gruplanabilmektedir. Örnek analizleri ile Dünya'da esnek konut mekan tasarımlarında tipolojik sınıflandırmalar üzerinden esnekliğin sunduğu potansiyeller, tez çalışması kapsamında belirlenen esneklik kalite bileşenleri ile ortaya konulmaktadır.

Türkiye'deki durum ise mimarın söyleminin bu çerçevede içindeki yeri ve üretimde esneklik kavramına ne ölçüde yer verdiğinin sorgusunu içermektedir. Türkiye örnek çalışmasına ilişkin yapılan değerlendirme, Türkiye'de esneklik konusuna yönelik yaklaşımların incelenmesini ve bu inceleme sonucunda mimarın hem söyleminin hem de konut mekan üretiminin araştırılmasını kapsamaktadır. Değerlendirme sonucunda elde edilen sentez bilgi, 1980 yılından günümüze kadar Türkiye'de üretilen konut projelerinde yer alan esneklik kavramı ve ilişkili alt kavramların bir dökümünü vermektedir. Değerlendirme sonucunda bazı projelerde esneklik temel bir tasarım girdisi olmakla birlikte; bazı projelerde mimarın birebir esnek konut mekanı tasarımı olmasa da söyleminde yer alan kavramların esneklikle ilişkilendiği ve esnek konut tasarımına referans verdiği görülmektedir. Bununla birlikte, konuyla ilişkilenen bir proje üretimi söz konusu olmasa bile söyleminde esneklik kavramına kavramsal çerçevede yoğun olarak yer veren ve konuyu tartışmaya açan mimarlar da mevcuttur. Proje tasarım ve üretim süreçleri arasındaki ilişkiye ek olarak mimarlık ortamında esnekliğin aktif olarak tartışılması önemli bir sonuçtur. Değerlendirmedeki ortak yönlerden bir diğeri ise mimarların İstanbul özelinde toplu uygulamalarının analize dahil edilmesidir. Çoklu konut üretimlerinde esnekliğin tartışılıyor olması, tipoloji ve esneklik ilişkisini ortaya koymaktadır. İncelenen mimarların söylemlerinde kuramsal çerçevede kurgulanan üst başlıklar üzerinden bir analiz

yapılması; metinlerde yer alan *kültür*, *yaşantı*, *anlam*, *davranış*, *yaşam biçimi*, *alışkanlık*, *deneyim*, *özgür mekan*, *kimlik*, *katılım*, *endüstrileşme* gibi kavramların tüm bu üst başlıklarla ilişkilendiğini ve tasarım sürecine dahil olan kavramların çok yönlü bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Kuramsal çerçeve ile paralel olarak elde edilen kavramlar, tez çalışması kapsamında belirlenen kullanıcıya ait değişkenlerin ve konut mekanına yönelik öngörülen çözümlerinin önemini vurgulamaktadır. Tüm metin analizlerinin sonucunda elde edilen bazı kavramların sıklıkla yer alması söz konusu iken bazı kavramlar daha az tekrar etmesine rağmen ele alınış biçimiyle farklılaşmaktadır. Bu da bazı kavramların Türkiye’de konut mekan üretimi olan mimarların söylemlerinde sıklıkla tekrar etmesi açısından tasarımda ortak bir arayışın sonucu olarak nitelendirilebilir. Daha az tekrar eden ama farklı içeriklerde ele alınan kavramların ise tasarım yaklaşımında mimarın tavrına yönelik özelleşen bir durum olduğu düşünülmektedir. Metinlerde yer alan eş zamanlı kullanım arayışında olan tasarım yaklaşımları olması da yine Türkiye’de mimarların söyleminde yer alan önemli bir açılımı yansıtmaktadır. Değerlendirmenin en önemli sonuçlarından biri de Türkiye’de konut mekan üretiminde aktif olarak yer alan mimarların proje açıklama metinlerinde esneklik bileşenlerine büyük ölçüde yer vermeleridir. Esnekliğe dair *değişme*, *çeşitlenme*, *farklılaşma* bileşenleri en yoğun olarak söylemde yer alan kavramlardır. Analizin konut mekanı ve Türkiye’deki üretimler bağlamında sınırlandırılması ve analiz sonucunda mimarların bu esneklik bileşenlerine proje metinlerinde sıklıkla yer vermesi, aslında Türkiye’de esnek konut mekan üretim ihtiyacının söylemde yer aldığı sonucunu da ortaya koymaktadır. Türkiye’deki genel duruma ilişkin oluşan sonuçlardan mimarın söyleminde yer alan esnekliğin farklı dinamikler ve aktörlerden etkilenecek şekilde projeye üretimine yansıtılabilme ölçüsünün değişkenliği de farklı bir başlığı oluşturmaktadır. Tez çalışmasının bir eleştirisi olan Türkiye’de son dönem konut üretimlerinin giderek stereotipleşme durumunu bu analiz sonucu ile ilişkilendirmek de mümkündür. Dünya örnekleri üzerinden elde edilen esneklik bileşenleri ve Türkiye’deki durum değerlendirilmesini içeren tüm bu sentez bilgi ile Dünya örnekleriyle esnek konut mekan tasarımının sunduğu potansiyeller ortaya konulmaktadır ve Türkiye’de esnekliğe ilişkin alt bileşenleri de içeren bir değerlendirme ve tartışma ortamı olmasına karşın uygulama noktasında yerleşme, blok ve konut birimi ölçeğinde çeşitlenebilen, sınırlı sayıda örneğe rastlanması sonucuna ulaşılmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tez çalışmasının temel sorusu; günümüzdeki hızlı yaşam olgusu ve bu olguya adapte olmaya çalışan kullanıcı ile üretimde tektipleşmeye doğru evrilen konut mekanı arasındaki etkileşimin araştırılması üzerinedir. Çağın beraberinde getirdiği hızlı yaşam, üretilen konut mekanlarında değişime açık bir tasarım yaklaşımının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bir yandan kullanıcı açısından metropolün öngördüğü hızlı ve tempolu bir yaşam mevcut iken, diğer yandan konut mekanının çok sayıda ve hızlı bir şekilde üretilmesi söz konusudur. Bu noktada seri bir üretim sürecine dahil olan bu tipolojinin tasarımının kullanıcı-mekan etkileşimi bağlamında ele alınması gerekmektedir. Özellikle çoklu konut tasarımlarına bakıldığında; kitlesel üretimin kullanıcıdan bağımsız olarak ve çok sayıda konut birimi oluşturmak üzerine kurgulanması, tasarımda tipolojinin çeşitlilikten uzaklaşarak tektip üretim biçimlerine yönelmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu yönelme ise konut mekan tasarımında kalite kavramının hangi bağlamda tanımlanması gerektiği sorusunu tekrar gündeme getirmektedir.

Tez çalışması kapsamında ortaya konulan kuramsal çerçevede de görüldüğü gibi; kullanıcıların mekan ile olan ilişkisinde fiziksel, sosyal, kültürel, vb. birçok alt etken yer almaktadır. Kullanıcının davranışsal boyutta sahip olduğu dinamik yapı, anlamsal boyutta mekana yüklediği anlam ve zamansal boyutta değişebilen özelliklerinin açıklanması, mekan ile etkileşim noktasında çok yönlü bir yapılanmanın gerekliliğine işaret etmektedir. Kullanıcının mekan kullanımına etki eden tüm bu çok yönlü parametreler, aslında mekan kullanımının salt fiziksel gereksinimlerinin karşılanması ile oluşan statik bir olgu olmadığını göstermektedir. Bu doğrultuda tasarım sürecinin karmaşık yapısı içinde bir parametre olarak kullanıcının ortaya konulan dinamik yapısının da yer alması önem kazanmaktadır. Fiziksel mekanın tasarımı ve üretimine yönelik kalite göstergeleri; kullanıcıların çok yönlü gereksinim, talep ve beklentilerine cevap verebilecek değişebilir çevrelerdeki olanaklarda aranabilir. Çalışma kapsamında Türkiye’de özellikle son yıllardaki konut uygulamalarındaki hızlı artışın bir sonucu olarak konut birimlerinin stereotip bir

biçimde kendini tekrar etmesinin eleştirisi, değişkenlikten uzaklaşılın bu çevrelerdeki mekansal kalitenin göz ardı edildiğine işaret etmektedir. Bu kapsamda çalışmada mekan-algı-anlam ve zaman-esneklik-kalite ilişkilerinin ele alınması ve esnek konut mekan çözümlerinin olanaklarının değerlendirilmesi söz konusudur. Konut mekan tasarımında tipolojiye dair oluşturulan farklı yaklaşımlar, modern yaklaşımın serbest plan anlayışı, kimlik ve katılım kavramları ile mimarın planlama özgürlüğüne bağlı kurguladığı çözümler, tasarım kalitesi olarak esneklik kavramı üzerine odaklanılarak ilerletilmektedir. Esnekliğin tasarım sürecinde bir kalite unsuru olarak değerlendirilebilmesi, konut mekan tasarımında stereotip mekandan esnek mekana doğru bir biçimleniş tanımlamaktadır. Esnek mekan tasarımının sunduğu değişebilirlik, uyarlanabilirlik, özelleştirme, çeşitlilik, büyüyebilirlik, sistematikleşme alt açımları ve mekan tipolojisinde sunduğu alternatifli yeni çözümler, mekansal kalitenin tanımlanmasında kullanıcı ve konut mekanı etkileşimini ön planda tutan bir yaklaşım ile sağlanabilmektedir.

Tüm bu bütünsel bakış açısı doğrultusunda tez çalışmasında kurgulanan Dünya örnek analizleri sonucundan elde edilen ilk veri, esnekliğin kullanıcıyı merkezde tutan, katılımcı bir yaklaşım sunmasıdır. Bu fırsat, kişiye özgü olmanın ve ayrıca kişiyi sürece dahil etmenin önemini vurgulamaktadır. Türkiye'deki duruma bakıldığında ise uygulamada sınırlı sayıda örneğe rastlanmaktadır. İncelenen mimarların katılıma ve kullanıcı odaklı tasarım yaklaşımına yoğun olarak söylemlerinde yer vermelerine rağmen; sürece dahil olan aktörlerin bir araya gelmelerinde yaşanan zorluklar, üretim politikalarının kalite arayışından ziyade lüks ve çok sayıda üretime yönlendirici etkisinin olduğunu göstermektedir. Yine Türkiye'de esnek konut projelerinin çoğunlukla tekil konut üretimleri olarak tasarlandığı gözlemlenmektedir. Bu durum Türkiye'deki kitlesel konut üretimlerinde değişebilirlik kavramının bir tasarım yaklaşımı olarak daha az ele alındığı sonucunu da göstermektedir.

Konut mekan tasarımında esnekliğe ulaşabilmek için tasarım sürecinde yer verilmesi gereken en önemli yaklaşımlardan biri de farklı tipoloji alternatiflerinin üretilebilmesidir. Kullanıcı, konut mekanı ve mimarın tasarım yaklaşımını ve tüm bunlarla birlikte tüm diğer etkenlerdeki değişkenlik durumu, tipolojide çeşitlilik arayışına sebep olmaktadır. Esneklik bu bağlamda stereotipten ayrılarak tipolojik varyasyon üretme fırsatı oluşturmaktadır. Dünya örneklerinde bu kapsamda oluşturulan 'Konut Mekanı Tipoloji Matrisi'nde de görüldüğü üzere; yerleşme, blok

ve konut birimi ölçeklerinde çok farklı tipolojide mekan üretim biçimleri söz konusudur. Türkiye’de incelenen mimarların projelerine bakıldığında ise mimarların söylemlerinde tipolojik başlık altında ‘*çeşitlenme*’ esneklik bileşenine yoğun olarak yer verilmesine karşın; bu arayışın sıklıkla konut birimi ölçeğinde olduğu görülmektedir. Türkiye’de kitlesel konut üretimlerinde yerleşme ölçeğinde çoğunlukla tasarlanan blokların kendini tekrar etmesi de önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yine blok ölçeğinde tipolojik olarak Dünya örneklerinde birçok alternatif görülmesine rağmen; Türkiye’deki üretimlerde blok ölçeğinde de stereotip yapılaşmanın egemen olduğu görülmektedir. Bu anlamda Türkiye’de çeşitlenme arayışında farklı ölçek ve alternatiflerin potansiyellerini içeren az sayıda, cesur üretimin olduğu söylenebilir. Konut birimi özelinde de esnekliği bir tasarım girdisi olarak kullanan örneklerde esnekliğin kurgulanmasında benzer plan şemaları oluşturulduğu görülmektedir. Oysa Dünya örnek analizlerindeki sonuçlarda esnek konut mekanı kurgusu; çok çeşitli plan şemaları alternatifleri üretebilen bir içeriğe sahiptir.

Esnekliği tasarımda amaç edinen mimarların proje tasarım yaklaşımında esneklik kavramına yer vermesi ile üretime bu yaklaşımın birebir ölçüde yansıtılabilmesi açısından bir kopukluk olduğu, incelenen proje açıklama metinlerinde de yer alan önemli bir diğer sonuçtur. Esneklik fiziksel üründe ortaya koyduğu fırsatlarla birlikte sürece dahil olan aktörlere de etki etmektedir ve konut mekanının tasarımında, yapımında ve kullanımında süreçte yer alan aktörleri bir araya getirme anlamında destekleyici bir nitelik oluşturmaktadır. Türkiye’deki söylemin önemli bir parçası ise mimarların sektördeki diğer aktörlerden ve dinamiklerden etkilenmesi sebebiyle bazı kısıtlamalarla karşılaşmasıdır. Süreçte konut mekanını etkileyen aktörler başta kullanıcı ve mimar olsa da üçüncü bir aktör de girişimci (karar verici)dir. Türkiye’deki karar vericileri işveren, yatırımcı, yerel yönetim veya ikili iştiraklar olarak tanımlamak mümkündür. Metinlerde sıklıkla mimarın tek başına bir karar verici olmaması ve diğer aktörlerden etkilenerek sonuç üründe bazı kısıtlamalar yaşamasına değinilmektedir. Bu nedenle konut mekan tasarımında mimarın tasarım ve yapım aşamasında tamamen özgür olmadığı ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Esneklik her ne kadar endüstrileşmenin ve teknolojinin birer getirisi olan standartlaşmış, seri, tektip ve çok sayıda üretime karşı da olsa, bazı kolaylıklar sağlaması noktasında teknolojiden faydalanmaktadır. Yapıma dair kullanılacak bazı

yöntemler, esnekliğe olanak vermektedir. Dünya'daki örneklerde endüstrileşmenin bu bağlamda esnek mekan üretiminde hareketli, hazır elemanları kullanarak bu girdiyi bir avantaja dönüştürdüğü görülmektedir. Türkiye'deki söyleme gelindiğinde ise bazı mimarlar endüstriyel malzemenin mekan üretiminde tektipleşmeye doğru bir gidiş oluşturduğunu ifade ederken, bazı mimarlar ise endüstrileşmenin '*modüler(lik)*' yaklaşımıyla eklenip-çıkarılabilen, değişen mekan üretimlerine olanak verdiğini belirtmektedir.

Esnekliğin sunduğu kavramsal sonuçlardan belki en önemlilerinden biri de sadece bir yapı üretim süreci değil, bir süreç tasarımı da önermesidir. Konut mekanının bitmiş bir ürün değil; tasarlama, üretme ve ürettikten sonra kullanma aşamalarının tümünün yönetilmesinin gerekliliğini vurgulaması, esnekliğin barındırdığı özgün bir niteliktir. Türkiye'de mimarların söyleminde '*bitmişlik*' kavramının birçok tartışmanın merkezinde olduğu görülmektedir. Birçok mimarın konut mekan üretiminde bu kavrama yer vermesinin esnekliğe dolaylı bir referans oluşturduğu düşünülmektedir.

Türkiye örnek incelenmesinde elde edilen diğer veri ise mimarın oluşturduğu kuramsal çerçeve ve/veya altyapıdır. Analiz sonucunda bazı mimarların projelerinde ele aldıkları bir kuramsal çerçeve olduğu ve bu çerçevenin projeye dair bir tavır ortaya koyduğu görülmektedir. Esneklik kavramı bu mimarlarda tavrın bir parçası olarak konut mekan tasarımında bazı alternatifler elde edilmesine olanak vermektedir. Söylemde mimarın pozisyonunu ortaya koyan, açıklayan, eleştiren ve bu konuda öneriler sunan birçok açıklamaya rastlanmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'de ele alınan mimarların esneklik kavramına doğrudan veya dolaylı olarak yer verdiği görülmektedir. Bazı projelerde esneklik başlı başına bir tasarım girdisi olarak kullanılarak konut mekan tipolojileri bu doğrultuda üretilirken; bazılarında esneklikle dolaylı yoldan ilişkilenen kavramların söylemde ve proje içeriğinde yer alması söz konusudur. Bu noktada proje içeriklerinde ve mimarların açıklama metinlerinde yer alan hız ve zaman faktörlerinin etkin birer öğeye dönüştüğü günümüz yaşantısında, esnek konut mekan çözümlerine ilişkin arayışın ve bu konudaki beklentilerin zaman içinde artacağı düşünülmektedir. Konutta giderek artan stereotip mekan üretimleri fiziksel bir nesne olan mekanı tektipleştirdiği gibi aynı zamanda bu mekanların kullanıcılarının da sunulan tektip mekana kendisini adapte etme zorunluluğu ile karşı karşıya kalması sonucunu da doğurmaktadır. Farklı ve

değişken bir karaktere sahip kullanıcı için yine değişebilen bir konut mekanı sunmak, kullanıcıları da tektip bir kalıba sokma yaklaşımından uzaklaşılmasını sağlayacaktır.

Konut mekanında kalitenin tanımı, yeni bir yaşam biçiminin temsili olan lüks bir yaşantıdan ziyade mekansal kullanım ve tasarıma ilişkin bir arayış üzerinden yapılmalıdır. Bu kapsamda yeni yaşam biçimlerine yönelik son dönem konut üretimlerinde, tanımlanan kalitenin ifadesinde fiziksel çevrede sunulan lüks ve prestijli yaşam yerine mekansal kaliteyi esas alan tasarım yaklaşımlarının tasarlanması gerekmektedir. Bu yaklaşımdan beklenen:

- Kullanıcıyı merkezde tutan, katılımcı bir tasarım yaklaşımı benimsemek,
- Değişen kullanıcı gereksinimlerini ve farklı kullanıcı profillerinin beklentilerini karşılayan kullanım alternatifleri üretmek,
- Kullanıcıların öznel beğenilerini, çoklu seçenekler karşısında yaptıkları tercihlerini ve değişen yaşam döngüleri karşısında oluşan isteklerini göz önünde bulundurmak,
- Konutta farklılaşma, çeşitlenebilirlik, özelleşme ve sistematikleşme kavramlarına tasarım ve uygulamada yer vermek,
- Konutta yerleşme, blok ve konut birimi ölçeğinde stereotip mekan yaklaşımı yerine farklı parametreler doğrultusunda çeşitlenebilir, dinamik bir yaklaşım ortaya koymak,
- Sürece katılan tüm aktörlerin memnuniyetini sağlamak,
- Konut mekanında kullanıcılara kullanım sürekliliği olanağı vermek,
- Tasarımda mimarın süreçteki pozisyonunun irdelenerek geleceğe dönük, alternatifli çözümler önermesi için bir çerçeve tanımlamak,
- Konut mekan tasarımında kalite arayışında açık uçlu, geliştirilebilir ve çok yönlü bir bakış açısı öngörmek, şeklinde özetlenebilir.

Ortaya konulan sonuçlar doğrultusunda geleceğe yönelik bazı açılımların ve önerilerin getirilmesinde; literatürde belirlenen başlıkların kalite arayışında önemli birer veri olduğu görülmektedir. Esnekliğin bir tasarım kalitesi olarak ele alınması ile geleceğe yönelik oluşturulabilecek ilk açılım '**özelleşme (specialization)**' kavramı ile açıklanabilir. Bu kavram kişiye özel olma durumunun altını çizerek birey odaklı bir tasarım anlayışı ile ilişkilenebilir. Konut mekanının bireyi merkeze alan bir yaklaşım ile tasarlanması, farklı kullanıcı profillerinin farklı beklentilerine hizmet eden içerik oluşturması açısından önemlidir.

Esnekliğin getirdiği ikinci açılım ise ‘**etkin kullanım** (*effective use*)’ anlayışıdır. Esneklik temelli bir konut mekan tasarımı mekanın farklı içeriklerde etkin bir biçimde kullanılmasını sağlayan önemli bir potansiyeli ortaya koymaktadır. Esnek mekan ile farklı aktivite mekanlarının oluşturulması ve işlevlerin farklı organizasyonlarda kurgulanabilmesi, kullanıcının mekanı en etkin ve işlevsel şekilde kullanmasını kolaylaştırmaktadır.

Değişebilme kavramının ortaya çıkması ile kazandığı anlam, üçüncü açılım olan ‘**elverişlilik** (*suitability*)’ ilkesi ile açıklanabilmektedir. Yeni konut mekan üretimlerinin inşasında gereksinime yönelik entegrasyonun önemli olduğu düşünülmektedir. Hız çağında birey özelinde değişebilen gereksinimlere yanıt verebilmek ve farklı kullanıcı profillerine alternatif üretmek, konut mekanının farklı durumlara açık ve elverişli olması ile mümkündür.

Geleceğe yönelik ortaya konulabilecek son açılım ise ‘**kullanım sürekliliği** (*continuity of use*)’ kavramıdır. Konut mekanının zaman içerisinde kullanıcı gereksinimleri ile örtüşmemesi sorunu, ya kullanıcının kendi özelinde gereksinimlerini mekanın sundukları ile kısıtlaması ya da konut mekanını terk etmesi ile sonuçlanmaktadır. Esnekliğin sunduğu mekanda kullanım sürekliliğinin sağlanması, bu nedenle önemli bir özelliktir. Geleceğe yönelik sunulan tüm bu açılımların; esnekliğin tasarımda ortaya koyduğu potansiyellerinin görülmesine ve konut mekan üretiminde tektipleşmeden uzaklaşarak tasarımda mekansal kalite arayışında zamanın hız ve dinamiğine ayak uydurabilecek, değişken, esnek mekanlarla çok yönlü bir bakış açısının benimsenmesine yol göstereceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acharya, L.** (2013). *Flexible architecture for the dynamic societies: Reflection on a journey from the 20th century into the future*. (Master thesis). University of Tromso, Art, History Faculty of Humanities, Social Sciences and Education, Tromso.
- Alexander, C.** (1979). *The Timeless Way of Buildings*. New York: Oxford University Press.
- Alga, R.** (2005). *Yaşam döngüsüne bağlı olarak konut tasarımını etkileyen faktörler*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altaş, N.E. & Özsoy, A.** (1998). Spatial Adaptability and Flexibility as Parameters of User Satisfaction for Quality Housing. *Building and Environment*, 33 (5), 315-323.
- Altman, I.** (1975). *The Environment and Social Behaviour: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding*. California: Brooks/Cole Pub. Co.
- Altman, I. & Chemers, M. M.** (1984). *Culture and Environment*. US: Cambridge University Press.
- Altman, I. & Low, S. M.** (1992). Place Attachment: A Conceptual Inquiry. In I. Altman, S. M. Low (Eds.), *Place Attachment* (pp. 1-12). New York: Plenum Press.
- Altıok, H. Z.** (2007). *Belirsizlikten doğan esneklik kavramının konut iç mekan ve donatı elemanları tasarımına etkileri*. (Yüksek lisans tezi). T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arias, E. G.** (1993). *The Meaning and Use of Housing: International Perspectives, Approaches and Their Applications*, England: Avebury.
- Arkiv.** (t.y.). Mimarlık Web Sitesi Arşivi. Erişim: 8 Aralık 2017, [http://www.arkiv.com.tr/proje?&filtre\[tur\]=5&filtre\[tiprubu\]=124&filtre\[tip\]=21505&filtre\[kent\]=115&filtre\[tipgrubu\]=124&filtre\[mimar\]=&filtre\[siralama\]=](http://www.arkiv.com.tr/proje?&filtre[tur]=5&filtre[tiprubu]=124&filtre[tip]=21505&filtre[kent]=115&filtre[tipgrubu]=124&filtre[mimar]=&filtre[siralama]=)
- Atasoy, A.** (1973). *Değişen ihtiyaçlar karşısında konut tasarlanmasının mevcut konutların değerlendirilmesi yolu ile geliştirilmesi*. (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Avcıoğlu, G.** (2001). Mimarlık Üzerine Notlar. *XXI Dergisi*, 7, 104-109.
- Bechtel, R. B.** (1997). *Environment and Behaviour: An Introduction*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- Bektaş, C.** (1987). Cengiz Bektaş. *Mimarlık Dergisi*, 226-227, 81-94.

- Bergson, H.** (2007; © 1939). Madde ve Bellek, *Tasarımın İmgeleri Ayıklamasına Dair: Bedenin İşlevi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Bevilacqua, M. G.** (2011). Alexander Klein and the Existenzminimum: A Scientific Approach to Design Techniques. *NEXUS Network Journal*, 13 (2), 297-313.
- Bilgin, N.** (1996). *İnsan İlişkileri ve Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bingöl, Ö.** (2007). *Mimarlıkta tip kavramı ve tipoloji*. (Doktora tezi). T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Borna, T.** (2013). "Flexibility" and "Adaptability" in residential housing projects: Case of Tabriz, Iran. (M.Sc. Thesis). Istanbul Technical University, Graduate School of Science Engineering and Technology, Istanbul.
- Bryden Wood.** (t.y.). Erişim: 30 Ekim 2017, <http://www.brydenwood.co.uk/projects/flexible-construction-system/s1271/>
- Bucsesu, D. & Eng, M.** (2009). *Looking Beyond the Structure: Critical Thinking for Designers and Architects*. New York: Fairchild Books.
- Caan, S.** (2011). *Rethinking Design and Interiors: Human Beings in the Built Environment*. London: Laurence King Publishing.
- Cieraad, I.** (1999). *At Home: An Anthropology of Domestic Space*. New York: Syracuse University Press.
- Clancy, J., Goody, J., Chandler, R., Dixon, D. & Wooding, G.** (1975). *Building Type Basics for Housing*. USA: John Wiley&Sons.
- Cowee, N. & Schwer, P.** (2009). 'Are Our Buildings Fit to Resist Incommensurable Evolution?'. *Changing Roles-New Roles, New Challenges Conference*, (pp. 375-386). Noordwijk aan Zee, Netherlands, October 5-9.
- Çavdar, T.** (1995). Söyleşi/ Profil: Tuncay Çavdar. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 72, 56-62.
- De Certeau, M.** (1984). *The Practise of Everyday Life*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Drexler, A.** (1960). *Ludwig Mies van der Rohe (Masters of World Architecture Series)*. New York: George Braziller, Inc.
- Ebner, P. & Hermann, E. & Höllbacher, R. & Kuntscher, M. & Wietzorrek, U.** (2010). *Typology+Innovative Residential Architecture*. Basel-Boston-Berlin: Birkhauser.
- Ekinci, B.** (2004). Reddediş ve Direnç Arasında Mimarlık: Göl Evi Çanakkale. *Yapı Dergisi*, 275, 84-88.
- Ekinci, B.** (2005). Doğayı Saran Konutlar (*Can Çinici ile Birlikte*). *XXI Dergisi*, 36, 64-67.
- Ekinci, B.** (2007). Urla Konutları. *Yapı Dergisi*, 311, 112-116.
- Ekinci, B.** (2008a). Açık Koridorlarda Yaşam. *XXI Dergisi*, 69, 70-73.

- Ekinci, B.** (2008b). Boran Ekinci: Çağdaş Mimarlıkta Sürat Felaket Değildir. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 217, 84-90.
- Ekinci, B.** (2013). Proje: İstinye Konutları. *Yapı Dergisi*, 381, 98-102.
- Erikson, E. H.** (1980). *Identity and The Life-Cycle*. US: W. W. Norton & Company, Inc.
- Eyiler, M.** (2012). Mert Eyile: İki Yeni Çalışma. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 257, 58-62.
- French, H.** (2006). *New Urban Housing*. London: Laurence King Publishing, p. 100-102.
- Garcia-Mira, R. & Uzzell, D. L. & Real J. E. & Romay, J.** (2005). *Housing, Space and Quality of Life*. Aldershot: Ashgate Pub. Ltd.
- Geraedts, R.** (2008). Design for Change: Flexibility Key Performance Indicators. *Ist I3CONmConference Industrialised, Integrated, Intelligent Construction*. [Sunum]. Loughborough, May 14-16.
- Geraedts, R. & Cuperus, Y. J. & Shing, K.** (2011). Timeless Flexible Building: Matching Demand and Supply in Flexible Housing, *Proceedings of the Joint Conference of CIB W104 and W110*. USA: Boston, November 15-17.
- Gibb, A., Austin, S., Dainty, A., Saker, J., Pinder, J., Schmidt III, R., Kelly, G. & Grinnell, R.** (t.y.). *Adaptable futures: Extending the Life of Our Built Environment*. Loughborough University. Erişim: 21 Kasım 2017, <http://adaptablefutures.com/our-work/toolkit/>.
- Göregenli, M.** (2010). *Çevre Psikolojisi: İnsan Mekan İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gropius, W.** (1929). *The Sociological Premises for the Minimum Dwelling of Urban Industrial Populations: The Scope of Total Architecture*. New York: Collier Books.
- Gürsel Tabanlıoğlu, M. & Tabanlıoğlu, M.** (2009). Tabanlıoğlu Mimarlık: “Corporate”ın Sınırlarını Zorlamak, Teşvikiye. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 226, 70-91.
- Günel, B.** (2006). *İnsan-mekan iletişim modeli bağlamında konutta psiko-sosyal kalitenin irdelenmesi*. (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güvenç, B.** (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Habraken, N. J.** (1972). *Supports: An Alternative to Mass Housing*. London: Architectural Press.
- Hamdi, N.** (1995). *Housing Without Houses: Participation, Flexibility, Enablement*. London: Intermediate Technology Publications.
- Hasgül, E. & Özsoy, A.** (2016). Konut tasarımında esnekliğin farklı konut tipolojileri üzerinden tartışılması. *Tasarım+Kuram Dergisi*, 22, 69-79.
- Hall, E. T.** (1982). *The Hidden Dimension*. US: Anchor Books Edition.

- Heckmann, O. & Schneider, F.** (2011). *Floor Plan Manual Housing*, Basel: Birkhauser.
- Heidegger, M.** (1993). *Building, Dwelling, Thinking*. London: Routledge.
- Heijne, R. & Vink, J.** (2005). Flex-Buildings: Designed to Respond to Change. Leupen, B., Hiejne, R., Zwol, Jv. (Eds.), *Time-Based Architecture* (pp.58-67). Erişim: 24 Ekim 2017, https://books.google.com.tr/books?id=xCgIpz8FCwEC&pg=PA12&lp g=PA12&dq=Time-based+Architecture+Heijne+pdf&source=bl&ots =SnB8C3IW7c&sig=IsCLO0k-4igwhx0X4JxdhG6o2nQ&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjQ68z4wc_XAhWDDZoKHTvxAWQQ6AEIYDA I#v=snippet&q=flexibility&f=false.
- Heimsath, C.** (1977). *Behavioral Architecture: Toward An Accountable Design Process*. New York: McGraw-Hill.
- Hertzberger, H.** (2014). Polyvalence: The competence of form and space with regard to different interpretations. *Architectural Design*, 05, 106-113.
- Hofmann, S.** (2014). *Architecture is Participation*. Berlin: Jovis Publishers.
- Holmes, C.** (2012). *The adaptable dwelling: A response of cultural diversity*. (M.Sc. Thesis). Victoria University of Wellington, School of Architecture, Wellington.
- İlgin, C. & Hacıhasanoğlu, O.** (2006). Göç-aidiyet ilişkisinin belirlenmesi için model: Berlin / Kreuzberg örneği. *İTÜ Dergisi/A:Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 2, 59-70.
- Israelsson, N., & Hansson, B.** (2009). Factors Influencing Flexibility in Buildings. *Structural Survey*, 27 (2), 138-147.
- İlhan, C.** (2008). *Tüketici odaklı konut arzında esneklikve yalınlık yaklaşımları*. (Doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Johnson, P.** (1947). *Mies Van Der Rohe*. New York: The Museum of Modern Art.
- Kazmaoğlu, A. & Çilingiroğlu, M.** (1993). Mimari: Konut Yapıları. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 48, 136-142.
- Kazmaoğlu, A. & Çilingiroğlu, M.** (2000). Anadoluhisarı Nişantaşı Villaları. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 100+25, 92-96.
- Kazmaoğlu, A. & Çilingiroğlu, M.** (2005). Kentle Kır Arasındaki Arayüz. *XXI Dergisi*, 39, 48-53.
- Kazmaoğlu, A. & Çilingiroğlu, M.** (2007a). Güncelleme: Adnan Kazmaoğlu. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 205, 68-83.
- Kazmaoğlu, A. & Çilingiroğlu, M.** (2007b). İç Avlulu Evler. *XXI Dergisi*, 58, 72-76.
- Kazmaoğlu, A. & Çilingiroğlu, M.** (2007c). Tekdüzeliliği Kırmak. *XXI Dergisi*, 54, 50-54.
- Kendall, S.** (1996). Support/Infill Housing and Open Building. *Support/Infill Projects and Commentary* (Vol. 2, pp.11-16). Retrieved from

<http://drstephenkendall.com/wp-content/uploads/2017/01/OB-READER-VOL-2-copy.pdf>.

- Kendall, S. & Teicher, J.** (2000). *Residential Open Building*. London and New York: E&FN Spon Press.
- Kendall, S.** (2004). *Open Building Glossary*. Erişim: 24 Ekim 2017, <http://www.open-building.org/ob/gloss.html>.
- Kendall, S.** (2006). An Introduction to Open Building: Harnessing Industry for a Dynamic and People-Centered Built Environment, *INO Symposium*, [Sunum]. Bern, July 11-12.
- Kendall, S.** (2012). How an infill industry will change architecture. *Proceedings of Long Lasting Buildings in Urban Transformation; 18th International Conference of Open Building Implementation*. Beijing, China.
- Kent, S.** (1990). *Domestic Architecture and the Use of Space: An Interdisciplinary Cross-Cultural Study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kiesler, F.** (1926). Space, City Architecture. In U. Conrads (Eds.), *Programs and Manifestoes on 20th-Century Architecture*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Kim, Y. O.** (1999). *Spatial Configuration, Spatial Cognition and Spatial Behaviour*. (Doctorate Thesis). The Barlett School of Graduate Studies, Environmental Design and Planning, London.
- Koolhaas, R., Mau, B., Werlemann, H.** (1995). *S, M, L, XL*. New York: Monacelli Press.
- Kopec, D.** (2006). *Environmental Psychology for Design*. New York: Fairchild Publications Inc.
- Kronenburg, R.** (2007). *Flexible Architecture that Responds to Change*. London: Laurence King Publishing.
- Lane, B. M.** (2007). *Housing and Dwelling: Perspectives on Modern Domestic Architecture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lawrence, R.J.** (1987). *Housing, Dwellings and Homes: Design Theory, Research and Practice*. Canada: Routledge.
- Lee, H. J.** (2005). *Influence of lifestyle on housing preferences of multifamily housing residents*. (Doctorate thesis). Virginia Polytechnic Institute and State University, Apparel-Housing and Resource Management, Virginia.
- Lefebvre, H.** (1991). *The Production of Space*. Donald Nicholson-Smith (trans.). Oxford: Basil Blackwell.
- Leupen, B. & Mooji, H.** (2008). *Housing Design: A Manual*. Rotterdam: Nai Publishers.
- Leusen, M.** (1994). *A system domains of types in the domain of residential buildings*. (Thesis). Delft University of Technology, Holland.
- Levitt, D.** (2009). *The Housing Design Handbook: A Guide to Good Practice*. London&New York: Routledge Taylor&Francis Group.

- Lynch, K.** (1972). *What Time Is This Place?*. Cambridge: The MIT Press.
- Marcus, C. C. & Sarkissian, W.** (1986). *Housing As If People Mattered: Site Design Guidelines for Medium-Density Family Housing*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Maslow, A. H.** (2016; © 1943). Hierarchy of Needs: A Theory of Human Motivation. Retrieved from https://books.google.com.tr/books?id=CkonDwAAQB AJ&pg=PA6&hl=tr&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false (Original work published 1943).
- Meesters, J.** (2009). *The Meaning of Activities in the Dwelling and Residential Environment: A Structural Approach in People-Environment Relations*, Amsterdam and Netherlands: IOS Press.
- Merleau-Ponty, M.** (2005; © 1945). Phenomenology of Perception, *The Theory of the Body is Already the Theory of Perception* (1st ed., pp.235-282). London: Routledge.
- Mornement, A. & Biles, A.** (2012). *Infill: New Houses for Urban Sites*. London: Laurence King Publishing.
- Nikolic, J.** (2011). *Multi-family open building: Application of "open building" approach in design and construction process of multifamily housing*. (Master thesis). Universidad Politecnica de Catalunya, Departamento de Construcciones Arquitectonicas, Barcelona.
- Norberg-Schulz, C.** (1966). *Intentions in Architecture*. Cambridge: MIT Press.
- Norberg-Schulz, C.** (1980). *Genius Loci: Towards A Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli.
- Oulasvirta, A. & Blom, J.** (2007). Motivations in Personalisation Behaviour. *Interacting with Computers*, 20 (1), 1-16.
- Özbey, D. O.** (2007). *Zaman-mekan sıkışmasıyla oluşan aşırı-hareketli insanın, beden-mekan ilişkisinin dönüşümü*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pfeifer, G. & Brauneck, P.** (2008). *Row Houses: A Housing Typology*. Basel-Boston-Berlin: Birkhauser, p. 4-5.
- Pfeifer, G. & Brauneck, P.** (2010). *Freestanding Housing Typology*. Basel-Boston-Berlin: Birkhauser.
- Proshansky, H. M., Ittelson, W. H. & Rivlin, L. G.** (Eds.) (1976). *Environmental Psychology: People and Their Physical Settings*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Proshansky, H. M., Fabian, A. K. & Kaminoff, R.** (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 57-83.
- Radogna, D.** (2012). The Flexibility for a Sustainable Social Housing: The Case of Preturo (AQ). *Firenzen University Press*, 242-250.
- Rapoport, A.** (1980). Cross-Cultural Aspects of Environmental Design. In I. Altman, A. Rapoport, J. F. Wohlwill (Eds.), *Human Behaviour and Environment: Advances in Theory and Research: Environment*

- and Culture* (1st ed., Vol. 4, pp. 7-42). New York: Springer Science+Business Media.
- Rapoport, A.** (1990). *The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach*. USA: The University of Arizona Press.
- Riley, T.** (1999). *The Un-Private House*. New York: The Museum of Modern Art.
- Rosenfield, K.** (2014). *Norman Foster's Interview with The European: "Architecture is the Expression of Values*. Erişim: 27 Ekim 2017, <https://www.archdaily.com/563537/interview-norman-foster-on-the-role-of-architecture-in-modern-society/>
- Rowe, P. G.** (1993). *Modernity and Housing*. USA: MIT Press.
- Rubinstein, R. L. & Parmelee, P. A.** (1992). Attachment to Place and the Representation of the Life Course by the Elderly. In I. Altman, S. M. Low (Eds.), *Place Attachment* (pp. 139-160). New York: Plenum Press.
- Ruta, M. & Sesena, M. M. & Sarti, F.** (2013). Technological and Functional Optimization of a Modular Construction System for Flexible and Adaptable Multi-Family Housing. *International Journal of Housing Science*, 37 (1), 43-52.
- Sanaç, K.** (2008). *Konut yapımında kalite kontrolü ve analizi*. (Yüksek lisans tezi). T.C. Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Sarıyar, A.** (2008). *Endüstrileşmiş konut üretiminde kitlesel bireyselleştirme*. (Doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sayın, N.** (1990). Reşadiye Evleri. *Tasarım Dergisi*, 5, 47-51.
- Scannel, L. & Gifford, R.** (2009). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 1-10.
- Schlorhauser, B.** (2016). The Growing House: The "Rationalization of Happiness" was not born in the concept of "Incremental Housing". *architecturaltheory.txt*. Erişim: 19 Ekim 2017, <http://txt.architecturaltheory.eu/?p=2085>.
- Schneider, F.** (1997). *Floor Plan Atlas Housing*. Basel: Birkhauser Verlag.
- Schneider, T. & Till, J.** (2005a). Flexible Housing: Opportunities and Limits, *Architectural Research Quarterly*, June 9 (2), 157-166.
- Schneider, T. & Till, J.** (2005b). Flexible Housing: The Means to the End, *Architectural Research Quarterly*, 9 (3-4), 287-296.
- Schneider, T. & Till, J.** (2005c). The Opportunities of Flexible Housing, *ENHR 2005. Proceedings of the ENHR Conference on Housing in Europe: Challenges and Innovations*, Iceland, Reykjavik: University of Iceland, June 29-July 03.
- Schneider, T. & Till, J.** (2007). Flexible Housing, *The Case for Flexible Housing* (1st ed., pp.35-52). Amsterdam and Boston: Architectural Press.
- Schwehr, P.** (2010). Evolutionary Algorithms in Architecture, *Open House International*, 36 (1), 16-24.

- Seamon, D.** (2014). Place Attachment and Phenomenology: The Synergistic Dynamism of Place. In L. C. Manzo, P. Devine-Wright (Eds.), *Place Attachment: Advances in Theory, Methods and Applications* (pp. 11-22). New York: Routledge.
- Shelow, T.** (2015). *Generic, Flexible Lab Design Can Waste Money and Time*. Erişim: 30 Ekim 2017, <https://www.tradelineinc.com/reports/2015-8/generic-flexible-lab-design-can-waste-money-and-time>.
- Sharr, A.** (2007). *Heidegger for Architects*. London and New York: Routledge.
- Sherwood, R.** (1978). *Modern Housing Prototypes*. Cambridge and Massachusetts: Harvard University Press.
- Slaughter, S. E.** (2001). Design Strategies to Increase Building Flexibility. *Building Research&Information*, 29 (3), 208-217.
- Soja, E. W.** (2000). Architecturally Speaking: Practices of Art, Architecture and the Everyday. In A. Read (Eds.), *Thirdspace: Expanding the Scope of the Geographical Imagination* (1st ed., pp.13-30). London: Routledge.
- Sommer, R.** (1969). *Personal Space: The Behavioral Basis of Design*. New Jersey: Prentice Hall.
- Sorguç, C.** (2009). Dışarı Davet Eden Apartman. *XXI Dergisi*, 81, 52-56.
- Sorguç, C.** (2012). Balkon Apartmanı. *XXI Dergisi*, 103, 56-60.
- Sorguç, C.** (2013). NOOX Apartmanı. *Yapı Dergisi*, 384, 104-109.
- Sorguç, C.** (2016a). Proje: Tekfen Hepİstanbul. *Yapı Dergisi*, 420, 108-113.
- Sorguç, C.** (2016b). Sokaklarla Örülü Yerleşim. *XXI Dergisi*, 150, 62-65.
- Sting, H.** (1975). *Grundriss Wohnungsbau; Beispiele und Aspekte der Planung*. Stuttgart: Alexander Koch.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. M.** (1990). *Basics of Qualitative Research: Ground Theory Procedures and Techniques*. US: Sage Publications.
- Stroink, R.** (1981). *J. H. Van Den Broek: Projekten Uit De Periode 1928-1948*, Netherlands: Delft University Press, p.6.
- TDK.** (t.y.). Türk Dil Kurumu online sözlük. Erişim: 8 Ekim 2017, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&gu id=TDK.GTS.59da54e34ca6f9.03831577/
- Teicher, J. L.** (1989). *Enabling housing: dwelling + home + domesticity + typology + specificity + site + chaos + complexity + control*. (Master thesis). Massachusetts Institute of Technology, Department of Architecture, Cambridge.
- Teige, K.** (2002). *The Minimum Dwelling*. US: Massachusetts of Technology.
- Tureng.** (t.y.). Tureng online dictionary. Erişim: 8 Ekim 2017, <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/flexible/>
- Turner, J. F. C.** (1976). *Housing By People: Towards Autonomy in Building Environments*. New York: Pantheon Books.
- Turner, J. F. C.** (1979). Housing Process and Physical Form. L. Safran, (Ed.), *Housing: Its Part in Another Development. Proceedings of Seminar*

Three in the Series Architectural Transformations in the Islamic World, (pp. 8-19). Jakarta, Indonesia, March 26-29.

Tümertekin, H. (1999). Han Tümertekin ile Söyleşi: 5 Kasım 1999, Teşvikiye. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 100+20, 41-50.

Url-1<<https://www.fosterandpartners.com/search/?q=flexible>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-2< <http://www.afewthoughts.co.uk/flexiblehousing/>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-3< https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Berlin,_Kreuzberg,_Muskauer_Strasse_33,_Mietshaus.jpg>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-4< <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/binary/TBVC4MHM4K7TWMFFF6TTIJ2J7GSDIR2S/full/1.pdf> >, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-5< <https://www.theguardian.com/cities/2015/apr/15/berlin-hufeisensiedlung-horseshoe-estate-history-cities-50-buildings/>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-6< https://es.wikiarquitectura.com/la_herradura_plantas_tipicas_apart/?id=189376>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-7<http://open-building.org/archives/booklet_small.pdf >, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-8 < http://www.architectuurgids.nl/project/list_projects_of_architect/arc_id/11/prj_id/260>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-9< <https://www.e-periodica.ch/cntmng?pid=wbw-002:1966:53::2148>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-10< http://www.greatbuildings.com/buildings/flats_at_hansaviertel.html>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-11<<http://www.archdaily.com/85971/ad-classics-unite-d-habitation-le-corbusier>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-12< <http://socks-studio.com/2014/02/05/the-neue-stadt-of-koln-1961-1964-by-ommungers/>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-13< <http://alexandraandainsworth.org/>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-14< http://www.housingprototypes.org/project?File_No=ENG001>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-15< http://faculty.virginia.edu/GrowUrbanHabitats/case_studies/case_study_010123.html>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-16<<http://www.stevenholl.com/projects/fukuoka-housing>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-17< <http://www.experimenteller-wohnungsbau.bayern.de/pdf/wal-brosch.pdf>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-18< http://housingprototypes.org/project?File_No=D17>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-19< <http://arquitecturavisual.tumblr.com/post/101923237729/dapperbuurt-duinker-van-der-torre-architecten>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-20< [http://curis.msstate.edu/publish/Revised_Chiplew_Book\[1\].pdf](http://curis.msstate.edu/publish/Revised_Chiplew_Book[1].pdf)>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-21< http://traac.info/blog/wp-content/uploads/2010/02/AAC018_img_61.jpg>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-22<<http://www.sandwood.co.uk/sandwood/boxley-street/>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-23< <http://www.detail-online.com/article/space-saving-symbiosis-single-family-residence-near-osaka-16762/>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-24< http://www.hdawards.org/archive/2007/project/dale_pop1.html>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-25< <http://www.proctorandmatthews.com/project/dale-mill>>, erişim tarihi 24.10.2017.

Url-26< <http://www.boranekeincimimarlik.com/#/tr/about>>, erişim tarihi 13.03.2018.

Url-27<<http://www.arkiv.com.tr/proje/doga-mese-park-evleri/1429>>, erişim tarihi 13.03.2018.

Url-28<<http://www.arkiv.com.tr/proje/teokent-kemer-50-evleri/1449>>, erişim tarihi 13.03.2018.

Url-29<<http://www.arkiv.com.tr/proje/istinye-konutlari/3152>>, erişim tarihi 13.03.2018.

Url-30<<http://www.adnankazmaoglu.com/pages-about.html>>, erişim tarihi 21.03.2018.

Url-31<<http://v2.arkiv.com.tr/p3514-istinye-hillpark-evleri.html>>, erişim tarihi 21.03.2018.

Url-32<<http://v2.arkiv.com.tr/p7878-mavisu-residence.html>>, erişim tarihi 21.03.2018.

Url-33<<http://www.arkiv.com.tr/proje/millennium-park-evleri1/1530>>, erişim tarihi 21.03.2018.

Url-34< <http://cmmimarlik.com.tr/ekip/cem-sorguc/> >, erişim tarihi 21.03.2018.

Url-35<<http://www.arkiv.com.tr/proje/gunbati1/1579>>, erişim tarihi 21.03.2018.

Url-36<<http://www.arkiv.com.tr/proje/noxx-apartmani/2549>>, erişim tarihi 21.03.2018.

Url-37<<http://arkiv.com.tr/proje/hepistanbul/8797>>, erişim tarihi 21.03.2018.

Üstün, B. (2000). *Konut tasarımında esnek planlama amaçlı yaklaşımlar ve tasarımda kullanıcı katılımının öneminin eskişehir örneğinde incelenmesi*. (Doktora tezi). T.C. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Votava, K. (2006). *Evolve [house] flexible dwelling for the postmodern consumer culture*. (Master thesis). University of Cincinnati, Architecture, Art and Planning, Ohio.

Webster. (t.y.). Webster online dictionary. Erişim: 8 Ekim 2017, <http://www.webster-dictionary.org/definition/flexible/>.

- Wicker, A.** (2012). Perspectives on behavior settings: with illustrations from Allison's ethnography of a Japanese hostess club. *Environment and Behaviour*, 44, 474-491.
- Wordnet.** (t.y.). Wordnet online dictionary. Erişim: 8 Ekim 2017, <http://wordnet-online.freedicts.com/definition?word=flexible/>.
- Yazgan, K. & Yazgan, B.** (2013). Yazgan Mimarlık: İki Yeni Tasarım. *Arredamento Mimarlık Mimarlık Dergisi*, 266, 104-109.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H.** (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, A.** (2001). Atilla Yücel ile Sapanca Konutları Üzerine Söyleşi. *XXI Dergisi*, 9, 108-110.
- Yürekli, F.** (1983). *Mimari Tasarımda Belirsizlik: Esneklik/Uyabilirlık İhtiyacının Kaynakları Ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

EKLER

EK A: Dünya örnekleri – matriste yer alan tipolojik başlık açıklamaları; indeks

EK B: Türkiye örnekleri - söylem analizi, arkiv sitesi taraması

EK C: Türkiye örnekleri - dergi taraması, sıklıkla tekrar eden kodları ifade eden yoğunluk haritaları

Arredemento Mimarlık Dergisi (1989-2017), *ilgili metinler*, sayı 1-309.

Mimarlık Dergisi (1980-2017), *ilgili metinler*, sayı 162-395.

Tasarım Dergisi (1989-2017), *ilgili metinler*, sayı 1-268.

XXI Dergisi (2000-2017), *ilgili metinler*, sayı 1-158.

Yapı Dergisi (1980-2017), *ilgili metinler*, sayı 34-423.

EK D: Türkiye örnekleri - mimar seçim tablosu ve seçilen mimarlar hakkında bilgiler ve ilgili projeleri

EK A

Çizelge A.1: Dünya örnekleri – matriste yer alan tipolojik başlık açıklamaları; indeks (Leupen&Mooij, 2008; Ebner, 2010; Heckmann&Schneider, 2011).

YERLEŞME ÖLÇEĞİ

Bina Yerleşim Morfolojisi		
	Villa Yerleşim (Villa Park) 	Serbest yerleşen birimlerin belirli bir çevredeki bağımsız dağılımıdır.
	Şerit Yerleşim (Ribbon Development) 	Yanyana duran müstakil konutların bir dizi veya kanal boyunca sıralanmasıdır.
	Çeper Blok (Perimeter Block) 	Kent bloğunun herbir tarafında sürekli bir bina hattı oluşturmasıdır.
	Yarı-Açık Blok (Semi-open Block) 	İç alanın korunaklı doğasının dört taraftan birinin ortadan kaldırılmasıyla yarı-açık hale getirilmesidir.
	Açık Blok (Open Block) 	Konutlar, paralel şekilde terasa veya levhaya yerleştirilerek kent bloğunun kenarlarında yer alır, sokak tarafında kamusal alanı tanımlar.
	Paralel Sıra (Parallel Rows) 	Konut sıraları sokaklara diktir ve konutlara yeni, bağımsız bir patika ve açık alan katmanı ile erişilir.
	Serbest Tekil Yerleşim (Freestanding Objects) 	Konutlar trafik gürültüsünden uzak, bol miktarda ışık ve görüş sağlayan, zeminde otopark ve açık alan önerilerek yerleştirilir.
	Serbest Kompozisyon (Free Composition) 	Serbest duran hacimlerin büyük bir kompozisyon içerisinde yerleştirilmesidir.
	Süperblok (Superblock) 	Sokak ile erişim bağlantılarının olduğu, iç mekan ve sokak arasında bariyerler, blok strüktürler belirlenir.

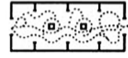

Çizelge A.1 (devam) : Dünya örnekleri – matriste yer alan tipolojik başlık açıklamaları; indeks (Leupen&Mooij, 2008; Ebner, 2010; Heckmann&Schneider, 2011)

BLOK ÖLÇEĞİ

Bina Birleşme/ Bağlanma Biçimi	Ayrık Ev (Detached) 	Konut, kapalı bir çekirdekte değil; diğer alanlarla arasında belirli bir açık alan tanımlar.
	Grup, Az Katlı Evler (Clustered Low-Rise) 	Zemine bağlı iki veya daha fazla hacmin herhangi bir kesin dizilim, doğrultu belirlenmeden gruplanmasıdır.
	Sıra Evler (Row) 	Sıra ev, zemine bağlı ikiden fazla konutun bir doğrultuda yan yana gelmesini içerir.
	Grid Evler (Mat) 	Zemine bağlı konutların sadece genişlik yönünde değil; derinlik yönünde de çift yönlendirme ve belirli bir mesafe tanımlayarak tek yönelimli arka arkaya bir dizilim oluşturur.
	Kentsel Villa (Urban Villa) 	Konut yükseltilecek yerden ayrılır ve zeminde canlı bir kentsel çevre için otopark, ortak tesisler gibi dükkanlar yer alır.
	Bitişik Evler (Infill) 	Konutun belirli bir düzende istiflenmesini, kentin alt seviyesinde kentsel tesislerin birleştirilmesini mümkün kılan ve kentin dinamizmini canlandıran bir yapılandırma.
	Levha Tipi Evler (Slab) 	Levha konut birimlerinin yatay ve aynı zamanda düşey bir doğrultuda istiflenmesiyle oluşur.
	Blok Tipi Evler (Block) 	Kentte modernist bir cevap üreten, farklı boyutlardaki levhalar dolu-boş yüzeyleriyle bir biçim tanımlar.
	Kule Tipi Evler (Tower) 	Konutlar sadece boyut ve oda sayısı bakımında değil; aynı zamanda yükseklik ve kat sayısı bakımından da farklılık gösterir; düşey erişim ile dikey bir kurgu oluşturur.
Bina Erişimi	Düşey Erişim (Vertical Access) 	Mekan kurgusu içinde erişim, düşey bir sirkülasyon sistemi ile sağlanır.
	Yatay Erişim (Horizontal Access) 	Mekan kurgusu içinde erişim, yatay bir sirkülasyon sistemi ile sağlanır.
	Karma Sist. (Combinations) 	Mekan kurgusu içinde erişim, hem düşey hem yatay bir sirkülasyon sistemi ile karma bir sistem ile sağlanır.

Çizelge A.1 (devam) : Dünya örnekleri – matriste yer alan tipolojik başlık açıklamaları; indeks (Leupen&Mooij, 2008; Ebner, 2010; Heckmann&Schneider, 2011)

KONUT BİRİMİ ÖLÇEĞİ

Mekansal Kurgu	Koridor Tipi (Corridor/Hall) 	Kat planında odaların yan yana dizildiği bir eksene göre organize edilir. Odalar arası geçişi sağlayan bir koridor oluşur.
	Merkezi Yaşama Mekanı (Living R.as Circ.System) 	Kat planı yaşama mekanı çevresinde gelişir, bu mekan merkez ve dağıtıcıdır, ve hemen her yol ondan geçer. Hol mekanı birleştiği için yaşama mekanına alan eklenir.
	Ortaya Yerleştirilen Kutu (The Inserted Box) 	Kat planı, ortaya eklenen bir küp ya da duvarlarla görsel olarak geniş, açık bir mekan olarak yorumlanır.
	İşlevsel Alan Ayırımı (Dividing Elements) 	Kat planı apartman içindeki farklı işlevsel alanları net bir şekilde ayırır: Yaşama mekanı, mutfak, yemek yeme alanı ile yaşama bölümü; ve yatak odaları ve banyo ile uyuma bölümü. Bölümler farklı şekilde organize edilir.
	Ring/Dönel Kat Planı (Floor Plan+Circular Path) 	Bu tip bir kat planı daire içinde geçişler içerir; deneyimlenecek ve içinde yaşanacak çeşitli mekanlar arasında geniş bir işlevsel ve mekansal ilişki çeşitliliği yaratırlar.
	Organik Kat Planı (Organic Floor Plan) 	Kat planı tipi apartman içinde sakinlerin farklı eylemleri sırasındaki izlerinin incelenmesine dayanır. Hareketlerin yoğunlaştığı alanların çevresine duvarlar yerleştirilir ve mekanlar buna göre geliştirilir.
	Akışkan Kat Planı (Con.Floor Plan) 	Duvarların özel konumu ile değil, onların dışta bırakılması ile karakterize edilir. Odalar sirkülasyon alanından nadiren ayrılır ve yalnızca birbirlerinden hafifçe ayrılırlar: biri diğerine akar, görsel referanslar sunar.
	Esnek /Nötr Kat Planı (Flexible/N. Floor Plan) 	Dış duvarlardan, sabit dış duvarlar içinde değiştirilebilir iç duvarlara, ve farklı apartmanlara tahsis edilebilen odalara, hareket edebilir duvar bölmeleri ile odaların form ve boyutlarını değiştirmeye kadar çeşitlenir.
Servisler	Servis Çekirdeği (Service Core) 	Servis mekanları mekan kurgusu içinde tek bir noktada toplanır.
	Servis Zonu (Service Zone) 	Servis mekanları mekan kurgusu içinde tek bir zonda yanyana gelir.
	Servis Zonu Olarak Döşeme (Floor As Service Zone) 	Servis mekanları mekan kurgusu içinde tek bir katta bir araya gelir.
	Servis Zonu Olarak Kolonlar (Column As Service Zone) 	Servis mekanları mekan kurgusu içinde farklı noktalarda, birden fazla olacak şekilde konumlanır.

* Tabloda kullanılan pictogramlarda Leupen&Mooij (2008)'den yararlanılmıştır.

EK B

Arkiv - Proje - Türkiye'nin X

www.arkiv.com.tr/proje?&filtre[tur]=5&filtre[tipgrubu]=124&filtre[tip]=21505&filtre[kent]=115

ARKIV PROJE MİMAR OFİS SEÇKİ BULUŞMA ARKIV V2

Sıralama

Mimarlar

Konut

Konut Sitesi / Grubu

İstanbul

Yer

İstanbul

Kadıköy

Çekmeköy

Sarıyer

Başakşehir

Sultangazi

Gaziosmanpaşa

Üsküdar

Şişli

Ataşehir

Tuzla

Kurtköy

Bayrampaşa

Mimarsinan

Pendik

Ümraniye

Küçükçekmece

Zeytinburnu

Besiktas

Florya

Acıbadem

Halkalı

Kemerburgaz

Şile

Maltepe

Göktürk

Beylikdüzü

Kartal

Ataköy

Ömerli

Eyüp

Levent

Ortaköy

Kağıthane

Bakırköy

MİMAR

Mimarlık Ofisi

Yapım Yılı

1980-1989

2000-2009

2010-2019

MİMAR

Han Tümertekin (1)	Selim Cengiz (3)	Özay Özkan (1)	Ozlem Kaysenlioglu (1)	Nilay Arslan (1)
Gül Güven (1)	Talha Haksever (4)	Murat Memlük (1)	Ebru Belentepe Vatanover (1)	Çiğdem Tulay (3)
Sabri Paşayığı (11)	Alpay Demirci (1)	Bilge Altuğ (1)	Elif Zeyrek (1)	Selçuk Güllü (1)
Yeşim Hatırlı (1)	Eser Ergün (7)	Erhan Tozkoçaran (1)	Can Eyyilik (1)	Audrey Aydın (1)
Murat Kader (1)	Sinan Kafadar (1)	Şaziment Arolat (1)	Murat Soygeniş (1)	Didem Özkızık (1)
Emre Arolat (2)	Durmuş Dilekci (1)	Ozcan Çetin (1)	Belgin Ulma (1)	Özden Demir (1)
Jülde Kazas (1)	Emir Uras (1)	Esra Şener Çetin (1)	Sedef Zorbozan (1)	Hülya Torunoğlu (1)
Mehpare Evrenol (1)	Erhan Yural (1)	Kerem Çınar (1)	Yılmaz Tuncer (2)	Senem Sak Olman (2)
Selim Velloğlu (1)	Burçin Yıldırım (1)	Mehmet Çikrik (1)	Pelin Güley (1)	Burcu Uurmacı (1)
Nevzat Sayın (1)	Nil Aynarı (1)	Turgut Çıkış (1)	Ece Özdür (1)	Hande Yanımbıyık (1)
Nüzhət Albayrak (7)	Emin Balkış (1)	Müge Eker Eryayar (2)	Aslı Sağkan (1)	Duygu Temel Oralkan (1)
Gökrem Volkan (2)	İlke Barka (4)	Cem Altınöz (1)	Gülsev Özbelen (2)	Ayşe Sevgi (1)
Cem Sorguç (6)	Ersen Gömleksiz (1)	Şandor Hadi (1)	Meltem Öztürk (1)	Mehmet Behzat Birtane (1)
Ayşin Sevgi Karakurt (2)	Burçin Demirci (1)	Çağla Akyürek Elmas (1)	Çiçek Tezer (2)	Hande Öney (1)
Ömer Selçuk Baz (1)	Girol Bar. Sağroğlu (1)	Beylem Taşkıranoglu (1)	Ayşegül Uğurlu Özberk (1)	Lütfü Ünver (2)
Büyüramin Derman (7)	Ozan Öztepe (1)	Hüray Erk (1)	Nedim Sisa (2)	Zeynep Barhan (1)
Selçuk Avcı (2)	Sevim Aslan (1)	Okan Bayık (1)	Tolga Yağlı (1)	Betül Sağroğlu (1)
Orkun Özüer (1)	Sema Eser Özsaruhan (1)	Arzu Ç. Büyükbayramoğlu (1)	Emre Kurbak (1)	Hakan Sarac (1)
Mehmet Kutluçuoğlu (1)	Sevilay Uğur Çekim (7)	Ali Çalıskan (1)	Hakan Kılınc (1)	Aslıhan Bolat (1)
Murat Tabanlıoğlu (3)	Merve Gülerüz (1)	Ege Battal (1)	Birkan Kankalan (1)	Celalettin Aksoy (1)
Melkan Gürsel (3)	Ehvan Çalıskan (1)	Abbas Hacıomeroglu (2)	Kerem Gürbüzler (1)	Gizem Candemir (1)
Gökhan Aktan Altuğ (5)	Yudum Boytorun (1)	M. Neşet Arolat (1)	Ahmet Faruk Yıldırım (1)	Selim Aygün (1)
Kutlu İnanc Bal (1)	Semih Boytorun (1)	Sibel Özdoğan (1)	Merit Sezer (1)	İşıl Günak (1)
Boran Ekinçi (6)	Emre Apak (2)	Rahmi Uysalkan (1)	Oya Erar (1)	Engin Yıldız (2)
Alper Derinboğaz (1)	Nami Hatırlı (1)	Murat Cengiz (1)	Evren Öztürk (1)	Sema Soygeniş (1)
Abdurrahman Çekim (8)	Murat Yılmaz (2)	Ayşe Hasol Erkin (1)	İşıl Budak (1)	Miray Başaran (1)
Abdulhamit Çekim (8)	Ertuğ Yenidemir (5)	Aras Kazmaoğlu (3)	Ragıp Limoncu (1)	Gönül Ardat (2)
Dila Gökalt (1)	Didem Bebek (4)	Şehri Kaygısız (1)	Onur Tank (1)	Ulunay Özcan (1)
Can Çimici (2)	Burçak Pekin (1)	Tuğçe Torunlar (1)	Fatma Savgan (4)	Sinan Çelik (3)
Hasan Çalışlar (3)	Cemal Mutlu (22)	Ayşe Hayzuran Hasol (1)	Emre Savga (2)	Samet Mor (1)
Kayhan Çakanel (1)	Tamer Tunbiç (7)	Ozan Soya (1)	Yasemin Güler (1)	Nesrin Kırmacı (1)
Mustafa Selçuk (1)	Neslihan Pekcan (1)	Armağan Ekiz Bayık (1)	Göksekin Kılınc (1)	Nihal Beşevli (1)
Aybala Öz (2)	Atilla Yücel (1)	Mevlüt Duymaz (1)	Selin Gürel (1)	Deniz Düvenci (1)
Hakan Evkaya (1)	Salih Çıkman (1)	Haluk Erar (3)	Hanife Atılefenlioglu (1)	Özgül Akat (1)
Gökhan Avcıoğlu (1)	A. Sinan Timoçin (1)	İbrahim Çelepöven (1)	Emre Çetinel (1)	Aynur Kanpaltı (1)
Begüm Şişmanıyazıcı (1)	Hakan Dalokay (1)	Ahmet Çorapçioğlu (1)	Erikan Göray (1)	Semih Arslan (1)
Kerem Erginoğlu (3)	Dilgün Saktar (2)	Sevinç Hadi (1)	Tuğçe Şahin (1)	Kerem Şener (1)
Ali Kuralı (3)	Kağan Erk (1)	Yalçın Türkoğlu (2)	Servet Ünver (3)	Duygu Özkan (1)
Özgür Bingöl (4)	Serdar Kızıllaş (1)	Aysun Devrekani (1)	Miguel Zapatero (1)	Melek Altınok (1)
Süleyman Akkas (3)	Cafer Bozkurt (1)	Ahmet Sayar (1)	Tuba Şehitlioğlu (1)	İşık Gülkaynak (1)
Tülin Hadi (2)	Önder Kaya (1)	Çağın Akay (1)	Fulya Arabacıoğlu (1)	Hasan Yılmaz (1)
Erce Funda (1)	Doğan Hasol (1)	Halko Can Özkan (1)	Seray Öztürk (1)	Hale Yiğit (1)
Ersen Gürsel (3)	Fikret Sungay (1)	Ferhat Sürek (2)	Hande Köksal (1)	Eduardo Lopez (1)
Salih Küçükütuna (1)	Mehmet Emin Çakırkaya (2)	Onur Dayioğlu (2)	Mine Aisinevi (1)	Onur Yaser Can (1)
Gökhan Aksoy (1)	Mehmet Emin Çakırkaya (2)	Tuba Bilgiç (2)	Bahar Laketa (1)	Muhammet Binicioğlu (1)
Enis Öncüoğlu (1)	Alp Evrenol (1)	Gökhan Başpınar (1)	Yalın Çağatay (1)	Ayşe Yıldırım (1)
Adnan Kazmaoğlu (13)	Onur Eroğuz (1)	Muhammed Kaynar (1)	Duygu Yıldırım (1)	Tolga İşıkıldız (1)
Merit Eyller (4)	Serkan İğdelipınar (1)	Güner Acar (2)	Demet Dikim Gökyay (1)	Begüm Aktas (1)
Yavuz Selim Sepin (1)	Emine Didem Durakbaşı (1)	Stefan Rizo (1)	Emre Ertuğrul (1)	Ali Onat (1)
Deniz Aslan (1)	Hakan Habif (1)	Sinan Günay (2)	Merve Taşlioğlu (1)	Gülen Yıldız (1)
Nihal Şenkaya Akkas (3)	Murat Er (1)	Eriman Özdemir (1)	Ferda Dedeoğlu (2)	Ceren Beyazlıoğlu (1)
Deniz Akın Öztepe (1)	Rana Baroncelli Sağroğlu (1)	Mehtap Kocaman (3)	Ceyda Zorkinşiçi (1)	Ferda Masatlıoğlu (1)
Burak Ünder (2)	Suzan Sanlı Esin (4)	Evren Yıldırım (1)	Özge Akaydın (1)	Reşat Yusuf Güner (1)
Ertuğ Uçar (1)	Ebru Ulu (1)	Erhan Yıldız (1)	Tülin Ulaş (1)	Fitnat Eylül (1)
Aydan Volkan (3)	Cenk Saraçoğlu (1)	Cavit Özgür Ergün (2)	Semiha Kavası (1)	Gözde Gürbüzler (1)
Cem İhan (2)	Mehmet Metin Polat (1)	Can Elmas (1)	Avşar Karababa (1)	
Hüseyin Kaptan (1)	Bengü Akarca (1)	Mehmet Emin Evcil (1)	Burak Yardımcı (1)	
Mutlu Çilingiroğlu (1)	Melis Sells (1)	Mustafa Öney (1)	Kaan Keleş (1)	
Yılmaz Sanlı (6)	Hakan Özbek (1)	Mehmet Babalı (1)	Mehmet Babalı (1)	
İker Otman (4)	Ali Tekin (1)	Melis Sells (1)	Turgay Yaz (3)	
Doğru Kaptan (1)	Taner Arıkan (1)	Hakan Özbek (1)	Gökhan Çatıkças (1)	
Burak Pelenk (1)	Melda Olcayto (4)	Ali Tekin (1)	Beğüm Büke (1)	
Ali Eray (1)	Yelin Evcen (2)	Taner Arıkan (1)	Ebru Şemşimoğlu (1)	
Volkan Taşkın (2)	Fuat Taşkıranoglu (1)	Melda Olcayto (4)	Caner Olçuşenler (1)	
Pınar Gökbayrak (1)		Mehmet Yiğit Öztürk (3)	Nermin Tekler (4)	
Doğan Tekeli (2)		Fuat Taşkıranoglu (1)	Ceren Tuncer (3)	

Şekil B.1 : Türkiye örnekleri - söylem analizi, arkiv sitesi taraması mimar tablosu (Arkiv, t.y.).

Çizelge C.1 (devam) : Dergi taraması, sıklıkla tekrar eden kodları ifade eden yoğunluk haritası.

Arredamento Mimarlık	2007	198	64_72	Boğaçhan Dündaralp	"Micro-Compact" Projeler	0	algı	gereksinim	0	0	1920	yaşam	zaman	mekan organizasyonu	birim	0	0	0	0	0	boyut	0	ev	0	0	plan	0	0	0	0	0	0	0	0	0							
Arredamento Mimarlık	2007	199	27_29	Volkan Alkanoglu	"Istanbul Metamorphosis" Distortion	0	gereksinim	0	0	0	0	0	0	ölçek	0	0	0	0	0	0	0	0	bireysel	0	0	0	0	0	0	dönüşme	0	0	0	0	0							
Arredamento Mimarlık	2007	199	78_82	Tanju Özelgin	Hatırlayan Var mı? Kazlıçesme Diye Bir "Yer" Vardı Şimdi Bir Çöl Var Yerde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ev	0	0	0	0	0	dönüşme	0	0	0	0	0	0							
Arredamento Mimarlık	2007	199	106_109	Ahmet Yilmaz	Kamunun Eski Eser İhaleleri Ve Uygulama Aksaklıkları İki İstanbul Örneği	0	0	0	0	0	0	0	0	tip	0	0	0	0	0	0	0	0	deneysel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0						
Arredamento Mimarlık	2007	200	38_47	Han Tümerterkin Eylem Erdinç	Sm Evi, Büyükhüsun, Ayvacık Çanakakale	0	algı	0	0	0	0	0	0	tekrar	0	0	0	0	0	0	0	0	ev	0	0	denge	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0						
Arredamento Mimarlık	2007	200	38_47	Ömer Kanpak	Sarkaç Ev	0	hareket	ihtiyaç	talep	istek	aile	yaşam	0	mekan organizasyonu	0	0	0	0	0	0	0	0	ev	0	0	mimar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
Arredamento Mimarlık	2007	201	40_46	Mehmet Ögün	Kır Evleri Örencik	0	kullanım	0	istek	karar	yaşam	1920	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ev	0	0	0	0	0	dönüşme	değişme	0	0	0	0	0	0						
Arredamento Mimarlık	2007	202	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
Arredamento Mimarlık	2007	203	50_55	Kerem Erginoğlu Hasan Çalışlar	"Ö" Evleri Yalıkavak, Bodrum	0	kullanım	algı	0	0	yaşam	0	0	ölçek	0	0	0	0	0	0	0	0	ev	0	0	mimar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Arredamento Mimarlık	2007	203	68	Adnan Kazmaoğlu Mutlu Çilingiroğlu	Güncelleme: Adnan Kazmaoğlu	Zenginbahçe Konutları, Kemurburgaz, İstanbul vd.	0	gereksinim	0	tercih	talep	1970	aile	0	tipoloji	ölçek	yerleşme	site	çok işlevli	0	seri üretim	benzer	kişisel	bireysel	mimar	kalite	esneklik	dönüşme	farklılaşma	değişme	parçalanma	küçülme	0	0	0	0	0	0				
Arredamento Mimarlık	2007	207	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
Arredamento Mimarlık	2007	208	104	Selahattin Tüysüz	Proje: Architectural Association Ve Ecole Speciale D'architecture De Paris, İki Proje+İki Yarışma	0	ihtiyaç	0	0	0	0	0	0	ölçek	kent	0	0	0	0	0	0	0	deneysel	ev	0	kurgu	rastgelelik	0	çesitlenme	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Arredamento Mimarlık	2008	209_210	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
Arredamento Mimarlık	2008	211	58	Boğaçhan Dündaralp	Dosya: Kentsel Konteyner, Her Şeyi Aynı Kutuya	0	ihtiyaç	0	beklenti	0	zaman	0	0	kent	yerleşme	ölçek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Arredamento Mimarlık	2008	212_213	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Arredamento Mimarlık	2008	214	44	Umut Durmuş Can Kaya Deniz Güner, Burak Altınışık	Genç Mimarların İlk İşleri, İkiartbir Tasarım Grubu	0	algı	0	tercih	0	1920	0	0	birim	0	0	0	0	0	0	0	0	ev	0	0	mimar	sistem	0	çesitlenme	çoğalma	dönüşme	eklelenme	ayırma	0	0	0	0	0	0			
Arredamento Mimarlık	2008	215	40	Erdal Özyurt Ahmet Tercan Esin Tercan	Mimarlık: Norm Mimarlık Dört Proje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bireysel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arredamento Mimarlık	2008	215	128	Abdurrahman Hancı	Abdurrahman Hancı Yapılar/Projeler 1945-2000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arredamento Mimarlık	2008	216	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arredamento Mimarlık	2008	217	84	Boran İkinci	Güncelleme: Boran İkinci Çağdaş Mimarlıkta Sürat Felaket Değildir	0	kullanım	0	talep	seçenek	hız	zaman	0	kent	0	0	0	0	0	0	0	0	ev	0	0	mimar	kalite	sistem	farklılaşma	değişme	özelleşme	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arredamento Mimarlık	2008	218	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arredamento Mimarlık	2008	219	50	Cem Sorguç	Cm Mimarlık 2 Ofis + 1 Konut	Life İstanbul Günbatısı Apartman 112, Eyüp, İstanbul	0	kullanım	0	0	0	0	0	yaşam alanı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	mimar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Arredamento Mimarlık	2008	219	65	MODD	Advertorial: Modd Modüller Yapılar Aroyol Prefabrik	0	0	0	0	0	aile	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arredamento Mimarlık	2009	220	34	Durmuş Dilekçi Emir Uras	Profil: Dilekçi+Uras	Buyaka, İstanbul vd.	0	ihtiyaç	kullanım	tercih	talep	1950	1960	0	tip	servis mekanları	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Arredamento Mimarlık	2009	220	88	Kerem Erginoğlu Hasan Çalışlar	Telekomikasyon Amaçlı: Bir Ar-Ge Binası	0	kullanım	algı	0	0	0	0	0	servis mekanları	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Arredamento Mimarlık	2009	220	94	Abdi Güzer	Tasarımda "Yer" Ve "Akı" İlişkisi Odtü Matyup	0	kullanım	0	tercih	0	0	0	0	ölçek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arredamento Mimarlık	2009	220	98	Mehmet Başaran	Zekeriyaöy'de Bir Ev Mekanı Yeniden Üreten Tadilat	0	kullanım	0	istek	0	0	0	0	villa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		

EK D**Çizelge D.1 : Dergi taraması sonucunda seçilen mimarlar ve ilgili projelerinin tekrarlar sıklıkları.**

MİMAR	SÖYLEME SAHİP MİMARIN TEKRARLAMA SIKLIĞI	İLGİLİ PROJENİN TEKRARLAMA SIKLIĞI
CENGİZ BEKTAŞ	34	0
BORAN EKİNCİ	30	19
ADNAN KAZMAOĞLU MUTLU ÇİLİNGİROĞLU	23	25
GÖKHAN AVCIOĞLU	19	4
EMRE AROLAT	18	4
NEVZAT SAYIN	17	2
ATILLA YÜCEL	17	3
CAN ÇİNİCİ	14	7
CEM SORGUÇ	14	15
MURAT TABANLIOĞLU / MELKAN GÜRSEL TABANLIOĞLU	14	7
HAYDAR KARABEY	13	0
KEREM ERGİNOĞLU / HASAN ÇALIŞLAR	12	1
BOĞAÇHAN DÜNDARALP	11	3
DOĞAN TEKELİ / SAMİ SİSA	11	2
HAN TÜMERTEKİN	10	3
BÜNYAMİN DERMAN	9	4
CEM İLHAN / TÜLİN HADİ	9	2
KEREM YAZGAN / BEGÜM YAZGAN	9	1
MEHMET KÜTÜKÇÜOĞLU / ERTUĞ UÇAR	8	0
ŞEVKİ PEKİN	8	0
AHMET ALATAŞ	6	2
MEHMET KONURALP	6	0
SELİM VELİOĞLU	6	0
AKIN NALÇA	5	0

Çizelge D.1 (devam) : Dergi taraması sonucunda seçilen mimarlar ve ilgili projelerinin tekrarlama sıklıkları.

ATILLA KUZU / LEVENT ÇIRPICI	5	0
DURMUŞ DİLEKÇİ / EMİR URAS	5	1
ERSEN GÜRSEL	5	0
TANJU ÖZELGİN	5	0
ALİ DORUK	4	0
GÜNGÖR KAPTANCI	4	0
MERT EYİLER	4	3
MURAT AKSU / UMUT İYİGÜN	4	3
SELÇUK AVCI	4	1
AHMET İÇDİRLİGİL	3	0
ALIŞAN ÇIRAKOĞLU	3	0
AYDAN VOLKAN / SELİM CENGİÇ	3	3
BAHADIR KUL	3	0
ERKUT ŞAHİNBAŞ	3	0
HASAN ÖZBAY / BARAN İDİL	3	0
KAYA ARIKOĞLU	3	0
MURAT ARTU	3	0
ŞÜKRÜ KOCAGÖZ	3	0
ABDİ GÜZER	2	0
ADNAN SERBEST	2	0
ALİ OSMAN ÖZTÜRK	2	0
ARİF SUYABATMAZ / HAKAN DEMİREL	2	0
CAFER BOZKURT	2	1
CEMAL MUTLU	2	1
COŞKUN KARADENİZ	2	0
GÖKHAN AKTAN ALTUĞ	2	1
GÜLAY TEZER	2	0
GÜRHAN BAKIRKÜRE	2	0
KADRİ ATABAŞ	2	0
KENAN GÜVENÇ	2	0
KORHAN GÜMÜŞ	2	0
MAHMUT ANLAR	2	0
METİN KILIÇ / DÜRRİN SÜER	2	0
MURAT GERMEN	2	1
OKTAN NALBANTOĞLU	2	0
ORAL VURAL	2	0
SEYHAN ÖZDEMİR / SEFER ÇAĞLAR	2	1
TEVFİK TOZKOPARAN	2	0
TUNCER ÇAKMAKLI	2	0
YAKUP HAZAN	2	0
YALIN TAN / JEHAN ÜLKÜ	2	0

Çizelge D.2: Türkiye örnekleri – seçilen mimarlar hakkında bilgiler ve ilgili projeleri.

MİMAR BORAN EKİNCİ

Mimar Hakkında	Boran Ekinci, 1987 yılında ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nden mezun olmuştur. 1989 yılında Hakan Dalokay ile birlikte İstanbul'da Dalokay-Ekinci Mimarlık Ltd. Şti'ni kurmuştur. 1991 yılında İstanbul'dan ayrılıp Ankara'da Boran Ekinci Mimarlık Bürosu'nu kurmuştur. 1994'te büroyu Boran Ekinci Mimarlık Ltd. Şti'ne dönüştürmüştür. 1996 yılında ise şirketi İstanbul'a taşımıştır ve halen çalışmalarına devam etmektedir (Url- 26).
Seçilen İlgili Projeleri	Ekinci'nin dergi taraması sonucunda elde edilen metinlerinde; <ul style="list-style-type: none"> - 2 No'lu Konut, Büyükçekmece, İstanbul, - 5 No'lu Konut, Tuzla, İstanbul, - Doğa Country, Eyüp, İstanbul, - Kemer 50, Kemerburgaz, İstanbul, - Maya Park Evleri, Kemerburgaz, İstanbul, - Belkıs Apartmanı, Beyoğlu, İstanbul, - Suadiye Apartmanı, Suadiye, İstanbul, - Nişantaşı Apartmanı, Nişantaşı, İstanbul, - Doğan Apartmanı, Kadıköy, İstanbul, - Fenerbahçe Apartmanı, Kadıköy, İstanbul, - Mecidiyeköy Konut Bloğu, Mecidiyeköy, İstanbul, - Doğa Meşe Park Evleri, Kemerburgaz, İstanbul, - Emirgan Evleri, Emirgan, İstanbul, - İstinye Konutları, İstinye, İstanbul projeleri yer almaktadır.

MİMAR ADNAN KAZMAOĞLU – MUTLU ÇİLİNGİROĞLU

Mimar Hakkında	Adnan Kazmaoğlu, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü'nden 1975 yılında mezun olmuştur. 1980 yılları arasında Yıldız Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehircilik Kürsüsü'nde asistan olarak görev yaptı. Kürsünün döner sermaye grubunda kent planlama ve kentsel tasarım projelerinde yer almıştır. 1982-1987 yılları arasında serbest mimar olarak otel, turizm kompleksi ve villa-konut yerleşimi projeleri yaptı. 1988'den 2000 yılına kadar Mutlu Çilingiroğlu'yla birlikte kurdukları MİAR Mimarlık Ltd. Şirketi'nde konut yerleşmeleri, alışveriş merkezleri, ofis binaları, otel ve turizm tesisleri tasarlamıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi, Yeditepe Üniveritesi, Bursa Uludağ Üniversitesi Mimarlık Fakültelerinde jüri üyelikleri yaptı. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde mimari proje dersleri vermiştir. 2000 yılından beri de kurduğu Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nde mimarlık ve kentsel tasarım çalışmalarını sürdürmektedir (Url-30).
Seçilen İlgili Projeleri	Kazmaoğlu ve Çilingiroğlu'nun dergi taraması sonucunda elde edilen metinlerinde; <ul style="list-style-type: none"> - Altunizade Konaklar Sitesi, Altunizade, İstanbul, - Bahçeşehir Villaları, Bahçeşehir, İstanbul, - ESTON Malikaneleri, Esenler, İstanbul, - Soyak Ayışığı Vadisi Evleri, Kandilli, İstanbul, - Parkvista Apartmanları, Kadıköy, İstanbul,

Çizelge D.2 (devam): Türkiye örnekleri – seçilen mimarlar hakkında bilgiler ve ilgili projeleri.

	<ul style="list-style-type: none"> - Zenginbahçe Konutları, Kemerburgaz, İstanbul, - Yeşilvadi Konakları, Ümraniye, İstanbul, - Hillpark Evleri, İstinye, İstanbul, - My World, Ataşehir, İstanbul, - Hipodrom Aksu Evleri, Bakırköy, İstanbul, - Ecocity, Ümraniye, İstanbul, - Arkvista Villaları, Kemerburgaz, İstanbul, - Milenyum Park Evleri, Kurtköy, İstanbul, - Terrace Fulya Konutları, Şişli, İstanbul, - Maltepe Teras Evler, Maltepe, İstanbul, - Sinpaş GYO Sarıgazi, İstanbul, - Şekerpinar İnanlar, İstanbul, - Mavisu Evleri, Ataşehir, İstanbul, - Lagün İstanbul, Sancaktepe, İstanbul, - Profilo Apartmanı, Suadiye, İstanbul, - Selçuklu Konakları, Altunizade, İstanbul, - Canan Residence, Ümraniye, İstanbul, projeleri yer almaktadır.
--	--

MİMAR CEM SORGUÇ

Mimar Hakkında	<p>Cem Sorguç, 1968 yılında doğdu. 1986 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde başladığı mimarlık eğitimini 1993 yılında tamamladı. 1987-1992 yılları arası yarı zamanlı, 1992-2000 yılları arası ise tam zamanlı olarak proje ve şantiye mimarlığı yaptı. 2000 yılından beri kurucusu olduğu CM Mimarlık Ltd. bünyesinde mimarlık yapıyor. Mimarlar Odası 23939 no'lu üyesi ve İstanbul Serbest Mimarlar Derneği (İSMD) üyesidir. 2013-2014 arasında 2 dönem İTÜ (İstanbul Teknik Üniversitesi) tezsiz yüksek lisans programı dâhilinde proje atölyelerinde yürütücü olarak yer aldı. 2013-2016 yıllarında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde davetli öğretim görevlisi olarak mimari proje atölyesi yürüttü. 2017'de AURAistanbul (<i>Architectural Urbanizm Research Academy</i>) proje yürütücülüğü yapan Cem Sorguç, Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri 2014 yılı Yapı Dalı Başarı Ödülü'nün sahibidir (Url-34).</p>
Seçilen İlgili Projeleri	<p>Sorguç'un dergi taraması sonucunda elde edilen metinlerinde;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Life İstanbul Günbatısı, Göktürk, İstanbul, - Life İstanbul Gündoğusu, Göktürk, İstanbul, - Göktürk Karma Evler, Göktürk, İstanbul, - Murathan Mungan Evi, Beykoz, İstanbul, - NOOX Apartmanı, Beyoğlu, İstanbul, - Göktürk 118, Göktürk, İstanbul, - Tekfen Hep İstanbul, Esenyurt, İstanbul, - Karma Evler, Göktürk, İstanbul, projeleri yer almaktadır. <p>Bazı projelerin birden çok metinde yer alması söz konusudur.</p>

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : ESİN HASGÖL
Doğum Tarihi ve Yeri : 19.08.1988 / İSTANBUL
E-posta : esinhasgul@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2009, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yüksek lisans** : 2011, İstanbul Teknik Üniversitesi, İç Mimarlık Anabilim Dalı, IMIAD-Uluslararası İç Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı (Tez başlığı: İç Mekanda Yön Bulma: Büyük Ölçekli Binalarda İnceleme)

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2015 yılından beri İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.
- 2013-2018 yılları arasında MSGSÜ, Kentsel Tasarım Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde yürütülen projelerde araştırmacı olarak yer aldı.
- 2014 yılında ISVS 7: Re-Assessing Vernacular Architecture: Theories & Practices/ Traditions, Identities & Globalization, İstanbul' konferansında en iyi bildiri ödülünü kazandı.
- 2016 yılında 'Re-Thinking Competitions 008- Flexible Housing Society' yarışmasında ekip katılımı ile mansiyon ödülü kazandı.
- Doktora öğrenimi sürecinde TÜBİTAK BİDEB-2211-A Genel Yurtiçi Doktora Burs Programı'ndan destek aldı.

DOKTORA TEZİNDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Hasgöl E.** 2013. User Involvement in Residential Environments: A Research About Flexible Housing. *ENHR 2013- Overcoming the Crisis: Integrating the Urban Environment*, June 19-22, 2013 Tarragona, Spain.
- **Hasgöl E., Özsoy, A.** 2016. Konut Tasarımında Esnekliğin Farklı Konut Tipolojileri Üzerinden Tartışılması, *Tasarım + Kuram Dergisi*, 12 (22), 71-81.

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Hasgöl E.** 2013. Design for All Ages: Home Environment for Past, Today and Future. *ENHR 2013- Overcoming the Crisis: Integrating the Urban Environment*, June 19-22, 2013 Tarragona, Spain.
- **Hasgöl E.** 2014. Incremental Housing: A Participation Process Solution for Informal Housing. *ISVS 7: 7th International Seminar on Vernacular Settlements: Re-assessing Vernacular Architecture: Theory and Practice*, October 15-17, 2014 Istanbul, Turkey.
- **Hasgöl E.** 2014. Giving a Meaning to Space: Influence of User Identify in Home Environments. *Environment and Design 2014: Re-thinking Residential Environments International Congress*, December 11-12, 2014 Istanbul, Turkey.
- **Hasgöl E., Gümüştas, S.** 2015. The Choreography of Space with Body. *Time, Space and the Body: 5th Global Conference*, August 30-September 1, 2015 Oxford, England.
- **Hasgöl E.** 2015. Space as Configuration: Patterns of Space and Culture. *ARCHTHEO'15/IX Theory and History of Architecture Conference*, November 5-7, 2015 Istanbul, Turkey.
- **Hasgöl E.** 2016. Incremental Housing: A Participation Process Solution for Informal Housing, *AZ ITU Journal of the Faculty of Architecture*, 13 (1), 15-27.
- **Hasgöl E. Özsoy, A.** 2017. A Living Solution for Refugees: Transient, Modular and Flexible Sheltering Systems. *ENHR 2017- Affordable Housing for All: Redefining the Roles of Public and Private Sector*, September 4-6, 2017 Tirana, Albania.
- **Hasgöl E. Özsoy, A.** 2018. A Transition from Rural Environments to Cities: A Criticism to Today's Living Environments through Flexibility. *25th IAPS (International Association People-Environment Studies) Conference*, July 8-13, 2018 Rome, Italy.